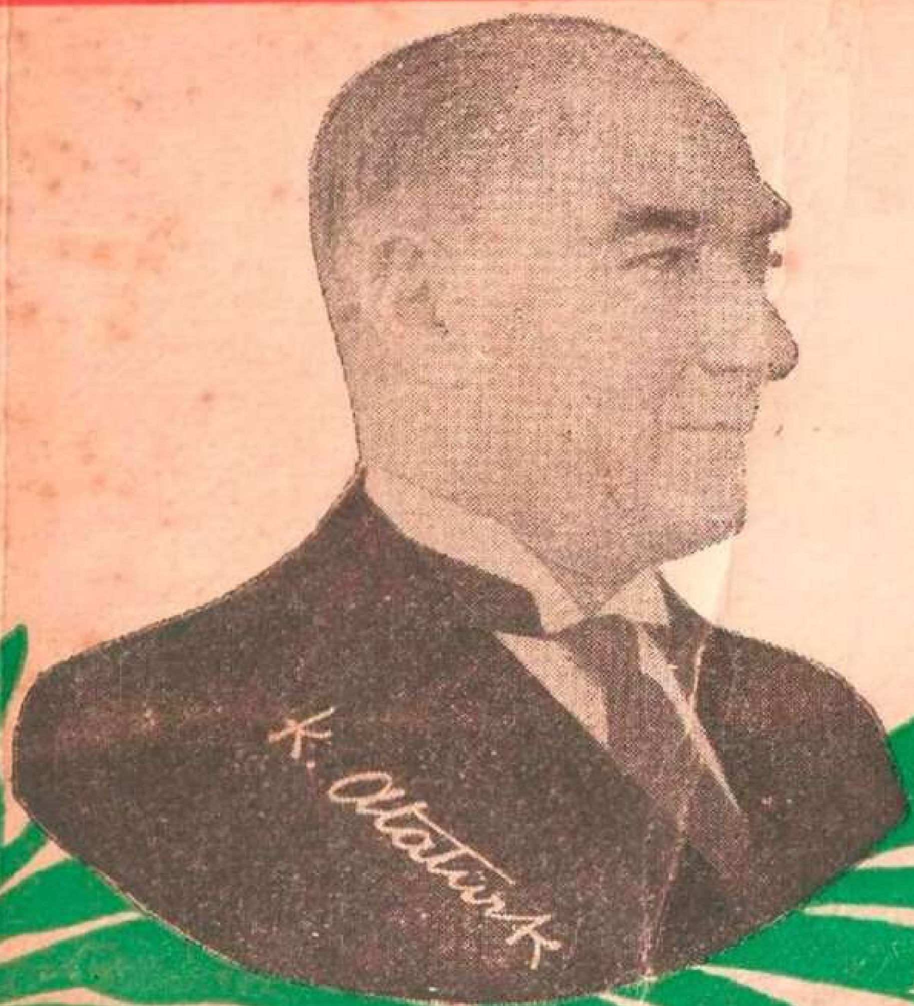

ATATÜRK'ün
Nükteleri - Fıkraları Hatıraları

Hilmi Yücebaş

HİLMİ YÜCEBAŞ

ATATÜRK'ün

Nükteleri - Fıkraları Hatıraları

Satış yeri :

KÜLTÜR KİTABEVİ

İstanbul — Ankara Caddesi 62/2

KURTULUŞ YOLU

Bütün milletçe bilmeliyiz ki, Türk milletinin kurtuluşu Atatürk'ün yolunda ve onun izinde gitmektir. Bundan ayrıldığımız zaman karanlıklara gider, yollarımızı kaybeder, felâketlere sürükleniriz.

Atatürk'ü bütün milletçe iyi anlamalıyız. Onun bu millete getirdiği temiz, asîl duygu, his, fikir ve ilim anlayışına hepimizin vuzuhla inanması ve onu kabul etmemiz lâzımdır.

Dünyada hiç bir millet Atatürk gibi bir büyüğe sahip olmamıştır. Bunun kadrini bilmek ve onun yolunda gitmek, onun gösterdiği yolda yükselip içinde bulunduğumuz karanlıktan kurtulmak lâzımdır.

CEMAL GÜRSEL

YENİ MATBAA — İstanbul, 1963

ATATÜRK'Ü ANARKEN

Cihan tarihinde kendisi halk arasından yetişmiş iken devlet kuran, yahut batacak bir devleti tutup kaldıran, askerlikte, idarede değil yaşadığı yüzyılın, bütün asırların en büyük adamı olmak vasfını kazanan adamlar vardır.

Bunların adlarını saymak neye yarar; bir panorama seyreder gibi tümünü gözümde canlandırıyorum. Fakat bir tanesi var ki, onu hepsinden üstün bulmak mecburiyetinde kalıyorum: **ATATÜRK.**

O, halktan yetişmiştir, askerdir. Fakat askerliğin gerektirdiği bilgilerle yetinmemiş, çok okumuş ve üzerine hoca hakkı yüklenmeden kendi kendini yetiştirmiştir.

Mâceracı ve atılgan gibi görünür. Hakikatte ne mâceracı, ne de atılgandır. Her attığı adımı uzun boylu düşünmüş, hesap etmiş, sonra yürümüştür.

Devletine hâkim olan idare ruhunun, milletinde yaşayan zihniyetin, çağının ihtiyaçlarına uyan ve uymayan yönleri üzerinde derin incelemeler yapmıştır.

Cesurdur; cesaretini lüzumsuz yere harcamaz. Cüretkârdır; cür'etini başarı ihtimali olmayan işlerde kullanmaz. İşte bu insandır ki Türk milletine bugün serbestçe konuşabilmek, müstakil bir vatana sahip olmak, dünya milletleri ve devletleri içinde saygı görmek nimetlerini sağlamıştır.

İstanbul'da Mütareke devrinin türlü fecaatlerini, Türklere karşı yapılan hakaretlerin acılarını tatmış ve görmüş olanlardan hayatta bulunanlar çoktur. O zaman ne halde idik; şimdi ne durumdayız?. diye bir an düşünmek zahmetine katlanırsak, **ATATÜRK'e** karşı, ölümünden sonra da insanlık vazifelerimizin ne olduğunu hemen anlarız.

ATATÜRK, bir devleti yeniden kurmada ve öldürülmüş bir milleti sağlığa kavuşturmada **ALLAH**'ın ona mukadder kıldığını mükemmelen başarmış bir insandır.

O, kendini halkın üstünde görmemiş, onların içinde ve onlarla beraber yaşamıştır.

Dâvasında başarı kazanmış bir vatan kurtarıcısı sayılan **ATATÜRK,** güzel konuşmasını ve konuştuğu insanların yüreğine girerek sevgilerini kazanmasını bilirdi. **Ziya Gökalp,** Malta zındanında iken

arkadaşlarına daima şu fikirleri telkin edermiş: «**Mustafa Kemal Paşa**, Türkün efsanelerinde yaşayan **BOZKURT** gibi kurtarıcı bir şahsiyettir. Türkün millî ümidi **Mustafa Kemal Paşadadır.**»

Bir inkılâpçılık ruhunun coşkunluğuyla **ATATÜRK**'ün şahsiyetini yoğuran, onda millî işler yapmak aşkını uyandıran Milliyetçilik ve Türkçülük imanıdır.

ATATÜRK, Türk'ü şöyle anlatır:

«Bu memleket, dünyanın beklemediği, asla ümit etmediği bir müstesna mevcudiyetin yüksek tecellisine, yüksek sahne oldu. Bu sahne, en aşağı yedi bin senelik bir Türk beşiğidir. Beşik tabiatın rüzgârlarıyla sallandı, beşiğin içindeki çocuk, tabiatın yağmurlariyle yıkandı. O çocuk tabiatın şimşeklerinden, yıldırımlarından, kasırgalarından evvelâ korkar gibi oldu, sonra onlara alıştı. Onları tabiatın babası tanıdı, onların oğlu oldu. Bir gün o tabiat çocuğu tabiat oldu, yıldırım oldu, güneş oldu, Türk oldu. Türk budur. Yıldırımdır, kasırgadır, dünyayı aydınlatan güneştir.»

Zeki ve nüktedan **ATATÜRK**'ün 25. ölüm yıldönümünde, onu hasretle, minnetle, rahmetle anarken, onun mümkün olduğu kadar tipik ve karakteristik fıkralarını, nüktelerini ve hatıralarını bu kitapta toplayarak, yürekten beslediğim sevginin küçük bir armağanı olarak unutulmaz hatırasına ithaf ediyorum.

İstanbul : Kasım 1963 **Hilmi YÜCEBAŞ**

SEVMEK ANLAMAKLA OLUR

Şahsınıza ait bir buluşun başkaları tarafından kullanılmasından ve mesut neticelerinin isminize değil mensup olduğunuz cemiyete ve millete maledilmesinden endişeniz olmasın. Millet bunun kadrini bilir. Millet sevgisi kadar büyük mükâfat yoktur. İstiklâl harbinde benim de milletime ettiğim bir takım hizmetler olmuştur, zannederim. Fakat bunlardan hiç birini kendime maletmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir dedim. Aranacak olursa doğrusu da budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için yapmamız lâzım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz. Bugüne ve yarına bırakılmış daha bir çok büyük işlerimiz vardır. İlmi çalışmalar da bunlar arasındadır. Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem budur; «Şahsımız için değil, fakat mensup olduğumuz millet için elbirliğiyle çalışalım. Çalışmaların en yükseği budur.»

KEMAL ATATÜRK

ATATÜRK KRONOLOJİSİ

1881 — Mustafa Selânikte doğdu.
1893 — Selânik Askerî Rüşdiyesine yazıldı. Öğretmeni kendisine Kemal adını verdi.
1899 — Manastır Askerî İdadisini bitirdi. İstanbul Harb Okulu piyade sınıfına yazıldı.
1902 — Harb Okulunu bitirdi. Harb Akademisine geçti.
1905 — Kurmay yüzbaşı olarak Harb Akademisini bitirdi. Şam'da bulunan Beşinci Ordu emrine verildi.
1906 — Şamda bazı arkadaşlariyle birlikte gizli «Vatan ve Hürriyet Cemiyeti» ni kurdu.
1907 — Rütbesi Kolağalığa (Önyüzbaşı) çıktı.
1909 — 31 Mart ayaklanması üzerine Hareket Ordusu Kurmay Başkanı olarak İstanbula hareket etti.
1910 — Mahmut Şevket Paşanın Kurmay Başkanı olarak Arnavutluk hareketlerinde bulundu.
1911 — Binbaşılığa yükseldi.
1912 — Trablusgarpta Tobruk taarruzunu başarı ile idare etti.
1913 — Sofya ataşemiliterliğine tâyin olundu.
1914 — Yarbaylığa yükseldi.
1915 — Tekirdağında 19 uncu tümeni kurmağa başladı.
1915 — Albay oldu.
1915 — Anafartalar Grupu Kumandanlığına tâyin edildi.
1915 — İdare ettiği taarruzla Anafartalarda düşmanı geri attı.
1916 — Tuğgeneralliğe yükseldi.
1917 — Yedinci Ordu Kumandanlığına tâyin edildi.
1918 — Yıldırım Orduları Grupu Kumandanlığına tâyin edildi.
1919 — Erzurumda bulunan 9. Ordu Müfettişliğine tâyin edildi.
19 Mayıs 1919 — Samsuna ayak bastı.
8 Temmuz 1919 — Askerlikten istifa etti.
23 Temmuz 1919 — Erzurum Kongresine Başkan seçildi.
4 Eylül 1919 — Sivas Kongresine Başkan oldu.
7 Kasım 1919 — Erzurum Milletvekili seçildi.
23 Nisan 1920 — Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisini açtı.
11 Mayıs 1920 — İstanbul hükûmetince idama mahkûm edildi.
5 Ağustos 1921 — Büyük Millet Meclisi tarafından Başkumandanlık vazifesine tâyin edildi.
23 Ağustos 1921 — 22 gün ve 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi oldu.
19 Eylül 1921 — Mareşallik rütbesi ile Gazi ünvanı verildi.
23 Ağustos 1922 — Kocatepede Büyük Taarruzu idareye başladı.
30 Ağustos 1922 — Dumlupınarda Başkumandanlık Meydan savaşını kazandı.
9 Eylül 1922 — Düşmanı İzmirde denize döktü.
29 Ocak 1923 — İzmirde Lâtife Hanımla evlendi.
9 Ağustos 1923 — Halk Partisini kurdu.
29 Ekim 1923 — İlk defa Cumhurbaşkanlığına seçildi.
31 Mart 1938 — Hastalığı hakkında ilk tebliğ yayınlandı.
10 Kasım 1938 — Öldü.

ÖLÜM ALLAHIN EMRİ

Evet, «Ölüm Allahın emri». Bu doğru ve güzel sözün arkasını bilirsiniz:

Ayrılık olmasaydı!...

Korkmayın, Atatürk için bu büyük emir çıktı, ağladık, perişan olduk; fakat ondan ayrılmadık. Ayrılamazdık. Ayrılmak elimizde değildi. Türk olarak kaldıkça Atatürk'ten ayrılmak yoktur. Memlekette bir iyilik görürüz, seviniriz; bakarız ki, onun eserinin devamıdır, gelişmesi, kökleşip filiz vermesidir. Ortalıkta bir densiz iş yapılır, üzülür, sıkılırız, hattâ kızarız, söylemesek bile söyleniriz. Anlarız ki, onun yolundan şaşmanın, ona sırt çevirmenin neticesidir. Bir millet, iyilikte, kötülükte, olumlu veya olumsuz her işinde onu hakem gibi görür, miyar gibi bulur da kendisinden uzak durabilir mi? Böyle bir insandan ayrı yaşıyabilir mi? Atasını unutabilir mi?

Hak bizi onsuz komasın!...

Bazan kendi kendime derim: O dünyaya gelmeseydi halimiz nice olurdu? Bir başkası çıkar mıydı, çıkmaz mıydı? Çıkardı, diyenlerimiz çok. Keşke onların dediği doğru olsa!... Halbuki her zaman öylesi çıkmıyor. Meselâ, biz gördük, Balkan Harbinde çıkmadı ve koskoca Rumeli; Kosovası; Üskübü, Manastırı, Yanyası, Selâniğiyle, elimizden gidiverdi. Türk yurdunun Avrupa bölgesini karalara boyadık da okullarımızda harita diye sınıfların duvarlarına astıktı.

1328 de Türk namusu lekelendi, o...f!...

Diye ağlaya ağlaya marşlar söyledikti.

O zaman lekelenen namusumuzu Çanakkalede caniyle kaniyle temizleyen adam, yok olabilir mi?

Atatürk'ten ayrılmak istemiyorsak onu fikirleri ve eserleriyle yaşatmasını bilmeliyiz. Fikirleri nerde? Sözlerinde. Sözleri nerde? Nutuklarında. Nutukları nerde? Kitapçılarda. Alın, okuyun. Ne diyor, görün, belleyin...

Hasan Âli YÜCEL

BİZ MUSTAFA KEMAL'İN ÇOCUKLARIYIZ

Yaşadığımız günlerden, okuduğumuz kitaplardan, öğrendiğimiz gerçeklerden çıkardığımız sonuç şudur: Türkiyede, yüz bu kadar yıldanberi nice büyük adamlar, nice ileri görüşlü adamlar, Türk toplumunun yeni dünya şartları içinde ayakta kalıp tutulabilmesi için, Batı medeniyetine ayak uydurmak zorunda olduğunu sezmişler, bunun uyanıkken rüyasını görmüşlerdir. Zaman zaman bu sezişi bilgili bir düşünceye çevirebilenler çıkmıştır... Namık Kemal gibi, Mithat Paşa gibi, Ziya Gökalp gibi bu düşünceleri işe çevirmek için çabalı-

yanlar da eksik olmamıştır. Türk topluluğunu yaşatmanın bu hayatî şartlarını bir terkip halinde ele alan, sezişi düşünceye çıkaran, düşünceyi iş yapan tek adam, Mustafa Kemaldir.

Diyâr-ı küfrü gezdim, beldeler kâşâneler gördüm
Dolaştım mülk-i islâmı bütün virâneler gördüm

diyebilen Zipa Paşalar :

Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın
Herşey olacak kudret-i irfanla inandım

diye bekleşen Tevfik Fikretler,

Hep rüya görmüşlerdir; bunları bir bir hayra yoran Ziya Gökalp'ten sonra bu tekrar tekrar, başka başka görülen rüyayı bir uçtan bütün heybeti ve haşmetiyle gerçekleştirmek, Mustafa Kemale kısmet olmuştur.

Onun açtığı yol, bütün eski büyüklerin, eski ilerilerin, eski uyanıkların, eski aydınların izlediği çetin ve çapraşık dağ yoludur. O tek başına tırmanan zavallı büyüklerin dar geçidi şimdi bütün Atatürk çocuklarının elini kolunu sallıyarak yürüdüğü bir ana yol olmuştur. Her gerçek Türk idealistinin hayat yolu, dâva yolu, iman yolu, bu «Atatürk beli» nden geçer...

... **Dönüp baktım benim, hep benim izlerimdi**

diye kendi açtığı geçitten, bütün korkutmalara ve yıldırmalara rağmen tek başına yürümek, bir büyüklük harcıdır amma o dar, o sarp, o çetin geçidi, herkesin kamaşan gözleri ve büyüyen bakışları önünde, başının üstündeki kurşunları sinek kovalar gibi elinin tersiyle iterek, herkesin geçebileceği bir ana yol haline getirebilmek, asıl büyüklüktür, en büyüklüktür!...

Biz, sevgimizi, Namık Kemallerden, Tevfik Fikretlerden, Mithat Paşalardan, Ziya Gökalplerden alarak Mustafa Kemale vermiş dar görüşlü, dar kalbli kimseler değiliz. Biz onların yaptığı piramitin üstünde duran Mustafa Kemali o canlı kaidelerle birlikte, bir bütün, bir anıt olarak seviyoruz. Onlar yalnız bizim kalbimizde ve kafamızda değil, her yerde, her zamanda, Mustafa Kemalin sayesinde anlaşılabilecek, sevilebilecek, tutunabilecek bir varlık olmuşlar. Bir takım olmaz şeyleri hayal eden meczuplar olmaktan bu sayede kurtulmuşlar; onunla hayalden hayata doğmuşlardır.

Biz yıllar süren uzun bir karanlığın içinde, yarasa olmamak azmiyle doğan, gece içinde boyuna ve boşuna göz kırpıp duran, ruhumuzu emzirecek bir güneş ışığını beklemekten yorulan zavallılar, uçsuz bucaksız kara göğün şurasında burasında parıldayan yıldızlara, ağzı açık, hayran hayran bakarken; bir de ne görelim, «Bunlar da elimizden gitti, o ışıklar söndü, hangi mumu hangi harçlıkla ne-

reden alıp derdimize yanalım?» diye sızlanırken birden koyu karanlığın içinden bir güneş parlamasın mı?...

Ona nasıl Günebakan'lar gibi dönüvermiyelim, nasıl gözlerimiz kamaştıkça önünde eğilmiyelim, nasıl yanar gibi oldukça pervaneleşip ısınmaya muhtaç oldukça yakınına koşmıyalım?...

Doğum tarihimiz kaç olursa olsun, biz 1919 tevellütlüyüz; doğum yerimiz neresi olursa olsun, biz Dumlupınarlıyız... Sözün kısası, biz Mustafa Kemal çocuklarıyız.

Sade namus belâsı ve ahde vefa icabı değil; en egoistçe yaşama şartı olarak da, Atatürkçü olmaktan başka çare göremiyoruz.

Mustafa Kemalin ilk parolası «Ya hürriyet ya ölüm» dü; Mustafa Kemalcilerin ilk ve son parolası: «Ya Garbci milliyetçilik ya ölüm!». Ya Atatürk'ün yolundan gider, yeni hayata kavuşur, yeniden şerefle yaşamaya lâyık oluruz yahut bizi ölümlerden ölüm beğenmeye bile bırakmazlar; düşmanlar süpürmezse hayat sürükler alır gider!». Bu, parola bile değil; bu çetin ve yaman gerçeğin tâ kendisi!...

Tekrar edelim: Mustafa Kemalle, menfaat, mevki, şu bu bakımdan bir hesabı olanlar, kanunî veresesine müracaatta bulunsunlar! Bizler, fikir Mustafa Kemalin varisleriyiz! Onun fikirlerini ve eserlerini, uyanık, tetikte, azimle bekliyoruz.

«Siz kimsiniz» diye dudak büküp soracak menfiler çıkabilir! Onlara «Biz bütün gençler» diye büyük lâf etmesek de olur. Biz bir avuç olsak da varız ve hep var olacağız!

Behçet Kemal ÇAĞLAR

ATATÜRK'ÜN İSTANBULA İLK GELİŞİ

Dahiliye vekilinden aldığım bir telefonla «Gazi» nin o akşam İstanbula gelmek üzere Ankaradan ayrılacağı ve İstanbula varınca «Dolmabahçe» sarayında ilk kabul ve takdim merasiminde şehir namına söylenecek «Hoş geldiniz!» nutkunun bir suretini hemen bildirmekliğim emrediliyordu.

«Gazi» buna göre cevap verecekmiş!

Daha birkaç gün vaktim olacağını sandığım için bu emir karşısında gafil yakalanmıştım. Hazırlıklı olmadığımdan biraz mühlet rica ettim. En çok bir saat kadar müsaade edildi ve politikaya asla temas edilmemesi de ayrıca tebliğ olundu.

Atatürk gibi bir devlet reisine, İstanbulu ilk ziyaretinde ev sahibi sıfatiyle hitap edebilmek için bir saatlik mühlet ne idi ki?!

Üstelik söz mevzuu da tahdit edilmişti: Politikadan hiç bahsedilmiyecek!. Umumî ve mutlak bir ifade ile çizilen bu hududun çerçevesi ve şümulü hakkında nasıl bir ölçü bulacak ve ne vakit karar

verip yazacaktım. Halbuki ben kendisini esaretten ve zilletten kurtaranına karşı İstanbulun coşkun hissiyatına ve heyecanına iyi ve mümkün mertebe kuvvetli bir ifade ile tercüman olmak vazifesiyle mükelleftim ve bunu yapmağa özeniyordum.

Bütün ömrümde başkasının yazısını ve fikrini benimsiyecek kadar da kendimi inkâr etmemiştim. Orijinalitesi olmayan resmî ve kısa bir nutuk karaladım. Mühleti içinde Ankaraya telefonla dikte ettirdim ve kendilerini karşılamak üzere bir heyet halinde İzmite gittik.

Seyahat; Derinceden itibaren denizden ve Ertuğrul yatı ile devam edecekti. İstanbulda denizde ve karada, yapılan o coşkun, o görülmemiş karşılama malûmdur.

Dolmabahçe sarayına çıkar çıkmaz büyük merasim kapısının arkasındaki salonda, «Gazi Mustafa Kemal» İstanbulun her sınıf halkına mensup bütün mümessillerini kabul etti ve İstanbul şehri namına arzettiğim «Hoş geldiniz!» nutkuna verdiği o muhteşem ve tarihî cevapla İstanbul tarihine altından yeni bir şeref levhası ilâve etmiş oldu.

O gece tertip edilen fener alayını da Beşiktaş caddesi üzerindeki camlı köşkten seyrettiler. Ertesi günü çıkan gazetelerde İstikbal merasiminin bütün tafsilâtı yazılıdır.

Seyahatin ikinci safhası da işte böyle geçti.

Kabul töreninden sonra hususi dairelerine çekilmek üzere ilerlediler.

O hengamenin verdiği heyecanla teşrifatçılar ve yol göstericiler dikkat ve teyakkuzlarını kaybederek şaşkına döndüklerinden yol gösteren olmadı. Bu vaziyet karşısında bir an tereddütle durarak bana hitaben :

— Muhittin Bey! Nereden gideceğim, diye keskin ve yüksek bir sesle sordu.

Biraz evvel söylediğim gibi istikbal için acele İzmite gittiğimden sarayın içindeki işlerle meşgul olmaya vakit ve imkân bulamamış, lüzum da görmemiştim.

Sarayın taksimatını da henüz bilmiyordum. Orada meşgul olan saraylar müdürü ile şehremaneti muavini bu işi tanzim etmeliydiler.

Her ne ise yol gösterildi. Fakat ben bu sualin edası karşısında bocalıyarak kabahati benimsedim ve son dakikada bu küçük aksaklığın tesiri ile istikbal merasiminin «Gazi» yi tatmin etmemiş olduğu yolunda bir zehaba kapıldım.

Bundan şehir namına çok üzülmüştüm. Refakatlerinde bulunan

yakınlarından bir zata bu zaafımı ve teessürümü nasılsa söylemiş bulundum.

Hemen yetiştirmişler. O gece sofrada bir aralık bu bahse temas etmek nezaketini ve dikkatini gösteren «Gazi Mustafa Kemal»

— Böyle bir söz söylemişsin, canım bunu da nereden çıkardın. Öyle bir şey asla varit değildir. Karşılamanın her safhasında fevkalâde mütehassisim. Gerek İstanbul halkının hakkımda gösterdiği samimi alâka ve tezahürattan ve gerek programın tertip ve tatbik tarzından her veçhile memnun ve müteşekkirim, diye iltifatta bulundular.

Hakikaten ilk gününden itibaren İstanbul halkının hiçbir veşile ve fırsatı kaçırmıyarak sonuna kadar göstermekten asla geri kalmadığı kuvvetli ve ciddî sevgi ve saygı «O» nun ruhunda derin izler bırakmış ve hiçbir fark gözetmeksizin bütün İstanbul halkına hususî ve sağlam bir muhabbetle bağlanmıştı.

Bundan hissettiği bahtiyarlığı aradan birkaç yıl geçtikten sonra da başka bir vesile ile Beylerbeyi sarayında bir yemek sofrasında bana bizzat tekrar ve teyit buyurmuşlardı.

İstanbula gelişinin ya bu ilk veya ertesi gecesi İstanbul halkını selâmlamak yolunda irat etmiş oldukları nutkun en ziyade dikkati çeken noktası hakkında sofradaki misafirlerinin fikirlerini yokladı.

Herkes kendi düşünüşünü açıkladıktan sonra aradığını bulamıyanlara mahsus bir eda ile nutukta şu fıkrayı işaret etti:

«İstanbulun bedii güzellikleri, İstanbul halkının samimî nüvazişleri içinde geçireceğim günlerin bende yeniden unutulmaz hatıralar bırakacağına, feyizler, ilhamlar yaratacağına şüphem yoktur.»

Bununla yeni harfleri, dil ve tarih üzerindeki mesaisini kasdediyorlarmış.

Hakikaten bütün bunlar, burada başlamış ve başarılmıştır.

İşte Atatürkün İstanbulu ilk ziyaretinin lezzeti!...

Muhittin ÜSTÜNDAĞ

O Anlatıyor :

ATATÜRK'ÜN HASBIHALİ

Milletler gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin vazifesi, hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

Vaktile kitaplar karıştırdım. Hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu: «Mademki hiçiz ve sıfıra varacağız, dünyadaki muvakkat ömür esnasında neşe ve saadete yer bulunmaz» diyorlardı.

Başka kitaplar okudum, bunları daha akıllı adamlar yazmışlar-

dı. Diyorlardı ki: Mademki sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız müddetçe şen ve şâtır olalım.»

Ben kendi karakterim itibariyle ikinci hayat telâkkisini tercih ediyorum, fakat şu kayıtlar içinde :

Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam ferd sıfatiyle mahvolacaktır. Her hangi bir şahsın, yaşadıkça memnun ve mesut olması için lâzım gelen şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Makûl bir adam, ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve saadet, ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı, saadeti için çalışmakta bulunabilir.

Bir insan böyle hareket ederken, «benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığımı farkedecekler mi?» diye bile düşünmemelidir. Hattâ en mesut olanlar, hizmetlerinin bütün nesillerce meçhul kalmasını tercih edecek karakterde bulunanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki var. Kimi bahçe ile meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister. Bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanır.

Bahçesinde çiçek yetiştiren adam bir şey bekler mi? Adam yetiştiren adam da çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmlidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki memleketlerine ve milletlerine ve bunların istikbaline faydalı olabilirler.

Bir adam ki memleketin ve milletin saadetini düşünür, o adamın kıymeti birinci derecededir. Esas kıymeti kendine veren ve mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyeti ile kaim gören adamlar, milletlerinin saadetine hizmet etmiş sayılmaz. Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına nail ederler. Kendi gidince terakki ve hareket durur zannetmek bir gaflettir.

Şimdiye kadar bahsettiğim noktalar ayrı ayrı cemiyetlere aittir. Fakat bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hâdim olmağa elinden geldiği kadar çalışmalıdır.

Bütün akıllı adamlar takdir edeler ki bu vadide çalışmakla hiç bir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yolda kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, vuzuh ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiklerime şunu tavsiye ederim:

Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabiî evvelâ kendi milletinin mevcudiyet ve saadetinin âmili olmak isterler. Fakat ayni zamanda bütün miletler için ayni şeyi istemek lâzımdır.

Bütün dünya hâdiseleri bize bunu açıktan açığa isbat eder. En uzakta zannetiğimiz bir hâdisenin bize bir gün temas etmiyeceğini bilemeyiz.

Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icabeder. Bir vücudün parmağının ucundaki acıdan diğer bütün âza müteessir olur.

İşte bu sükûnet içinde bütün dünyayı mütalâa etmek fırsatı bizdedir: «Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?» dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alâkadar olmalıyız. Hâdise ne kadar uzak olursa olsun bu esasdan şaşmamak lâzımdır. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükûmetleri hodbinlikten kurtarırır. Hodbinlik şahsî olsun, millî olsun daima fena telâkki edilmelidir.

O halde konuştuklarımızdan şu neticeyi çıkaracağım: Tabii olarak kendimiz için bütün lâzım gelen şeyleri düşüneceğiz ve icabını yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile alâkadar olacağız.

Kısa bir misal: Ben askerim. Umumî hapte bir ordunun başında idim. Türkiyede diğer ordular ve onların kumandanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil, öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim derdi ki:

— Niçin size ait olmıyan meselelerle de uğraşıyorsunuz?

Cevap verdim:

— Ben bütün orduların vaziyetini iyice bilmezsem kendi ordumu nasıl sevk ve idare edeceğimi tayin edemem.

Bir devlet ve milleti idare vaziyetinde bulunanların daima gözönünde tutmaları lâzım gelen mesele budur.

Bu münasebetle muhterem misafirimize şunu diyeceğim: Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumlu olmıyan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmıyan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim. Yanlışım varsa halk tekzip eder. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni tekzip ettiğini görmedim.»

Romanya Hariciye Nazırı Antonesku ile yaptığı bir konuşmadan

17/3/1937

MUSTAFA KEMAL'E İNANMAZDIM

Ben Maltaya sürülmeden de, memleketimin kurtuluş ve selâmetine taallûk eden ümidim kırılmış idi.

Kelimelerin neye delâlet ettiğini bilmiyen cehele ve hezele «ümit ve azm» gibi lâfızlara «iymân» diyorlar. Bizde nelere iyman olunabileceği ilmi-hâl kitaplarımızda yazılıdır. Onun dışında bir şey'e iyman edersek, dinen âsım ve hâttâ - nauzu billâh - kâfir oluruz. Evet, benim ümidim, azmim kırılmış ve büsbütün kırılmıştı. Ümidimi, azmimi evvelâ Afrika çöllerinde, sonra Balkan dağlarında ve daha sonra Umumî Harbin «Zafer-î nihaî» terranelerinde gömdüm. Mütârekeden sonra düşman ordusunun başkumandanı Fransız Generali Franse d'Eşpere, Fatih Sultan Mehmed'in ruhunu mecruh edecek bir debdebe ile İstanbula girerken, herkes onun ihtişamını seyre koştu. Annelerimizin hafızâ ve vicdanımıża nakşetmiş oldukları lisan ile neşrolunan gazeteler, bu vakayı âdi bir hadise gibi günlük havadisler sütunlarına geçiriyordu. Ve Rum ve Ermeni matbuatının şevk ve sürûru karşısında, bu sükûn, bu kayıtsızlık tezat değil, imtizâç teşkil ediyordu. Mâraz-i beyânda sükût, ikrar ve hattâ bazı yerlerde yalan söylemektir. Bari hiç yazmayaydılar.

İşte azm ve ümidimi bir kerre de o gün gömdüm. Hayatımı da büsbütün gömemedimse, kabahat ne benimdir, ne sansür me'muru yüzbaşı Aziz Hudai Beyin, Düşman toplarının güllelerine göğüslerini açıp ta ölmiyenlere Allah acısın.

Evet, azm ve ümidimi o gün de bilmem kaçıncı defa olarak gömdümse de, kalbimin dibine gömmek istediğim ıztıraplardan feveran eden tek bir âhı, bir türlü gömemedim. O âh benden bir son nefes harharası halinde çıkmıştı.

Ben o dakikadan Afyonkarahisar cephesinin yarıldığı güne kadar yaşamıyor, mezarıma doğru sürükleniyor, çürüyordum. Size bir hadise daha nakledeyim:

Resmî livâ üniformasını giyinmiş, uzun boylu, müteharrik bir heykel gibi yakışıklı bir adam olan İstanbul muhafızı Ali Sait Paşa ve Celâl Nuri ve Velid Ebüzziya Beylerle, Sait Paşanın zenci hizmetçisi İslâm Ağa'dan ve benden müteşekkil esirler kafilesi, tüfeklerine süngüler takmış İngiliz efrâdından bir müfreze ortasında, güpegündüz, Arapyan Hanından Tophane rıhtımındaki istimbota naklolunurken, Bebek tramvayının arabalarındaki kan ve iyman kardeşleri başlarını, belâya sokmamak için, öte tarafa çeviriyorlardı ve bunların arasında âşinâ çehreler de görmüştüm.

Ben Tophane rıhtımından İngiliz bandıralı «Rezolişin» dreytnotuna ve Rezolişin dreytnotundan Malta'daki Polverista zindanına, gönlümdeki bu yara ile gittim. «Zafer-i nihâi» kelimesi sinirlerime

dokunuyordu. Ortada bütün cihan bize düşman ve bize düşman olan bütün cihan karşısında yalnız Mustafa Kemal Paşa!

Bu manzara benim kendi mantıkıma değil, alelûmum beşer mantıkına ve riyaziye itimat veremiyor, itimat şöyle dursun, tereddüt ve ye's ilka ediyordu.

Enver Paşanın bu eski arkadaşından, doğrusunu söyliyeyim; ben hiç birşey beklemiyordum. Biraz Vahhabî - mezhep olmuştum: ölümden sonra ruhların dünya yüzündeki tasarrufu kesileceğini zannediyordum. Meğer Hazreti Muhammedin hiç bir vakit ölmeyen ve daima ümmetinin üstünde şefkatle titriyen mübârek ruhu, **Mustafa Kemal'e: «Yürü!... Yürü ve korkma!... Hisap, mantık, riyazî fânilerin icâd ettikleri kaide ve ölçülerdir. Ot bitmeyecek kadar harap olan bu yerlerden sen bir ordu fışkırtacak. Avrupa medeniyetinin çelikten kaleleri, yakıp eriten mermileri, senin askerlerinin çıplak göğüsleri üstünde kırılacak!...»** diyormuş. Neticenin böyle, bu şekilde olacağına inanacak kaç garazsız ve tarafsız gösterilebilir!...

Hususile ben, Peygamberin o sesini «Polverista» zindanı gibi, bir dünya cehenneminde nasıl işitebilirdim?...

1 Şubat 1926
SÜLEYMAN NAZİF

ATATÜRK'ÜN AĞZINDAN TÜRK KÖYLÜSÜ

Birgün Akşehir civarında bir köye gittim. Çok yağmur yağıyordu ve soğuk vardı. Kendimi belli etmiyerek, bir evin önünde duran kadına: «Bacı, yağmur var; soğuk var. Beni çatın altına kabul eder misin?» dedim. Hiç tereddüt etmiyerek: «Buyurun» dedi ve beni bir odaya aldı. Odada ateş olmadığı ve yeni bir ateşin yakılması uzun zamana bağlı olduğu için:

«İsterseniz bizim odaya gidelim. Orada hazır ateş var» dedi. Gittik. Müteakiben komşulardan birkaç kadın ve birkaç erkek geldi. Beraberce konuşmağa başladık. Konuşurken bana en mühim sualleri soranlar kadınlar oldu. Askerin vaziyetini, düşmanın halini, en mühim düşmanın hangisi olduğunu sordular ve bunları sorarken hiç bir telâş ve tekayyüde lüzum görmediler. İnsanca konuştular. Fakat, biraz sonra, benim kim olduğumu anlayınca telâş gösterdiler ve söyledikleri, sordukları şeylerden kendilerine bir zarar geleceğini zannederek korktular! Çünkü şimdiye kadar resmi bir adamla açıkca konuşmayı büyük bir kabahat telâkki etmişlerdi...

1928 ATATÜRK

HÜSEYİN CAHİT'İN KALEMİNDEN ATATÜRK :

«TÜRK'ÜN EBEDÎ DEHASI...»

Umumî Harp içinde, Çanakkale'de Başkumandan Vekilinin yanısıra, harp cephesini geziyordum. Arıburnu cephesinde genç, nazik yapılı, ince bir kumandan ziyaretçileri karşıladı. Kabalağının altından fırlayan mavi bakışlarının derinlere işleyici zeki ateşleri karşısında ihtiyarsız bir alâka hissi uyanıyordu. Sordum: «Mustafa Kemal...» dediler. İsmini biliyordum, hürriyet dâvaları uğrundaki mücadelelerini biliyordum. İçimde toplanmış gıyabî hürmet hisleriyle kendisini seyrettim.

O bize ayran ikram ederken, askerî muzıka Karmen Operasından parçalar çalıyordu ve beş on adım ötemizde, İngiliz siperlerinden seyrek tüfek ateşleri, bu ahenge aradabir karışıyordu.

Mustafa Kemal, Arıburnunda İstanbulun istilâsına set çekti, İstanbulu kurtardı, harbi kurtardı, yani uzattı ve neticede Rusya Çarlığının ezilmesinde, Türkiye'nin kurtulmasında en büyük âmil oldu.

Mağlûbiyet tahakkuk etmişti. Harbi yapan Kabine, Hükûmet mevkiini terkediyordu. Zihinlerde ve ruhlarda endişe ve ıstırap vardı. Enver'in (Paşa) sesi hâlâ kulaklarımdadır. Padişaha kabinesinin istifasını götürecek Talât Paşaya :

«— Harbiye Nezareti için Mustafa Kemal'i tavsiye et. Harbiyeye o gelmelidir. Ondan başka orduyu toplıyacak kimse yoktur» diyordu.

Padişah, Harbiye Nezaretıne Mustafa Kemal'i getirmedi. Fakat o, kendisini daha yüksek bir makama kendisi getirdi.

Bekirağa Bölüğünde mevkuf idik. Bir gün Rahmi ile İsmail Canbulat fısıldadılar: «Mustafa Kemal gelecek...» dediler. Geldi, görüştüler ve gitti.

Anadoluya, Millî Mücadeleyi teşkile gidiyordu. Onunla beraber millet de yüksek mukadderatına doğru yürüyordu. Bu mukadderata erişmek için çok mihnet, felâket ve ıstırap arasından geçeceklerdi.

Mustafa Kemal önde, arkadaşları yanında ve koca bir millet etrafında, dünyanın en çetin, en şerefli bir mücadelesine giriştiler. Yabancı dünya gülüyordu; içimizden bile bazıları şüphe ve tereddüt içinde idiler.

Mustafa Kemal, bütün bu açık ve kapalı, silâhlı ve silâhsız düşmanlıklara zekâsını, azmini, gayretini karşı koydu. Onun dehası, takip edilecek yolu gösterdi ve aydınlattı.

NÜKTELER - FIKRALAR - HATIRALAR...

EŞEKLİĞİNDEN

Ahmet Rasim'in hikâyesi idi bu. **Yeşilây** Derneğinin bir toplantısında konferansçı sorar:

— Sevgili dinleyicilerim, bir eşeğin önüne bir kova su, bir kova rakı koysanız hangisini içer?

Hemen biri cevap verir:

— Tabii suyu...

— Neden?

Bir keyif ehli de orada imiş. İkinci cevabı o verir:

— Eşekliğinden!...

Atatürk hikâyeye bayıldı idi. Sık sık tekrar ederdi. Bir akşam Çiftlikte eski küçük köşkün önünde oturuyorduk. Uzakça duran bir işçi çocuğu bizi seyrediyordu. **Atatürk**:

— Gel çocuğum buraya... dedi.

Çocuk sofraya yanaştı. **Atatürk** sordu:

— Bir eşeğin önüne bir kova su bir kova da rakı koysalar hangisini içer?

Çocuk önümüzdeki kadehlere bakarak:

— Rakıyı efendim, demesin mi?

Atatürk gülerek:

— Aman «**neden olduğunu sormıyalım**» demişti.

Falih Rıfkı ATAY

A T E Ş !

934 yılı gezilerinde Bergamaya geldi. Kışla kapısından girince, o sıra, top talimi yapmakta olan bir subaya:

— Şimdi kapıdan düşman suvarisi giriyor, ne yaparsın?

Teğmen toplara:

— Nişangâh bastır, ateş serbest, emrini verirken kendi de, tabancasını çekerek kapıya doğru koştu. Bu olaydan çok hoşlanan Ata:

— Sizin gibi uyanık, cesur asker oldukça buraya düşman değil, kuşlar bile giremez, dedi ve subaya, bir dileği olup, olmadığını sorarak iltifatta bulundu.

S İ L İ N !

Gazi yanında Fevzi Paşa ile 2 Eylül 922 pazar günü ikindi üzeri, Uşak'a geldi. Önce, yılancı Mehmet bey'in evine giderek el ve yüzünü yıkadıktan sonra, kaftancıların Adil bey'in evine misafir oldu. Yemekleri, mebus Raif Bey'in evinde pişiyordu. Bu evin mavi, beyaz renge boyanmış olduğunu gören Gazi:

— Bu renk ne?

— Düşman yaptı.

— Hemen, silin! dedi.

YENİLMEYEN ATATÜRK

Hüseyin Cahit Yalçın anlattı idi.

Demokrasi devrine geçer geçmez bir gazeteden kendisine telefon etmişler:

— Atatürk devrinin en büyük sıkıntısını çekenlerden biri de sizsiniz. Şimdi sırasıdır; hâtıralarınızı yazmaz mısınız?... demişler...

Hüseyin Cahit gülerek:

— Ne budala adamlar, yaşarken yenilmeyen ATATÜRK'ü öldükten sonra yenilecek sanıyorlar, demişti.

Dünya: 5/4/1959 **Falih Rıfkı ATAY**

HAKİKÎ İNSAN...

Atatürk, muhtelif vesilelerle maiyetinde çalışan kimselerin samimiyet ve sadakatlarını imtihan etmesini gayet iyi bilirdi. İnsanların hâlet-i ruhiyesini, niyet ve emellerini teşhis ve temyiz etmekte şerareler saçan bir zekâya mâlikti.

O büyük insan, bir gece Çankaya köşkündeki bir ziyafette devrin vekillerinden mâruf bir zata şöyle bir sual sorar:

— Beni hakikaten sever misiniz?

Muhatabı hemen cevabı yapıştırır:

— Sevmek ne kelime Atam, taparım!

— Peki, her dediğimi de yapar mısınız?...

— Derhâl!...

Atatürk, bu söz üzerine belinden tabancasını çıkarıp ona uzatır:

— Öyleyse, al tabancamı, sık kafana...

Onun emreden bu hitabı karşısında ne yapacağını şaşıran zat:

— Aman Atam der, herhalde benimle şaka ediyorsunuz. Benim ölmemi istemezsiniz.

Meseleyi anlıyan Atatürk, yeleleri kabaran bir aslan mehabetile dışarda hizmet eden askeri yanına çağırıp aynı sualleri sorup cevabını aldıktan sonra, karşısında Toroslar'dan kopmuş bir kaya parçası gibi duran bu bağrı yanık Anadolu çocuğuna tabancasını uzatıp kafasına sıkmasını emreder. Aslan Mehmetçik, bu emri bilâtereddüt yerine getirir, fakat kendisine birşey olmaz. Çünkü; Atatürk, daha önce tabancasındaki merminin kurşununu çıkarmıştır.

İşte o zaman, Atatürk yanındakilere şöyle der:

— Beni ve vatanı seven hakikî insanı gördünüz mü?

Ruhu şâdolsun.

Teşvikiye: Mustafa Nafiz SEVİLEN

ATATÜRKE BİR KÖYLÜNÜN CEVABI

Tarihimiz sayısız savaşlarla doludur. Biz bu savaşlardan baş kaldırıp ne memleketi imar edebilmişiz, ne de kendimiz refaha kavuşmuşuzdur. Bunun sebebi, bizim suçumuzda olduğu kadar düşmanlarımızdadır da. Çünkü başta Moskoflar olmak üzere düşmanlarımız hep şöyle düşünürlerdi:

— Türklere rahat vermemeli ki, başka sahalarda ilerleyemesinler...

Bunun için de sık sık başımıza belâlar çıkarırlar, savaşlar açarlar, Balkan milletlerini «İstiklâl» diye kıştırtırlardı.

Biz böyle durmadan savaşırken de o zamanlar askere alınmıyan Gayri Müslimler durmadan zenginleşirlerdi.

Onların neden zengin, bizim neden fakir kaldığımızı bir köylü, Atatürk'e verdiği kısa bir cevap ile gayet veciz olarak izah etmiştir.

Atatürk, Mersine yaptığı seyahatlerden birinde, şehirde gördüğü büyük binaları işaret ederek sormuş :

— Bu köşk kimin?

— Kirkor'un...

— Ya şu koca bina?.

— Yorgo'nun...

— Ya şu?...

— Salamon'un...

Atatürk biraz sinirlenerek sormuş:

— Onlar bu binaları yaparken ya siz nerede idiniz?

Toplananların arkalarından bir köylünün sesi duyulur:

— Biz mi nerede idik? Biz Yemen'de, Tuna boylarında, Balkanlarda, Arnavutluk dağlarında, Kafkaslarda, Çanakkale'de, Sakarya'da savaşıyorduk Paşam...

Atatürk bu hatırasını naklederken:

— Hayatımda cevap veremediğim yegâne insan bu ak sakallı ihtiyar olmuştur, der dururdu.

TABİİ

Soyadı Kanunu yeni çıkmıştı. İstanbul'da bulunduğu sırada ATATÜRK, ressam Çallı İbrahim'i de bir aralık sofrasına davet etti. Gece yarısına doğru ressama sordu:

— İbrahim Bey, soyadı olarak ne seçtiniz, söyler misiniz?

— Çallı...

Atatürk :

— Acaip bir kelime seçmişsiniz. Sizin, sizin çallıya benzer, tarafınız yok ki, diye takılınca Çallı :

— Çallı, dedim, Paşam, yani iki (l) ile.

Atatürk güldü :

— Farkındayız canım, bu kadar içtikten sonra elbet biraz peltek konuşacaksınız!

AKIL

Atatürk, sabah kahvesini içerken yorgun bir sesle mırıldandı:

— Bu gece hiç uyumadım...

— Rahatsız mıydınız Paşam?

— Hayır... Kadınlarda akıl var mıdır diye düşündüm.

— Pekiy... Neye karar verdiniz efendim?

— Var... Var ama kullanmıyorlar!

ADAM KITLIĞI!

Ağaoğlu Ahmet, İsmet Paşa'ya, seçtiği vekillerden şikâyet ediyordu.

Başvekil, sesi biraz öfkeli :

— Ne yapalım, dedi, adam yok!

Ağaoğlu :

— Hayır Paşam, dedi, bunu söylemeyiniz...

— Neden?

— İttihat ve Terakki de «adam yok» dediği zaman pekâlâ Atatürk de vardı, siz de vardınız!

FARK

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, bir gün merhum Atatürk'ün meclisinde bulunuyordu. Ata içire içire terbiyeciyi sarhoş ettikten sonra sordu :

— Doğru söyle, sen mi daha büyüksün, ben mi daha büyük adamım?

İsmail Hakkı meşhur medenî cesaretine kavuşmuştu:

— Ben daha büyüğüm, Paşam, dedi.

Herkes tıss! Mustafa Kemal sükûnunu hiç bozmadı:

— Anladım, dedi; uzunum demek istiyor!...

İSİM

Şairdi, mebustu, yaşlıydı ve dördüncü karısından bir çocuğu daha olmuştu. İçki sofrasında ATATÜRK'e sordu :

— Paşam, bir oğlum dünyaya geldi, adını ne koyayım?

Canı sıkılan Atatürk cevap verdi :

— Yuha koy?...

İSTİFA

Bir aralık Maarif Vekili olan Âbidin Özmen Bey'e bir gece sofrada Atatürk sormuş :

— Sizin için istifa etti diyorlar, doğru mu?.

— Hayır Paşam, demiş, istida ile gelmedim ki istifa ile gideyim!

Y. Z. O

ATATÜRK VE ESİR GENERAL

Kırk senelik rahmetli arkadaşım eski Kurmay Binbaşı Faruk Mirgün, Türkün ölüm kalım harbini başından sonuna kadar içinde yaşadığı için onu bâzan söyletirdik :

— Onun hiçbir zaman telâşlandığını görmedim. Daima sâkin, daima soğukkanlı idi. Arkadaşlarına ve maiyetine karşı son derece nazikti. Taarruz başlamadan evvel bütün erkân ve ümerâyı topladı. Haritaların başında bir gece sabaha kadar hepsini konuşturdu ve dinledi. Gün ışıdığı zaman kalktı, harmanisine büründü, ileri sürülen bütün ihtimalleri hülâsa ettikten sonra kendi nokta-i nazarını da birkaç cümle ile anlattı ve çıktı.

Omuzlarına aldığı mesuliyetin azametini ve ağırlığını biliyordu. Taarruz başladığı zaman hepimiz yürek çarpıntıları ile titriyorduk. Onu orada görmeli idiniz. İnsan değil, çelikten bir yanardağdı. Verdiği emirler, düşünülmüş taşınılmış, en ufak teferruatına kadar her şey hazırlanmıştı.

O anda hiç şakası yoktu. Bu yanardağdan fışkıran ruh bizi öyle sarmıştı ki deliye dönmüştük.

Taarruz zaferle bittikten sonra Onda hiçbir değişiklik yoktu, neticeden o kadar emindi.

Teslim olan düşman başkumandanını Ona ben götürdüm. Esir Ceneral bitik halde idi, beraber huzuruna girdik, Mağlûbunu son derece nezaketle kabul etti, onu teselli etti.

— Talih-i-harbdir, dedi, müteessir olmayın. Buyurun, oturun, dinlenin. Ne emredersiniz?

Mağlûp Ceneral, aç olduğunu söyledi.

— Yemek yiyeceğiz efendim, ondan evvel bir kahve mi, yoksa bir içki mi istersiniz

O, bu tarih sahifelerini anlatır ve biz ağlaya ağlaya dinlerdik.

■ ■

Denizler kan köpürdü, dağlar âteş püskürüp durdu
Yanan vâdiler üstünde Hilâlin saltanat kurdu.
Açıldı göllerin göğsünde solmaz goncalar, güller
Zafer marşın terennüm eyledi binlerce bülbüller!

Refi Cevat ULUNAY

ATATÜRK ve MUSOLİNİ

13 Nisan 1934 akşamı, Edremit'te Orduevi'nde verilen yemekte İtalya olayları konuşulurken Atatürk şunları söyledi: «Mussolini bir maceraperesttir. Milletini bir uçurma sürüklemektedir. Her tarafa saldırıyor. Beni Roma'ya davet etti. «Antalya'da görüşelim.» cevabını verdim. Bu adam yüzünden çok şımarmış olan bu millete birders vermeyi çok isterdim, mamafih yakında bir küçük millet onlara lâyık oldukları dersi verecektir, ve şunu da hatırlatırım ki Mussolini'yi bir gün gelecek kendi milleti linç edecektir. Bu sözlerimi kehanetime hamletmeyiniz Bunlar benim kendi görüşlerimdir.. Yalnız sözlerime kat'iyen siyasi bir mâna atfedilmemesini rica ederim. Biz burada kendi aramızda konuşuyoruz.» Gıyas YETKİN

PASKAL SALİH

Bu isim ona taklid sanatındaki yüksek kabiliyetinden dolayı verilmişti. Paskal geçinmeye ne lüzum vardı, ne de ihtiyacı...

Genç jandarma mülâzimi Sâlih Efendi Çakıcı'nın takibinden başlıyarak, son 50 sene içinde girdiğimiz harblerde kendisine verilen vazifelerin hepsinde başarılar göstermişti. Sırası gelince o da emsalleri gibi emekliye ayrıldı. Şimdi bir kenara çekilmiş, başını dinlendiriyor.

Onun zekâsından kimsenin şüphesi yoktu. Fakat paskal Sâlih'in iç dünyasına hükmeden mânevî kuvvetler, bu zekânın daha müsbet iç işlere sarfedilmesine mâni oluyordu. Bunu kendisi de bilmiyor değildi. Artist doğmuştu, zaman ona yalnız bir meslek seçtirmişti. Sâlih Bey, ömrü boyunca işte böyle bir ruh tezadı içinde yaşadı.

Paskal Sâlih'i rahmetli ATATÜRK de sever, onunla, şakalaşır, lâkin vazife zamanı geldi mi, sanki biraz evvel şaka yapan o değilmiş gibi, hemen kaşlarını çatar ciddileşiverirdi. Bir 30 Ağustos gecesi idi. Çankaya coşmuş, Ata neş'e içinde gülüyor. Yalnız Ata mı? Yıldızlar, gök, bulutlar, hattâ uykudan uyanan ağaçlar gülüyor. Yalnız bir kişinin içi burkuluyordu. Paskal Sâlih'in bu halini Atatürk hissetmişti. Son çıkan tâyinlerden Yarbay Sâlih'in pek memnun olmadığını sezmişti. Birdenbire:

— Sâlih Bey! dedi. Bu defa siz nereye mürettepsiniz?

Yarbay Sâlih derhal toplandı.

— Van'a Paşa Hazretleri! dedi.

— Van'a mı?

— Evet Paşam!

Ata'nın muziplik damarı yerinden oynamıştı.

— Tebrik ederim! dedi. Şansınız varmış!

Sâlih Beyin çoluğu, çocuğu, hattâ torunu vardı. Hele bir tanesi uzun zamandanberi hasta yatıyordu. Bir asker için, çocuğum hasta diyerek vazifesi başına gitmekten çekinmenin ne demek olduğunu, bâhusus böyle bir şeyi Ata gibi bir Kumandana söylemenin hiç de hoş bir tesir bırakmıyacağını düşünen Sâlih Bey, evlât hatırı, babalık şefkati gibi önüne geçilemiyen kuvvetlerin tesiri altında:

— Paşam! dedi. Müsaade ederseniz bir şey arzedeceğim!

— Buyur Sâlih Bey!

— Bendenizi Van'a tâyin etmekle, artık Sâlihden vazgeçtiğinizi anlamış bulunuyorum. Ancak merak ettiğim bir nokta var! Onu sorabilir miyim?

— Elbette efendim. (1)

— Benim gibi nâçiz bir zâtı, böyle mühim bir yere gönderdiğinize göre, acaba Van'dan mı vazgeçtiniz? Bunu merak ediyorum!

Deyince, bu zârif ve hârikulâde espri karşısında Atatürk'ün gülmekten gözlerinden yaşlar geldiğini bana bizzat kendisi anlatmıştı. Ben de aynen sizlere aktarıyorum.

Paskal Sâlih de işte böyle bir zat...

Osman Nihad AKIN

---

(1) Rahmetli ATATÜRK «Efendim»siz konuşmazdı.

ATATÜRK'ÜN SELÂNİK'TEKİ HÜLYALARI

Bulgar Türkoloğu İvan Manolof, Meşrutiyetten (1908) bir iki yıl önce Selânik'te Atatürk'ten O'nun Türk devrimine ait düşüncelerini dinlemişti. Yarınki Türkiye'yi heyecanla anlatan Atatürk Manolof'a demişti ki: «Bir gün gelecek, ben hayal zannettiğiniz bütün bu inkılâpları başaracağım. Mensup olduğum millet, bana inanacaktır. Düşündüklerim hiçbir demagoji mahsulü değildir. Bu millet, gerçeği görünce, arkasında tereddütsüz yürür. Dâva uğrunda ölmesini bilir. Saltanat, yıkılmalıdır. Devlet yapısı, mütecanis bir unsura dayanmalıdır. Din ve devlet birbirinden ayrılmalı, doğu medeniyetinden benliğimizi sıyırarak batı medeniyetine aktarılmalıyız. Kadın ve erkek arasındaki farklar silinerek yeni bir sosyal nizam kurmalıyız. Batı medeniyetine girebilmemize engel olan yazıyı atarak, lâtin kökünden bir alfabe seçmeli, kılık kıyafetimize kadar, her şeyimizde batılılara uymalıyız. Emin olunuz ki, bunların hepsi, bir gün olacaktır.»

Cumhuriyet : 18.7.1948 **Arif Necip KASKATI**

UMULMADIK ADAMDAN

Neş'eli bulunduğu bir zamanı seçerek:

— Paşam... demiştim, şu danıştıklarının içinde bazan öyleleri var ki, şaşıyorum. Bunların mütalâalarına nasıl olsa; sonunda iştirak etmiyeceksin. Kararını önceden vermiş olduğun da malûm... O halde, ne diye onları birer birer çağırıp karşında söyletirsin?

Atatürk, yüzüme, alaycı bir eda ile bakıp şu cevabı vermişti:

— Bazan hiç umulmadık adamdan ben çok şeyler öğrenmişimdir; hiçbir kanaatı hâkir görmemek lâzımdır. Neticede, kendi fikrimi tatbik bile edecek olsam, herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk alırım.

Cumhuriyet : 12.11.1948 **Salih BOZOK**

ASIL KURTARICI KİM?

Tarih dersinde, Atatürk, dersini anlatıp bitiren öğrenciye sordu: «Bir şeyi söylemeyi unuttun! Türk Milletini kim kurtardı» Öğrenci, şu cevabı verdi: «Atamız kurtardı...» Atatürk, bu cevabı kabul etmedi: «Hayır, çocuğum! Türk Milletini kendi kanı kurtardı..»

LİYAKAT

Bazan sofrada bulunanların liyakat derecesini ölçmek ister. Herbirine bir mevzu verir, o mevzu üzerine söz söyletir, nutuk irad ettirir, böylece onları hissettirmeden imtihandan geçirir, değerlerini tâyin ederdi. Bu sofra gecelerinden birinde bir hasbihal esnasında vecde gelerek:

— «Benim gözümde hiçbir şey yoktur, ben yalnız liyakat âşıkıyım.» demişti.

Prof. Yusuf Ziya ÖZER

BILDIRCIN

Atatürk'e, bir gezisinde, Şile'de bıldırcın hediye ettiler. Pencereleri kapattıktan sonra bıldırcınları salmalarını söyledi. Kuşlardan biri dönüp dolaştıktan sonra O'nun önüne kondu, okşamasına da ses çıkarmadı. Atatürk, bıldırcının bir kafese konularak sarayda beslenmesini istedi. Üç gün sonra bıldırcın bir kediye yem oldu. Atatürk'e bu olayı, O'nu üzmemek için, bıldırcının açık kalan kafesten kaçtığı şeklinde anlattılar. Atatürk, bu küçük dostu unutmadı. Ömrünün sonuna kadar bıldırcın eti yemedi.

Sabiha BELÜL

ATATÜRK ve İHTİYAR

Atatürk, Florya'dan, Çekmece'ye doğru bir yaya yürüyüşünde, bir ağaç altında dinlenen ihtiyar bir adama rastladı. Adam hürmetle ayağa kalktı. Ata'yı selâmladı.

Atatürk sordu:

— Beni tanır mısın?

— Tanımaz olur muyum, evimde resmin bile var!...

Atatürk memnun olmuştu. Konuşmağa başladılar. İhtiyar:

— Bir işine aklım ermedi, dedi. Cumhuriyetçiliği, inkılâpçılığı, milliyetçiliği, halkçılığı, hattâ devletçiliği anlıyorum ama, şu «lâikliği» pek kavrıyamadım. Neden herşeyi birden bozdun?.

Ata:

— Bunu sana bir hikâye ile anlatayım, dedi. Amr-ibnil-Âs, Mısırı fethettiği zaman, Halife Ömer'e bir mektup yazmış :«Burada birçok kütüphaneler, içlerinde de bir sürü kitaplar var. Bunları yakayım mı, yoksa bırakayım mı?...» Ömer cevap vermiş: «Kitapları tetkik et, eğer faydasız şeylerse, yak. Yok eğer faydalı şeylerse, yine yak. Çünkü halk, o kitapları okudukça, onlara uymaktan vazgeçmiyecekler, eskiyi unutmıyacaklar ve bize -yâni yeniye ve yeniliğe- daima düşman olacaklardır!...

Hikâyeyi anlatan Ata, ihtiyara sordu:

— Şimdi sana lâikliğin ne olduğunu izah edeyim mi?

İhtiyar, derin bir sezgi ve sağduyu ile cevap verdi:

— İstemez Paşam, dedi; hepsini anladım!

«DÜŞMANIN ÖNÜNDEN DÜŞMAN GİBİ GEÇMEK İSTERİM»

Atatürk bir torpito ile seyahat ediyordu. Gece olmuş ve geminin bütün ışıkları yakılmıştı. Bir Adanın önünden geçerken Atatürk, gemi süvarisini çağırdı ve ona şu emri verdi:

— Geminin bütün ışıklarını söndürünüz.

Emrin mahiyetini kavrıyamıyan kaptan:

— Aman Atam, bu ancak harp ilân edilmiş memleketlere karşı yapılmaz mı?

Diye mukabele edince, koca Ata gürleyiverdi:

— Bilmiyor mu zannediyorsun? Sana verdiğim emri yap. Düşmanın önünden düşman gibi geçmek isterim.

Geminin ışıkları hemen söndürülmüştü.

Faik TÜRKMEN

FRANSIZ KONSOLOSUNA CEVAP

Atatürk zaferden sonra ikinci defa Mersin'e gelmişti. İstasyonda büyük bir kalabalık emsalsiz tezahürat yapıyorlardı. Karşılayıcılar arasında yanında iki köpeği ile bir konsolos da vardı. Atatürk'ün nafiz bakışları onu hemen görüvermişti. Biraz sonra konsolos yalnız olarak Atatürk'ün yanına sokuldu ve başyaver vasıtasıyla kendi-

siyle görüşmek istediğini söyledi. Bu arzusu Atatürk'e bildirildi. Atatürk:

— Fransızca bilmediğimi konsolosa söyleyiniz diye cevap verdi.

Başkonsolos, başyaver vasıtasıyla şöyle dedi:

— Bir yıl evvel Fransızcayı çok iyi konuştuklarını Atatürk'e lûtfen hatırlatınız.

Koca Ata, gülüyordu:

— Bir dili unutmak için bir yıl kâfidir.

Kâni SARIGÖLLÜ

ÇENE

Atatürk bir gün İzmit'ten geçiyordu. İstasyonda gözüne (Çene suyu) ilişmişti. Suyu yudum yudum içti. Sonra sordu:

— Bu suya niçin Çene suyu demişler?

Yanlarında İnönü, rahmetli Fethi Okyar ile Nuri Conker de vardı.

Birden duraladım.

Yüzüme yayılan şaşkınlık alâmetleri lâhzada geçti. (O)na Çene dağını, Çene baba efsanesini, Çene babanın çenesini anlattım.

— Desene ki, dedi, hepsi masal.

YILBAŞI GECESİ

Bir yılbaşı gecesi, Tokatlıyandayız. «Atatürk geliyor!» dediler. Salon birden karıştı ve alkışlar koptu. Baktım; Türk güneşi yanıbaşımızda... «Annem beni Kadir gecesi doğurmuş» diye, sevinçten içim içime sığmadı. O, halkın arasında mütevazı bir vatandaş gibi karıştı. Bir vatan kurtaran kahraman, halk ile gülüp eğlendi. «Harmandalı» oynadı. «Halay» çekti. Ne kadar bizdendi.

SAÇINDAN BİR TEL

Dünyanın en büyük adamı olan Atatürk, ayni zamanda dünyanın en nazik adamı da...

Bir gün o altın başın resmini yapan ressam Mihri hanıma Atatürk sormuş:

— Hanımefendi, demiş, sizin bu lûtfunuza nasıl mukabele edeyim?

Mihri Hanım zarif bir cevap vermiş:

— Saçınızdan bir tel lûtfedin kâfi!

Atatürk, o güzel başını genç bayanın önüne eğmiş:

— Buyurunuz, demiş, istediğiniz kadar koparınız!

ÇANAKKALE

Ankarapalasta rahmetli Bayan Nebile'nin düğünü var. Atatürk neş'e içinde:

Davetlilerden biri:

— Çanakkale Mustafa Kemali iyi tanır, demiş.

Merhum Nuri Conker omuz silkmiş:

— Hayır, demiş, beni daha iyi tanır!

Atatürk hayretle sormuş:

— Ya beni?

Nuri Conker gülmüş:

— Seni demiş, bütün dünya tanır.

KERİHÜLMANZAR ABUSÜEVECİH

İzmit 1937 senesi Mart ayında mes'ut günlerden birini yaşıyordu.

Atatürk'ü hâmil olan hususî tren, 3 saat kadar istasyonda kalmıştı.

İstasyon bir mahşerdi.

Atatürk, o gece İzmitlileri imtihandan geçirdi. En parlak imtihanı da çenesi çok kuvvetli olan Belediye Reisi vermişti.

Bir aralık başı örtülü bir kadıncağız da Ebedî Şefin masasına oturmak şerefine ermişti.

Türk güneşi kadının sıkıldığını görünce bir ateş gibi parlamıştı:

— Atatürk, dedi, Kerihülmanzar, abusülvecih insanlardan hoşlanmaz.

Cevdet BAYKAL

LÜZUMU ÇOK EVVEL HİSSEDİLMİŞ BİR DURUM

Ayrılığının acısı yüreğimizde her gün tap taze kanayan ebedî şef Atatürk, yalnız Türkiye tarihinde değil, Türk'ün zamana sığmayan bütün varlığı boyunca eşi görülmedik bir yolda dil durumumuza can vermiş büyük dâhi idi.

Bir gün —yazı durumunun ilk günlerinde idi— şöyle demişti.

— Daha çocukken, dersler, kitaplar arasında yuvarlanırken hissederdim ki bu dilin bir şeye ihtiyacı var. O ihtiyacın ne olduğunu nasıl elde edileceğini bilmezdim. Fakat mutlaka bir şey lâzım olduğunu duyardım.

İbrahim Necmi DİLMEN

«BAŞKA?»

Atatürk, devamını arzu etmedikleri her hangi bir konuşmada «Başka» diye bir sual sordukları zaman biz, o bahse devam etmek istemediklerini anlar, mevzuu he değiştirir, başka bir söze geçerdik.
istemediklerini anlar, mevzuu hemen değiştirir, başka bir söze geçerdik.

Ali KILIÇ

DÜŞEN BAYRAK

Mustafa Kemal o sabah savaş meydanını geziyordu, yerde parçalanmış bir bayrak, bir düşman bayrağı gördü, bir an durdu, yanındakilere seslendi:

«Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşman bayrağı, fakat o bir milleti, bir orduyu temsil ediyor, yerde kalmaya lâyık değildir!»

Ferit Celâl GÜVEN

MİLLETE LÂYIK KUMANDAN

Sakaryadan muzaffer dönüşünde ona intibaını sordular. Verdiği cevap şudur:

— Bu millet çok büyük bir millet. Ona lâyık kumandan olabilmek lâzım.

Son cümleyi söylerken bizzat kendisinin büyük Türk milletine lâyık kumandan sayılabilmesinde tereddüt gösteriyor gibiydi. Milletin büyüklüğüne inancı bu kadar, ona hürmet ve muhabbeti de ona göre hakikaten sonsuzdu.

Yunus NADİ

İLK CUMHURREİSLİĞİNE SEÇİLDİĞİ SIRADA

Bir sabah Çankaya sırtlarında beraberce gezmeğe çıkmıştık. Gazi yanımıza sokulan bir çocuğu yakaladı. Çelik bakışlariyle âlemi teshir eden gözlerini onun yüzüne dikip gülümseyerek sordu:

— Adın ne senin bakayım?

— Cemil.

— Çankaya'da mı oturuyorsun?

— Yok. Ayrancı'da.

— Mektebe gidiyor musun?

Çocuk başını öne doğru hızla eğdi.

— E... Ne okuyorsun mektepte?

— Her bir şey okuyoruz.

— Peki, ben kimim Cemil?

Çocuk zeki bakışlarını Ata'nın üzerinde gezdirdi:

— Sen Gazi Paşasın.

Ata gülümsedi:

— Olmadı. Cemil ben Gazi Paşa değilim. Beni benzettin sen.

— Yok benzetmedim iyi biliyorum, sen Gazi Paşasın.

— Nereden biliyorsun?

Çocuk kendinden emin bir tavırla:

— Çünkü, dedi ,sana hiç kimse benzemez...

Çelik gözler bulutlandı. O eşsiz kafanın içinden kimbilir ne düşünceler geçti o anda:

— Cemil sen büyüdüğün zaman ne olacaksın?

Cevap o ufacık ağızdan tereddütsüz çıktı:

— Asker olacağım.

— Asker olup da ne yapacaksın?

— Düşman bu topraklara bir daha ayak basacak olursa onu buradan kovacağım.

Gazi, bir şey demedi. Küçücük Cemil'i kollarından tuttu, kaldırdı ve alnına sıcak bir öpücük koydu.

Sonra onu oyuna iade edip de yoluna devam ederken bize döndü. Başlangıcı kendi zihninde kalan cümleyi bize hitap ederek tamamladı:

— Evet... Öyledir. Milletin bağrından temiz bir nesil yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve gözüm arkamda kalmıyacak.

Tasvir : 10.11.1946 **Ercüment Ekrem TALÛ**

«ACABA, MİSTER LONDRA SAATİLE Mİ GELECEKLER?»

Ankara ekspresinde altı sene evvel tanıdığım, Riyaseti Cumhur köşkünün protokol memurlarından bir zat bana Atatürk hakkında şu hatırayı nakletmişti:

Bir yaz gecesi köşkün alt salonunda oturuluyor, memleket meselelerinden bahsediliyordu. Biraz sonra yemek yenecekti. Davetliler arasında bulunan eski bir İngiliz gazetecisi gecikince, Ata, bana:

— Telefon edip sorunuz, dedi, acaba Mister Londra saatile mi gelecekler?

Haldûn Kemali AKSÜT

DÂHİ KİME DERLER

Her zaman Atatürk sual sormaz veya imtihana çekmez ya! Bir gün de, sofrada neş'eli bir zamanında Atatürk'ü imtihana çektiler. Arkadaşlarından biri sordu:

— Lûtfen cevap verin bakalım, dâhi kime derler?

Atatürk tereddüt etmeden ve kendisinin imtihana çekilmesini yadırgamadan cevap verdi:

— Dâhi odur ki ileride herkesin takdir ve kabul edeceği şeyleri ilk ortaya koyduğu vakit herkes onlara delilik der.

CAMİ VE ATATÜRK

Mustafa Kemal Edirne'yi ziyaretinde Sinanın o muhteşem camiine bir müddet hayran hayran baktıktan sonra fikrini ve ihtisaslarını şu sözlerle belirtti:

— Camiler, birbirimizin yüzüne bakmak için yapılmamıştır. Camiler, itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için, neler yapılmak lâzımgeldiğini düşünmek yani meşveret için yapılmışlardır.

Faik TÜRKMEN

«GİZLİ İŞ KALMAZ»

O, her bildiğine «Gizli iş yapmamasını» tavsiye ederdi:

— Gizli iş gizli kalmaz. Er geç meydana çıkar. İyisi mi başından açık olsun, açık açık.

Diye ince elinin koyu pembe renkli avcunun ve kırmızıya yakın pembelikteki parmak uçlarını sofra örtüsüne doğru vura vura sesinin olanca hızıyla âdetâ haykırırdı.

Odasında karanlık sevmediği gibi politikayı gizli komiteye âlet eden çalıştırılır cemiyete, esrarlı kuvvet usullerinin karanlıklarından hoşlanmazdı. Birer tembellik ve sır yatağı haline gelmiş tekkeleri kapatmasında, farmason teşkilâtını işlemekten alıkoymasında bu açıklık ve aydınlık isteyişinin hiç şüphesiz ki büyük payı vardır.

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

«HAYALÂTLA UĞRAŞMIYALIM PAŞAM»

Mustafa Kemal Paşa, büyük zaferden sonra bir gün, bir sohbet esnasında, Yusuf Kemal Beye şöyle demişti: «Sulh yapılır yapılmaz siyaseti bırakıp bir köye çekileceğiz. İkişer bin lira koyup bir kooperatif ile bir nümune köyü kuracağız, ne dersiniz?»

Cumhuriyetin ilânından iki üç gün sonra da, Mustafa Kemal Paşa, Çankaya'da, Yusuf Kemal Beye: «Lâtife seni görmek istiyor» diyor. Yusuf Kemal Beyi görünce, Latife Hanım soruyor: «Nasıl, kabul eder mi millet bunu? Cumhur Reisliğini hoş görür mü?»

Yusuf Kemal Beyin cevabı: «Hiç bir mahzur yoktur. Ünvan değişti, başka bir şey yok... Zaten ne zamandan beri Cumhurreisi değil mi idi?» oluyor.

Bir müddet sonra yanlarına gelen Mustafa Kemal Paşaya, Latife Hanım, konuşulanı anlattı, o da:

— Yok canım ,benden vaz geçin, ben başvekil olayım da çalışayım. Mücadele edeyim. Cumhurreisi Fevzi Paşayı yapalım... deyince, Yusuf Kemal Bey, dayanamıyor, gayet samimi bir hisle:

— Hayalâtla uğraşmayalım Paşam, diyor.

(Yakın Tarihimiz)

H A C E R N İ N E

Hacer nine yine bunalmıştı. İçi içine sığmıyordu.

Beş gözlü evinin içi yine birkaç gündür zindan kesilmişti.

Düşündükçe yüreği yerinden kopuyordu. Yetmiş yaşındaki bu kimsesizlik ona büsbütün koymuştu.

Kocasını Yemen'de kaybetmişti. Bir oğlu Balkanlarda, ikisi de çöllerde kalmıştı. Bir gelini ile üç torunu vardı. Gelini hastalıktan öldü, torunlarının biri de büyük muharebede şehit düştü. Birisi İkinci İnönünden dönmedi.

En son torununu da Sakarya'ya gönderdi. Bir gün haber aldık-ki en son delikanlısı da Duatepe muharebesinde öteki ağalarının ya-nına göçüp gitmiş.

Çok ağladı. Fakat (Sakarya kazanıldı) haberi gelince ağlaması durdu, gülmeğe başladı.

Ondan sonra vakit vakit böyle bunalırdı. Ve her bunalışında çarıklarını çeker, değneğini alır, Ankara'nın yolunu tutardı. Bu sefer de öyle yaptı. Saatlerce yürüdükten sonra ikindide Ankara'ya geldi, doğruca gitti, Büyük Millet Meclisi'nin kapısı önünre durup çömeldi.

Aradan biraz vakit geçti, sordular:

— Nine! ne istiyorsun?

— Hiç, hiç bir şey.

— Ya neden burada duruyorsun?

— Onun gözlerini görmek için çıkmasını bekliyorum.

— O dediğin kim?

— Gazi Paşa.

Sonra hikâyesini anlattı, sonunda dedi ki:

— İşte böyle, ara sıra çok bunaldıkça buraya gelirim. (O) Mil-let Meclisinden çıkarken gözlerine bakarım. Mavi bebebklerinde bü-tün ölenlerimin gözlerini görür gibi olurum. Sonra içime bir ferah-lık dolar, kalkar köyüme giderim.

İşte siperlerde evlât, torun gömmüş Türk ninesi buna derler.

Aka GÜNDÜZ

ATATÜRK VE ANASI

Bu ana; oğluna daha beşik çocuğu iken, vatan ve millet sevgi-sini telkin eden ninnilerden başlamış, onu her çağında aynı akide-lerle büyütmüş, köyde şehirde tahsile sevketmiş, ilim ve irfan aşı-lamıştı. Yetişen, mevkiini bulan halâskâr oğlunu o, Mustafa Kemal yapmıştı.

Bu ziyaretlerin her birinde Atatürk anasının mübarek elini bü-yük bir saygı ile öperdi. Sonra anasının karşısında o büyük adam küçülür, Mustafa, hattâ Mustafacık olurdu. Komşuları lâtifeleri, pek içten kaynayan taşkın sevgilerin makesleri idi.

Çankaya'da bu ana oğul görüşmelerinin birinde şahit olduğum bir vaziyeti, kıymeti hudutsuz olan Bayan Zübeyde'nin faal zekâsı-nın bir nümunesi olarak arzedeceğim.

Atatürk, anasının elini öptü, Bayan Zübeyde oğluna elini uza-tırken coşkun sevgisinin gözlerinde toplanan bütün ifadesile Ata-türkü bağrına basmak istiyordu. Onu kucakladıktan sonra, aziz Türk milletine eşsiz bir halâskâr kahraman veren ana olmak itiba-rile gururlanmalıydı. Fakat öyle olmadı, bahtıyarlığını gülen ve şirin

yüzünden okurken o büyük Türk anası kolları arasından uzaklaşan ciğerparesinin eline sarıldı.

Atatürk:

— Ne yapıyorsun anne dedi... Elini çekmek istedi.

Bayan Zübeyde, sükûnetle ve kat'î bir ciddiyetle:

«— Ben senin ananım, sen benim elimi öpmekle bana karşı olan vazifeni yapıyorsun, fakat sen vatanı ve milleti kurtaran bir devlet reisisin. Ben de bu aziz milletin bir ferdiyim ve onun teb'asıyım. Elini öpebilirim.» cevabını verdi.

Oğlunun elini öpmekten ziyade Bayan Zübeyde, bu hareketile oğlunun mevkiinin en büyük ihtirama lâyık olduğunu etrafındakilere işaret ediyordu.

Büyük Türk anası sayın Bayan Züzeyde'yi ne zaman hatırlasam, gözlerim yaşarır. Onun buna benzer hatıraları önünde derin hürmet ve mcelûbiyet duyarım.

Bu mülâkat sayesinde gerek onu ve gerekse oğlunu; her ikisinin büyük terbiye ve nezaket kabiliyetlerini daha yakından tanımıştım.

Cevat Abbas GÜRER

VATANIMIN TOPRAĞI TEMİZDİR

Kral Eduard İstanbul'a geldiği zaman, yatından bir motöre binerek Dolmabahçe Sarayına yanaştı. Atatürk de rıhtımda onu bekliyordu. Deniz dalgalı idi... Kralın bindiği motör inip çıkıyordu. İmparator rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değdi ve tozlandı. O sırada Atatürk de İmparatoru rıhtıma almak üzere elini uzatmış bulunuyordu. Bunu gören Kral bir mendille elini silmek istediği bir anda Atatürk:

— Vatanımın toprağı temizdir, o elinizi kirletmez!

Diyerek, elinden tutup rıhtıma çıkarıverdi.

GEÇMİŞ OLSUN

Yugoslavya Kralı Alexandr Atatürk'ü ziyarete gelmişti. Atatürk Kralla odalarına çıkarlarken, Kral Alexandre:

— Size bir sırrımı söyliyeceğim!

Dedi. Biraz sonra misafir odasında koltuklara oturdular, Kral:

— Eğer, bazı Avrupa devletlerinin vaadlerine inanmış olsaydık, Yunanlıların yerine Anadolu'ya biz çıkacaktık...

Atatürk gülerek Kralın elini sıktıktan sonra:

— Geçmiş olsun Kral hazretleri! dedi.

Enver Behnan ŞAPOLYO

VİSKİ, RAKI, VOTKA MUKAYESESİ

O zamanki adıyla Dük dö Gal, daha sonraki Sekizinci Edvard ve bugünkü Dük dö Vindsor, yanında o günkü adıyla Madam Simpson ve bugünkü Düşes dö Vindsor İstanbul'a gelmişlerdi. Atatürk kendilerini karşıladı, yemeğe dâvet ve sevdiği misafirlerine yaptığı gibi rakı ikram etti.

İngiliz prensi, Türk içkisini pek beğenmişti. Söz içkilerden açıldı. Dük dö Gal, Türklerin hangi içkileri sevdiklerini sordu. Atatürk:

«— Kullanılan içkinin cinsi, biraz milletleri anlatmıya da yarar,» dedi.

Dük dö Gal sordu:

«— Viskiyi nasıl bulursunuz?»

«— Sarhoşluğu içten olur. Şarabınki gibi nara attırmaz..»

«— Ya votka?»

«— O bizi sarhoş etmiyor. Sadece midemizi bulandırıyor ve çıkarıyoruz...»

Cemal KUTAY

AKA GÜNDÜZ ANLATIYOR:

— Gazi mi? Onu söylemem. Çünkü ilk harfinden heyecana gelirim. Kolağası Mustafa Kemal Efendiye yirmi iki sene evvel, Selânik'te, Kristal gazinosunun bir masası etrafında ve bir edebiyat mübahasası esnasında taptım. Sarı saçlı güzel kolağası, merhum Ömer Naci, ben... Ömer Naciyi bir noktadan kıskanırdım: Mavi gözlü şık kolağasını benden önce tanıyıp taptığı için... O zaman Mustafa Kemal Efendi düşmanlarına tehlike ve dostlarına inşirahtı. Ezgin ruhlarımızı onun gözlerinde takviye ederdik...

Sonra binbaşı Mustafa Kemal Beyi Bingazi cephesinde gördük. Bu sefer önünde alenî bir düşman ve arkasında hafi bin düşman vardı. Binbaşı Mustafa Kemal Bey bu sefer de düşmanlaıına tehlike, dostlarına inşirahtı. Miralay Mustafa Kemal Beyfendi Anafartalarda İngilizlerden ziyade başkalarının kin ve gayzını körükledi. Niçin vatanı kurtaran o, oldu diye... Gürbüz, güzel Miralay Beyfendinin tehlikesi ve inşirahı artıyordu. Çölleıde sardılar. Düşmanlarına tehlike, dostlarına inşirah...

Gurup kumandanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini Şişlideki küçük odada söylerken dinledim. Arapyanda benim söylediklerim. O, odadaki gözlerden aldığım alevin tesirindedir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini Ankara'da Leblebici mahallesinde, Tevfik Rüştü Beyle otuıduğumuz çarpık evin yer odasında ve bir tahta masa başında gördüm. Yumruğunu masaya vurdu ve «Bire kadar tepeleyeceğim» dedi.

Bu sesin aksini bir buçuk sene sonra Murat dağlarındaki Baş kumandanlık meydan muharebesinin toplarında işittim.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri o gün de düşmanlarına tehlike ve vatan ve milleti inşirah oldu...

Şimdi de sadece «**Gazi**» yi tanıyorum. Ve bu dört harfli kelime bütün bir mâzi ve bütün bir âtiyi ifadeye kâfidir...

Hadi artık genç dost, şen dost, hadi, seni randevuların, beni iztıraplarım bekliyor, ayrılalım...

Sevdiklerimiz : 1928 **Mecdi SADRETTİN**

ŞEYHLERİN TAHSİSATI VAR MI?

Menemen hâdisesini takip ve Türk Ocaklarının lâğvedilmesine tekâddüm eden ayların birinde Reisicumhur Aydın Türk Ocağını ziyaret ediyor. Oradaki gençlere:

— Efendiler, diyor. Tabiî civarınızdaki köyleri ziyaret etmiş, hallerini, ihtiyaçlarını, dertlerini öğrenmişsinizdir.

Kimsede ses yok.

Gazi tekrar soruyor:

— Buraya en yakın köyün mesafesi ne kadardır?

Cevap yok.

Tekrar soruyor.

İçlerinden biri:

— Efendim yirmi dakika.

Diyor. O:

— Peki anlatın, bu köyler ne haldedir? İhtiyaçları, dertleri, şikâyetleri nelerdir? Beni bunlar hakkında aydınlatın.

Sükût... Sükût...

Nihayet Aydın Türk Ocağı reisi, eğilerek bükülerek:

— Efendim, diyor, köylere gitmek için araba, otomobil tahsisatımız yok.

Bunun üzerine Gazi Paşa:

— Menemen isyancı şeyhlerinin köy köy dolaşmak için tahsisatları mı vardı?

Cevap yok, başlar önde.

Dr. Abdullah CEVDET

BENİM HİSSEM

O menhus Siroz hastalığına müptelâ olduğu anlaşılmıştı. Yanındakiler, alkol almasına mümkün olduğu kadar mâni olmıya çalışıyorlardı. Bir gün, yine böyle bir mümanaat sırasında, hissine hitap etmek için, çok değer verdiği bir hanımefendi, kendisine alkol

yerine gerçekten gözyaşı ile doldurulmuş bir kadeh takdim etti:

«— Bu, dedi siz alkol istemekte ısrar ederseniz, milletimizin göz yaşıdır.»

Atatürk çok içlenmişti. Gözleri doldu. Fakat, bu ince jeste, hemen mukabele etti:

«— Olamaz... dedi. Çünkü içinde benim göz yaşım yok... Bu milletin acısı da, sevinci de bensiz olur mu?...»

Cemal KUTAY

ATATÜRK'ÜN İKİ KEHANETİ

Başşehbender olarak bulunduğum Paris'ten Ankara'ya memuren geldiğim sıarada, Büyük Atatürk, lûtfen, akşam yemeğinde Çankaya'da bulunmaklığımı emretmişlerdi. Yeni Türkçe meselesinin bahis mevzuu olduğu günlerdi. Köşke gittiğimde de dil meselesi konuşuluyor ve bu konuda kara tahtaya kaldırılanlar görülüyordu. Büyük Ata orada bulunan mebusları ikide bir, tahta başına davet ediyordu.

Bana da sıra gelecek diye korkarken, — nazik ve küçüklerine karşı misafirperver davranan Atatürk — emrettikleri o yemekte sıkıntı ve ıztırap çekmemem için olacak, herkesi kaldırdığı halde beni tahta başına kaldırmadı. Ve bir ara, birdenbire, bana hitapla sordu:

«Firuz; Çingene herif ne yapıyor?»

Ellerimi uğuşturarak:

— Kim efendim?... dedim.

O sıralarda Fransa Başvekili bulunan Laval'i kastetmekte olduklarını tasrih buyuıdular ve ilâve ettiler:

— Arkadaşlar, dikkat edin, bu meymenetsiz suratlı adam, müttefiklerine ihanet etti. Günün birinde memleketine de ihanet edecek ve bu ihanetini (Ensesini işaret ederek) boynu ile ödeyecektir.»

Nitekim Laval, on sene sonra, ihaneti dolayısiyle Divan-ı Harp karariyle asılmıştır.

Fakat, Atatürk'ün (müttefiklerine ihaneti) deyişinden maksadı, İtalya'nın Habeşistanı istilâsı esnasında, Laval'in müttefikleıinden ayrılarak Mussolini'yi tutmuş olması idi. Bu arada Mussolini'yi bahis konusu ederek:

«Balkon nutuklariyle bir millete cesaret enjekte edilemez... Bu adam bunu bile bilmiyor. Buraya gelsin, onu iyi bir Nafıa Nâzırı yapayım, yoksa müzik kültürü ile kaynaşmış olan İtalyan milletinin karakterini değiştiremez!» demişlerdi...

Hakikaten bu da, ilk Yunan taarıuzu ile tahakkuk etmiştir.

Firuz KESİM

ATATÜRK'ÜN GÜVENDİĞİ ADAM

Gazinin (Zabit ve Kumandan ile hasbihal) isimli eserinin bir yerinde:

(Umum Bingazi kuvvetleri harp nizamına dahil zabitlerin askerlik ruhuna sefabahş ve bütün askerler için imtisale şayan enmuzeçleri havi raporlarından) çıkaılan cümlelerden birinde:

« 100 kişi kadar mücahit ve muhafız efrat ile düşmanın «Eritre» taburuna taarruz ettim. Beşyüz metreye kadar yaklaştım. İstihkâmlar üzerimize ateş açtı. Sağ kolumdan kurşunla yaralandım. Çok kan zayi ediyorsam da askerin kuvve-i mâneviyesini bozmamak için hattı-harpten çekilmiyeceğim. Ölürsem yanımda Remzi Efendi var. O benim kuvvetimi idare eder.» Kimdi bu kahraman?... Yıllarca sonra bir gün Atatürke, kimdir diye sorduklaında:

— Resuhi'dir demiş.

Resuhi o zaman Başyaverdi.

MİLLET

Bir akşam, gene birçok ilim adamlarının bulunduğu sofralarına biraz geç gelmiştim. (Millet) kelimesinin Türkçe ile uygunluğu hakkında B. Özer'le geçen fikir çarpışmasından haberim yoktu. Atatürk, bu kelime etrafında kendi görüşünün doğruluğunu sağlamağa çalışıyordu. Bana:

— «Nasıl, dedi, bu düşünceyi siz de kabul etmiyor musunuz?

— «Atatürk, dedim, ben bu husustaki görüşümü evvelce tezimle neşrettim ve hâlâ da aynı kanaatteyim. Eğer kanaatler el ve kol gibi bıçak altına girebilecek bir şey olsaydı derhal huzurunuzda keser atardım.

Atatürk bu sözümü:

— «Bana, ben senin için kanaatlerimi feda edemem, diyor bu!» şekline sokarak beni takdir için vesileler bile aramıştı.

Ulus : 10.11.1939 **Prof. Naim ONAT**

MAJİNO HATTI

Ankara'da, yabancı diplomatların da bulunduğu bir toplantıda, Maginot Hattından sbz açılmıştı. Yabancılar bu savunma hattını çok övüyorlardı. Atatürk, böyle bir hattın en «tipik» örneğinin çok eskiden Anadolu'da kurulmuş olduğunu söyledi. Diplomatların şaşırarak, heyecanla, bu hattın nerede bulunduğu yolundaki sorularını şu cevapla karşıladı:

«Nasrettin Hoca'nın türbesini biliyor musunuz? Cephesi duvarla örülüp kapısına kocaman bir kilit asılmıştır. Fakat üç tarafı tamamiyle açıktır.»

Cumhuriyet: 16.8.1948 **Aydın SEZGİNER**

BİR HARB ÇIKARSA

Atatürk'ü ziyarete gelen Amerikalı gazeteci Miss Gladya Baker (yıl 1935), bir savaş çıktığı takdirde Amerika'nın, tarafsız kalıp kalamıyacağını sordu. Atatürk; «İmkânı yok» dedi «İmkânı yok... Eğer harb çıkarsa, Amerika'nın milletler camiasında işgal ettiği yüksek mevki herhalde müteessir olacaktır. Coğrafî vaziyetleri ne olursa olsun milletler birbirine birçok rabıtalarla bağlıdırlar.» Atatürk, dünya milletlerini bir apartmanda oturan kiracılara benzetiyor. Amerika, bu apartmanın en lüks dairelerinden birinde oturmaktadır. Kiracılardan bir kısmı apartmanı ateşe verirse ötekiler de elbette yangının tesirinden uzak kalamazlar.

ÜLKÜ : Temmuz 1935

VAHİDETTİN'E YARDIM EDEMEMENİN ISTIRABI

Çankaya'daki eski köşkte bir ilâve inşaat yapılıyordu. Kendisi sonradan yanan üç odalı bir binada ikamet ediyordu. Birkaç gündenberi devam eden yağmurdan, dam akıyoıdu. Bulunduğu odaya girdim. Odanın muhtelif yerlerine leğenler konulmuştu, kendisi de bir köşeye, bir koltuğa sığınmıştı. Kalktı. Ortadaki masanın başına geldi, o günkü evrakı takdim ettim ve çalışmağa başladık. Evrak arasında Mısır'da eskiden tanıştığı bir Osmanlı paşasından bir mektup da bulunuyordu. Paşa mektubunda, San Remo'ya gidip Vahdettin'i ziyaret ettiğini ve mükâleme esnasında Vahdettin'in Atatürk.ten sitayişle, hürmetle bahsettiğini hikâyeden sonra, Vahdettin'in sözlerinden, hal ve tavrından, maddî sıkıntıda olduğunu, yardıma ihtiyacı bulunduğunu anladığını bildiriyor, muavenette bulunmasını rica ediyordu. Ben, bu mektubu okurken Atatürk başını, solunda bulunan pencereye çevirmiş — Ben masanın sağında idim ve yüzünü göremiyoıdum — dikkatle dinliyordu. Bu arada, birkaç defa, derin derin göğüs geçirdi. Mektup bitip de başını çevirdiği zaman gözlerinin dolu dolu olduğunu gördüm. Öylece bir an durdu sonra bana:

«Gördün mü dünyanın halini çocuk, nerede o haşmet, nerede, o azamet, nerede o saltanat... Şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor. Hiç bir şeye güvenilmez. Bundan dolayı hayatta daima ve çok ölçülü olmak lâzımdır!»

Dedi. Ve bir müddet düşünceye daldı. Çok müteessir olduğu her halinden belli idi. Nihayet bu zaaf ve merhamet hislerine hâkim oldu, tekrar söze başladı:

«— Nasıl yardım edilebilir? Benim şahsî servetim yok. Devlet hazinesi de fakir. Memleketin en mâmur yerleri de bilhassa son ha-

yat, memat mücadelesinde harap oldu. Bu itibarla, zengin de olsa, devlet hazinesinden yardıma hakkımız yok. Diğer taraftan, bahis mevzuu olan zatın hataları yüzünden, vatan ve hak müdafaası için boğuşmak mecburiyetinde kalarak şehit olan memleket evlâdının yetim bıraktığı yüzbinlerce devlet yardımına muhtaç insan var. Binaenaleyh, bu bahsi bırakalım çocuk... Yalnız mektubu bir vesika olarak sureti mahsusada hıfzediniz.»

Buyurdu. Öyle yaptım; bu mektubu, zarf ile bir ikinci zarfa ve üzerine «Sureti mahsusada emir buyurulmuştur.» kaydını koyarak hususi kaleme tevdi ettiğimi hatırlıyorum.

Hasan Rıza SOYAK

ESKİ BİR MUHALİFE VERİLEN CEZA

Onun her hususta ne kadar hassas olduğunu, şerefine verilen bir ziyafette de gördük. Mektep müdürü Besim (eski Maarif Vekâleti Umumî müfettişlerinden) iyi bir nutuk söyledi. Çehresinden belli, Gazi işittiği sözlerden memnundur. Herhalde zevkli nutuklarından birini daha dinliyeceğiz. Fakat ne o? Şefin ayağa kalktığı yok. Halbuki başka zamanlar söylenen nutuklara hemen cevap verirken bu sefer neye gecikiyor? Üç dakika, beş dakka, belki on dakika...

Nutkunu söyleyip ziyafet bittikten sonra odaya çekildiğimiz zaman o teahhürün sebebini şöyle anlattı:

— Uzun masanın tam karşısında (...) Paşa vardı, diyor, (Umumî Harpte şöhret kazanmış paşalaıdan biri) nutuk söylerken onun yüzünü görmemek için sofranın ortasındaki yüksekçe çiçek saksısını siperlik yapabilip yapamıyacağını hesap ediyordum!

Çünkü o paşa da muhalifi olduğu halde halka karşı... Sözünü bitirince içimizden biri «demin avluda fotoğraf çıkarılırken yanımıza kadar sokuluşunun sebebini şimdi anladım» dedi. — «Ne fotoğrafı?» diyor. Anlattılar: Lisenin paviyonunu ziyaret ettikten sonra kafile halinde dönülürken fotoğrafçıların geri geri giderek makinelerini ayarladıkları sırada o paşa, geriden halkı yara yara öne kadar sokulmuş, ve tam fotoğraf alındığı zaman...

— «Anladım, anladım, dedi, getirin o fotoğraf camlarını.» getirdiler. Camı ışığa doğru tutarak: «Ne âlâ, diyor, en önde ben, refikam ve o. Bir rötüşle ikinci plândaki kalabalık da silindikten sonra yalnız üçümüzün kalacağı bir fotoğraf. Hem bana muhalefet edecekler, hem bak Gazi bizimle, diye o fotoğrafı gösterecekler.» Maiyetinden birine döndü:

— «Kırınız o camları...» Şangır...

İsmail Habip SEVÜK

BÖYLE GEÇİLİR

İngilizler Çanakkale'de Anafartalar gurubunu mağlûp edip de cepheyi sökemeyince yeni bir harekete giriştiler; bu cepheyi sağdan çevirmek istediler.

Düşmanın plânını bozmak için Kireç Tepeyi tutmak lâzımdı; halbuki oraya giden tek bir dar yol harp gemileri tarafından makaslama ateş altında tutuluyordu. Her an otuz sekizlik gülleler korkunç patlayışlarla ortalığı altüst ediyor; ölüm saçıyordu; bir insanın değil, kurşun bile geçmesine imkân görülemiyordu.

Kıreç Tepeyi tutmak emrini alan Türk subay ve askerleri tereddüt içindeydiler; fırsat gözetiyorlardı. Lâkin düşmanın ateşi bir an bile kesilmiyordu.

Atatürk bu hali görünce siperlere koştu; askerlerin arasına karıştı ve sordu:

— Niçin geçmiyorsunuz?

İçlerinden biri cevap verdi:

— Düşman ölüm saçıyor; geçilemez!

Atatürk zerre kadar korku ve tereddüt göstermeden:

— Oradan böyle geçilir!

Dedi ve ileri fırladı.

Mehmetçik artık durur mu? O da kumandanının ardından ileri atıldı. Toz, duman, alev ve ölüm kasırgasını yaran askerler karşıya vardılar; tepeyi tuttular.

Kadircan KAFLI

ATATÜRK'E HAKARET EDEN KÖYLÜ

Atatürk'e hakaretten sanık bir köylü hakkında takibat yapılıyordu. Durumu Ata'ya arzettiler:

— Mahkemeye veriyoruz, dediler, size küfür etmiş.

Ata sordu:

— Ben ne yapmışım ona?

Evrakı tetkik edenler izah ettiler:

— Gazete kâğıdı ile sardığı sigarayı yakarken kâğıt tutuşmuş da ondan.

Atatürk'e bunu söyliyen bir Vekildir. Ata sormuş:

— Siz hiç gazete kâğıdı ile sigara içtiniz mi?...

— Hayır.

— Ben Trablus'ta iken içmiştim, bilirim. Pek berbat şey. Köylü bana az küfretmiş. Siz bunun için mahkemeye vereceğinize, ona insan gibi sigara içmeyi temin ediniz.

— Bu fıkrayı Şükrü Kaya'dan Hikmet Feridun Es nakletmiştir. —

ESEN TEPE

Gezilerinden birinde, Gerede'ye uğradı. Buranın mesire yeri Ramazan Tepeyi gezdi. Yazın sıcak bir havada bu tepede serin bir yelin esişini görünce :

— Buranın adı ne?

— Ramazan tepe.

— Her zaman böyle eser mi?

— Eser.

— Öyleyse, buranın adı Esentepe olsun, dedi.

BÜYÜK ADAM ÖLÜNCE...

Sene 1938, On Kasım...

İstanbul Üniversite'sinde saat 9,u 5 geçenin meşum haberi duyul muş... Bir Alman Profesör var, Hukuk Fakültesinde, o da duymuş, şaşırmış. Derse girsin mi, girmesin mi, bir türlü karar veremiyor. O sırada aklına Rektöre müracaat etmek gelir. Kalkar, yanına gider. Aralarında şu konuşma geçer :

— Efendim, mütereddidim. Acaba ne yapsam?

— Sizde böyle büyük bir adam ölünce ne yaparlarsa, onu yapın.

İşte o zaman Alman profesör kollarını iki yanına sarkıtarak:

— Bizde bu kadar büyük bir adam ölmedi ki... der.

A. Tekin BÜYÜKUTKU

BU MEBUS İMTİYAZINI HİÇ DE BEĞENMEDİM

Atatürk bir sabah Florya'dan Dolmabahçe Sarayına dönüyor. Yeşilköy istasyonunun önünden geçerken birdenbire otomobili durduruyor ve Başyavere:

— Sorunuz, tren var mı?

Diye emir veriyor.

O sırada tren hemen hareket etmek üzeredir. Hep birlikte otomobilden inip maiyetiyle trene biniyor.

Karar ânî verildiği ve tatbik edildiği için bu tıene biniş hemen hemen kimsenin nazarı dikkatini celbetmiyor.

Bir müddet sonra, herşeyden habersiz olan kondöktör Ata'nın bulunduğu kompartmana geliyor. Kafileyi görünce çekilmek istiyor. Ata hemen sesleniyor:

— Vazifeni yap. (Maiyetindekileri göstererek) bu efendilere niçin bilet sormuyorsun?

Maiyetindekiler cevap veriyor:

— Paşam biz mebusuz. Tren bileti almayız. Parasız seyahat ederiz.

Ata hayretle:

— Bu imtiyazı hiç de beğenmedim, diyor. Çok ayıp ve acaip bir kaide. Çok güzel halkçılık!

ATATÜRK VE TALÂT PAŞA

Atatürk, hiç bir zaman sözünü sakınmazdı. Bunun güzel bir misali:

Talât Paşa Sadrazam iken Atatürk kendisini ziyaret etmiş, bazı fikir ve endişelerinden bahsetmişti. Talât Paşa mütemadiyen kaçamaklı ve dolambaçlı cevaplar vermekteydi ve Atatürk Sadrazamın kendisini atlatmak istediğini de anlıyordu.

Atatürk Talât Paşadan ayrıldıktan bir saat sonra bir arkadaşı ile buluşmuştu. Tesadüfen Atatürk'den sonra Talât Paşayı ziyaret eden bu zata Talât Paşa, Mustafa Kemal ile olan mülâkatını anlatmış ve onu muvaffakıyetle atlattığını da söylemekten kendini alamamış.

Bu hâdiseden iki gün sonra Talât Paşayı telâşa düşüren bir hâdise olmuş. Gece yarısı Atatürk'ün evine adam göndererek davet etmiş. Atatürk, Talât Paşanın yanına gelince, birinci mülâkattan sonra görüştüğü arkadaşının da orada olduğunu görmüş. Talât Paşa sadede gelince, Atatürk dayanamamış ve:

— Söylemekte mazurum... demiş.

— Neden?

— Çünkü ben size daha üç gün önce hayati bir meseleden bahsettim, fikir ve mütalâalarımı söyledim. Siz ise beni atlattınız, daha doğrusu atlattığınıza zahip oldunuz.

Talât Paşa:

— Aslâ... diye cevap verince Atatürk, orada bulunan dostunu göstererek:

— Beni atlattığınızı söylediğiniz zat, işte yanınızda oturuyor.

SARAY İLE İLİM ADAMLARI

Atatürk ilmî salâhiyetlere daima hürmetkârdı. Hiç unutmam bir baloda gece yarısından sonra Neşet Ömerle birlikte müsaadelerini almaya gittiğimiz vakit muayede salonunda bir zamanlar saçak öptüren padişahların oturdukları yer tahtının yanında bir koltukta oturuyorlardı. Yanında Hakkı Tarık Bey vardı. Bize hitaben:

— Şuraya oturun... Burası padişahlara mahsus taht değil, ilim adamlarına mahusus bir yerdi.. buyurdu.

Bu, Ata'nın bize karşı itimadını, sevgisini ifade etmekle beraber, ilme verdiği kıymeti de veciz kelimelerle anlatmıştı. Fazilet ve insanlık prensipleıini muhite telkin etmek için hiçbir fırsat ve vesile kaçırmazdı.»

Mim Kemal ÖKE

İSTANBUL'DAKİ VAZİFESİNİ YAPMAKTA DEVAM ETSİN!

Şeyh Sait isyanının bastırılmasından sonra hükûmet gördüğü lüzum üzerine şarkta bulunan bir kısım nüfuzlu kürd beylerini ve zenginlerini Anadolu'nun muhtelif yerlerine sevketmiş ve oralarda oturmalarını mecbur etmişti. Bunların içerisinden zenginliği bilhassa dillere destan olan Mardinli Abdullah Çelebi her nasılsa, feleğin bir cilvesi olarak İstanbul'a gelmişti. İstanbul'u ilk defa gören bu zengin ve hovardameşrep Anadolu çocuğu, Beyoğlunda kendisine fevkalâde konforlu bir apartman kiralamış, döşemiş, dayamış ve çuvallarla memleketinden getirdiği paraları har vurup, harman savurmağa başlamış ve bir taraftan da bu beklenmiyen mekân tebdilinden son derece mahzuz olduğunu etrafındakilere durmadan anlatır, dururmuş. Bu hayat değişikliğini yapmış olan Atatürk'e minnettarlığının bir nişanesi olmak üzere bir hediye göndermeyi düşünmüş ve memleketindeki oğlu Ömer Çelebiye derhal bir mektup yazarak, en çok sevdiği «Nume» adındaki atını Ata'ya göndermesini istemiştir.

Oğlu, babasından aldığı emir ile beraberine «Nume»yi alarak Ankara'nın yolunu tutmuş, Ata'nın huzuruna çıkarak babasının hediyesini vermiştiı.

Meselenin aslını öğrenen Ata, bunu memnuniyetle kabul etmiş, fakat Ömer'e gülerek:

— Babana teşekkür ederim. İstanbul'daki vazifesini yapmakta devam etsin!

Demiştir.

Bu harikulâde at, bilâhare birçok yarışlar kazanmış, Ata'nın Abdullah Çelebiyi zaman zaman hatırlamasına vesile vermiştir.

Selim Cavid YAZMAN

Hz. MUHAMMED

Bir gün kendisine sordum:

— Hazıeti Muhammed hakkındaki fikriniz nedir?

Tek kelime ile cevap verdi:

— Samimidir.

Orgeneral Fahreddin ALTAY

dana telefonla ikinci bir emir verdirerek, bu tepenin ne kadar zamanda zaptedilebileceğini sordu. Gelen cevapta, yarım saatlik bir mühlet isteniyordu. Fakat aradan yarım saat geçtiği halde tepe, henüz işgal edilememişti. Mustafa Kemal, bu vaziyet karşısında, bir kat daha sinirlendi:

— Hani ya... Yarım satte zaptedeceğini vadetmişti?. Niçin sözünü tutmadı? diye sordu.

Gelen cevapta, fırka kumandanının bunu bir izzetinefis meselesi yaparak vaadini yerine getiremediğinden müteellid bir teessürle intihar ettiği kendisine bildirildi. En büyük millî dâvanın kazanılması mevzuubahs olduğu bir sırada, vukua gelen bu ihtiyarî şehadet vak'ası da ayrıca ve hattâ başlıbaşına, Türkün ezelî celâdetine yeni bir nümune olarak tarihe geçecektir.

Mustafa Kemal, ancak hissedilir bir sesle, sadece:

— Allah rahmet etsin! dedikten sonra, aynı emri onun yerine geçen kumandana tebliğ ettirdi. Ve tepe birkaç dakika zarfında, şiddetli bir hücumla zaptolundu!»

Salih BOZOK

RAKI VE KRAL KONSTANTİN

Mustafa Kemal İzmir'i istirdat ettiği zaman Krommer Palas oteline de uğramış. İstirdadı müteakip İzmir'e koşan ve aynı otele inen Falih Rıfkı o günün ihtisaslarını şöyle anlatıyor:

«Otel, ecnebi ve yerli hristiyanlarla dolu idi. Sonradan bize anlattıklarına göre Mustafa Kemal şehre girince bu otele uğramış. Ne sırması, ne de önünde arkasında koşuşan generalleri ve zabitleri var. Dolu salona girmek isteyince garson yer olmadığını söylemiş. Fakat müşterilerden biri tanıyıp da:

— Mustafa Kemal... Mustafa Kemal...

Diye bağırınca kalabalık birbirine girer. İhtimal hepsi dağılacaklar. Mustafa Kemal: «Kimsenin rahatsız olmamasını» rica eder ve yanındakilerle bir masaya oturur. Garson mudur, otel müdürü müdür, artık kim önce koşup gelmişse bir kadeh içki istediklerini söyler ve sorar:

— Kral Konstantin hiç bu otele gelip de bir kadeh rakı içti mi?

— Hayır, Paşa Efendimiz.

— Öyle ise neden İzmir'i almak istemiş? der ve İzmire girişinin ilk zevkli saatini o masada geçirir.

Falih Rıfkı ATAY

ANADOLU İŞGÂL EDİLMEZ

Sivasta kaldığımız, dört aya yakın bir zaman zarfında, Mustafa Kemal Paşa, içkiye bile iltifat edemiyecek derecede çalışmağa ko-

yılmamıştı. Bütün bu müddet içinde, dört, beş defa içmiştik. O, başını işten kaldıramayışına rağmen, daima neşeli, bizim kötü zannettiğimiz vaziyetler karşısında bile daima nikbindi. Hattâ, bir gün kendisine sormuştum:

«— Paşam, baksanıza bütün dünya bize düşman, vaziyet kötüye gider gibi değil mi?»

Hiç unutmam, gözlerimin içine bakarak:

— Canım, demişti, düşmanlarımız olan itilâf devletlerinin Anadolu'yu işgâl etmek için hiç olmazsa beş yüz bin kişilik bir kuvvete ihtiyaçları vardır. Bunu ise, görmüyor musun vaziyetlerini, milletleri artık vermez. Katiyen vermez. Farzı muhal verseler bile, on beş, yirmişer kişilik iki düzine çete ile bunları menzil hatlarını ve her şeylerini berbat etmek, bizim için mümkündür.»

Nizameddin ATAKER

BİR BOMBA İLE UÇURMALI

Bir gün de, Vahdettin bir türlü yola gelmiyerek, gittikçe azdığından bahsedilirken, dedi ki:

— Başka çare yok... Bunu, sarayına bir bomba koyup, saltanatı ile beraber atmak lâzım...

Bu sözü, neye yalan söyliyeyim, biz o zaman, gayri mümkün bir şey telâkki ederdik. tereddüt ve hayretle karşılamaktan kendimizi alamamıştık.

Nizameddin ATAKER

İNGİLTERE TAHTININ ÂKİBETİNİ GÖREN ATATÜRK

1926 senesi yazında idik. İstanbul donanmış, yer yerinden oynamıştı. Türk tarihinin hiç bir devrinde görülmeyen bir şeref hâlesi İstanbul'un pembe ufuklarını yaldızlamıştı. Birkaç gündenberi 8 inci Edvard ve sevgilisi Madam Simpson Atatürk'ün ve Türkiye'nin en büyük misafiri sıfatiyle İstanbul'da bulunuyordu.

İngiltere kralı kendisine gösterilen samimî misafirperverlikten fevkalâde mütehassis olmuştu.

... İki gün sonra Atatürk'le misafiri Modada deniz yarışlarını; bulundukları geminin güvertesinde hararetle seyrediyorlardı. Mustafa Kemal, pek keyifli, pek neş'eli idi. Türk delikanlılarının gösterdiği başarıdan derin bir iftihar duyduğu muhakkaktı.

Kral 8 inci Edvard, yanında Madam Simpson ile oturuyor. Kral nedense düşünceli ve üzgündü. Onları neş'elendirmek ve kederlerini dağıtmak için büyük Atatürk, bütün zekâsını kullanıyordu. Bir ara, madam, elindeki dürbünü ile yerinden kalktı. Davetliler ve ga-

dana telefonla ikinci bir emir verdirerek, bu tepenin ne kadar zamanda zaptedilebileceğini sordu. Gelen cevapta, yarım saatlik bir mühlet isteniyordu. Fakat aradan yarım saat geçtiği halde tepe, henüz işgal edilememişti. Mustafa Kemal, bu vaziyet karşısında, bir kat daha sinirlendi:

— Hani ya... Yarım satte zaptedeceğini vadetmişti?. Niçin sözünü tutmadı? diye sordu.

Gelen cevapta, fırka kumandanının bunu bir izzetinefis meselesi yaparak vaadini yerine getiremediğinden mütevellid bir teessürle intihar ettiği kendisine bildirildi. En büyük millî dâvanın kazanılması mevzuubahs olduğu bir sırada, vukua gelen bu ihtiyarî şehadet vak'ası da ayrıca ve hattâ başlıbaşına, Türkün ezelî celâdetine yeni bir nümune olarak tarihe geçecektir.

Mustafa Kemal, ancak hissedilir bir sesle, sadece:

— Allah rahmet etsin! dedikten sonra, aynı emri onun yerine geçen kumandana tebliğ ettirdi. Ve tepe birkaç dakika zarfında, şiddetli bir hücumla zaptolundu!»

Salih BOZOK

RAKI VE KRAL KONSTANTİN

Mustafa Kemal İzmir'i istirdat ettiği zaman Krommer Palas oteline de uğramış. İstirdadı müteakip İzmir'e koşan ve aynı otele inen Falih Rıfkı o günün ihtisaslarını şöyle anlatıyor:

«Otel, ecnebi ve yerli hristiyanlarla dolu idi. Sonradan bize anlattıklarına göre Mustafa Kemal şehre girince bu otele uğramış. Ne sırması, ne de önünde arkasında koşuşan generalleri ve zabitleri var. Dolu salona girmek isteyince garson yer olmadığını söylemiş. Fakat müşterilerden biri tanıyıp da:

— Mustafa Kemal... Mustafa Kemal...

Diye bağırınca kalabalık birbirine girer. İhtimal hepsi dağılacaklar. Mustafa Kemal: «Kimsenin rahatsız olmamasını» rica eder ve yanındakilerle bir masaya oturur. Garson mudur, otel müdürü müdür, artık kim önce koşup gelmişse bir kadeh içki istediklerini söyler ve sorar:

— Kral Konstantin hiç bu otele gelip de bir kadeh rakı içti mi?

— Hayır, Paşa Efendimiz.

— Öyle ise neden İzmir'i almak istemiş? der ve İzmire girişinin ilk zevkli saatini o masada geçirir.

Falih Rıfkı ATAY

ANADOLU İŞGÂL EDİLMEZ

Sivasta kaldığımız, dört aya yakın bir zaman zarfında, Mustafa Kemal Paşa, içkiye bile iltifat edemiyecek derecede çalışmağa ko-

yulmuştu. Bütün bu müddet içinde, dört, beş defa içmiştik. O, başını işten kaldıramayışına rağmen, daima neşeli, bizim kötü zannettiğimiz vaziyetler karşısında bile daima nikbindi. Hattâ, bir gün kendisine sormuştum:

«— Paşam, baksanıza bütün dünya bize düşman, vaziyet kötüye gider gibi değil mi?»

Hiç unutmam, gözlerimin içine bakarak:

— Canım, demişti, düşmanlarımız olan İtilâf devletlerinin Anadolu'yu işgâl etmek için hiç olmazsa beş yüz bin kişilik bir kuvvete ihtiyaçları vardır. Bunu ise, görmüyor musun vaziyetlerini, milletleri artık vermez. Katiyen vermez. Farzı muhal verseler bile, on beş, yirmişer kişilik iki düzine çete ile bunları menzil hatlarını ve her şeylerini berbat etmek, bizim için mümkündür.»

Nizameddin ATAKER

BİR BOMBA İLE UÇURMALI

Bir gün de, Vahdettin bir türlü yola gelmiyerek, gittikçe azdığından bahsedilirken, dedi ki:

— Başka çare yok... Bunu, sarayına bir bomba koyup, saltanatı ile beraber atmak lâzım...

Bu sözü, neye yalan söyliyeyim, biz o zaman, gayri mümkün bir şey telâkki ederdik. tereddüt ve hayretle karşılamaktan kendimizi alamamıştık.

Nizameddin ATAKER

İNGİLTERE TAHTININ ÂKİBETİNİ GÖREN ATATÜRK

1926 senesi yazında idik. İstanbul donanmış, yer yerinden oynamıştı. Türk tarihinin hiç bir devrinde görülmeyen bir şeref hâlesi İstanbul'un pembe ufuklarını yaldızlamıştı. Birkaç gündenberi 8 inci Edvard ve sevgilisi Madam Simpson Atatürk'ün ve Türkiye'nin en büyük misafiri sıfatiyle İstanbul'da bulunuyordu.

İngiltere kralı kendisine gösterilen samimî misafirperverlikten fevkalâde mütehassis olmuştu.

... İki gün sonra Atatürk'le misafiri Modada deniz yarışlarını; bulundukları geminin güvertesinde hararetle seyrediyorlardı. Mustafa Kemal, pek keyifli, pek neş'eli idi. Türk delikanlılarının gösterdiği başarıdan derin bir iftihar duyduğu muhakkaktı.

Kral 8 inci Edvard, yanında Madam Simpson ile oturuyor. Kral nedense düşünceli ve üzgündü. Onları neş'elendirmek ve kederlerini dağıtmak için büyük Atatürk, bütün zekâsını kullanıyordu. Bir ara, madam, elindeki dürbünü ile yerinden kalktı. Davetliler ve ga-

zeteciler madamın harekâtını dikkatle takip ediyorlardı. Kral da başı ile Atatürk'ü selâmlıyarak madamın arkasından kalkınca bu ayrılış biraz daha dikkati çekmişti. Atatürk'ün, yanındakilere eğilerek bir şeyler söylediği görülmüştü. Bu sözleri merak edenler, sonra bu fısıltıda büyük bir hakikatin yaşadığını hayretle müşahede etmişlerdir.

Atatürk, şöyle demişti:

— Kralın, madama karşı za'fı olduğunu görüyorum. Korkarım ki tahtını bu kadın yüzünden kaybedecek.

Samih Nafiz TANSU

İKİNCİ DÜNYA HARBİNİN ÇIKACAĞINI BİLMİŞTİ

Atatürk'ün pek yakınlarından ve bütün hayatı boyunca sarsılmıyan sevgisine mazhar olmuş bulunan büyük edip Ruşen Eşref Ünaydın, VII. Türk Dil Kurultayındaki söylevinde Ata'mıza dair sunduğu bâzı hâtıralar:

Mademki, arkadaşlar, hâtıralar iklimindeyiz ve ben kimdim de artık bir hâtıra olmak üzereyim; söyliyeceklerimi, şahsımı belirtmeğe özenir bir öğünç konusu etmek yanlışlığına düşmekten iyice uzak ve öte tutarak, sadece, O'nun sezişlerindeki olağanüstünlüğün bir misaline tanıklık etmek için burada açıklıyacağım ki, Atatürk, o gün, bana:

— Bütün mezun elçiler vazifeleri başlarına döndüler, bir Fethi Okyar ,Londra Büyük Elçisi), bir de sen, henüz dönmemişsiniz. Sen, bu sene harp çıkmaz diyormuşsun. Başbakan bana anlattı!... Doğruyu görüyormuşsun... Bu sene çıkmaz; zaten mevsimi de geçti... Fakat gelecek seneden korkunuz,, dikkatli olmalı; gelecek sene şüphelidir, çok şüphelidir!... dedi.

O gün, işte gözlerle görülüyordu. artık, güneş, bütün büyüklüğü ile, olanca aydınlığı ve eşsiz sıcaklığı ile ufka yaklaşıyordu. Fakat, yüzündeki bütün bu iyileşme izleri, bize hayatı söyliyen ve gelecek durumdan haber veren zekâsı, o güneşin, mavi sular ardına çekilmesine bu kadar az kalmış bir ânında bile insana, «fecr-i kâzip» aldatıcılığı ve oyalayıcılığı veriyordu.

Dediği gibi de oldu. O, dört hafta sonra gözlerini yumup sonsuz barışa kavuşunca bu dünyada tat kalmadı.

O'nun o gün, artık bir nefes gibi hafif kalmış sesle tahmin etmiş olduğu üzere ertesi yıl dünya barıştan oldu; yakıcı savaşın alevi, cihanın ufaklarını sardı.

O gün, O'ndan ayrılamıyordum: «Zaman geçmese olmaz mı?» diye düşünüyordum ve ne gariptir kendimi tutamayıp O'na hasta-

lığını hissetirecek bir zayıflıkta bulunacağım diye de her an iğneler üstünde idim. Biliyordum ki O, acınacak durumda gözükmekten son derece iğrenir...

Fethi Beyi son günlerde görmediğimi, Londra'ya ne zaman gideceğini bilmediğimi, fakat kendimin öbür gün vazifem başına döneceğimi arzettim.

Müsaadesini diliyerek bir iki defa kalkmağa davrandım.

Başı ile hafifçe işaret ederek:

Bir yandan O'nu dinlemeğe doyamıyordum. Huzurundan ayrılamıyordum. Daha O, gözümün önündeyken hasret başlamıştı! Bir yandan da nefesi gözümün önünde tükenecekmiş gibime geliyordu. Yormaktan korkarak üzülüyordum.

Son rüyalara girmesinin hemen hemen arifesinde bu kadar yaşayışla dolu olarak beni, huzurunda bir saatten fazla alıkoydu. Sonra, çoğu vakit, yakın misafirlerine izin vereceği zamanki âdeti olduğu üzere kendiliğinden:

«— Haydi, seni daha fazla yormıyayım» dedi...

Çok zayıflamış kolunu, yatağının beyaz örtüsü üzerinden bana doğru dermansızca uzattı. Ona eğildim. Uzun sapının ucunda bir lâle gibi toplanıp incelmiş, pembeleşmiş, şeffaflaşmış elini, koklarcasına öptüm. Gözlerimi önüme eğdim. Teessürümü gizlemeğe çalışarak huzurundan ayrıldım. Bana hafifçe baktı:

«— Güle güle!» dedi...

İşte ben bu son emrini tutamadım!

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

EMİR ALTINA ALINAMIYAN ADAM

Mustafa Kemal 23 Şubat 1917 de Şam'a geldi. Gece Cemal Paşa, Mustafa Kemal Paşa ile görüştüler.

Mustafa Kemal Paşa dediler ki:

— Mademki ben ordu kumandanı salâhiyetini haizim. Harekât bakımından müstakil olmalıyım. Dördüncü ordu kumandanlığı benim yalnız geri hizmetlerimi tanzim eder. Çünkü bir ordu kumandanı diğer bir ordu kumandanının emri altında bulunamaz.

Ali Fuad ERDEN

«HEPSİNİ SOPA İLE KOĞARIZ.»

Cumhuriyetin ilânı sıralarında merhum Necmeddin Sadak Gazi ile bir mülâkat yapmak üzere İzmir'e gitmiştir. İntibalarını şöyle sıralamaktadır:

«Gazi ile bir defa üç, bir defa dokuz saat görüştük. Ben, ömrümde böyle adam görmedim ve iddia ederim ki hiç bir memleket-

te böyle bir adam yoktur. Benim üzerimde müthiş bir tesir yaptı. Kendisi iş başında kaldığı, bizzat âmil olduğu takdirde memleketin salâh bulmamasına imkân yoktur. Kendisine sorduğum suallerden biri şudur:

— Mademki bu Meclis Cumhuriyet ilân etmiye kendisini salâhiyetli gördü. O halde başka bir meclis de başka bir ekseriyet bir gün Meşrutiyet ilân ederse ne yaparız?

— Olabilir. Fakat hepsini sopa ile koğarız.

HİNDİSTAN İMPARATORU OLURDUM

Atatürk, hâtıralarını naklettiği sırada şu bahse temas ediyor:

— Bir gün Enver bana: «Hindistana doğru sefer yapmak isteyip istemediğimi sordu. Emrime üç alay vereceklerdi. İran'dan dünyayı ayaklandıra ayaklandıra Hindistan'a kadar gidecekmişim.

— Ben o kadar kahraman değilim.

Dedim. Talât Paşa söze karıştı.

— Bu vazifeyi niçin kabul etmiyorsunuz?

Bize bir harita getirmelerini istedim. Bir mektep atlası getirdiler. Vaziyeti gösterdikten sonra:

— Hem niçin üç alay, dedim; tek bir adam gönderiniz yeter. Nasıl olsa kendi kuvvetini kendi yapmağa mahkûm değil mi?

— Bu fedailiği üstüne almalıydın!

— Eğer böyle bir imkân olsaydı, sizin emirlerinizi beklemezdim. Kendim gider, kuvvetler bulur, Hindistan'ı fetheder ve İmparator olurdum.

ATATÜRK VE MİLLET

Bir gün Atatürk'le beraber bulunurken şiir ve edebiyattan bahsolundu. Hazır bulunanlardan bazıları zemin ve zamana uygun nükteli mısralar okudular. Atatürk şiir bahsini Fûzuli'nin şu beyti ile kapadı :

Cânımı cânân eğer isterse minnet cânıma
Can nedir ki anı kurban etmiyem cânânıma.

MINTAKALAR ÇOK, YOLLAR YOK!

Bir gün İsmet Beyi (İsmet İnönü) davet etmiştim. Şişlikedi evimde beni yalnız bulan İsmet Bey :

— Gene ne var, diye sordu.

Bu suali sorarken gözlerinin içi, malûm olan yüksek zekâsı ve emniyet ve itimad vadeden derin şataretile fırıl fırıl dönüyordu.

— Senden ne haber dedim.

— Tahmin ettiğin gibi.

Dedim ki:

— Şuradan bana, bir Türkiye haritası bul, masayı aç, onun üstünde seninle konuşacağım.

İsmet Bey derhal lâzım olan haritayı buldu, açtı:

— Ne yapacaksın?

Bu münasebetle ilâve etmeliyim ki, aramızda en iyi anlaştığımız İsmet Bey bu mülâkatın sebebsiz olmadığına hemen hükmetmişti.

— Meselâ, dedim, hiç bir sıfat ve salâhiyet ve orada kurtuluş çareleri aramak için müsaid mıntıka ve beni o mıntıkaya götürecek en kolay yol neresi ve hangisi olabilir?

— Yüzüme baktı, neşe ve ümid içinde güldü:

— Karar verdin mi? diye sordu.

— Şimdilik bundan bahsetme. Bana sırf memleketi, halkı ve orduyu anlamış ve tabiati yakından görmüş, tehlikenin büyüklügünde şüphesi kalmış bir arkadaş gibi cevap ver.

İsmet Bey haritanın açılı bulunduğu masa kenarındaki sandalyeye ilişti. Düşünmeğe başladı. Bu sırada ben salonda ayakta dolaşıyordum.

— Nihayet İsmet Bey ayağa kalktı. Gülerek:

— Mıntıkalar çok yollar çok! dedi.

(Kendi naklettiği hatıralardan)

BEN İSMETİ İYİ TANIRIM

Millî Mücadele yıllarının en ateşli günlerinde Ankara Defterdarı bulunan Yahya Galip merhum şöyle bir hâtırasını nakletmişti:

«Düşmanın faik kuvvetine karşı giriştiğimiz İkinci İnönü muharebesinin henüz neticesi alınmadığı günlerden birinde idi. Mustafa Kemal'in otomobili Millet Meclisi önünde durdu. Hemen yanına koştum. Telâş ve endişe ile: «Paşam, İnönünden ne haber?» diye sordum. Aynen şu cevabı verdi: Vaziyet kritiktir.

— Kritik nedir? dedim. Anlamadım ki.

Mustafa Kemal: «Sana bunun cevabını on beş dakikaya kadar veririm» dedikten sonra gülümsedi:

— Ben İsmeti iyi tanırım. Göreceksin, on beş dakikaya varmadan haberi alacağız.

Aradan çok kısa bir zaman geçti. Telgraf müvezziinin elinde bir kâğıtla nefes nefese onun odasına girdiğini gördüm.»

Yahya Galip bunu saat 6,30 da Metris tepeden «Garp cephesi kumandanı İsmet» imzasile çekilen ve: «Düşman binlerce maktulle doldurduğu muharebe meydanını silâhlarımıza terketmiştir.»

cümlesile biten telgraf olduğunu söyledikten sonra, şunu ilâve etmişti:

Atatürk o zaman beni yanına çağırdı. En güzel yüzü ile dedi ki:

— Gördün mü Yahya Galip Bey, ben sana İsmeti iyi tanırım,. dememiş miydim?

BİR TÜRK DÜNYAYA BEDELDİR

Atatürk, Türk askerinin ölçülmez kıymeti hakkındaki fikrini tarihî bir cümlesiyle ifade etmişlerdi. 1925 yılı ağustosunda, Kastamonuda asker koğuşlarını teftişten çıkarken: «Bir Türk, on düşmana bedeldir» yazılı bir levha gördü. Zabite levhayı göstererek sordu:

— Öyle midir?

— Evet Paşam.

Atatürk elini yükselterek:

— Hayır çocuğum, bence öyle değildir. Bir Türk dünyaya bedeldir.

İKİMİZ DE «GAZİ» YİZ...

Bir tarihte, Eskişehir'i ziyaretinde; yakın köylerde gezinti yaparken, asırlık çınarlaın gölgesine sığınmış bir köy kahvesi önünde otomobili durdurdu. Salih Bozok'a:

— Bu çınarları hatırlıyorum... dedi; zaferden sonra bir gün yolum düşmüştü!...

Eski hâtıaları bir an tekrar yaşatmak için; arabadan inip, büyük bir tevazula, köy kahvesinin harap iskemlesine oturdu.

Biraz sonra kahveci ona, köyünün yegâne ikramı olan ayranı, temiz bardaklar içinde getirince «Gazi» pek memnun oldu. Yaşlı kahveciye sordu:

— Adın ne?...

— Yusuf!...

— Buralarda geçmiş harbi hatırlar mısın?...

— Nasıl hatırlamam, Paşam?... Maiyetinde çavuştum!...

— Maiyetimde mi...

— Bütün kuvvetlerin Baş kumandanı değil miydin, Paşam!... Hep emrinde savaştık!

Büyük kurtarıcı; zekî köylüyü takdir etmişti:

— Aferin; gazi Yusuf çavuş!.

Deyince, eski asker el bağladı:

— Estağfurullah, Paşam!... Gazi, sizsiniz!.

— Rütbe başka... Fakat harbten dönmüş iki asker olmamız sıfatiyle, ikimiz de «Gazi» yiz!...

Ve tepside duran ayran bardaklarından birini bizzat elile Ça-

vuşa vermek lûtfunu göstererek, ilâve etti:

— Şerefine, gazi Yusuf Çavuş!...

— Şerefte daim ol, Paşam!...

Ağlamaktan ayranı içemiyen kahveciye, o zamanın çok parası olan, bir yüzlük verdirip gülümsedi:

— Allahaısmarladık, silâh arkadaşım!...

NE ÇARE Kİ...

Geceli, gündüzlü tam yirmi iki gün süren ve hasmın mağlûbiyetinde yegâne âmil olan savaş «Sakarya Meydan Muharebesi» dir ki; onu kazandığı için **«Mustafa Kemal Paşa»** ya **«Büyük Millet Meclisi» «Mareşal» lık rütbesi tevcih etmiştir.**

Bu harbde düşman bütün gayretile savaşmıştır. Atatürk; onların bu gayretini teslim edecek kadar medenî bir asker olduğunu şu sözlerile ispat etmişti:

— Düşman çok cesaretle döğüştü!... Bütün enerjisini sarfederek, ölümden gözlerini kırpmaksızın; ne kadar inat göstermek lâzımsa, hepsini göstererek harbetti... Ne çare ki...

Hafifçe gülümsiyen Atatürk, burada susmuştu. Maiyetindeki zevatın merakla baktığını görünce ilâve etti:

— Evet... Ne çare ki; karşısında Türk vardı!...

ATATÜRK VE SPOR

Bir gece Atatürk Ada'da Yat Kulübünde konuşurken, yanındakilerden birinin sportmen olduğunu anladı. Ona şu suali sordu:

— Spor nedir?

Muhatabı sporu herkesin bildiği gibi tarif etti.

Gazi dedi ki:

— Bana daha açık bariz bir tarif bulabilir misiniz?

Belki en güzel cevabı bulmak için düşünen sportmenin ufak bir tevakkufu üzerine Gazi şu hâtıratını anlattı:

«Arıburnu kumandanı idim, iki tarafın ateş hatları arasında elli altmış metre mesafe vardı. Birbirine en yakın hatlar arasında dolaşan Türk ve İngiliz keşşaflarından ikisi gecenin kara kesafeti içinde ellerindeki uzun silâhları istimal edemiyecek kadar burun buruna temas etmişler. Her iki cesur keşşaf, silâhlarını atmışlar doğrudan doğruya birbirini boğazlamak için ellerini kullanmak zaruretini hissetmişler.

İngiliz keşşaf yumruklarını sıkmış, Boks denilen idmanı, Türk neferinin vücut ve kalbi üzerinde tatbik etmeğe başlamış. Bu mahirane yumuk idmanını bilmiyen Türk neferi kalbine maddeten, vicdanına mânen vurulan darbelerin tesiri altında iki elini ötekinin

boğazına uzatmış, var kuvvetiyle düşmanın gırlağını yakalamış. Düşman neferinin boğazı iki demir pençenin mengenesinde sıkışınca, bizim nefer, boks darbelerinin iptida hafiflediğini biraz sonra zail olduğunu görmüş.

Nefer esirini sürükliyerek benim yanıma getirdi. Gece yarısından sonra idi. Evvelâ düşman neferini isticvap ettim:

— Ne oldu? Sen niçin buralara kadar geldin?

— Spor, cevabını verdi.

Bizimkine sordum :

— Nasıl oldu?

Nefer, esirin verdiği ilmî cevabı anlamamış olmaktan korkarak:

— Bilmiyorum, dedi.

Ben, birinci ilmî ve fennî değil, ikincinin cehilden ziyade edep ve terbiyesi üzerinde fazla durmadım.

— Sen sportmen misin?

— Evet, çok iyi...

— Bizim neferi nasıl buldun?

— Bilmiyor, dedi.

Türk neferine döndüm :

— İşitiyor musun, senin için bilmiyor, cahildir, dedi...

Kısaca :

— Huzurunuza getirdim efendim, cevabını verdi.

Gazi devam etti :

— Benden spor nedir ,diye sorulursa vereceğim cevap şudur:

«Spor vatanın, milletin âli menfaatlerine tecavüz edenleri gırtlağından yakalayıp memleket ve millet hâdimlerinin huzuruna getirebilmek kabiliyeti maddiye ve mâneviyesidir.»

Falih Rıfkı ATAY

CEPHEDE...

Bir gün, Sakarya Harbine takaddüm eden günlerde, attan düşmüş ve göğüs kemiği çatlamıştı. Cepheden Ankara Askerî Hastahanesine dönmüş ve orada tedavi olunuyordu. Ziyaretine gittim. Kendilerine yolda tesadüf ettim. Yüzü sapsarı idi. Kemiklerini sardırmıştı. Belli idi ki ızdırabı vardı. Kendilerinden istirahat etmelerini rica ettim.

«— Olamaz, istirahat ve tedavi vazife ile beraber cephede! Ben behemahal orada bulunmalıyım.» dedi.

Fedakârlığın böyle necip misallerinden O'nun hayatında kaç binleri var.

Refik İNCE

NAPOLYON

General Tawsand 12 Haziran tarihinde Adana'ya geldi. Kendisine o vakit istihbaratta çalışan deniz yüzbaşılarından Cemil refakat subayı olarak tâyin edilmişti. General bir gece Adana'da Bursa otelinde kaldı. Ve ertesi günü hususî trenle Konya'ya geçti. O günün akşamı saat 9 da Mustafa Kemal, Tawsand'la görüşmelere başladı. Tawsand görüşmeler esnasında kendince yaptığı bir müşabeheti Mustafa Kemal'e bildirerek:

— «Siz Napolyon'a benziyorsunuz» dedi.

Mustafa Kemal bu müşabeheti reddetti:

— «Napolyon arkasına bir sürü muhtelif milliyetteki insanı toplayarak macera aramağa çıktı. Ve bunun içindir ki yarı yolda kaldı. Ben bir anadan bir babadan gelen kardeşlerimle kendi vatanını kurtarmak dâvası yolundayım. Ve muvaffak olacağım.» cevabını verdi.

«YÜCEL» den

MİLLET ŞEREFİNE

Bir akşam, birdenbire Saray'dan kalkarak Gülhane parkında Halk Partisinin verdiği bir açık hava toplantısına gittiğimiz zaman, orada toplanan onbinlerce insana harf inkılâ:bını müjdelemiş ve bu esnada ayağa kalkarak millete hitaben:

— «Arkadaşlarım, bu elimdeki rakıyı evvelce Padişahlar da, Halifeler de içerlerdi. Fakat onlar saraylarında, dört duvar arasında içiyorlardı. Ben ise aziz milletimin önünde ve onun şerefine içiyorum.»

Diye kadehini kaldırdığı zaman halkın alkış tufanı arasında Sarayburnu, dakikalarca çınlamıştı.

Milliyet : 1952 **Ali KILIÇ**

FİKRET'İN ÂŞİYANINDA,

Oradaki ilk gördüğü simaları, bilhassa gençleri birer birer sorup öğrenmiş olduğunda tereddüt etmem. Bir aralık biri yanıma geldi: «Mustafa Kemal Paşa sizinle görüşmek istiyor» dedi. Adına ve şimdi gördüğüm şahsiyetine zaten hayran olduğum büyük askerin bu alâkası beni heyecana düşürmüştü. Derhal yanına şitap ederek ismimi söyledim. O ince ve uzun parmaklı zarif ve kavi adaleli güzel elini uzattı. Beni Çanakkale'ye ait şiirlerimle tanıdığını ve çoktan görmek istediğini söyleyerek pek asil bu tevazu ile taltif etti.

— Paşa Hazretleri, dedim, siz cepheden cepheye koşan bir kumandan, nasıl oluyor da benim gibi ehemmiyetsiz bir gencin değersiz yazılarını okumaya vakit buluyor ve onları tahattür edebiliyorsunuz?

Şu cevabı vermişti:

— Ben edebiyatı ve şiiri severim. Bilhassa askerî mahiyetteki her eseri dikkatle okurum. Sizin Çanakkale'ye ait şiirlerinizin hepsini okudum ve sevdim.

«Çanakkale İzleri» o zaman henüz bir kitap halinde çıkmamış, ancak Tanin gazetesinde parça parça neşredilmişti. Büyük Kumandanın bu alâka ve iltifatı bana manzumeleri sevdirdiği için hepsini bir küçük kitap halinde topladım ve «Anafartaların Müebbet Kahramanına» ithaf ederek neşrettim.

Acılar : 1940 **İbrahim Alâettin GÖVSA**

İMPARATOR

Mustafa Kemal'in yapacağı tek şey de artık harp cephelerinde vazife almaktı. Başkumandan Vekilliğine müracaat etti. Enver Paşa Mustafa Kemal'i bir müddet cevapsız bıraktı. Fakat ısrarları üzerine İstanbul'a çağırdı.

Hâtıralarım arasında şöyle bir hikâyesi var:

— Enver bana Hindistan'a doğru sefer yapmak isteyip istemediğimi sordu. Emrime üç alay vereceklerdi. İran'da dünyayı ayaklandıra ayaklandıra Hindistan'a kadar gidecekmişim.

— «Ben o kadar kahraman değilim» dedim.

Talât Paşa niçin bu vazifeyi kabul etmediğimi sorduğu zaman da:

— «Bize birer harita getirsinler» dedim. Bir mektep atlası getirdiler. Vaziyeti gösterdikten sonra:

— «Hem niçin üç alay? Tek bir adam gönderiniz, yeter. Nasıl olsa kendi kuvvetini kendi yapmağa mahkûm değil midir?»

— «Bu fedailiği üstüne almalı idin» dedi.

— «Eğer böyle bir imkân olsaydı, sizin emirlerinizi beklemezdim. Kendim gider kuvvetler bulur, Hindistan'ı fetheder ve İmparator olurdum, cevabını verdim.»

Dünya : 1956 **Falih Rıfkı ATAY**

TESHİR KUVVETİ

Kızgın çöl güneşi Dicle'nin arkasında henüz battı. Kızıl ufuklarda her an hurma ağaçlarının silueti büyüyor, aziz dostumuz Irak Tayyare Cemiyeti Reisi Sabah Sait, Türk misafirlerini büyük motorunun güvertesinde ağırlarken, sık sık olduğu gibi, söz yine Büyük Atatürk'e ve O'nun inkılâplarına çevrildi. Sait Bey, babası Başvekil Nuri Sait Paşa'dan naklettiklerine ilâveten kendisine ait, Atatürk'le olan müşterek bir hâtırayı güzel anladığı ve tatlı konuştuğu Türkçesiyle anlatmağa başladı:

— «Bir vakitler Hava Kuvvetlerimizde genç bir pilot subaydım. Bir gün fena bri kaza geçirdim. Ayaklarım birkaç yerinden kırıl-

mıştı. Irak'taki tedavi kâfi gelmemişti. Doktorlar İngiltere'de tedavime lâzum gösterdiler. Sedye içersinde gittim Londra'dan babam, annem ve nişanlımla beraber ancak koltuk değnekleriyle dönüyordum. Dönüşte ekseriya olduğu gibi yine İstanbul'a uğramıştık. Bir akşam ailece Taksim'de bir gece kulübüne gitmiştik. Hazırlanan masada dansedenleri seyrediyorduk. Neş'e içerisindeki salonda birden dans durdu. İçeri Büyük Atatürk girmişti. Herkes gibi biz de sevindik. Ayağa kalktık, babamla her zamanki gibi dostane selâmlaştı, masamıza oturmak şerefini bahşetti. Caz tekrar başladığı zaman Atatürk, nişanlımla dansetmek arzusunu izhar etti. Birkaç tur yaptıktan sonra masaya döndüler. Nişanlım yerine oturmamıştı. Atatürk bana döndü, sihirli ve kuvvetli gözleriyle bakıyordu:

— «Haydi bakalım tayyareci, nişanlınla danset!»

Şaşırmıştım. Koltuk değneklerim yanımda ve gözükmekteydi. Halimi arzettim. Henüz yürüyemediğim için emirlerini yerine getiremiyeceğime üzüldüğümü söyledim. Bu sözleri sanki duymamıştı:

— «Nişanlını dansa kaldırmanızı istiyorum!»

Diye tekrarladı. Bu sert sözler karşısında ağzımdan bir kelime çıktığını hatırlamıyorum. Hatırladığım yegâne şey yerimden kalktığım ve aylardır taşıdığım ve belki de senelerce taşıyacağım koltuk değneklerine el sürmeden nişanlımı aldığım ve gayet tabiî bir yürüyüşle salonun ortasına ilerleyip dansettiğimdir. İşte o andan itibaren koltuk değneksiz yürüyorum ve çalışıyorum.»

Dinleyicilerden biri söze karıştı:

— «Ne kuvvetli bir emir değil mi?»

Çok eski hâtıralara dönen ve âdeta onu tekrar yaşayan Sabah Sait Bey cevap verdi: «Hayır efendim, o emir değildi. O Atatürk'ün teshir kuvvetiydi.»

Zafer: 10/11/1956 **Burhan GÖKSEL**

ABBAS HALİM PAŞA'NIN YATINDA

Mısır Hidivi Abbas Halim Paşa, Bursa'da, zannederim kaplıcaları islâh mevzuunda direktiflerini almak üzere, Atatürk'ü ziyarete gelmişti. O gece Hünkâr köşkünde bir ziyafet verildi. Ziyafette tabiî musiki de vardı. Ertesi günü de, Hıdiv Atatürk'ü, Mudanya'daki El-mahrusa yatıyla, Marmara'da bir gezintiye dâvet etti. Biz de beraberdik. Öğle zamanı yemeğe buyrun dediler Atatürk'le yakınları, yatın büyük salonundaki mükellef sofraya dâvet edilirken bizi de geminin baş altında kurulmuş ayrı bir sofraya oturttular. Zaten iştahımız yoktu, bir de bu muameleye mâruz kalınca, büsbütün neşemiz kaçtı, oturmak istemedik. Fakat bu isteksizliğimizi de belli etmemeğe çalışarak, çarnaçar, dâvete icabet ettik. Bu halimizi Atatürk görmemişti. Yalnız, sofrasında bizi göremeyince, neredeler? diye sor-

muş. Ayrı bir sofrada bulunduğumuzu öğrenince bizi çağırttı, gittik. Hâlâ gözümün önündedir, bizi görür görmezki gülümseyiş hali...

Hıdive, bizi göstererek:

«— Bu çocuklar benim hem evlâtlarım hem de musikîmizin en yüksek üstatlarıdır. Benim soframda yemek yemeğe alışmışlardır.» diye, sofraya oturmamızı işaret etti. Fakat sofra kompleydi, yer yoktu. İki kişiyi kaldırdılar, hattâ diğer oturanlarında yerlerini değiştirerek, Münir Nureddinle beni yanına oturttular, Bu kadarla da kalmadı... Tabağımıza yemekleri kendi elile koydu. Bakın şimdi anlatırken bile gözlerim yaşarıyor. Dünyada unutulmaz bu...

Refik FERSAN

K A B A H A T

Zaferden önce nasılsa mebus olmuşlardan biri Ankara'da millet meclisinde şöyle konuşuyordu:

«— Memlekette bir dikili ağacı bile olmıyanlar mebus olmasın.»

Bu yersiz ve boş lâfa karşı Gazi kürsüye gelerek, sakin:

— Okuldan subay çıktıktan sonra; yurdumun sınırlarına koşmaktan, kendi hesabıma bir tek ağaç dikemedim. Mebus bey, bu kabahatimi affetsinler, dedi.

HAYAT

Sofya Ataşemiliteri iken Salih Bozok'a gönderdiği mektuptan:

Bunları Mustafa Kemal tercüme ederken «Bir Fransız şairi hayatı şöyle tarif ediyor.» diyor:

1 — Hayat kısadır
Biraz hayal
Biraz aşk
Ve sonra Allaha ısmarladık

2 — Hayat boştur
Biraz kin
Biraz ümit
Ve sonra Allaha ısmarladık

Ve Salih Bozok'a tavsiye ediyor: «Salih, bunları ezberle ve sen hayatı nasıl anladınsa ona göre bunlardan birini benimse!»

Vatan: 10/11/1946 **Salih BOZOK**

GÜZEL GÖZLER

Anadolu hareketinin ilk zamanlarında siyasî hırslariyle mâruf olan bir hanımla konuştuğu sıralarda, ona şu sözleri söylemiş:

— Hanımefendi, sizin çok güzel gözleriniz var; ben de güzel gözleri çok severim. Buna rağmen, söyleyeyim: Eğer siz, gözlerinizin kuvvetine gövenerek siyasî bir rol oynamak isterseniz haber vereyim ki muvaffak olmazsınız. Çünkü ben siyaseti güzel gözlü hanımefendilerden çok fazla severim!»

— Bu sözleri, o zamana ait bir siyaset entrikinin hikâyesi esnasında O'nun ağzından bizzat dinledim ve hemen hemen kelime kelime muhafaza ederek şimdi naklediyorum.

(1939) Muhiddin BİRGEN

MEDRESELER

elinde bir kâğıtla Atatürk'e yaklaştığı görüldü. İhtiyar, zayıf bir ka-

Rize seyahatlerinde medreselerin açılması için kendisine müracaat eden hocalara; hiddet ve şiddetle ve herkesin önünde :

— «Para istiyorsanız size millet yetecek kadar verecektir. Açsanız karnınızı doyuracaktır. Medreseler bir daha açılmıyacaktır anladınız mı? diye bağırdı.

Atatürk İhtilâli : 1940 Mahmut Esat BOZKURT

NETİCE

Atatürk, Mudanya yolu ile Bursa'ya gidiyordu. Kalabalık bir halk kütlesi iskelede etrafını çevirmiş bulunmakta idi. Bir kadının, elinde bir kâğıtla Atatürk'e yaklaştığı görüldü. İhtiyar, zayıf bir kadındı. Ata'nın yolunu keserek titrek bir sesle :

— Beni tanıdın mı oğul? dedi... Ben sizin Selânik'te komşunuzdum. Bir oğlum var; Devlet Demir Yollarına girmek istiyor. Siz onu alsınlar dediniz. Fakat Müdür dinlemedi. Oğlumu yine işe almamış... Ne olur bir kerere de siz söyleseniz.

Atatürk'ün, çelik bakışlı gözleri samimiyetle parladı... Elleriyle geniş jestler yaparak ve yüksek sesle :

— Oğlunu almadılar mı, dedi. Ben tavsiye ettiğim halde mi almadılar? Ne kadar iyi olmuş... Çok iyi yapmışlar... İşte Cumhuriyet böyle anlaşılacak...

Kadın kalabalığın içinde kaybolmuştu. Ve Atatürk âdeta vecd dolu bir sesle :

— İşte Cumhuriyetten beklediğimiz netice... Diyordu.

Uludağ: Kasım 1941 Hulûsi KÖYMEN

DEVLET GEMİSİ

Hastalığının ilerlemiş zamanında :

«Hattâ bir gün, bizim önümüzde bazı siyasî mes'elelerden söz patriğin iş başına gelmiş olmasından hayret duyduğunu söyledi. Bu vesile ile ikinci dünya harbinin de yaklaşmakta olduğunu imâ edeaçıp Romanya'da yapılan hükümet tebeddülünden bahsederken, bir rek dedi ki :

— «Bir harp zuhur ettiği takdirde, kanaatimce bitaraf kalmalıyız. O zaman birçok fırtınalar kopacak. Devlet gemisini gayet mahirâne idare ederek işin içinden sıyrılmaya çalışmalıdır.» dedi.

(1959) Prof. Dr. Nihad Reşad BELGER

HATAY İŞİ

Bir akşam sofradan âni olarak Ankara Palas'ın altındaki pav-

yona gitmeğe karar verdiler. Ekseriyetle Atatürk, keramet nevinden böyle kararlar verirlerdi. Pavyona gittiğimiz vakit, Atatürk, tesadüfen, orada o günlerde Ankara'ya gelmiş olan Fransa'nın Suriye Fevkalâde Komiseri Ponçet'in de hazır bulunduğunu haber aldı. Bu haberi alınca kendileri için hazırlanan sofraya oturmadı, salonun ortasına doğru yeni bir masa hazırlanmasını emretti ve bu masaya Fevkalâde Komiser Ponçet'i de davet ederek beni, Nuri Conker'i, mebuslardan Diyarbakırlı Kâzım Paşa'yı da alarak hepimizi Komisere ayrı ayrı takdim ederek sofraya oturuldu. O günlerde Hatay meselesinde Fransa Hükümetinin bazı zorluklar çıkardığı Atatürk'ü müteessür etmekte olduğu için bilitizam sofraya davet ettiği Fevkalâde Komisere içlerini döktüler ve ona aynen:

— «Hatay işi, benim şahsi dâvamdır.»

Dedikten sonra biraz şiddetlice bir tavırla :

— «Beni üzüyorsunuz. Korkarım ki beni, meseleyi başka türlü halle mecbur bırakacaksınız!» diye de ilâve ettiler.

Atatürk bu sözleri yüksek sesle, Türkçe söylüyor ve etrafta herkes dinliyordu. Hazır bulunan arkadaşlardan -zannederim Kâzım Paşa- Atatürk'ün sözlerini Fransızcaya tercüme ediyordu. Atatürk'ün Fransız Fevkalâde Komiserine vâki olan bu coşkun hitabesindeki «Beni üzüyorsunuz» sözü salona akseder etmez hazır bulunanlardan bir genç ayağa kalkarak müteheyyiç ve gür bir sesle :

«— Atatürk! Üzülme! Arkanda biz varız!» diye bağırdı.

Atatürk birden başını sesin geldiği tarafa doğru çevirdi, kaşları kalkmış, mehip bir çehre almıştı. Salon bir anda derin bir sessizlik içinde kaldı. Herkes Atatürk'ün bu genç tarafından yapılan müdahaleye sinirlendiğini sanıyordu. Halbuki tam bu esnada gözlerini gence diken Atatürk, Onun :

«— Üzülme! Arkanda biz varız!»

Sözüne cevap vererek :

— «Biliyorum çocuğum. Onu bildiğim içindir ki böyle konuşuyorum!»

Demişler ve bütün salonun heyecanlı tezahürleriyle karşılanmışlardı.

Dünya : 1952 **Ali KILIÇ**

MÜBALÂĞA

İngiltere Kralı VIII nci Edward, Atatürk'ü İstanbulda ziyareti esnasında Ata'nın çok sigara içtiğini görünce :

— Paşam sigarayı çok içiyorsunuz. Bu millete pek lâzım olduğunuz için hiç içmemelisiniz.

Deyince, Paşa :

— Zararı yok, icabederse bu millet benim gibi binlercesini yetiştirir. Demiş ve kral da onun ne nadir insan olduğunu anlatmak

için şu cevabı vermişti :

— Burada binlerce kelimesi mübalağalıdır paşam.

Tarih Dergisi : 1953 **Hüsnü AKDAĞ**

MEMLEKETİN EFENDİSİ

Bir gece beraber oturuyorduk. Yanımızda Siirt Mebusu Mahmut, şimdiki Macaristan elçimiz Ruşen Eşref, bir de Soysallı vardı. Atatürk, ertesi günü Büyük Millet Meclisinde okuyacağı nutku hazırlıyordu. Mahmut'la Ruşen Eşref not tutuyorlardı. Atatürk ara sıra bana da «Ne dersin?» diye soruyordu. Ben ne diyebilirdim? Hiç... Sonra Atatürk bana döndü ve dedi ki :

— Bu memleketin efendisi kimdir?

Düşündüm. Cevabı O verdi :

— Türk köylüsüdür, dedi.

Ve devam etti :

— Türk köylüsü «Efendi» yerine getirilmedikçe memleket ve millet yükselemez!...

Tan : 10/11/1942 **Mahmut Esat BOZKURT**

OLUR ŞEY DEĞİL

Muallimler Ankara'da bir içtima yapmışlar, içtimaa iki üç muallim hanım da iştirak ederek salonda ayrı bir yere oturmuşlardı.

Muallim hanımların içtimaa gitmelerini hoş görmeyen Meclis'in sarıklıları Gazi'ye şikâyete gidiyorlar.

Gazi kızarak :

— «Kimmiş Muallimler Cemiyeti Reisi? Çağırın onu!»

Ve Mazhar Müfit birkaç dakika sonra içeri girince gürleyen bir sesle çıkışıyor :

— «Siz muallimler içtimaında ne yapmışsınız? Ne ayıp şey bu?»

Mazhar Müfit şaşakalır. Gazi'den bu hareket mi beklenirdi? Sarıklılar muzaffer bir beşaşetle gülüyor. Sarıklılar neş'e içinde. Gazinin sesi hep aynı tonda devam ediyor :

— «Olur şey değil, olur şey değil!»

Mazhar Müfit hâlâ ayakta ve hâlâ ne diyeceğini şaşırmış bir halde cevap vermeğe çalışıyor :

— «Efendim, vallahi...»

— «Bırak, bırak ben hepsini biliyorum; içtimaa muallime hanımları da çağırdınız, fakat onları neye ayrı sıralara oturttunuz? Sizin kendinize mi itimadınız yok, Türk hanımının faziletine mi? Bir daha öyle ayrılık gayrılık görmeyeyim, anladınız mı? Bir daha...

Gülen sarıklılar inmelenmiş gibidirler.

Atatürk İçin: 1939 **İsmail Habip SEVÜK**

Millî Mücadele sıralarında; Büyük Taarruz'dan evvel :

Mustafa Kemal Paşa o gece saat üçe kadar Türkiyenin gelecek

günlerdeki batılaşmasından bahsetti:

— Adnan, sen tıbbiye ile ordunun en önce garplılaşmasından dolayı, ilerlediğini söylerdin. Biz şimdi bütün memleketi garplılaştıracağız, dedi.

Hattâ o gün, Lâtin harflerinin kabul imkânından da bahsediyor, bunu yapmak için sıkı tedbirler gerekiğini de ilâve ediyordu.

Hayat: 1960 **Halide Edip ADIVAR**

MEHMETÇİK ve İMAM

Bir gün Hacıbayram camiine gittik. Atatürk de beraberdi. Ben o zaman İktisat Vekili idim. Camiden tekbirle çıktık. Meclise geldik. Bir de müezzin geldi. Müezzin ezan okudu. Meclis kapısından içeri gireceğimiz zaman, Atatürk'ün önüne sırmalı elbiseler giyinmiş bir imam dikildi. Atatürk ne istediğini sordu. İmam ellerini kaldırdı:

— Dua etmeden girilmez, dedi.

Atatürk:

— Bu yurt Mehmetçiğin süngüsüyle kurtarıldı ve bu Meclis onun gayretiyle kuruldu; yoksa senin duanla değil. Çekil oradan, dedi ve imamı eliyle iterek Meclis'e girdi. Meclis Reisine de:

— Türk askerinin yerine neden bu imamı koydunuz? diye darıldı.

Tan: 10/11/1950 **Mahmut Esat BOZKURT**

MEMLEKET İÇİN

Bir gün millî menfaatleri şiddetle istilzam eden bir meselede, şahsî dostluğu olan birisine karşı nasıl hareket edileceğini sormuştum.

— «Memleket ve millet meseleleri karşısında şahsî dostlukların ve şahsî duyguların yeri olamaz bey!» dedi.

Yarın: 10/11/1946 **Arif ORUÇ**

VAADİMİ TUTTUM

«— Samsun'dan Havza'ya gidiyorduk. Altımızda, Birinci Dünya Harbinden kalan Benz marka bir otomobil vardı. Şoför de Türk değildi. Yola çıktık. Biraz sonra motörde bozukluk oldu ve araba durdu. Otuz altı yaşında zaferler kazanan Kumandan Mustafa Kemal Paşa'nın ne demek olduğunu o zamanki arkadaşları bilirler. Kızdı ve asabileşti. Şoförü azarladı ve kendisi makineyi harekete getirmeğe uğraştı. Tabiî muvaffak olamadı...

Ben, Doktor Refik Saydam ve Kâzım Dirik bir köşede duruyorduk. Doğrusu, içimizden neden işe karıştığından hem üzülüyor, hem sinirleniyorduk.

İçimizden geçeni anlamış gibi bize baktı ve dedi ki:

— On sene sonra sizinle, kendi yaptığımız yollarda Türk şoförleri bizi istediğimiz yerlere götürecekler.»

Biz sustuk... İçimizden geçenlerin ne olduğunu bilmem anlatmak lâzım mı?

Aradan tam on yıl geçti.

Ben Birinci Umumî Müfettiş idim. Diyarbakır'a gelmişti. Bir yolda giderken gene otomobil bozuldu... Kafile durdu. Beni yanına çağırdı ve Türk şoförle, işlemeğe başlıyan makineyi işaret etti:

— Vaadimi yerine getirdim.

Dr. İbrahim Tali ÖNGÖREN

BERABER ÇALIŞACAĞIZ

1919 Şubat ayı sonu:

Mustafa Kemal Paşanın evine son defa olarak gitmiştim. Akşam yemeğini beraber yiyecek, dertleşecektik. Beni karşılarken:

— Rauf beyi (Sayın Rauf Orbayı) da çağırdım.

Demişti. Hüseyin Rauf beyden saklı hiç bir şeyimiz yoktu. Bu temiz kalpli vatanperver arkadaşımız bizimle beraberdi. Akşam yemeğinden sonra saatlerce konuştuk. Kemal Paşa, eğer bir vazifeye kendisini tâyin ettiremezse, Anadoluda en itimad ettiği bir kumandanın yanına gideceğini ve ilk defa işe oradan başlıyacağını söylüyordu:

— Paşam, ben ve Kolordum emrinizdedir.

Dedim. Mavi gözlerinin nasıl bir ışıkla parladığını tarif edemem. Yerinden kalkıp hararetle elimi sıkmıştı:

— Beraber çalışacağız Fuad!

Millî Mücadele Hâtıraları: 1953 **General Ali Fuad CEBESOY**

Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'le mülâkat'tan:

«Bu esnada Conkbayırının cenubundaki 261 rakımlı tepeden sahilin tarassut ve teminine memuren oralarda bulunan bir müfreze efradının Conkbayırına doğru koşmakta, kaçmakta olduğunu gördüm. Size şu muhavereyi aynen okuyacağım! Bizzat bu efradın önüne çıkarak:

— Niçin kaçıyorsunuz? dedim.

— Efendim, düşman! dediler.

— Nerede?

— İşte, diye 261 rakımlı tepeyi gösterdiler.

Filhakika düşmanın bir avcı hattı 261 rakımlı tepeye yaklaşmış ve kemali serbestile ileriye doğru yürüyordu. Şimdi vaziyeti düşünün: Ben kuvvetlerimi bırakmışım, efrat on dakika istirahat etsin diye... Düşman da bu tepeye gelmiş... Demek ki düşman bana benim askerlerimden daha yakın! Ve düşman, benim bulunduğum yere gelse kuvvetlerim pek fena bir vaziyete duçar olacaktı. O zaman,

artık bunu bilmiyorum, bir muhakemei mantıkiye midir, yoksa sevki tabiî ile midir, bilmiyorum;

Kaçan efrada:

— Düşmandan kaçılmaz, dedim.

— Cephanemiz kalmadı, dediler.

— Cephaneniz yoksa, süngünüz var, dedim.

Ve bağırarak bunlara süngü taktırdım. Yere yatırdım. Aynı zamanda Conkbayırına doğru ilerlemekte olan piyade alayı ile cebel bataryasının yetişebilen efradının «Marş marş» la benim bulunduğum yere gelmeleri için yanımdaki emir zabitini geriye saldırdım. Bu efrat süngü takıp yere yatınca düşman efradı da yere yattı. Kazandığımız an bu andır.»

Anafartalar Kumandanı M. Kemal'le mülâkat: 1930

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

DEĞİŞMEYEN İNSAN

1950 senesinde Selânik'te (Olimpus) gazinosunda müteaddit içtimalarına iştirâk ettiğim Kolağası Mustafa Kemal ile bugünkü Cumhurreisi Müşir Gazi Mustafa Kemal arasında hiçbir fark yoktur.

Kendisi o zaman fikir ve nazar, meslek ve meşreb itibariyle ne idi ise dün de öyle idi, bugün de odur ve öyledir. O zaman askerî oyunları ve manevraları çalâk bir ifade ile bizlere hikâye eden Kolağası Mustafa Kemal'i, tarihten on üç sene sonra bir sabah gelmeden orada bulunmak istiyordum. Hüseyin Rauf bey ve müzakerelerimizde dinleyici sıfatiyle bulunup kararlarımıza iştirak eden eskî İzmit Mutasarrıfı Süreyya bey, Mustafa Kemal Paşanın refakatinde Erzurum'a gideceklerdi. Seyahatleri gayet gizli tutulacak, hareket tarihi hiç bir suretle ifşa edilmiyecekti.

Yaverim İdris bey ile İstanbuldaki zevata yazılan mektupları Kara Vasıf beye götürecek olan maliye müfettişi Arif bey beraberimde bulunuyorlardı. Mustafa Kemal Paşa hareketimden biraz evvel beni bir kenara çekerek:

— Fuad Paşa, demişti. Beni Ordu Müfettişliği makamında uzun müddet bırakacaklarına ihtimal vermiyorum. Şu önümüzdeki bir kaç gün içinde vaziyet anlaşılacaktır. Seni temin ederim ki, mücadelemize sıfat ve selâhiyetten âzade olarak devam edeceğim. Arkadaşlarımın aynı yakınlığı ve vefayı göstereceğinden eminim.

Paşanın ne demek istediğini anlamıştım. İstanbuldaki son mülâkatımızda verdiğim cevabı tekrarladım:

— Vaziyet ne şekilde tecelli ederse etsin, ben ve kolordum daima emrinizde kalacaktır.

Biraz durdu:

— Bu adamlar seni de Kolordunun başından ve hattâ askerlikten ayırabilirler.

— Bu takdirde dahi seninle beraberim Paşam!

Elimi heyecanla sıktı:

— Biliyorum, biliyorum Fuad.

Dedi ve sonra ilâve etti:

— Haydi uğurlar olsun, Vali Muhiddin Paşaya hürmetlerimi söylemeyi unutma.

Millî Mücadele Hâtıraları : 1953

General Ali Fuad CEBESOY

ONLARI DENİZE DÖKECEĞİM

Bir akşam Recep bey (Peker) beni ve İhsan beyi evine akşâm yemeğine çağırdı. Ayağım burkulmuş, alçıda idi. Koltuk değnekleriyle gittim: Gazi Paşa da Rafet Paşanın evinde imiş. Bizim Recep beyin evinde bulunduğumuzu haber almışlar. Yaver Muzaffer telefonla beni çağırdı. Kendilerine intizar etmemizi söyledi.

Gazi, gece yarısından sonra geldi. Fazlaca alkollü idi.

— «Vakit geç oldu. Oturamıyacağım, gideceğim.»

Dedi ve giderken beni, İhsan ve Recep beyi başbaşa getirdi, ellerini omuzlarımıza atarak:

— «Ben doğruca cepheye gidiyorum, düşmana taarruz edeceğim.» dedi.

Hepimiz şaşırdık ve telâşlandık.

İhsan bey:

— «Paşam, ya muvaffak olamazsan?» Deyince:

— «Ne?.. Bir hafta zarfında onları mahvedip denize dökeceğim.» Cevabını verdi.

1955 **Ali KILIÇ**

PIŞŞŞT!...

Eskişehir yolunda her uğradığımız yerde bir kılavuz alıyorduk. Bir akşam üzeri, tenha bir köye girmiştik. Çamurlu yollarında, bir çeşme başında abdest alan bir ihtiyaıdan başka kimseye rastlamadık, ona:

— Baba, dedik, bize yol gösterecek birini bulabilir misin?

Sevimli ihtiyar:

— Birini bulmak ne demek, dedi. Kendim ne güne duruyorum?

Otomobil dolu idi. Fakat o, çamurlukta gelebileceğini ısrar ediyordu. Çaresiz razı olduk. Yolda Atatürk, o ihtiyarla konuşmamı emretti. Lâf kıtlığında aklıma yine aynı sual geldi.

Soıdum:

— İhtiyar! Sen Mustafa Kemal'i tanır mısın?

— Tabiî tanırım!

— Görsen ne yaparsın?

— Ayaklarının altına köprü olurum.

Bu cevabı alınca güldüm ve Atatürk'ü gösterdim:

— İşte Mustafa Kemal...

İhtiyar, bizi peygamberlik iddiasına yeltenmiş iki meczup gibi süzdü, şahadet parmağı ile sağ gözünün alt kapağını aşağıya çekerek güldü:

— Pışşşt! dedi.

Fakat az sonra vardığımız kasabada geleceğimizi bildikleri için istikbale hazırlanmışlardı. İhtiyar bunu görünce, kırdığı potu anlamıştı. Utancından, otomobil durur durmaz ortadan kayboldu. Atatürk, onu bulmamı emretmişti. Biçare beni görünce, ayağıma kapandı:

— Ne olur, dedi. Beni affedip bir defa elini öptürsün. Ömrüm oldukça çizmesinin çamurunu yiyeyim.

Güldüm ve parmağımla sağ gözümün alt kapağını aşağı çekerek aynı cevabı verdim:

— Pışşşt...

İşte hayatımın en büyük heyecanlarından birini de, onu Atatürk'ün yanına oturttuğum zaman duydum.

İhtiyarın, Atatürk'ün ayakları altına kurbanlık bir koyun teslimiyetiyle nasıl yıkılıverdiğini hatırlıyorum da, o anda, kalbimin nasıl durmadığına hâlâ şaşıyorum.

Tan: 13/11/1938 **Salih BOZOK**

GELDİKLERİ GİBİ

İstanbul'a geldiğimiz günü hiç unutamam. Şehrin çok hazin bir hali vardı. İstanbul, hasım donanmalarının limana girmeleri felâketinin matemini tutuyordu. Bu büyük matemine Atatürk'ü de ortak ediyordu.

Atatürk ve ben askerî sevkiyatın bir köhne motoru ile deniz ortasına yaslanan bu çelik ormanın içinden geçiyorduk. Atatürk'ün zarif dudaklarından «Geldikleri gibi giderler» cümlesini işittiğim zaman; mütarekenin doğurduğu derin ve elemli ümitsizliği derhal unutmuştum.

Cevabımda istical ettim:

— «Size nasip olacak, siz bunları kovacaksınız Paşam» dedim.

Gülümsedi, aziz başının içinde teressüm etmeğe başlıyan vatanı kurtarma plânlarını bir an için yeniden geçiriyor gibi daldı; sonra:

— «Bakalım» dedi. **Cevad Abbas GÜRER**

ANADOLUYA GİDERKEN

1 Mayıs 1919 sabahı saat on idi. Pangaltı'daki kira evinde telefon açıldı. Büyük Kumandanın sesi idi:

— Kâzım Bey, evde misin? Geleceğim.

— Çok taltif buyurmuş olursunuz, dedim.

Yarım saat sonra büyük bir heyecanla karşıladım ve yukarı katın küçük odasına şeref verdiler. Sigarasını yaktıktan sonra, şu tarzda söze başladılar :

— Kâzım, memleketin elemli vaziyeti malûmdur. Ben Anadolu'ya ordu müfettişi olarak çıkıyorum. Seni Erkânıharp Reisi olarak almak isterim, gelir misin?

— Büyük iltifattır, minnetle gelirim.

Bu cevap yetmemiş olacak ki devam buyurdular :

— Fakat bu işin ağırlığı çok büyüktür. Yarın hâdiseler karşısında Bâbıali, Halife ve Padişah ile ve hattâ bütün itilâf devletleriyle karşı karşıya husumetle döğüşeceğiz, hâdiseler bizim üstümüze yüklenecektir. Bütün bunları düşünerek mi söylüyorsunuz?

— Evet büyük kumandanım. Bütün bunları düşünerek ve inanarak söylüyorum. Çünkü Türk'ün başka bir ümidi kalmamıştır.

— O halde tamamdır. Yarın saat onda Erkânı Harbiyei Umumiyede buluşalım.

Trakya Dergisi: 1938 **Kâzım DİRİK**

ATATÜRK'ÜN HOŞLANDIĞI KELİME

Atatürk'ün has misafiri olarak Türkiyeyi ziyarete gelen (Şimdiki Şah'ın babası) Şah Rıza Pehlevî, Ege gezisinde tanıştığı İzmir Valisi Kâzım Paşa'yı pek dinç, coşkun ve hareketli görünce, yaşını sormuş ve altmış olduğunu öğrenince, hayretle gülümsiyerek, konuştuğu Âzerî Türkçesi ile: «Maşallah, Diriksen paşa!» demiştir. O güne kadar kullanmadığımız bu «Dirik» kelimesi Atatürk'ün o kadar hoşuna gitmiştir ki, bunu Kâzım Paşa'ya soyadı olarak vermiştir.

(Yakın Tarihimiz)

MUZIR VÜCUTLAR

Atatürk'e, düşmanlarından bir bayan, bir ecnebi gazetede (sokak çocuğu ve zalim) diye yazılar yazmak küçüklüğünü göstermişti.

Bir gün Yat Kulüp'de Atatürk arkadaşlarına bu makaleden bahsederek demiştir ki :

— Bana sokak çocuğu diye yazmış... Ben pek küçük yaşta leylî bir talebe olarak mekteplere girdim. İdadi'den Harbiyeye, oradan da orduya hizmete gittim, sorarım sizlere, benim sokakta oynamağa vaktim mi vardı? (Bana (zalim) diyormuş... Ben eğer bu vatana

ihanet eden birkaç adamı mahkemeye vererek, kanun dairesinde bu adamlar cezalarını buldularsa, benim onlara karşı sevgimden ziyade, Türk milletine sevgim daha büyüktür. Bu sebeple Türk milletine onların muzır vücutlarını feda ettim.» demişlerdir.

Millî Mücadele Tarihi : 1959 Enver Behnan ŞAPOLYO

DÜŞMANSIZ ADAM

İmzasını okuyamadığım bir avukat şöyle yazıyor :

«Atatürk'ten bahsederken «Düşmansız adam» demiştiniz. Kendisinin ağzından duyduklarımı bu münasebetle tekrarlayayım :

1936 senesi Ankara'da Himayei Etfalin kostümlü balosu vardı. Ankara Palas'ta, alt salonda, pavyondaydık.

Şef'in yemek masasında Bay Şükrü Saraçoğlu bulunuyordu. Atatürk, herkesin dansetmesini, eğlenmesini istiyorlardı... Bugünkü gibi aklımda: (Esasen O'na ait hangi teferruat hafızada aynen zaptedilmez?) Sırtında koyu kurşunî bir elbise vardı. Elinde düz beyaz keten bir mendil tutuyordu.

Sonradan yanına, Konya mebusu General Ali Fuat geldi. Arka tarafta, uzaktaki bir masada da General Refet oturuyordu. Önder, birdenbire başını çevirdi. Masasına General Refet'i çağırdı. Ve birden, dans, neş'e içinde, sesi yükseldi. Müzik de durdu.

Aynen ezberimden söylüyorum; şu sözleri sarfettiler :

— Medeniyet demek, afiv ve müsamaha demektir. İptidaî kavimlerdir ki, kan dâvası güderler. Afve, müsamahaya dayanmıyan medeniyet ceberruta dayanan medeniyettir; ki çöker... O, medeniyet değildir.

Ve sesi yavaşladı, yine yükseldi :

— Şiarımız iyi, güzel ve doğrudur... İyi ve güzelsiz, doğru olmaz... Daima, her zaman, her yerde iyi, güzel ve doğru, beraber! Her yerde ve her zaman afiv...

Bu kelimeyi (afiv) olarak telâffuz buyurduklarına da dikkat etmiştim.

— Afiv ve müsamaha... Ancak ve ancak millî dâvalarda, millî kalkınmada, netayici kütleye müessir olan işlerimizde müsamahanın yeri yoktur. Şahsî kinleri, şahsî husümetleri körükleyen ve güdenler ancak ve ancak iptidaî kavimlerdir...

Sonra yanına, Fransız Sefiri Ponso'yu çağırdı. Çok sevdiği Ramona'nın çalınmasını ve hepimizin dansetmesini istedi.»

Onun için Yazılanlar, Söylenenler: 1949 Vâ - Nû

MAĞRUR OLMA PADİŞAHIM...

Bir gece, Nuri Conker her yerde aranıldığı halde bulunamamıştı. Gece saat ikiye doğru geldi. Fazlaca neş'eli idi :

Atatürk :

— «Geç gelir bezme ekâbir!» cümlesini kullandılar. Nuri Conker hazırcevap idi :

— «Adamdan adama fark var» buyurdu.

Nuri Conker'in :

— Kul kelimesi hoşunuza gitmiyor, büyüklüğü de kimseye vermiyorsunuz, demesi üzerine Atatürk, biraz hiddetli görünerek ve daha fazla söyletmek istediğini belli etmiyerek:

— «Ne demek istiyorsun, benim kudret ve nüfuzumu kıskanıyor musun? Yoksa rakip mi çıkmak istiyorsun, ne hakla ve ne liyakatla... Sen bir kumanda mevkiinde her türlü vesaite malik olduğun halde aciz göstermedin mi?»

Demeleri üzerine Conker'in gözleri biraz daha parladı. Kumandanlık bahsinde Atatürk'ün alaylarına tahammül edemiyordu. Bunu hepimiz biliyorduk ve bir pot kırılmasın diye üzülüyorduk. Nuri Conker bir elini masaya dayadı ve :

— «Ben büyüklük taslamıyorum, ancak Paşa hazretlerinin de malûmudur. Mutlakiyet devrinde, haşmet ve dârat içinde yaşıyan, nüfuz ve kudretine ve kahir gazabına pâyan olmıyan müstebit padişahın bile gururunu taşırmamak için Cuma selâmlığında münadiler bulundurulur ve:

«Mağrur olma padişahım senden büyük Allah var» diye bağırırlardı...»

Tan : 8.6.1940 **Asaf İLBAY**

AN'ANEVİ DOSTLUK

28 Haziran 1933 Ankara Erkek Lisesinde:

İmtihana giren çocuklardan biri sorulan bir suale şöyle cevap vermişti:

— Fransa ile olan ananevi dostluğumuz icabı...

Atatürk, derhal sözü keserek sormuştu :

— Hangi ananevi dostluk, bu da nereden çıktı, kim söyledi bunu?

O zaman coğrafya öğretmeni ayağa kalkarak «Ben söyledim Paşam» diye onun hiddetini azaltmaya çalışmıştı. Bana dönünce ve «Sen söyle tarih hocası» deyince, hemen ayağa kalkarak cevap vermiştim.

Paşam ortada bir ananevi dostluk yoktur. Yalnız müşterek hareketlere Fransız muharrirleri ananevi dostluk vasfını vermişlerdir.

— Meselâ Kırım Harbinde olduğu gibi...

— Aferin, bu hakikaten böyledir. Maalesef Türk'ün ananevi dostu yoktur. Menfaatler müşterek olunca Avrupalılar buna hemen (An'anevi dostluk) ismini vermişlerdir» buyurmuşlardı.

Cumhuriyet: 10.11.1950 **Dr. Samih Nafiz TANSU**

«HALK İSTERSE BENİ DE KOVAR!»

1935 senesinde idi. Atatürk'ün Çanakkale'ye geleceği rivayetleri dolaşıyordu.

O zamanlar dünyanın bazı yerlerinde olduğu gibi, memleketimizin de bazı bölgelerinde Yahudiler aleyhinde bir hareket ve ayaklanma başgöstermişti. Bu hal karşısında bütün Museviler mallarını, mülklerini satarak yolculuğa hazırlanıyorlardı. Bunlar, o zaman rivayet olunduğuna göre Filistin'e gitmek istiyorlardı.

İşte bu sıralarda «Atatürk Çanakkale'ye geliyor!» dediler. Çok sevindim. Çünkü Atatürk'ü daha hiç görmemiştim. Heyecanla Atatürk'ün geleceği Balıkesir caddesine koşarak gittim. Bütün Çanakkale halkı orada toplanmıştı. Ben de bir kenara dikildim. Bu esnada yanımda tesadüfen bulunan birkaç Yahudinin fısıltı ile pek hararetli olarak konuştuklarını gördüm. Alâkadar olmağa vakit kalmadan karşıdan birkaç otomobil göründü. «Atatürk geliyor!» sözü yeniden ağızdan ağza dolaştı.

Halkın «Yaşa, varol!» nidalari arasında Atatürk otomobilinden indi. Alkışlar devam ediyor, o da halkın ortasında ilerliyordu. Garib bir tesadüf ve talih eseri olarak Atatürk bizim önümüze gelince hafif bir duraklama yaptı. Halka bakıyor ve kalabalığı selâmlıyordu.

Tam bu esnada yanımda bulunan ve biraz evvel fısıltı halinde, fakat hararetli konuşan Yahudilerden biri, ileriye doğru yürüdü ve Atanın önüne atıldı. Muhafızlar mâni olmak istediler. Atatürk:

— Bırakın gelsin! dedi.

Bu Musevi vatandaş, Atatürk'ün önünde ellerini açtı, omuzlarını yukarıya kaldırarak:

— Paşam, bizi kovuyorlar. Biz ne yapacağız? dedi.

Atatürk, bu şekilde önüne atılan bu adamın ne demek istediğini, ve kim olduğunu derhal anlamıştı. Buna rağmen sordu:

— Sen kimsin?

— Ben Paşam, Çanakkale Musevilerinden Avram Palto.

— Sizi kim kovuyor? Hükümet mi? Kanun mu? Polis mi? Jandarma mı? Bana söyle? dedi.

Bu Musevi vatandaş durakladı, şaşaladı. Biraz sonra kendini toparlayarak cevap verdi:

— Hayır Paşam, halk kovuyor.

Atatürk, bu adamın yüzüne dikkatle baktı, gülümsedi ve:

— Halk isterse beni de kovar, dedi ve yürüdü.

C. YALÇIN

HEP BERABER

18 Nisan 1935 de, İstanbul'da beynelmilel kadınlar kongresi toplanmıştı. Kongre azâlarından iki gazeteci bayan, kendilerini kabul eden Atatürk'e:

— Türk kadınlarını da asker yapacak mısın? Sualini sordular.

Atatürk:

«— Biz erkeklerimizi bile harp felâketinden uzak bulundurmak isteyen insanlarız. Fakat harp etmek zorunda bırakılırsak, vatan müdafaasında kadınlarımız da, erkeklerimizle beraber dövüşecektir. İstiklâl mücadelesi bunun en yakın misalidir.»

Cevabını verdi.

SAYIM GÜNÜ

Celâl Sahir, Atatürk'e bir şiir okuyormuş:

— Boş, boş, boş...
Sokaklar boş,
Meydanlar boş,
Dükkânlar boş,
Hertaraf boş,
Ufuk boş,
Toprak boş...»

Atatürk mırıldanıyor:

— Ne o Sahir, bu şiiri nüfus sayımı gününde mi yazdın?

YOH GOMUTAN...

Anafartalar muharebesinde, iyice bitkin düşen bir asker siperde uyukluyordu. O sırada teftişten dönen Binbaşı Mustafa Kemal askere sordu:

— Söyle, uyuyor muydun? Ne yapıyordun?

Mehmetçik hemen bir cevap buluşturdu:

— Yoh gumandanım, ölen gâvurların taklidini yapıyordum....

KRAL EDWARD'IN SİGARASI

1936 yılında İngiltere Kralı Edward VIII., Atatürkün misafiri olmuştu.

İki devlet adamının, aralarına Hariciye Vekilimiz de katılmıştı. Bir hasbıhalleri sırasında Atatürk, Krala sigara takdim etti. Hariciye Vekili, hemen kibriti yaktı ve «alışkanlık haline gelmiş bir hareketile önce Atatürke, sonra Krala uzattı.»

Yüce Ata, büyük misafirin yanında, vekili, düştüğü müşkül durumdan şöylece kurtarıverdi :

— Majeste, dedi, bilirsiniz ki kibritler ilk yandığı esnada zehirli bir gaz neşrederler. Türk misafirperverliği, bu zehirli gazi misa-

firin teneffüs etmesine mânidir. Biz misafirimizin sigarasını saf alevle yakarız.

Abdullah ÖĞRETMEN

NAPOLYON'UN PROĞRAMI

Sen değil mi ki, bir kitapta okuduğun şu: Napolyon'a sormuşlar: Proğramınız nedir? O da cevap vermiş ki:

«Ben yürürüm, program benim hareketimden çıkar» sözüne:

— «Evet amma o türlü giden, sonunda başını Sent Helen kayalarına çarpar» düşüncesini ilâve ettin...

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

YAŞAMALISIN!...

Atatürk'ün en büyük zevki, umumî toplantılarda rastladığı her hangi birine âni bir sual sormak ve alacağı cevaba göre o şahsiyetin kıymetini takdir etmekti.

Bir cumhuriyet balosunda yaverlerinden Nihat Beye şu suali sordu:

— Ben ölürsem, ne yaparsın?

— Ben de ölürüm, Paşam!...

Ata, aldığı cevaptan memnun kalmamıştı. Sert bir ifade ile şunları söyledi:

— Eğer beni hakikaten seviyorsan, ölmemen lâzım. Yaşamalısın ve benim telkin ettiğim ideallerin benden sonra da gerçekleşmesine, yaşamasına çalışmalısın. Hakikî sevgi budur...

ELİM VAK'A

İkinci defa Gazi Mustafa Kemal'in huzuruna, İzmir'de, Naimpalas'taki dairesinde yine gazeteci bir arkadaşla kabul edilmiştim. İnkılâp tarihimizin, evlât ve ahfadımızca duyulmaması için mühürlenmesi lâzım, siyah sahifesini dolduran elim vak'a, İzmir suikastı henüz olmuştu.

Ben, bu teessür ve heyecan içinde idim. Gazi Mustafa Kemal, mütalâa salonunda, gazete ve mecmualarla dolu masanın başında tebessümle, iltifatla elimi sıktı.

Hiyanet ve istilâdan kurtardığı şehrin sokaklarında ona hainane pusu kuranlar kanunun pençesinde idiler.

Ben bu teessürle ne söyleyeceğimi şaşırmışken O, şayanı hayret bir metanet ve inşirah ile konuşmağa başladı.

Elinde, maznunların üzerinde bulunan hâtıra defterlerinden bir tanesi vardı. Yapraklarını çeviriyor, içinden bu suikasta takad-

düm eden günlere ait notlar okuyor ve bu satırlardan hazırlanan vak'anın bütün teferruatını keşfediyordu.

O, büyük insanların büyük vak'alar karşısında gösterdikleri derin metanet ve dikkatle bu hâdiseden bahsederken ben, Türk milletine bir vatan, bir medeniyet ve bir istikbal veren bu büyük insana nasıl kıymak istediklerini düşünüyordum.

— Yapamıyacaklardı, dedi, suikast keşfedilmeseydi, yine silâhlarını üzerime boşaltamıyacaklardı.

O'nun bronz haline gelmiş musikiye benzeyen sesi beni teessürden kurtardı.

Büyük insan, biliyor ki, mucizeleriyle insaniyetin fevkine çıkan bir kahraman, beşerî silâhların tehlikesinden masundur.

Gazi Mustafa Kemal : 1930 **Burhan Cahit MORKAYA**

SUİKAST

İzmir'de hazırlanan suikastta, Atatürk'ü öldürmeğe memur edilenlerden birini, suikast meydana çıkarıldıktan sonra, Atatürk, yanına çağırdı, ona bazı şeyler sordu. İşin garip tarafı, adam Atatürk'ü tanımıyordu.

Atatürk, cebinden tabancasını çıkararak adama uzattı:

— Mustafa Kemal benim! Al, öldür!

Bahtsız adam, dizüstü çökerek hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Salâhattin Güngör

HER EMRİM YAPILIR

Ankara'da bir ziyafette:

Çok güzel tanzim edilmiş olan köşkün salonlarında ve iyi tarhedilmiş bahçede çok güzel bir gece geçirdik. Cumhurreisi, Nevzat Beye iltifat ediyor, bol miktarda içki sunuyordu. Nevzat Bey içkiye mukavemet ediyor ve Gazi'nin iltifatlariyle gaşyolmuş görünüyordu.

Bir ara Gazi, İsmet Paşaya hitabetti:

— «Vali olgun adama benziyor. İçki ya içilir, ya hiç içilmez. Dimağı alkole tahammül etmeyenler, içkiden kaçınmalıdır.»

Ve hemen Vali Nevzat Beye şu suali sordular:

— «Normal veya alkollü kafa ile verilen emirler derhal yapılmalı mıdır?»

— «Emirleriniz bilâkaydü şart tatbik edilir Paşam.»

— «Neden böyle oluyor?»

— «Milletin mümessili, Devletin Reisisiniz, âmiri mutlaksınız Paşam..»

— «Hayır. Benim her emrim yapılır, çünkü benden yapılmayacak emirler sâdır olmaz.»

Tan: 8.6.1949 **Asaf İLBAY**

Bir halk içtimaında, bir genç O'na şu suali sordu:

— Paşam, sana diktatör diyorlar, ne dersin?

— Ben, diktatör olsaydım, sen bana şimdi bu suali soramazdın!

Ulus: 15.11.1938 **Vedat Nedim TÖR**

S I F I R

Atatürk, memleket içinde meşhur tetkik seyahatine çıkmıştı.

Bir gece, Kayseri'de sofra sohbeti başlayınca, Hasan - Âli Yücel'e sordu:

— Bu gün, lisede sizin Mantık kitabınızı karıştırırken «matematikte usul» diye bir bahis gördüm... Demek siz riyaziyeden de anlıyorsunuz?

— Biraz paşam...

— Peki, söyleyin bana: Sıfır neye derler?

Maarif müfettişi Hasan - Âli Yücel, sesini tatlı bir tevazula yumuşatarak cevap verdi:

— Huzurunuzda bana!

KEMALİZM ve HİTLERİZM

Mahmut Esat Bozkurt, günün birinde bana dedi ki:

— Nalbanoğlu, Almancadan Fransızcaya tercüme edilmiş Hitlerizm başlığı altında bir eser intişar etmiş, seninle Karaoğlan'a kadar gidelim, kitap Edip beyde varsa alalım. Eğer içinde proğramı bulunuyorsa kitap benim, şayet programı yazılı değilse parasını vereceğim, kitabı sen alacaksın. Bana, proğramsız Hitlerizm kitabının lüzumu yok.

— Ben de proğramsız siyasî mezhebin propağandasını yapanlara yanaşanlardan değilim. Proğramı yoksa kitabı almayız. Bırakır, geçer gideriz.

— Şu halde proğramı varsa iki nüsha alırız. Bedelini öderim. Biri bende kalır, biri sende.

— Bu duaya âmin, derim.

Yürüdük. Edip beyin kitapçı dükkânına girdik. Hitlerizm gelmiş. Evirdik, çevirdik, kitap Nazi proğramını ihtiva ediyordu. Bana:

— Proğram var, iki nüshasını alalım, kararımızı yerine getirelim. Faşizm hakkındaki eser, proğramı ile beraber sol cebimdedir. Bu nüshayı da sağ cebime koyuyorum. Nasıl muvafık mı, elimde mi taşıyayım?

— Kemalizm başta oldukça diğer proğramlar ceplerde gezer, yavrum; dedim.

Yememiş, içmemiş bu muhaverenin son fıkrasını Ebedî Şef'e arz etmiş. Ulu Önder bu son fıkrayı işittiği zaman:

— İlk gördüğünüzde Nalbanoğlu'nun tarafımdan alnını öpeceksin.

Buluştuğumuz zaman, beni alnımdan öptü ve:

— Tarafımdan bilâsle, Gazi tarafından bilvekâle alnını öpüyorum, irade buyurdular, dedi.

Adliye: 1944 **Mahmut Hıfzı NALBANTOĞLU**

SENİN PARTİDEN

Bir gün sen, daha imparatorluk ordusunda mirliva iken, Beşiktaş'taki Akaretlerin 76 numarasında ona, gülümseyerek:

— «Anne! Sen hangi partidensin?» diye sordundu.

O da önce biraz susmuş; senin gözlerinin içine bakarak gülümsemiş:

— «Siyasetten ben anlamam, sen bilirsin» demişti.

Fakat bu mahviyetli sözlerinin yetmiyeceğini hemen kavramıştı. Sana bakışları daha parlıyarak ve sesi daha yumuşaklaşarak; ruhu ile ruhunu okşamak diliyorcasına:

— «Senin partiden» demişti... Sen kaşlarını çatar gibi yapıp:

— «Askerin partisi olur mu? Olmaz. Asker askerdir» deyince o da sana; nazikçe:

— «Bilmem ki ben Paşam, olur mu? Olmaz mı? Sen ne yanda isen ben o yandayım» diye cevap vermişti... Annen ki, Sen cepheden Çankaya'ya muzaffer dönüp de kendine doğru gidince ayağa kalkmış, sana:

— «Yok! Artık senin elini öpmek bana düşer. Hepimizin başı ve büyüğü Sensin» diye eğilmiş, o Senin elini öpmüştü.

Atatürk'ü Özleyiş: 1957 **Ruşen Eşref ÜNAYDIN**

MUSTAFA KEMAL ve «MÜLÂZİM FATMA»

Bir bayram günü idi. Ankara'da Mecliste bazı yabancı elçiler Mustafa Kemal Paşa ile beraber, Riyaset Divanı odasında oturuyorlardı. Ben yemekte iken bir hademe dışarıya çağırdı. Baktım; otuz yedi otuz sekiz yaşlarında bir kadın, başında bir arap kefyesi, sırtında maşlah... Polisler bırakmıyor. Kimsiniz? diye sordum.

— Ben Van'lıyım. Van'ın Çavaş kazasındanım. Sizin vasıtanızla, Meclisi görmeğe geldim. Yunan cephesinde iki senedir askerlerle beraber çalışıyorum. Birkaç gün izin aldım. Ve Ankara'ya geldim.» dedi.

Kendisini içeri aldım. Meclisi gezdirdim. Bazı mebuslar, merakla bu kadını niçin gezdiriyorsun, diye soruyorlardı. Gezdirdikten sonra Mustafa Kemal Paşayı görmeğe gittim. Ve kendisine: «Bizim hemşerilerimizden bir hanım, iki senedir cephede çalışıyormuş» dedim. Paşa alâkadar oldu. Ve onu görmek istedi. Gittim, aldım getirdim. Paşa onu görür görmez, ayağa kalktı. Kapıya kadar gelip, karşılayarak, ellerini tuttu. Ve masasının yanında oturttu. İsmini sor-

du, «Fatma...» imiş. «Sigara içer misiniz» diye sordu. «Huzurunuzda içmiyeyim» dedi.

Paşa kendi eliyle bir sigara verdi ve yaktı. Bu manzaraya Rus, Afgan, Buhara, İran elçileri hayretle bakıyorlardı. Rus elçisi bu kadının kim olduğunu sordu. Mücahitlerimizden olduğunu söyledim. Çok takdir etti. Çaylarımızı içtikten sonra, Paşa kendi gümüş tabakasını «Size yadigâr... bir küçük hâtıra vereceğim» diye uzattı. Fatma Hanımın tabakası ile değiştirdi. Ve yaverlerine, gümüş tabakanın üzerine «Mülâzım Fatma'ya» ittihafını yazdırın diye tenbih etti. Ve ayrıca resmî elbise yaptırması için yüz lira ikramiye verdi. Yaver Salih Bey, tabakayı ittihaflı olduğu halde verdi.

Mustafa Kemal Paşanın yanından çıktıktan sonra, onu bizim eve gönderdim. Ailemle tanıştı, misafirimiz oldu. Cepheye dönerken de, Mustafa Kemal Paşadan gördüğü iyi muâmele ve iltifatın tesiri altında, tarif edilemez bir heyecan ve şevk içinde idi.

Hasan Sıddık HAYDERANÎ

MÂZİYİ HATIRLARKEN

Atatürk, mâziden hoşlanmaz bir adam değildi. Meselâ Cengiz'i, Aksak Timur'u, Yıldırım'ı, Fatih'i çok metheder ve sofrasında ekserî bunlardan bahsederdi. Yıldırım için bir defa şunu söylediğini hatırlıyorum:

— Bir gün ressamlar kahramanlık simasını kaybederlerse, Yıldırım'ı alsınlar, yapıversinler!

Aksak Timur'u da çok akıllı bulurdu. Ve bir gün şunu dediğini hatırlıyorum:

— Ben, dedi, Timur zamanında olsaydım, onun yaptığını yapabilir mi idim onu söyleyemem. Fakat o benim zamanımda olsaydı, belki daha fazlasını yapabilirdi.

Mahmut Esat BOZKURT

«M A K E D O N Y A»

1937 yılında idi. Yaz aylarından biri. Doğrudan doğruya kendi kontrolundaki bir gazetede «Makedonya» adlı bir eserim tefrika ediliyordu. Bir akşam üstü Başyaver Celâl bey beni telefonla aradı. Dolmabahçe sarayına davet edildim. Ve saraya gidince de hemen hiç bekletilmeden üst kata çıkarıldım. Bir kapı açıldı, kendimi Büyük Adamın karşısında buldum. Saygılarımı bildirince mûtad bir iki nezaket cümlesi ile beni taltif etti. Sonra:

— Yazını okuyorum, dedi. Hürriyetin ilân edildiği zaman küçük bir çocuk olman lâzım. Fakat tebrik ederim, o günleri iyi canlandırıyorsun. Yalnız Abdülhamid'i hiç sevmediğin belli.

Biraz durdu. Elindeki bir renkli kalemi, önündeki açık duran kalın ciltli bir Fransızca kitaba dikine vurarak düşünür gibi oldu. Ben susuyordum. Bu hâl bir iki dakika devam etti. Sonra birdenbire şu sözler çıktı ağzından:

— Sevme Abdülhamid'i! Gene de sevme! Fakat sakın hâtırasına hakaret edeyim deme. Senin neslin biraz daha temkinli kararlar vermeye alışmalı. Bak çocuk! Şahsî kanaatimi kısaca söyleyeyim: Tecrübe göstermiştir ki toprakları üstünde yaşayan insanların çoğunun ahvali meşkûk ve hudutları yalnız düşmanlarla çevrili bir büyük devlette Abdülhamid'in idare tarzı âzami müsamahadır. Hele bu idare on dokuzuncu yüzyılın son yıllarında tatbik edilmiş olursa...

Bunun üzerine ayrılmama müsaade buyurmuşlardı. Saygılarımı tekrarlıyarak huzurlarından uzaklaştım.

Hürriyet: 31.7.1958 Nizamettin Nazif TEPEDELENLİOĞLU

TANRIYA İSTİDA

Cumhurreisliği Hususî Kalem Müdürü günlük evraklarla beraber Atatürk'e, Dörtyol'da haksızlığa uğrayan bir vatandaşın garip bir istidasını sunmuştu.

«Cumhurreisi Mustafa Kemal eliyle Hazreti Allaha» hitaben istidada şunlar yazılıydı:

«Ya rabbi! derdimi şimdiye kadar dökmediğim makam kalmadı. Fakat hiçbir çare bulamadım. Şimdi ise on yedi milyon insanın kurtarıcısı büyük bir adamın vasıtasiyle size istida ediyorum. Eğer bu sefer de derdime çare bulunmazsa, o zaman halima arzetmek üzere huzurunuza varmaya mecbur kalacağım.»

Atatürk şu cevabı verdi:

«Vasıtamla büyük Tanrıya yazılan istidanız tarafımdan okundu. Bizim yapabileceğimiz işler için huzura çıkmanıza lüzum yoktur. Bundan sonra, ben hayatta olduğum müddetçe, derdinizi ilk olarak bana söyleyiniz, eğer aciz gösterecek olursam o zaman büyük varlığa başvurabilirsiniz. Dileğiniz yerine getirilmiştir.»

Tarih Dergisi: 1952 Sıtkı ULUATA

TÜRKİYE'DE İLK DİKİLEN HEYKEL

Türkiye'de dikilen ilk heykelin Koçhisarda Sivas Valisi Muammer Bey'in yaptırdığı «Osman gazi» büstü olduğu biliniyorsa da tam anlamıyla Türkiye'de dikilen ilk heykel Viyanalı ünlü heykeltraş Krippel'in yapmış olduğu Sarayburnundaki «ATATÜRK HEYKELİ» dir. Bu heykel yapılırken ATATÜRK heykeltraş Krippel'i huzuruna kabul ederek kendisine uzun uzun poz vermiştir. Heykel 13 Ekim 1924 te törenle açılmıştır. **Yakın Tarihimiz**

«Hattâ o yapılan heykellerini de istemedi. Yalnız «heykel» istedi! Memlekete heykel mefhumu girsin, diye! Bu güç mefhumu memlekete, ancak O'nun heykeli sokabilirdi, ve sağlığında yapılan heykellerine onun için razı oldu.

Burada bir vakayı yazmadan geçemiyeceğim: Taksim'deki heykelini yapan Kanonika'ya yazdığım şiiri, Atatürk'e okumuşlardı.

Kanonika'yı kastederek ve mûtadı olduğu üzere çok güzel gülerek bana sordu:

— Ne istedin ondan?

— Sizi istedim Paşam, dedim.

— Öyle ise, şiirini oku bir de senden dinleyeyim; dedi.

O zaman yüzüm sevinçle dolarak okuduğumu, bugün sesim yaşlarla dolarak tekrarlıyacağım:

KANONİKA'YA

Elbette bilirsin, onu herkes gibi kimdir,
Lâkin onu sen anlatamazsın o, bizimdir.

Bilmem ki bu ellerle o temsil edilir mi?
Her neyse... nedir malzemen taş mı, demir mi?

Mermerse eğer cansız olan rengine nûr at,
Yok, tunç ise bünyanı avuçlarla alev kat.

Yıldızları mezcet gece renginde demirse,
Yansın içi nisyan onu, hâşa, kemirirse.

Yıldızlar, alev oklu fecirle avucunda,
Bir meşale olsun kürenin bin bir ucunda!

Nabzındaki kan taştaki nabzında da vursun,
Gökten iniyormuş, uçuyormuş gibi dursun!

Hayretle bakıp seçmeliyim kol mu, kanat mı?
Dinlendiği bir dal mı cihan, bindiği at mı?

Sırtında tutuşsun da, uçsun da şafaklar,
Tarihe «benimdir» diye bassın o ayaklar.

Hür başların ikbali biriksin de başında,
Kurtardığı bayrak alev olsun bakışında.

İnsan boyu olsun, fakat eflâke sürünsün,
Göğsünde de bir milletin ebâdı görünsün.

Dağ parçalarından da mehip olsun omuzlar,
Sırtında bütün mâmelekim var, vatanım var.

Son Posta: 10.11.1953 **Mithat Cemal KUNTAY**

TOKATLIYAN'DA

O gün Tokatlıyan oteline lâcivert kostümlü, koyu renk bir boyunbağı takmış sarışın, deniz mavisi rengindeki gözlerinin içi zekâ dolu bir adam giriyor. Bu genç ve sıhhatli adamın bilhassa gözleri dikkat çekicidir.

Bu gözler, karşısındakine dik dik ve tatlı bir hâkimiyetle bakıyor. Sarışın adam, Tokatlıyan'ın lokanta tarafından geçiyor. Köşedeki masada oturuyor. Ve her zaman buraya gelişinde kendisine hizmet eden şef garsona:

— Karabet, diyor, bana bir şiş kebap... Ondan sonra pilâv, üzerinde fasulye olsun... Elma kompostosu... Ama pilâvla kompostoyu sonra getir.

Zaten şef garson Karabet, bu güzel yüzlü sarışın adamın bütün arzularını ezbere bilir. O'na 1908 denberi hizmet etmektedir.

Bu şef garson, istenilen yemekleri getiriyor. Bu sırada lâcivert elbiseli adamın yanında uzun boylu, zarif giyinmiş bir de arkadaşı vardı.

Bir aralık, sarışın adam, şef garsonun yüzüne bakıyor, ona:

— Karabet buraya gel... Yaklaş... Diyor.

Karabet yaklaşıyor. Şu sual karşısında kalıyor:

— Nedir bu? Karadenizde gemilerin mi battı? Niçin dertli duruyorsun

— Paşam, düşmanı düşünüyorum.

Lâcivert elbiseli zat:

— Düşünme... Diyor. Onlar kaçtı, ötekiler de düşmanlar da buradan gidecekler... Şimdi sen bana hesabı getir...

Garson hesabı getiriyor, dolgunca bir bahşiş alıyor. Lâcivert elbiseli adam Tokatlıyan'dan çıkıyor. Anadolu'ya geçmek için o gün İstanbul'dan ayrılıyor.

Bu, memleketi kurtarmağa giden Mustafa Kemal'dir.

Aradan seneler geçiyor. Anadolu'da zafer kazanılmış, Atatürk ilk defa İstanbul'a gelmişti. İstanbul sevinç içinde en büyük kahramanı göğsüne bastırıyor. Eski mâtem günleri, kara günler geçmiştir. Millet bayram yapıyor.

Birgün gene Tokatlıyan'dan içeri, sarışın mavi gözlü adam giriyor: Gazi Mustafa Kemal.

Hafıza kudretine bakınız ki derhal otelin kapıcılarını tanıyor, onlardan birine:

— Senin ismin Marko değil mi?

— Senin adın İbo...

Sonra lokanta kısmına geçiyor. Anadolu'ya geçeceği gün oturduğu masanın başına tekrar oturuyor. Kendisine her zaman hizmet

eden garsonu çağırıyor.

— Karabet...

Garson yaklaşıyor:

— On sene evvel ben nerede oturmuştum?

— Yine bu masada Paşam.

— Sana ne demiştim?

— Bir gün memleketteki ecnebiler gidecek demiştiniz.

— Ne yemiştim o gün?...

— Şiş kebabı, elma kompostosu Paşam.

Ve Atatürk büyük bir hâfıza kuvvetiyle ilâve ediyor:

— Pilâvı unuttun!...

Akşam: 15.11.1938 **Hikmet Feridun ES**

CUMHURİYET...

Bir gün, Erzurum Kongresinde, Mazhar Müfit Kansu Atatürk'e:

— Bu hareketin sonu ne olacak? demiş.

Atatürk şu cevabı vermiş.

— Ne olsun, istiyorsun?

Mazhar Müfit:

— Cumhuriyete mi gidiyoruz

Atatürk:

— Bunda şüphe mi var?

Mahmud Esad BOZKURT

KIRK YILLIK DİPLOMAT

Atatürk'ün bir konuşmasını bundan yirmi beş yıl önce rahmetli Kemalettin Sami Paşadan Berlin'de dinlemiş, ağzından çıktığı gibi yazmıştım. Paşa şöyle anlatmıştı:

«Ankara'ya son gidişimde bir akşam Gazi, beni Ankara Palas'a götürmüştü. Sofrada birkaç kişi daha vardı. Yedik, içtik, eğlendik. Geceyarısına doğru Fransız Büyükelçisi pavyona geldi. Paşa bu elçiden hoşlanıyordu. Sofraya çağırdı. Birkaç kadeh de onunla birlikte içildi. Büyük şehirlerden, Paris'ten söz açılmıştı. Bu arada Büyükelçi Gazi'ye:

— «Ekselâns, Paris'i bir daha görmek istemez misiniz?» dedi. Mustafa Kemal Paşa:

— «Nasıl görmek istemem? Gençlik hâtıralarımı tazelerim.» diye cevap verdi. Bu karşılığa çok sevinen Büyükelçi:

— «Böyle bir seyahat Fransa'yı çok sevindirir. Ben de refakatinizde bulunmaktan şeref duyarım. En büyük Fransız zırhlısı bizi İzmir'den alır, Akdeniz donanması emrinize verilir. Marsilya'ya çıktığınızda Fransız ordusu kumandanız altına girer. Hükümdarlara yapılmayan bir törenle karşılanırsınız.»

Bu sözleri dikkatle dinleyen Gazi:

— «Bu daveti siz kendiliğinizden mi yapıyorsunuz, yoksa hükümetiniz adına mı konuşuyorsunuz?» diye sordu. Bu soru karşısında Büyükelçi hemen kendisini topladı:

— «Muvafakatinizi hükümetime bildirirsem hükümetim de bunu büyük bir şeref sayar.» dedi.

Gazi'nin yüzü değişti. Çok kesin bir dille:

— «Ekselâns, Paris'i çok görmek istiyorum, ama büyük törenlerle karşılanacağım Paris'i değil. Ben Paris'e, dünyanın bu güzel şehrine, operalarını, tiyatrolarını, revülerini, zarif kadınlarını bir daha görmek için gitmek isterim. Dedim ya gençlik hâtıralarımı tazelemek için... Böyle olunca da «mütenekkiren» belli olmadan gitmek isterim. Yoksa törenlerle karşılanmak için değil.»

Büyükelçi gaf yaptığını anlamıştı. Biraz sonra bir iş uydurarak sofradan kalktı. Gazi'nin de neş'esi kaçmıştı.

— «Kalkalım çocuklar, sofraya Çankaya'da devam ederiz» dedi. Sofradakilerin çoğunu pavyonda bıraktı. Yalnız iki üç yakın arkadaşını birlikte aldı. Yolda kendisine:

— «Eçi çok fena bozuldu, adamı söylediğine de, söyliyeceğine de nâdim ettiniz.» dedim.

Artık kızgınlığı geçmişti:

— «Bana bak Kemal, sen de başıma kırk yıllık diplomet kesilme. Adamın zihniyetini anlamadın mı? Bu Avrupalılar bizi bir türlü kavrayamıyorlar. Adam beni bir Şark Emîri sanıyor. Hangi donanmayı kimin emrine, hangi orduyu kimin kumandası altına veriyor? Bunlara kendimizi tanıtacağız. Kim olduğumuzu öğrenecekler. Yoksa ben kaba bir adam değilim, çocuğum.»

Atatürk, çok ince bir adamdı.

Cevat DURSUNOĞLU

MUSTAFA KEMALLER

Bir akşam kendisine nazı geçenlerden biri:

— Düşünmelisiniz ki eğer ölürseniz; heykelinizi paramparça ederler. Yaptıklarınızın hiç biri ayakta kalmaz. Çok yaşamağa bakmalısınız, dedi.

Ben de sofrada idim. Güldü, işte o zaman bize gönlünün sırrını açtı:

— Unutmayınız ki Mustafa Kemaller yirmi yaşındadır, dedi.

Falih Rıfkı ATAY

ANLAMIŞTIM

Atatürk'ü, İstiklâl zaferinden bir yıl önce İzmit'e ilk geldiği zaman görecektim.

Döneceği gün beni bugün hükümet konağı olan köşkün bahçesinde kabul etti. Sordum:

— Ne yapmak istiyorsunuz?

Ateşlenen gözleriyle sert sert baktı:

— Anlamadın mı?

Anlamıştım.

Hakkı KILIÇOĞLU

A N İ B A L

Kartaca'nın ünlü amirali Anibal, Gebze'de Anibal tepede yatar. Halk orada buraya «kuru servi» der. Mezarı başında yetişen ihtiyar servi ağaçlarından birini kurtuluş savaşında düşman askeri yakmış öteki de kocayıp, ihtiyarlamış ama, hâlâ yerinde durur. Tarihe çok merakı olan Ata, bir gün burayı gezerken: mezarın şenletilmesi için bu tepe etrafına yeniden genç serviler dikilmesini istedi. Yanındakilerden biri:

— Anibal, Türk değil.

— Ama, o da hürriyet için milleti ile beraber çalışan büyük bir kahraman, dedi.

O zaman, O'nun işareti üzerine buraya dikilen genç servi ağaçları, şimdi nazlı sallanışları ile, Atanın aziz hatırasını yaşatır, durur.

EVLENMEDEN ÖNCE

Gözlerim denizde, fakat hasret çektiğim Ankara civarında bir köy evi. Ocağında durmadan kütükler yanıyor, önünde kurşunî keçi postu ve ben üstünde yatıyorum.

Mustafa Kemal Paşa, o akşam çok neşeliydi. Lâtife hanım isminde genç bir kızla tanışmıştı..

Sonra Kolej'de bir sene kalmış olduğunu ve son zamanlarda hukuk derslerini takib ettiği Fransa'dan dönmüş olduğunu öğrendim.

Mustafa Kemal Paşa kulağıma fısıldadı:

— Boynunda küçük bir çerçevede benim resmim var, dedikten sonra, sevinçle gülmeğe başladı.

Bu genç hanım, Paşayı evine davet etmişti. Paşa, onun kendisine âşık olduğunu tahayyül ediyordu. Gerçi o günlerde İzmir'deki her kadının göğsünde Mustafa Kemal Paşa'nın bir resmi vardı.

İzmir, 10 Eylül 1921 **Halide Edip ADIVAR**

KAMÇI

Evli bulunduğumuz sıralarda idi. İzmir'de idik. Doktorların tavsiyeleri mucibince gayet asûde bir hayat geçirmesi, istirahat etmesi lâzımdı.

Bu tavsiyelere ancak birkaç gün riayet edebilmişti. Bir türlü uyuyamadığı bir gece, saat ikide:

— Lâtife, ben şimdi bir tramvaya binmek istiyorum, dedi. O saatte bir tramvay bulmanın imkânsızlığını Ata'ya anlatmak mümkündü, fakat bu arzusunun yerine gelmemiş olması onu belki de üzecekti.

— İstirahat etseniz olmaz mı? Vakit de oldukça geç, dedim.

— Ben de vaktin geç olmasından istifade ederek tramvaya binmek istiyordum ya...

Diye karşılık verdi.

— Peki öyle ise temin edelim. Saat ikide derhal telefon ediliyor ve bir atlı tramvay hazırlanıyor.

— Tramvay hazır, emrinize âmade... Yanlarına yaverlerini de aldılar. Hep beraber tramvaya gittik. Bir sürücüden başka kimse yoktu. Atatürk sürücünün yanına yaklaştı ve sordu:

— Sen atları kamçı ile mi idare edersin

— Tabiî Paşam... Kamçısız idare edilir mi?

— Neden idare edilmesin?

— Biz görmedik.

Ata tramvaycının yanına çıkıyor:

— Sen şu yerini bana ver de, kamçısız idare edeyim.

Tramvaycı derhal yerini terkediyor. Atatürk dizginleri ele alıyor ve kamçısız tramvay atlarını sürmeğe başlıyor.

— Nasıl idare edebiyor muyum?

— Benden daha güzel idare ediyorsunuz Paşam...

— Ben de senin gibi bir idareciyim. Ben de yüzbinlerce insanı idare ettim, onları ölüme giden yola seve seve sevkettim. Fakat bir tanesine kamçı kullanmadım.

Tarih Dünyası: 1950 **Lâtife UŞAKLIGİL**

BU TÜFEK SANA YARAŞIR

Pek neder olarak güvercin atışı yapan Atatürk, İzmir'e gidiyordu. Cellât gölünün kenarından geçerken ördekler kalkmağa başladı. Çifteler getirildi. Kendi atmadı, yol arkadaşları attı. Vuramadılar. Tren yürüyor ve ördekler uçuyordu, alışkın değillerdi. Son atan bir arkadaşı ilk atışta bir ördek vurdu. «Olmadı» denildi; bu

belki bir tesadüftür... Bir daha attı, bir daha vurdu. Üçüncüyü de vurunca Atatürk, tüfeği uzatıp dedi ki: «Bu tüfek sana yakışır, onu sana hediye ettim.»

Radyo Dergisi: 1939 **Aka GÜNDÜZ**

YAŞASIN BAŞKUMANDAN

1923 de Konya'da irad buyurdukları bir nutku, ayrılacakları gece matbuata verilmek üzere tekrar okutturuyorlar.

Muhtar Bey (Şakacı bir adam olan İngiliz Muhtar) kadehini kaldırıyor:

— Yaşasın Başkumandan!...

— Niye Mustafa Kemal demiyorsun da Başkumandan diyorsun?

Muhtar bey imâlı bir eda ile:

— Hele, diyor, ne olur ne olmaz, daha epeyi müddet şu Başkumandanlık üzerinizde kalsın!

Şakalaşıp duran Gazi kartallaşıveriyor:

— Vay, sen beni Başkumandanlıktan mı kuvvet alır zannediyorsun? (Sesini tabiîleştirerek) Dinle bak öyle ise, sana bir hâtıra anlatayım: Hani ben Erzurum'da ordu müfettişliği nişanlarını yakamdan atarak «ferdî millet» kalmıştım ya? O zamana kadar emirlerimi dinleyen kumandan (ismini söyliyecekti, söylemedi) ondan sonra verdiğim emirleri dinlememeğe başlamasın mı? Makamına gittim: — Paşa, Paşa dedim, size o emirleri bu yakadaki yıldızlar vermiyor, Mustafa Kemal veriyordu, o gene karşınızdadır, yazınız!

Yazdı, emir gideceği yere gitti. Fakat çıktıktan sonra aklıma gelmişti. Ya kumandan düğmeye basıp da, «Posta, bunu dışarı çıkarınız!» deseydi. (Sesi yine heybetleşerek): — Fakat diyemezdi, Muhtar, karşısında Mustafa Kemal var, diyemezdi!

Muhtar bey kadehini kaldırarak yürekten bağırıyor:

— Yaşasın Mustafa Kemal!

İsmail Habip SEVÜK

A T A T Ü R K

Demin bir sözü yanlış söyledim, Gazi'yi, Büyük Millet Meclisi, kanunla «Atatürk» yaptı, dedim. Bu söz, eksiktir. O, kendini «ATATÜRK» yaptı. Kanun, vak'ayı kabul etti. O günlerde, soyadı kanunu çıkacaktı. Bir akşam yemeğinde, Gazi, «Atatürk» adını alacağım, dedi. İtiraz ettiler:

— Memleket, dünya, tarih «Gazi Mustafa Kemal»i tanıyor. Ona nasıl dokunulur?.

Atatürk cevap verdi:

— En tanınmış Türkler, yabancı isimler taşıyorlar. İbni Sina

gibi, Elbirûni gibi... Bu yabancı isimlerin karşısında, bunların Türk olduklarını ispat etmemiz lâzım geliyor ve ispat için de uğraşıp duruyoruz. Buna son vereceğim ve kendi adımla başlıyorum!

Ve Gazi Mustafa Kemal o gece Atatürk'tü. Ertesi gün kanun bu vak'ayı tasdik etti. O'nun kanuna bu kadar nazı geçerdi.

Mithat Cemal KUNTAY

BILDIRCIN KEBABI

Atatürk, bir akşam, misafirleriyle Florya köşkünde oturuyordu. Sofra uzun ve kalabalıktı. Bir kayık tabağın içinde tepeleme bıldırcın kebabı getirdiler, sofranın ortasına koydular, başta kendisi, herkes keyifle birer tane aldı. O sırada sofranın öbür ucunda oturan rahmetli Salih Bozok, eğlence olsun için cebinden bir canlı bıldırcın çıkarıp sofranın kenarına koydu. Kalabalıktan ve bol ışıktan ürken kuşcağız, tabakların üstünden atlayarak koşa koşa gitti, Atatürk'ün kucağına atılıp saklandı.

Konuşmalar durdu, çatal sesleri kesildi, ortalığı derin bir sükûnet kapladı. Atatürk, kuşu aldı, okşadı, ceketinin yan cebine koyduktan sonra, garsona kebap tabağını göstererek şu emri verdi:

— Bu tabağı kaldırınız ve bir daha soframa bu kuşun yemeğini getirmeyiniz.

Radyo Dergisi: 1939 **Aka GÜNDÜZ**

YEDİ DÜVEL

Bir seyahatinde, Kolordu binasının kapısında aslan yapılı bir Mehmetçik gördü. Çağırdı ve iltifat etti. Sordu:

— Sen güreş bilir misin?

Yanındakilerden en kuvvetli görünenlerle Mehmetçiği güreştirdi.

Genç asker daima galip geliyordu. Çok neş'elendi, ayağa fırladı. Caketini çıkarıp Mehmet'e ense tuttu:

— Haydi, bir de benimle güreş!

Sâf ve temiz Anadolu çocuğu Atasının yüzüne hayranlıkla baktı:

— «Atam, dedi. Senin sırtını yedi düvel yere getiremedi. Bir Mehmet mi bu işi başarır?»

Gözleri doldu ve ağlamamak için gülmeğe çalıştı.

Millet: 1946 **Tahsin UZER**

KUMANDANIN TARİFİ

Dolmabahçe sarayındaki toplantılardan biri. Meşhur Paşalar da orada. Gazi bir aralık askerî erkâna hitap ediyor:

— Bana, kumandanın tarifini yapınız?.

Hepsi mütereddit. İçlerinden biri cevap vermiş:

— Bizden pes, siz söyleyin!

Gazi tarif etmiş:

— Kumandan yaratan demektir.

ÖLÜM DÖŞEĞİNDE BİLE AZALMIYAN İLİM SEVGİSİ

Sene 1938... Atatürk hasta yatağında. Buna rağmen hafriyat ve Tarih Kurumu işleriyle alâkadar olmaktan zevk duyardı. Bir gün, Trakya höyüklerinde son çıkan eserlerden bahsetmiştim. O kadar alâkadar oldu ki:

— O çıkan eserlerden bana getir göreyim...

Diye arzu gösterdi. Bay Fethi Okyar'la görüşüyordu. Eşyaları istedi; hepsini birer birer gördü:

— Devam ediniz; memleketimizin kültür tarihi zenginliğini daha çok bulacaksınız.

Diyordu.

O'nun son gördüğü kitap da Belleten oldu.

15 birinciteşrin 1938 cumartesi akşamı idi. Saat 7 ile 8 arası beni çağırdı.

— Bu akşam kendimi daha iyi hissediyorum.

Diyordu. Çok sevinmiştim. Yine Tarih Kurumunun faaliyetinden malûmat almak istedi. Doktorların tavsiyesine göre kendisini çok yormamak istiyordum. Kısaca istediği malûmatı verdim. Bu meyanda Belleten'in yeni çıkan nüshasını da söylemiştim.

— Onu getir, görmek isterim.

Dediler. Belleten'in 5 - 6 sayılı nüshasını eline alarak yazılarına bir göz gezdirdi ve memnuniyetini beyan etti. İstirahat etmesi için kendisini yalnız bıraktım.

Böylece Atatürk'ün son gördüğü kitap «Belleten» oldu.

Âfet İNAN

BİR MİLYON DA SİZ...

Yine, Dük dö Gal'le konuşuyordu. İngiliz prensi, Türkiye'nin ne kadar asker çıkarabileceğini sordu. Atatürk:

«— Bu, düşmana ve savaşa göre değişir. İcabında, kadınlı erkekli bütün Türkler askerdir.. Fakat talim görmüş bir milyon...» dedi.

Dük dö Gol, biraz düşündü:

«— Demek, dedi, bir harb vukuunda Türkler, derhal iki milyonluk bir kuvvete sahiptirler.

Atatürk tashih etti:

«— Hayır, dedi, umumiyetle, muallem asker, nüfusunun yüzde yedi, sekizi hesaplanır...»

Misafir, başını salladı:

«— Ben doğru hesap yaptım Ekselâns, bir milyon ordunuz, bir milyon da şahsen siz... Yekûn benim dediğimdir.»

Ve, kadehini kaldırdı...

Cemal KUTAY

ATATÜRK'ÜN İFŞA ETTİĞİ BİR SIR

Atatürk, bir gece sofrasına, Başvekil hariç bütün Vekilleri çağırmış ve:

— Bu gece, demiş, sizlere ne gibi şeyler yapmamaklığımız lâzım geldiğini, yaptığımız bir şeyi nakledererek anlatacağım.

Ve şunları anlatmıştı:

— Berlinde plâstik dans kurslarına devam eden bir Türk kızından bir mektup almıştım; parasız kaldığından kurslarına devam edemiyeceğini yazıyor; benden yardım istiyordu. Maarif Vekili ile görüştüm, tahsisat bulduk ve kıza Berlin'deki ilgili memurumuz vasıtasiyle parayı gönderdik. Bir ay sonra kız bana tekrar mektup yazdı, parayı alamadığını daha doğrusu almadığını bildirdi ve memurumuzdan şikâyet etti; parayı vermek için kendisine bazı tekliflerde bulunmuş. Kız bu teklifleri kabul etmektense aç kalmayı tercih etmiş...

Atatürk bunları anlattıktan sonra Maarif Vekiline sordu:

— Bu memurumuzu ne yaptık?

Cevap yok. Atatürk bütün Vekillere döndü:

— Bu memurumuzu ne yaptık biliyor musunuz beyler? Meb'us yaptık.

Selâmi İzzet SEDES

BİR İNTİKAM

Sarayda Atatürk'ün başkanlığında dil meselesi hakkında hususî bir toplantı vardı. Dil uzmanlarımız, profesörlerimiz, gazete baş muharrirleri büyük masanın etrafında oturmuşlardı. Besim Atalay ve arkadaşlarının tezi hulâsa edildi: (Tedricî tekâmül)ü bir yana bırakıp imâl edilmiş kelimeleri bir hamlede, dilin bünyesine sokmak.

Hamleden, bir hamlede ilerilemekten büyük bir zevk ve şevk duyan Ata, bu tezi benimsedi ve herkese sordu:

— Bu olabilir mi

— Hay hay, dediler.

Ata, Yunus Nadi beye döndü:

— Siz ne dersiniz?

— Bendeniz olmaz derim, efendim.

— Öyle ise siz bu masanın başından kalkınız, Nadi bey.

Nadi bey masadan kalktı. Atatürk, Falih Rıfkı beye sordu:

— Sen ne dersin?

— Bendeniz de olmaz derim, efendim.

— Öyle ise sen de masadan kalk.

Falih Rıfkı bey kalktıktan sonra Atatürk, Necmeddin Sadak'a döndü:

— Sizin fikriniz nedir, Necmettin bey?

Necmettin Sadak doğruldu:

— Müsaade buyurursanız bendeniz de masadan kalkayım efendim.

Selâmi İzzet SEDES

ATATÜRK BEKTAŞİ ÂYİN-İ CEMİNDE

Atatürk, Samsun'a ayak bastıktan sonra ilk defa Ankara'ya gidecekti. Bu maksatla Sivas'tan yola çıktılar. Fakat evvelâ Kırşehir Hacı Bektaştaki Cemalettin Efendiyi ziyareti muvafık buldu. Bu zat, Anadolu'daki altı milyon kızılbaşın bağlandığı en büyük Şeyhdi. Bütün Türk alevileri bu zatla Hacı Bektaş dede postnişini vekili Niyazi Babaya âdeta tapıyorlardı.

Ata'nın arabası Hacı Bektaşa daha gelmeden Cemalettin Efendi Ata'yı Bektaşlar mevkiinde karşılamıştır. Bu, Mustafa Kemale atfedilen harikûlâde ehemmiyetin bir nişanesiydi. Zira, bir zamanlar Ankara Valisi Sırrı Paşa Hacı Bektaşı ziyarete geldiği zaman Baştarlada arabasından inip yeri öptükten sonra yaya olarak Hacı Bektaşa gitmişti. Talât ve Enver Paşalar Hacı Bektaşı ziyarete geldikleri zaman Çelebî, bu iki Paşayı da ancak dergâhının selâmlığında karşılamıştı. Çelebî'nin Ata'yı Baştarlada karşılaması üzerine Kaymakam Vekili Nihat Bey:

— Paşam, Çelebinin bu hareketi dâvamız için bir fali hayır diye hâdisenin ehemmiyetine işaret etmişti.

Çelebi, Mustafa Kemale, oğlu Hamdullah efendinin muhteşem salonunu tahsis etti. Bu salonda bir sofra kurulmuş, âyin-i cem başlamıştı. Sofrada adaklar, bâkireler sâkilik ediyordu. Çelebî efendi Ataya hürmeten başından yeşil sarığını çıkararak rahleye koymuştu. Ata:

— Çelebî Efendi, içmez misiniz?

Diye sordu. Çelebi hiç tereddüt etmeden:

— İçmiyorum. Fakat sizin şerefinize zehir de olsa içerim.

Derhal kadehe sarıldı ve içti.

Ata da kadehi kaldırdı:

— Müşterek gaye uğruna, dedi. Hür ve mesut yaşıyacağımız günler için, Türkiye'nin kurtulması şerefi için.

O gece Ata'yı harem dairesinde misafir ettiler.

Enver Behnan ŞAPOLYO

UFUKLARIN ÖTESİ

Atatürk bir gün gençleri Halkevinde toplamıştı. Yüzümüze mânalı mânalı baktıktan sonra, bilmem neler düşünmüş olacak ki, gür bir sesle:

«— Çocuklar Ufuklara kadar görüyoruz, onun ötesini görmeğe çalışacağız!.»

Diye bir emir verdiler. Bu, Ata'nın gençliğe yeni bir hamle veren emri idi. Ufukların ötesi neresiydi? Onun işaret etmek istediği muhakkak ki, şu idi: İnsan zekâsı, ufuklara kadar görünen birçok keşiflerde bulundu. Fakat insanlığa yarıyacak bu kadar değildir... Onun ötesindekileri de siz görmeğe çalışınız! Yâni yeni icatlar ve keşiflerde bulununuz...

Demek istemişlerdi. O, istikbali gören büyük bir dâhi idi... Bunu ispat eden bir tarihî hâdiseyi yazmaktan kendimi alamıyorum.

Atatürk, ordularının başında Anadolu'yu istilâ eden düşman kuvvetlerini «vatanın harimi ismetinde» boğduktan sonra, İzmir'e girmişti. Türk orduları İzmir'e girer girmez, İngiliz parlâmentosu fevkalâde bir toplantı yaptı. Lordlar kamarası üyeleri yerlerini aldılar... Büyükelçiler de bu tarihî oturuma iştirâk ettiler. İlk defa kürsüye, işçi partisi lideri Makdonald çıkarak:

— Hükûmetten şunu sormak isterim. Hükûmet Anadolu'yu galip devletler arasında paylaşmak maksadiyle hazineden binlerce altın aldı. İstanbul ve Boğazlar Büyük Britanya'nın olacak. İzmir, Yunanlılara, Antalya ve Konya İtalyanlara, Adana ve havalisi Fransızlara verilecek, Doğu'da bir kürdistan ve bir müstakil Ermenistan kurulacaktı... Ne yazık ki, bunların hiç birisi olmadı; bu taksim projesini Mustafa Kemal'in süngüleri altüst etti. Bu hususta hükûmetten izahat istiyoruz!»

Dediği zaman, o zaman başvekil bulunan Loid Corc ağır, ağır kürsüye gelerek:

«— İnsanlık tarihi birkaç asırda ancak bir dâhi yetiştirebiliyor, şu talihsizliğimize bakınız ki, beklenilen o dâhi, bugün Türkiye'de doğmuştur, elden ne gelebilirdi?»

Diyerek kürsüden indi. Bu cevaba bütün İngiliz milleti baş eğmek zorunda kaldı. Bundan sonra Loid Corc başvekillikten istifasını verdi.

Enver Behnan ŞAPOLYO

PADİŞAHI ÇAĞIR

Ali Rıza Paşa kabinesinin henüz istifa ettiği sıralarda idi. Bir sabah, beni Ankara Ziraat mektebindeki evine, acele çağırdı. Kapıdan içeri girer girmez bir şeye canı sıkıldığını anlamıştım. Ayakta, emrini bekliyordum. Bana söylediği şey şu oldu:

— Git Padişahı telgraf başına çağır!... Ve kendisine münasip bir lisanla anlat. Damad Ferid Paşanın yeniden iş başına geçirilmesini, millet kat'îyen istemiyor. Ortada dönen rivayetleri hemen tekzib ederek bizi tatmin edecek bir cevap versin!...

Şu anda hiçbir resmî vazifesi bulunmadığı halde padişaha uşağı gibi hitap etmesini, hayretle karşılayacak kimseler bulunabilirdi. Fakat, ben onu az zamanda anladığım için, «Padişahı telgraf başına çağır!» emrini vermesinde hiçbir fevkalâdelik bulmamıştım. Şehid Mahmud Beyle, Erkânıharbiye Reis Vekili Halis Beyi yanıma alarak, doğruca telgrafhaneye koştum. Makine başındaki nefere, hemen sarayı bulmasını söyledim. Birkaç dakika sonra, saray karşımızda idi:

— Burası Ankara... Padişahımızı (!) istiyoruz! dedim.

Cevap epeyce gecikti. Nihayet, kısa bir tıkırdı arasında bildirdiler:

— Başkâtip karşınızdadır, konuşunuz!

— Hayır, dedim, Başkâtiple konuşmağa mezun değilim. Bizzat şevketmeab efendimizi... telgraf başına çağırınız!...

Bir müddet, gene ses kesildi. Bu sefer, bizimle görüşmek istiyen seryaverdi.

Ayni cevabı verdim:

— Seryaverle de konuşmağa mezun değilim. Şevketmeabı makine başına çağırınız!

Bilmem nekadar zaman bekledikten sonra, telin öteki ucunda, «zatı akdesi hazreti padişahî» nin bize muhatap olduğu cevabı geldi.

Şimdi bizzat Vahideddin soruyordu:

— Ne istiyorsunuz?...

Nefere, hemen şu sözleri dikte ettirdim:

— Zatı şevketsimatlarından ahali kulları istirhâm ediyorlar. Ali Rıza Paşanın vukuu istifası üzerine burada dolaşan bazı şayialar, efkârı tehyic etmektedir. Bu şayiaları tekzib buyurarak, Damad Ferid Paşanın bir daha sadaret mevkiine getirilmiyeceğine dair teminat vermenizi istiyorlar! Maruzatımız bundan ibarettir.»

Vahideddinin telgrafla verdiği cevap, oldukça küstahane idi:

«— Kanunu Esasinin bahşettiği salâhiyete binaen kabine reisini intihab hukuku mukaddesei şahanem cümlesindedir. Herkesçe malûmdur ki, kabine reisi, kendi arkadaşlarını tesbit ederek, liste-

sini arzeder. Biz de memuriyetlerini kabul ve tasdik ettikten sonra, kabine bilfiil teşekkül etmiş olur. Meşrutiyetle idare olunan bütün memleketlerde olduğu gibi, bizde de kabineyi murakabe ve icabında iskat hakkı, doğrudan doğruya meb'usan meclisinindir. Bu meclisi âli varken, kabinenin şu veya bu zat tarafından teşkil edilmesine, efradı milletten kimsenin itiraza ve mütalea beyanına selâhiyeti olamaz. Keyfiyetin halka iblâğı!»

Vahideddin, taleblerimize sade itiraz etmekle kalmıyor, haddine bakmadan bize ayrıca kanunu esasî dersi de veriyordu! Bu küstahlığı cevapsız bırakmamıza imkân yoktu. Vahideddine vaziyeti şu yolda bildirdik:

«— Ahali kulları, tarif edilmez bir galeyan halinde bulunuyorlar. Maazallah, büyük bir iğtişaş çıkmasından bihakkın korkulabilir. Efendimizin iradelerini, telgrafhane önünde toplananlara tebliğ etmek üzere, bize birkaç dakika müsaade buyurunuz...»

Biraz sonra, tekrar makine başına geçtik:

«— Efendimiz, halkla vâki olan temasımızın neticesini arzediyoruz! Ahali kulları, iradei seniyelerine karşı şu cevabı veriyorlar: «Kabine reisini intihab etmek şevketmeab efendimizin hukuku mukaddesei hükümranileri cümlesinden olduğunu biliriz. Yalnız, kendileri de derhatır buyururlar mı ki, padişah intihab etmek hakkı da bizimdir!»

Ve ilâve ettim:

«— Eğer, başkaca bir iradei seniyeleri sadır olursa, onu da tebliğ ederek cevabını arzeylerim.»

Padişah bunu duyunca etekleri tutuştu ve yelkenleri indirerek şu cevabı verdi:

«— Ahaliye tarafımdan, selâmımla birlikte tebliğ ediniz. Yarın sabah erkenden Meclisi Meb'usan reisi Celâleddin Arif Beyi davet ederek kendisile görüşeceğim. Herhalde milletin arzusuna muvafık bir hükümet iş başına getirilecektir. Bundan odlayı müsterih olsunlar...»

Biz, Padişahla muhavere ederken, diğer hatlar üzerinden, Ankara'ya mütemadiyen soruyorlardı:

— Vali nerede?... İsyan eden halk çok mu?...

Makine başındakiler, bizden aldıkları talimat üzerine, onları büsbütün merakta bırakacak cevaplar veriyorlardı:

— Sayılmaz ki... On bin, kırk bin... Belki de yüz bin kişi...

— İçlerinde asker var mı?...

— Elbette!... Olmaz mı?... Bütün kıtalar, kumandanlarile birlikte, geldiler, Mustafa Kemal Paşanın işaretini bekliyorlar...

Bunu soranlar, hiç şüphe yok ki, İstanbul hükûmetinin adam-

ları idi. Kendilerine verilen müphem izahatla, mânevî kuvvetleri büsbütün kırılmış olduğuna şüphe yoktu.

Vazifemi muvaffakiyetle başarmanın verdiği sevinçle otomobile atladım ve Halis Beyle Mahmud Beyi beraberime alarak doğruca Mustafa Kemalin yanına döndüm.

Her zamanki odasında idi. Halinde hissidilir bir sabırsızlık vardı. Beni görünce:

— Ne yaptınız? diye sordu.

Padişahı makine başına getirttiğimizi söylediğim zaman, memnun oldu. Gülümsiyerek:

— Çok iyi... Çok iyi... dedikten sonra, geceleri kapısının eşiğinde yatıp, gündüzleri nöbetini bekliyen fedakâr emirber neferine seslendi:

— Bize kahve yapsınlar!...

Yahya GALİP

KAFA GÖTÜRÜYORUZ...

— Birinci Dünya Harbi sonunda, yâni Mütareke esnasında, Kafkas cephesinde Kâzım Karabekirin Erkânıharbiye Reisi iken, tedavi için mezunen İstanbul'a gelmiştim. Bir gün Mustafa Kemal Paşanın beni görmek istediğini söylediler.

Üçüncü Ordu Müfettişliğiyle Şarka gideceğini duymuştum. Fakat, o ana kadar kendisini tanımıyordum.

Mütareke günlerinin İstanbul'unda, sivil gezmekten başka çare yoktu. Fakat Mustafa Kemal Paşanın dâvetine icabet ederken, üniformamı giydim. Şişlideki - şimdi Atatürk müzeşi olan - evine gittim.

O da beni ilk defa görülyordu. Buna rağmen munis bakışları karşısında hiç yabancılık hissetmedim, emirlerini sordum. Müfettişliğe tâyin edilmiş olduğunu söyliyerek:

— Sizi erkânıharbiyeme almak isterim.. dedi.

Derhal muvafakat ederek, düşman işgali altındaki İstanbul'da, ancak kendilerini ziyaret için üniformamı giydiğimi söyledim.

— Şimdi, neyle meşgulsün? diye sordu. Cevap verdim:

— Millî sahada, vatandaşlarımız ikaz etmek üzere arkadaşlarımla çalışıyorum. Aynı zamanda (Memleket) gazetesine namı müstearla yine vatanî ve millî mevzularda yazılar yazıyorum...

Dedi ki:

— Düşman süngüsü altında millî birlik olamaz. Ancak hür vatan topraklarında hamiyetli, fedakâr arkadaşlar, el ele vererek memleketin istiklâli ve milletin hürriyeti için çalışabilirler. Ben de zaten, onun için gidiyorum.

O anda, İstanbul'a çöken kâbustan sıyrılmış gibi, ruhumun bir ümit ışığıyla birdenbire aydınlanmış olduğunu hissettim.

— Yarından itibaren emrinizdeyim Paşam!... dedim ve tarif edilmez bir heyecanla, evime giderek çantamı hazırlamağa başladım.

— Ve birkaç gün sonra, Samsuna birlikte hareket ettiniz, değil mi?

— Evet... Fakat henüz İstanbul'dan ayrılmadan, Kavaklar hizasında iken, Mustafa Kemal'in, bu sefere ne maksatla çıktığını bir daha belirten, çok enteresan bir hâdiseye şahit olduk. Karadenize çıkmak üzere iken vapurumuz durdu. Bir motörle yanaşan işgal devletleri zabitleri güverteye çıktılar.

Biz, ne oluyor, bunlar ne istiyorlar diye bakınırken, Mustafa Kemal, kaptana sordu:

— Bu herifler niçin gelmişler?

Kaptan da:

— Efendim... Silâh, cephane arıyorlarmış... deyince, Mustafa Kemal, gülerek:

— Sersem herifler... Cephane ve silâh değil, biz kafa götürüyoruz... dedi.

Hüsrev GEREDE

RİYADAN NEFRET!

9 Ağustos 1928 günü akşamı, Atatürk, Sarayburnu parkı'nda Yeni Türk Harflerini müjdeleyen konuşmasını bitirdikten sonra kadehini kaldırarak dedi ki: «Eskiden bunun bin mislini mezbelelerinde gizli gizli içerek enva-ı mefsedeti irtikâbeden mürai sahtekârlar vardı. Ben onlardan değilim. Milletimin tealisi şerefine içiyorum.»

(Cumhuriyet: 11 Ağustos 1928)

PRENSİP

«Gazi Mustafa Kemal, bu işler için muhakkak ki hukuk kitapları okumuştur. Fakat onların hiç birisini, aynen tatbik mevkiine koymamıştır.

Hattâ bir gün kendi anlattığından işittiğime göre, meşhur bir Türk hukukçusu, kendisine: «Bu tatbik ettiğiniz esaslar hiç bir hukuk kitabında yoktur» diyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur:

— «Tatbik edilip tecrübe edilen işler, kaide ve prensip haline gelirler. Ben yapayım, siz kitaba yazarsınız.»

Atatürk'ten Hâtıralar: 1950 **Prof. Dr. Âfet İNAN**

ÖLEN VE YAŞIYAN

Geçenlerde bir gün İngiliz Başkonsolosluğuna dâvetli idim. Yanımda iki kişi ile İngiliz sarayı denen eski Büyükelçilik binasının kapısından içeri giriyorduk. Yanımdakilere dedim ki:

— Bir zamanlar, Babıâli, hattâ Yıldız veya Dolmabahçe bu sarayın gölgeleri idi. Bizim çocukluğumuzda dış ve iç bir zorluk çıktı mı:

— Acaba hükûmet ne diyecek? diye düşünmezdik, bu saraydan ne buyurulacağını beklerdik. Gerçi bütün büyük devlet elçilikleri de öyle idi ama, eğer İngilizler istemezse Çar ordularının bizden aldıklarını da geri verdiğini unutmazdık. Bu bir yarı - sömürgede bir fevkalâde komiserlik binası idi.

Yanımdakiler genç olduklarından anlattıklarımı masal gibi dinlediler. Sonra birden:

— Mustafa Kemal bu sarayı bir yabancı misafirin evi haline getirdi, dedim.

İngiliz sarayının Türk ülkesinde son saltanat devri 1918 Mütarekesi idi. Şeyhülislâm, ki hükûmette Padişahın Halifeliğini temsil ederdi, bu sarayın bir odasında bir İngiliz yüzbaşısı tarafından kabul edilmek için bir saatten fazla sıra beklemişti. Vak'ayı o İngilizin hâtıralarında okumuştum.

Eski bir Osmanlı Dahiliye Nazırının, Galata rıhtımını yanaşan İngiliz zırhlısını göstererek:

— Bu yanaşık geminin topları İstanbul'a ne yapabilir? Dediği için Kürt Mustafa harb divanına verildiği günlerde idi.

İngiliz üniformalı Ermeni memurların idaresi altında idik.

Sonra, İzmir alınışının haftasında, Kordon boyundaki bir evin alt kat penceresinden, selâm durumunda genç Mustafa Kemal'in sözlerini dinliyen donanma kumandanlarından birini görmüştüm. İngiliz filosu, İzmir rıhtımının biraz uzağında idi. İngiliz konsolosu, yine bu odada, Mustafa Kemal'den ters bir cevap alması üzerine:

— Yoksa İngiltere ile harbetmeğe mi niyetiniz var? Tehdidinde bulunmuş ve genç Mustafa Kemal'den:

— Sizin istediğiniz olmazsa İngiltere harb mi edecek? Eğer öyleyse bir değil, bin defa harb ilân ediyorum, demişti.

Bir iki gün sonra yine o Mustafa Kemal'in verdiği ültimatomun kendi karargâh arkadaşlarında bile uyandırdığı telâş arasında İngiliz donanmasının demir alıp engine doğru açılıp gittiğini bu gözlerimle görmüştüm.

Mustafa Kemal'in bize en büyük hediyesi, hürriyettir. Hür Türkiye'dir.

Ama biz kaç defa böyle zaferler kazanmıştık. Yine de batma ve dağılma kaderinden kurtulmamıştık. Giden bu donanma tekrar dönebilirdi. Denize dökülen ordular tekrar karalarımıza çıkabilirdi.

Biz medeniyet savaşımızı tamamlamalı idik. Genç Mustafa Kemal kendisine padişahlık tacını ve Halifelik makamını teklif eden irticaa döndü. Millî Kurtuluş savaşının ikinci zaferini onun bütün kalelerini yıkarak, pusulalarını dağıtarak, yuvalarını havaya uçurarak kazandı.

Mustafa Kemal'in bize zaferden de büyük hediyesi, inkilâptır.

Bağımsızlığımız ve inkılâbımız üstüne titriyelim. Biz ölen Mustafa Kemal'in büyüklük derecesini henüz ölçemiyoruz. Eğer ölçebilsek onun eserine karşı türlü hiyanetlere tahammül etmezdik. Bir millet için kurtulmak ne demektir? Atatürk bir millet kurtarıcısıdır. Dâhi asker olarak ve ondan da fazla ihtilâlci olarak! Her zaman ikisi bir araya gelmez.

Bu da ölüm saatinde başı ucunda ağlaşan şakirtlerine:

— Üstad öldü, diye ağlaşmayınız, üstad size öğrettiklerimdir, demişti.

Atatürk de Kemalizm dediğimiz hürriyet ve medeniyet mesleğidir. O, her hürriyetçi ve her medeniyetçide yaşamaktadır. Devam etmektedir. O ölmesin!

20. Asır : 11.10.1954 **Falih Rıfkı ATAY**

İKİ HÂTIRACIK

Birini bir Bulgaryalı Türk göçmeninden dinledim. Mustafa Kemal Sofya'da ataşemiliter iken, birkaç Türk ahbabı ile gezmeğe çıkmışlar. İçlerinden biri bir meyhaneyi göstererek:

— Buraya girsek... demiş.

Oraya Makedonya komitecilerinin geldiğini bilen Atatürk başka bir yere gitmenin daha doğru olacağını söylemiş. Bir ikisi daha:

— İçkileri de pek iyidir, demişler. Nihayet girmişler.

Bir hayli oturduktan sonra karşı masadan biri sofralarına bir su bardağı fırlatmış. Bereket kimsenin başına rastlamamış. Arkadaşları:

— Aman buradan gidelim, demişler.

Mustafa Kemal:

— Ben size girmiyelim demiştim, dinlemediniz. Şimdi ise artık gidilmez, demiş.

Arkadaşları birer bahane bularak çıkmışlar. Yanında Müftüoğlu kalmış. Bir aralık elinde bir şişe Bulgar rakısı ile garson gelmiş:

— Size bunları karşı masadan ikram ettiler, demiş.

— Görüyorsun, bizim içkimiz var. İstemiyoruz, götür, demiş.

Garson çekilince karşı masanın yaşlı bir adamı yanlarına gelerek:

— Affedersiniz, acemi bir çocuk bir kusurdur etti. Ben af diliyorum, isterseniz onu getireyim de tarziye versin, demiş.

Ve bir kadeh içkilerini reddetmemelerini rica etmiş. İçmişler, bir kadeh de onlar ikram etmişler.

Biraz sonra Mustafa Kemal:

— Haydi kalkalım Müftüoğlu, işte şimdi gidilebilir, demiş.

İkinci hâtırayı Irak devlet adamı Nuri Sait Paşadan dinlemiştim. Kendisi Osmanlı ordusunda iken bir gün bir lokantada Mustafa Kemal ve birkaç arkadaşı ile beraber imişler. İçlerinden biri kıtanın sıhhiye reisi.

Askerler arasında hastalık var. Mustafa Kemal şikâyetçi. Sıhhiye reisine sitemlerde bulunmakta. Sıhhiye reisi bir aralık askerlere okuyup yazma öğrettiğinden bahsetmiş. Mustafa Kemal:

— Onu tabur imamı da yapar. Siz asıl kendi vazifelerinize bakmalısınız, demiş. Ve bir ağır söz de ağzından kaçırmış.

Sinirli bir adam olan doktor Mustafa Kemal'e bir kadeh atmış ve başını yarmış. Sofradakiler ayağa kalkarak kavgayı önlemişler. Mustafa Kemali bir odaya almışlar. Yarasının kanını silmişler. Nuri Sit Paşa da odadakiler arasında. Mustafa Kemal ona dönerek:

— Memleket ne hâle geldi görüyor musun? Ne altı var, ne üstü! Bir adamın çıkıp baştan aşağı ıslah etmesinden başka çare kalmadı, demiş.

Gel zaman git zaman Nuri Sait Paşa Ankara'ya gelir. Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı. Bu vak'ayı hatırlatarak:

— O adamın kendiniz olduğunu düşünür müydünüz? der. Mustafa Kemal güler. Sonra Nuri Sait Paşa:

— Acaba o doktor ne oldu, diye sorması üzerine:

— Galiba Erzurum'dadır ve Miralaydır, cevabını verir.

Falih Rıfkı ATAY

TÜRK KAHVESİ

Kahvecibaşı Kâmil Bey sarayda çalışırken, Mustafa Kemal de, sık sık saraya gelerek, ilerde yapacağı önemli işlere zemin hazırlarmış. Ve ayrılacağı sırada Kâmil Beyin yanına uğrayarak, içli fakat kendine güvenen bir sesle: «Bir kahve yap içelim.» Der sonra gideceği sırada «Biz nasıl olsa bu sarayı günün birinde yıkacağız. Ve bu millet kendi öz hayatına kavuşacaktır.» Diyerek çıkıp gidermiş.

Büyük Atatürk, büyük kafasında tasarladığı yüce işleri, Türk milletiyle birlikte başardıktan sonra, Çankaya köşkünde Kahveciba-

şı Kâmil Beyle görüşmüş. Bu görüşüp konuşma şöyle oluyor: «Kâmil Bey Millî Mücadelede vazifesini bitirdikten sonra Avanosa gelerek yerleşir. Kazanılan büyük neticenin sarhoşluğunu tadabilmek ve Büyük Ata ile konuşmak için Çankaya'ya giderek, «Saraydan Kâmil Bey» der. Atatürk'e haber verince hemen içeri almalarını emreder. Atatürk:

«Sana kahve içerken dediğimi yaptık, değil mi?» diye sormuş.

Ve Kâmil Beyle kucaklaşarak bu defa Türk kahvesini Çankaya'da içip uzun uşun konuşmuşlar.

Yücel **M. Haydar OĞUZ**

SELİMİYEDE

Edirne müzeler müdürü Necmi Ağabey şöyle anlattı:

Atatürk, Edirneyi ziyaretinde Selimiye camiini gezdi. Çıkarken: «Bana Balkan harbinde düşman topçusunun ateşiyle zarar görmüş bir bina gösterebilir misiniz?» diye sordu. «Emredersiniz Paşam» dedim ve derhal henüz bahçesinde bulunduğumuz Selimiyenin dış duvarlarından birini gösterdim. O zaman büyük adamın gözlerinde şimşek çaktı. Ve şu emri verdi. «Bu yara asla tamir edilmiyecek ve alınacak bir öcün nişanesi olarak saklanacaktır.»

Yücel : 1948

İHTİYAR AĞAÇ

Bahçe mimarı Mevlût Baysal anlattı:

Çankaya köşkünün bahçesini yapıyordum. Bir gün Atatürk, yaveri ve ben bahçede dolaşıyorduk. Çok ihtiyar ve geniş bir ağacın Ata'nın geçeceği yolu kapattığını gördük. Ağacın bir yanı dik bir sırt, diğer yanı suyu çekilmiş bir havuzdu. Ata havuz tarafındaki kısma yaslanarak karşı tarafa geçti. Derhal atıldım: «Emrederseniz derhal keselim Paşam» dedim. Bir an yüzüme baktı. Sonra: «Yahu» dedi «Sen hayatında böyle bir ağaç yetiştirdin mi ki, keseceksin.»

Yücel : 1948

«ALLAH HERKESİN KAFASI KADAR BÜYÜKTÜR»

Atatürk

Büyük dâhi Atatürk'e örümcek kafalı softalar dinsizlik isnat ederler. Halbuki, hakikatte bu iftira garazkârâne bir kasıtla ileri sürülmüştür. Anlatacağım şu hâtıra bu iddiamı teyit eden en bariz bir delildir. Bu delil, bize herşeyde olduğu gibi din cihetinden de Büyük Ata'nın çok temiz ve çok kuvvetli bir görüşe sahip olduğunu göstermekle kalmamış, inanç bakımından onun ruhundaki şümulün büyüklüğünü de anlatmıştır.

Bir gün, nur içinde yatsın, etrafında bulunan kimselere: «Bana Allah'ın büyüklüğünü anlatır mısınız?» sualini sormuş.

Suale muhatap zevat düşünmüşler ve sonra, birer birer, Allah'ı nasıl anlayabildiklerini izaha başlamışlar.

Bunları dikkatle dinliyen büyük dâhi şu cevabı vermiş:

«Hepiniz Tanrı'yı ayrı ayrı görüyor ve büyütüyorsunuz. Anlaşılan, Allah herkesin kafası kadar büyüktür.»

Bu cümlenin şümulüne giren mâna ne kadar muhteşem, ne kadar hudutsuz: Tıpkı dehâsı gibi.

Mazhar ÇUBUKÇU

BİR TARİH DERSİ

Birkaç gün evvel bize gelen Hamdi Kayalı'dan Atatürk'e ait bir hâtıra anlatmasını rica ettim. Beni kırmıyarak anlattığı bu hâtırayı ağzından aynen naklediyorum:

Anafarta'lar zaferinden sonraydı, Edirne Yetimler Mektebinde tarih hocasıydım. Bir gün Mustafa Kemal'in mektebimize geleceği duyuldu. O gün de son sınıfa dersim vardı. Dersin ortasında ansızın kapı açıldı, Mustafa Kemal içeri girdi. Heyecanımı gizleyerek bir sandalye uzattım ve oturmasını rica ettim. Dersimiz Prut Savaşıydı. Ben Baltacı Mehmet Paşayı şiddetle tenkit ediyordum. Birdenbire Ata ayağa kalkarak:

— «Müsaade ederseniz dersi ben devam ettireyim,» dedi.

Bırakmış olduğum yerden anlatmaya başladı. Fakat, hayret! Baltacı Mehmet Paşa'yı övüyor, övüyor, göklere çıkarıyordu. Şaşkınlıktan donakaldım. Zil çalıp çocuklar dışarı çıktıkları zaman yanıma geldi:

— «Şaşırdınız değil mi?» dedi.

— «Evet, efendim!»

— «Niçin Baltacı'yı bu kadar tenkit ettiniz?»

— «Gelecek nesiller, vatana ihanet edenlerin lânete uğrıyacaklarını görsünler diye.»

Ata'm bu sözlerime karşı şunları söyledi:

— «Fakat bu çocuklar da asker olacak. Er oldukları zaman kumandası altında bulundukları bir kumandandan da şüphe edebilirler. Bunu düşünmeliydiniz.»

Erkan TUNA

ATATÜRK'ÜN KAHVE İÇTİĞİ FİNCAN

İzmir-Bornova asfaltında yolun, tren hattıyla yaptığı kavşaktaki Çınarlı Kahvedeyim. Ortalık tenha ve sessiz. Kahveciyle hasbı-

haldeyiz. Karşıdaki camekânda sade, güzel bir mahfazaya yerleştirilmiş bir kahve fincanı, içinin telvesiyle, durmakta.

İhtiyar kahveci senelerin, yüküyle bükülen belini sanki bir anda düzeltecekmiş gibi bir hareketle, sözüne devam etti:

«Hiç unutmam. Ege manevlarının devam ettiği bir gündü; birden, tozu dumana katan altı otomobil şu gördüğün parmaklığın önüne dizildi. En öndekinden kendisini çok iyi tanıdığım, fakat o güne-dek yüzünü hiç görmediğim Atatürk indi ve, etrafındaki diğer büyük rütbeli subaylarla, kahvemden içeriye girdi. Şaşırmıştım. Büyük bir heyecan ve sevinçle, önlerine en temiz ve sağlam masamı koyarak, başta Ata olmak üzere, yirmiyi geçkin büyüğün çevrelediği geniş grupa hitaben: «Hoş geldiniz, paşalar, ne emredersiniz?» dedim.

Hepsi kahve içeceklerini söylediler. Yalnız, kimi sade, kimi şekerli, bir kısmı da orta şekerli istemişlerdi. Zihnimden kahvelerin sayısını tesbit ederek ocağa seğirttim ve pişirdiğim koca bir cezve kahveyi bir elime, yirmi bücur fincanı sıraladığım tepsiyi diğer elime alarak, yanlarına döndüm. Evvelâ Ata'mdan başlıyarak sorup sunmaya başladım:

— «Nasıl emretmiştiniz?»

Aldığım cevaba göre fincanları ayni cezveden teker teker doldurup veriyordum.

«Hepsi istediği çeşit kahveye kavuştuğundan hayretle yüzüme bakıyorlardı.»

Bu buluşun içyüzünü çoktan keşfetmiş olan büyük Ata, takdir ve tebessümle: «Sen çok zeki bir adammışsın, aferin sana, kahvecibaşı!» diyerek iltifat buyurdu.

«İşte, beyim, bu fincanı senelerdenberi en mukaddes bir hâtıra olarak saklamaktayım. İleride çocuklarıma da bırakacağım yegâne mirasım bu olacaktır. Onlar da benim gibi onu herkese göstererek: «Büyük Ata'mız bu fincandan kahve içmiş!» diyeceklerdir...

İhtiyar kahveci sözünü bitirdiği zaman ben, zihnimin takıldığı bir noktayı düşünmeye başladım. Nihayet dayanamadım ve sordum:

— «Peki ama, ayni cezveden koyduğunuz halde nasıl oldu da şekerli isteyen şekerli, sade isteyen sade ve nihayet orta şekerli isteyen de orta şekerli kahve içebildi?»

Kahveci dudaklarında beliren geniş tebessümle cevap verdi:

«Ocakta hazırladığım şekerli sudan, her birinin istediği miktara göre fincanların dibine şekerli ve sade su koymuştum. Elimdeki büyük cezvedeyse yalnız sade kahve vardı.»

Cumhuriyet **M. Kemal ÇOKSEVER**

ATATÜRK VE GENÇLİK

Bursa'da Ulucamide namaz kılan yüz kadar insan, aralarında konuşmuşlar; neden İstanbul'da ezan Arapça okunurken Bursa'da Türkçe okunuyor diye dedikodu yaptıktan sonra, işi evkaf müdüründen sormağa karar vermişler. Evkaf müdürü, Valiye gidin, demiş. Cemaat topluca vilâyete gidiyorlar. Fakat vali öğle yemeğinde. Hükûmet konağının mermer merdivenlerine çömelip bekleşiyorlar.

Mesele polise, Tümene, jandarmaya aksediyor. Tertibat alınıyor; bu arada Ankara'ya da «Bursa'da irtica var!...» diye telgraf çekiliyor. Atatürk, otomobille İzmir'e gitmektedir. Haberi yolda alıyor. Yaptığı ve inandığı inkılâpların öz mal sahibi sıfatiyle, tehlikede gördüğü eseri için, hemen Bursa'ya koşuyor. İşi bizzat inceliyor; kararını Anadolu Ajansına kısa bir tebliğ ile bildiriyor. «Bu, din meselesi değil, dil meselesidir!...»

O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada on üç, on dört kişi var. O günkü hâdiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere, bu on dört kişiden birisi:

— Efendim, diye söze başladı; Bursa gençliği bu hâdiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü...

Devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti:

— Bursa gençliği de ne demek? diye biraz sert, sordu. Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur, sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır!

Sonra Türk gençliğinden ne anladığını şöyle târif etti:

— Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu, bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demiyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silâhla... nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır.

Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalıyacaktır. Genç, «polis henüz inkılâp ve Cumhuriyetin polisi değildir» diye düşünecek, fakat aslâ yalvarmıyacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek; «demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lâzım!...»

Onu hapse atacaklar. Kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, İsmet Paşaya, Meclise telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemiyecek. Diyecek ki; «Ben, inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müda-

hale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir!...»

Atatürk, gözlerini sofradakilerin yüzlerinde dolaştırdı:

— İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği!... dedi.

Rıza Rüşen YÜCER

SON BALODA

Memlekette ve millet içinde son büyük seyahati. Gemlik yolundan otomobillerle Bursa'ya son gelişleri.

Şerefine belediyede büyük bir balo hazırlandı. O akşamın mühim olaylarını ertesi sabahki «Bursa» gazetesine yetiştireceğim için matbaadayım. İstanbul'dan gelen bay Asım Us'la bay Vâlâ Nurettin (Vâ - Nû) henüz matbaadan ayrılmışlardı ki, Bursa gazetecilerinden bay Musa Ataş, yanında iki bayanla çıkageldi. Bayanların ikisi de, gül kurusu pembeden bir örnek tuvalet giymişlerdi. Birisi, bay Ataş'ın eşiydi. Ötekisi de, arasıra gördüğüm, fakat o zamana kadar hiç görüşmediğim bir öğretmen bayan.

Bay Ataş yanıma geldi:

— Her erkek ancak bir bayanla gidebilecekmiş, dedi; senden ricam şu: başka bir bayanla gitmiyeceksen, bizim şu bayanla gidiver, baloda bulunmayı pek istiyor...

Böyle takıp takıştırıp matbayaa kadar geldikten sonra, bu olup bittiye uymaktan başka çare var mı ki?

— Fakat, dedim, bir şartla. Ben sık sık matbaaya dönmeğe mecburum; kendilerine devamlı kavalyelik edemem.

— Maksat içeri girmek, diye cevap verdi, orada bizimle oturacak. Sen işini bitirdikten sonra gelirsin, olur biter.

Böylece anlaştıktan sonra, hep beraber kalktık, belediyeye geldik. Onları bırakarak döndüm. Henüz Atatürk gelmemişti.

Teşriflerini müteakip salona girdim. Nutuklar söylendi. Törenin resmî kısmı sona erdi. Bunları toparlayıp gazeteye verdikten sonra, artık işim bitmiş olarak baloya gelince bir de ne göreyim; Atatürk, salonun köşesindeki yerinde oturuyor ve yanındaki bir bayana sigara veriyor, neşeli neşeli bir şeyler anlatıyor!

Bu bayan, pembe bir tuvalet giymişti, benim «dam»ın ta kendisiydi!...

Birkaç defa büfeye gittiler, dans ettiler. Bu müthiş «rakip» karşısında benim için artık bizim «dam»a uzaktan seyirci kalmaktan başka çare yoktu.

Arkadaşlar, —muziplik olsun diye,— benim eli boş kalışımı, şu-

na buna, bu arada rahmetli bay İsmail Müştak Mayakon'a da fısıldamışlar.

— Atam, dedi, bu gazeteci arkadaşın damını kapmışsınız..

Ata, sert bir dönüşle bana baktı:

— Senin dam'ın adı neydi? diye sordu.

— Bayan Hatice!... dedim.

Başını salladı:

— Kimsenin dam'ını kapmadığımın işte isbatı! Dedikten sonra, yanındaki pembeli bayana sordu:

— Lütfen adınızı söyler misiniz?

Hepimiz genç kadına bakıyorduk. Pembeli bayan, memnun ve mağrur bir eda ile cevap verdi:

— Ataca!...

Atatürk:

— Gördünüz mü?.. dedi ve muzaffer bir tebessümle, kolunu bayan Ataca'ya uzattı.

O zaman öğrendim ki, Atatürk, o akşam bir vesile ile iltifat ederek yanına aldığı bizim dam'a sormuş ve «Hatice» cevabını alınca:

— «Ben olsam, Ata'ya bu kadar yakın olduğum için adımı Ataca kordum!» diyerek, bayanın adını değiştirmiş!...

Bayan Hatice, o gün bugündür, o tarihî gecenin o lâtif hâtırasından yadigâr kalan «Ataca» ismini taşımaktadır.

Rıza Rüşen YÜCER

ARAP SÖYLEMİŞTİ

Mustafa Kemal, arkadaşlariyle birlikte Bingaziye gidiyordu; Trablusgarp savaşına katılacaklardı.

Yolda bir bedeviye rastladılar. Bu adam, el falından çok iyi anladığını söyliyerek, genç subayların fallarına bakmayı teklif etti. Hepsi avuçlarını gösterdiler, talihlerini öğrenmek istediler.

Sıra Mustafa Kemal'e gelmişti. O, ya fala inanmıyor, yahut bir bedevînin kehanetine itimat etmiyordu. Bununla beraber, arkadaşlarının ısrarına dayanamadı, elini uzattı.

Sarışın subayın yumuşak elini sert avuçlarına alan bedevî, bu elin çizgilerine bakar bakmaz yerinden fırladı, ayağa kalktı ve büyük bir heyecanla:

— Sen padişah olacaksın!. diye bağırdı: Padişah olacaksın ve 15 yıl hüküm süreceksin!...

Gülüştüler; bedevîyi bırakıp yollarına devam ettiler...

Aradan yıllar geçti. Mustafa Kemal, Türkiye devletinin Cumhurbaşkanı oldu. Cumhuriyetin on dördüncü yılında hastalandı. Ka-

raciğerinin şiştiğini görenler «İçme Paşam!» diye yalvardıkları zaman, O, Bingazi yollarındaki falcı bedeviyi hatırlayarak güldü:

— Arap vaktiyle söylemişti, dedi, bizim padişahlık nasıl olsa on beş yıl sürecek!... Ve ilâve etti: «Hesapça bu, son senemizdir!»

Rıza Rüşen YÜCER

B İ S B İ S !

Atatürk'le Mussoli'nin arası malûm. İkinci Dünya Savaşının «sinir harbi» dediğimiz söz hücumları Mussolini'nin baş silâhı.

İtalyan diktatörü, o sıra yine bir nutuk söyliyerek, aklınca sinirlerimizi bozmak istemişti. Atatürk, buna fiilî bir cevap mahiyetinde, Antalya'ya bir seyahat hazırladı.

Yolda otomobiller, güzel bir yerde mola verdiler. Atatürk, kulağına akseden bir türkü ile ilgilendi. Etrafı aradılar. Bunu bir çoban söylüyordu.

Çobanı getirdiler. Atatürk:

— Türküyü sen mi söylüyordun?

Diye sordu. Çoban «evet» deyince:

— Sesin güzel, okuman da fena değil, burada da söyle de dinliyelim!...

Çoban, nazlanmadan ve yadırgamadan başladı: «Demirciler demir döver tunç olur».

Türkü bitmişti. Atatürk ellerini çırptı, alkışladı ve:

— Bis, bis!... diye bağırdı.

Çoban bir şey anlamamıştı. Ata, izah etti:

— Bis demek, beğendik, bir daha söyle, tekrarla demektir.

Çoban türküyü tekrarladı.

O zaman Atatürk, cebinden bir «elli liralık» çıkardı, çobana uzattı.

Çoban paraya baktı, aldı, memnun bir tavırla kuşağının arasına koyduktan sonra, ellerini çırptı ve yüksek sesle haykırdı:

— Bis, bis!...

Atatürk, bu zeki hareket ve cevap karşısında o kadar memnun olmuştu ki, yanındakilere döndü:

— İmkân olsaydı da Musolini şu sahneyi görseydi ve şu cevabı işitseydi, dedi, hangi millete nutuk söylediğini anlardı!...

Rıza Rüşen YÜCER

İ L K H E D E F

Neşeli bir toplantının hayli ilerlemiş bir saatinde bir vatandaş:

— Abe Paşam, diye söze başladı; ne vakittir hep merak ederiz. Millî Mücadelenin sonuna doğru: «Ordular ilk hedefiniz Akdeniz-

dir, ileri!...» emrini vermiştiniz. Aradan bunca zaman geçti. Ordulara son, yahut ikinci hedefi göstermediniz. Akdeniz ilk hedef olduğuna göre, ikinci hedef neresidir?

Atatürk, kendisine teklifsizce «Abe Paşam» deyişinden bile Rumelili olduğu anlaşılan bu vatandaşa dikkatle ve yumuşak bir tebessümle baktıktan sonra, masadaki kadehini alarak kaldırdı:

— Abe hemşerim, diye cevap verdi; hele şimdilik ilk hedefin şerefine içelim!...

«NOT: Hatırlatalım ki, bu konuşma yapıldığı zaman Hatay henüz Anavatana kavuşmamıştı.»

Rıza Rüşen YÜCER

KURT MEHMET

Atatürk akşamları Çankaya'dan çıkarsa, çoğu zaman köşke, gece geç vakit dönerdi. Bir akşam yine erken çıktı.

Parlak bir yaz mehtabı vardı, ortalık gündüz gibiydi.

Ata'nın geç döneceğini bilen muhafız erlerden bir kısmı, yol kenarındaki çimenlikte toplanmışlar, güreşerek eğleniyorlardı.

Atatürk, nedense o akşam erken dönmüştü. Otomobille geçerken, soyunup dökünmüş erlerin büyük bir telâşla kaçıştıklarını gördü.

İndi, bir el işaretiyle hepsini oldukları yerde durdurdu:

— Bozmayın keyfinizi! dedi.

Birkaç adım ilerledi.

— Ne yapıyorsunuz burada?.

İri yapılı bir er cevap verdi:

— Oyun oynuyorduk paşam.

— Ne oyunu bu?

— Asker oyunu, güreşiyorduk.

Atatürk:

— Pekâlâ, dedi, haydi güreşe devam edin. Hanginiz baş pehlivan?

İri yapılı er, bir adım ilerledi:

— Benim efendim.

— Adın?

— Kurt Mehmet!...

Ata'nın kaşları çatıldı:

— Yapın güzel ama, dilin düzgün değil. Sana, kurt gibi kuvvetli olduğun için mi Kurt Mehmet diyorlar?

Zeki Mehmet, Ata'nın «Kurt» lâfına canı sıkıldığını anlamıştı:

— Paşam, kusura bakma, hem vücut, hem de dil, ikisi birden terbiye edilemiyor. Evet, benim adım Kurt Mehmettir.

Atatürk takdir dolu gözlerle Mehmede baktı:

— Aferin sende bu kabiliyet varken, dilini de düzeltirsin. Şimdi ünle bakalım da güreş başlasın!

Mehmet, selâmı çaktı, erlere döndü:

— Hudri meydan!... diye bağırdı.

Birkaç er ayrıldı. Mehmet sıra ile hepsini teker teker yendikten sonra, Ata'nın karşısına gelip:

— Tamam Paşam, başka pelvan kalmadı.

Atatürk:

— Kalmadı mı?... diye gülerek sordu. Dur bakalım, asıl güreş bundan sonra başlıyacak. Benimle güreşeceksin!...

İri yapılı Kurt Mehmet, iki adım geri çekildi. Hem gülüyor, hem başını sallıyordu:

— Aman Atam, dedi, hiç seninle güreşebilir miyim?...

— Neden? Korkuyor musun yoksa?...

— Elbet korkarım. Sen, dünyanın sırtını yere getirmiş adamsın!...

Atatürk ayağa kalktı. Elini, bu mert ve zeki erin omuzuna koydu:

— Sağol Mehmet! dedi.

— Sen de sağol Atam!...

Rıza Rüşen YÜCER

Y İ N E Y A K !

Atatürk, Florya'dan Çekmece'ye doğru bir yaya yürüyüşünde, bir ağaç altında dinlenen ihtiyar bir adama rastladı. Adam hürmetle ayağa kalktı, Ata'yı selâmladı.

Atatürk sordu:

— Beni tanır mısın?

— Tanımaz olur muyum, evimde resmin bile var!...

Atatürk memnun olmuştu. Konuşmağa başladılar. İhtiyar:

— Bir işine aklım ermedi, dedi. Cumhuriyetçiliği, inkılâpçılığı, milliyetçiliği, halkçılığı, hattâ devletçiliği anlıyorum ama, şu «lâikliği» pek kavrıyamadım. Neden her şeyi birden bozdun?

Ata:

— Bunu sana bir hikâye ile anlatayım, dedi. Amr-ibnil-Âs, Mısırı fethettiği zaman, Halife Ömer'e bir mektup yazmış: «Burada bir çok kütüphaneler, içlerinde de bir sürü kitaplar var. Bunları yakayım mı, yoksa bırakayım mı?... Ömer cevap vermiş: «Kitapları tetkik et, eğer faydasız şeylerse, yak. Yok, eğer faydalı şeylerse, yine yak. Çünkü halk, o kitapları okudukça, onlara uymaktan vazgeçmi-

yecekler, eskiyi unutmıyacaklar ve bize - yani yeniye ve yeniliğe - daima düşman olacaklardır!...

Hikâyeyi anlatan Ata, ihtiyara sordu:

— Şimdi sana lâikliğin ne olduğunu izah edeyim mi?.

İhtiyar, derin bir sezgi ve sağduyu ile cevap verdi:

— İstemez Paşam, dedi; hepsini anladım!...

Rıza Rüşen YÜCER

SEN DE OKUMUŞ SAYILIRSIN!...

Etimesut köyünde ihtiyar bir ahbabı vardı. Adam eski Rumeli göçmenlerindendi. Pek teklifsiz senli benli konuşurlardı.

Fidan dikme ve Ankara'yı ağaçlama ve yeşertme merakı, Atatürk'ü her gün çiftliğe çekiyordu. Bir kısım arazide, türlü denemelere rağmen ağaç tutturmak mümkün olamamıştı.

Atatürk ısrar ediyor, toprağı tahlil ettiriyor, çeşitli fidanları, tecrübeden geçiriyordu. Hiç biri, istenen ve beklenen neticeyi vermedi.

Ata'nın bu işle çok uğraşıp didindiği ve bu yüzden çok da üzüldüğünü gören Etimesutlu ihtiyar, bir gün:

— Abe Paşam, dedi, zor işlerden hoşlanırsın, olmıyacağı oldurmak istersin ama, bu toprak kıraçtır, fidan tutmaz, neye bu kadar zorlanırsın?

Atatürk:

— Mademki topraktır, mutlaka tutacak!

Diye kestirip attı.

İhtiyar:

— Benim demin toprak dediğime bakma, diye ilâve etti; toprak dedimse, lâfın gelişine göre söyledim. Dediğin doğru olurdu; burası toprak olsaydı... Fakat bu, toprak değildir!

Her fikre, her ihtisasa hürmet eden Atatürk:

— Ya nedir öyleyse?

Deyince, ihtiyar:

— Kayadır!... cevabını verdi.

— Amma yaptın ha? Bunca ziraat mühendisi baktı; topraktır dediler!...

— Ne dediklerini bilmem. Fakat onlar habire bu arazinin yüzünde dolaşıyorlar. Halbuki bu ince yüzün alt tarafı, boydan boya, düpedüz kayalıktır. İnanmazsan, kazdır.

Atatürk, bu cahil, fakat toprağın dilinden çok iyi anlıyan tecrübe adamının sözünü dinledi. Arazinin muhtelif yerlerini kazdırdı. Nereye kazma vurulduysa, otuz kırk santim alttan pekpare, sert bir kayalığın vücudu anlaşıldı.

Atatürk sordu:

— Neden bunu şimdiye kadar bana söylemedin?

— Sen okumuşların sözüne daha çok inanırsın da ondan!...

Ata:

— Bu lâfın doğrudur, dedi; ben okumuşların sözüne daha çok inanırım. Fakat bu yaşa kadar toprakla uğraşan sana da inanırım. Çünkü bu işde sen de, «okumuş» sayılırsın!

Rıza Rüşen YÜCER

MISTIK SAĞ OLSUN

Atatürk, gençliğinde, Harbiye'deki bir koltuk meyhanesine uğrar, her zaman aynı masada otururmuş. Meyhane sahibi, babacan, şakacı bir adam. Mustafa Kemal bazan; «Barba, bu akşam param yok!» dermiş. Meyhaneci, genç subayın omuzunu okşar ve daima şu teklifsiz cevabı verirmiş: «Mıstık sağ olsun be!...»

Yıllarca sonra Atatürk bir akşam, gençliğinde devam ettiği bu meyhaneyi hatırlamış: «Bu akşam oraya gideceğiz!» Demiş. Cumhurreisinin otomobillerle meyhanesine geldiğini gören ve bir kat daha ihtiyarlamış olan barba, hemen Atatürk'ün eski yerini hazırlamış, masayı donatmış.

Eski bir gençlik hâtırasının tazelenmesi ile neşelenen Atatürk, ilk kadehten sonra:

— «Barba, demiş; haberin olsun, bu akşam yanıma para almadım!»

Barba yerlere kadar eğilerek, nail olduğu büyük şerefin minnettarlığını anlatmış.

Ata, biraz sonra yine seslenmiş:

— Sahi söylüyorum, yanımda hiç para yok!...

Barba yine eğilmiş: «Aman efendim, paranın lâfı mı olur?..» demiş. Mustafa Kemal, üçüncü defa olarak:

— Barba, sen inanmıyorsun ama, vallah parasızım!... deyince, ihtiyar meyhaneci dayanamamış; tıpkı eskiden yaptığı gibi, büyük bir teklifsizlikle, elini Atatürk'ün omzuna koyarak:

— Aldırma be, Mıstık sağ olsun!...

Dedikten sonra ilâve etmiş:

— Zo, bana bunu söyletmek mi istersin?!...

Rıza Rüşen YÜCER

TUHAF TESADÜF

Millî Mücadele zaferinden sonra, Bursa'ya ilk gelişiydi. Belediyede bir «kabul resmi» yapıldı. Salonun bir tarafında, başında kalpak, müşir «mareşal» üniformasiyle ayakta duruyordu. Tek sıra ile

yürüyen ziyaretçiler, onun önüne gelince bir lâhza duruyorlar ve kendilerini takdim ederek, uzatılan eli sıkıyorlardı.

Biz, üç gazeteci, kıdem sırasiyle ilerledik. En öndeki zat, kendisini takdim etti:

— «Yoldaş» gazetesi sahibi.

Arkadan ben, kendimi tanıttım:

— «Arkadaş» gazetesi...

Fakat daha arkadan gelen rahmetli Vasıf Necdet:

— «Kardeş» gazetesi sahibi.

Der demez, Atatürk, bir anda bize hitap etti:

— Beyler, bir saniye lûtfen!.

Üçümüz de ona döndük. Ayrı ayrı yüzümüze bakarak, teker teker sordu:

— Yoldaş, değil mi?.

— Evet efendim.

— Siz, Arkadaş mıydı?.

— Evet efendim.

— Siz de Kardeş dediniz?.

— Evet efendim.

— Bütün bunların «Tavariş» demek olduğunu biliyor musunuz?

Üçümüz de tasdik ettik:

— Evet efendim.

— Peki, o halde?.

Hemen atıldım:

— Efendim, «Arkadaş» dipten doruğa «Gazi» cidir!.

İki arkadaş derhal tamamladılar:

— Biz de «Gazi» ciyiz efendim.

O zaman, çatık kaşları biraz gevşedi; hafif, fakat mânalı bir gülümseme ile, sadece şu iki kelimeyi söyledi:

— Tuhaf tesadüf!.

Rıza Rüşen YÜCER

DERSLERİNE ÇALIŞACAKLAR

Onuncu yıl Cumhuriyet balosunda:

Bir aralık, danseden çifte dikkatle baktı. Dansdan sonra yanına çağırttı. İkisi de pek genç yaştaydılar. Önce kıza, hangi mektepte okuduğunu sordu. Genç kız bir yabancı okulun adını söyledi. Delikanlı da ona benzer başka bir mektepte öğrenciydi.

Atatürk, meşhur suallerine başladı:

— «Sakarya harbi ne zaman oldu? Milli Mücadele kaç safha sürmüştür? Türk inkılâplarının esası nedir?

Eğer çocuklar kemküm ederek «Pek iyi hatırlamıyoruz» filân deselerdi belki de mesele çıkmayacaktı. Fakat kız:

— «Efendim, bize mektepte yalnız Fransız inkılâbını okuttular. Türk inkılâbını hiç okumadık...»

Der demez, Ata'nın güler yüzü birdenbire değişti. Fakat o anda hiçbir şey söylemedi.

Etrafındakiler, büyük bir fırtına bekliyorlardı. Atatürk, bilâkis sakin kaldı. Sonra bir vesile ile, kızla delikanlıyı tekrar çağırttı, fakat bu defa mülâkat büfede idi. Uzaktan bakanlar, Atatürk'ün güler yüzlü bu çifte iltifat ettiğini sanıyorlardı. Halbuki O, delikanlı ile kıza şunları söylüyordu:

— «Bütün bu şenlik ve bayram, Millî Mücadele ve Türk inkılâplarını yapanların, yahut bunlarda birer miktar gayret ve fedakârlık payı bulunanların hakkıdır. Siz o hareketlere iştirak etmemiş olabilirsiniz, yaşınız buna müsait değildir. Fakat, o işi yapmış olanların arasına girebilmeniz, onlar gibi eğlenmeniz için en az, o işlerin nasıl yapıldığını mutlaka ve behemehal bilmelisiniz...

Yaverine döndü:

— «Bayanla bayı evlerine götürsünler, dedi. Derslerine çalışacaklarmış...»

Emir derhal ve kimseye sezdirilmeden yerine getirildi.

Atatürk'e aid birkaç fıkra ve hâtıra : 1947 Rıza Rüşen YÜCER

ATATÜRK'E VERİLMEK İSTENEN RÜŞVET...

Benzeri dünya tarihinde az bulunan Anafartalar Zaferini kazandıktan sonra, Mustafa Kemal Paşa, Doğu Cephesinde vazife almış ve bu cephede de birçok zaferler ve başarılar elde etmiş, nihayet İstanbul'a dönmüştü.

5 Temmuz 1917 tarihinde ise, 7 nci Ordu Komutanlığına tâyin edildi. Bu Ordu, yeni kurulmuş olan Yıldırım Orduları Grupuna dahildi. Bağdat'ı geri almak için, Halep'te toplanan bu Grupun Komutanlığı Alman Mareşalı Falkenhayn'a verilmişti.

ATATÜRK'ÜN BEĞENMEDİĞİ ADAM

Atatürk, bu zatın düşüncelerini, hareketlerini ve plânlarını hiç beğenmiyordu. Esasen, girişilen son hareketi de tamamen faydasız bulmakta ve Irak'ta hiçbir netice elde edilmiyeceğine inanmaktaydı. Buna rağmen, kendisine verilen görevi başarmak ve yurduna faydalı olmak için, elinden geleni yapmağa kararlıydı.

Ancak Mareşal Falkenhayn; ne olursa olsun, O'nunla anlaşmak, kendisini elde etmek ve avucuna almak istiyordu. Bunun için Mus-

tafa Kemal Paşa'nın 7 nci Ordu Komutanlığına tâyininden sonra, hemen faaliyete geçti. Atatürk, bu sırada, Beşiktaş'ta, Akaretler'de 76 numaralı evde oturuyordu.

KARARGÂHTA BİR ZİYARET

Yeni vazifesine başlamak üzere, Halep'e hareke edeceği günün gecesinde Mareşal Falkenhayn'ın karargâhında bulunan bir Türk Kurmay subayı, bir Alman subayı ile birlikte onu ziyarete geldi. Yanında, küçük ve zarif sandıklar içinde bulunan bazı şeyler getirmişti. Mustafa Kemal Paşa:

— Bunlar, nedir? diye sordu.

Alman subayı:

— İstanbul'dan ayrılıyorsunuz. Mareşal Hazretleri, bir miktar altın gönderdiler, dedi.

Mustafa Kemal Paşa, şaştı:

— «Bunlar bana yanlış gelmiş olacak. Ordu Levazım Reisine gönderilmesi lâzımdı.»

— O da başka.

Atatürk, bunun üzerine, Türk subayına:

— Paranın miktarını öğren. Teslim alındığına dair, bir senet yaz. İmzalıyayım dedi.

Alman subayı, buna hacet bulunmadığını söylediyse de, Atatürk:

— O bilmiyor, böyle yapılması lâzımdır, diye kesip attı.

Bu para, Atatürk'e, yabancı subaylar komutasında bulunan Türk Birliklerinin onların keyfince harcanmasına, temiz Türk evlâtlarının yabancı çıkarlar için, sorumsuz bir şekilde fedâ edilmesine göz yumması için, rüşvet olarak veriliyordu. Atatürk, bunu hemen sezmiş ve gerekli tedbirleri almıştı.

PLÂN BAŞARI KAZANAMIYOR

Olaylar, tamamen Mustafa Kemal'e hak verdi. Falkenhay'ın plânı muvaffak olamadı. Lâkin Alman Mareşalı hâlâ dediğinde ısrar ediyordu. Atatürk bunun üzerine bu plânın yanlış ve sakat taraflarını ortaya koyan ve Türk askerinin, Türk olmayan komutanlar elinde boş yere nasıl israf edildiğini açıklayan bir rapor düzenliyerek, Başkomutanlığa gönderdi. Lâkin, Başkomutanlık tarafından bu düşüncelerine iştirak edilmediği bildirildiği için, yerine Ali Rıza Paşayı bırakıp istifa etti. İstanbul'dan beri el sürmediği altın sandıklarını da ona verdi ve karşılığında bir senet aldı. Bunu, yaverleri Sa-

lih Bozok ve Cevad Abbas Beyler vasıtasiyle Falkenhayn'a gönderip, kendi imzalı senedini geri istedi. Lâkin gelen cevap şu idi:

— Mareşal Hazretleri, böyle bir para verdiğini ve karşılığında da bir senet aldığını hatırlamıyor. Bunun için Ali Rıza Paşanın senedini de kabul etmiyor.

SENEDİ GERİ ALIN

O zaman Mustafa Kemal Paşa, yaverlerine şu kesin emri verdi:

— Şimdi tekrar Mareşalın yanına gideceksiniz ve diyeceksiniz ki: «Verdiğiniz altınlar, olduğu gibi duruyor. Size, buna karşılık bir senet verilmiştir. Senet olmadığını ileri sürmek, altınların varlığını değiştirmez. O belgeyi kaybetmiş olabilirsiniz. O halde verdiğiniz altınları iade edeceğiz. Karşılığında bunları aldığınıza dair bir senet veriniz. Bizi buraya gönderen komutanımızın, memleket meseleleri üzerinde müsamaha gösterecek kimselerden olmadığını öğrenmeliydiniz. Paralarınız duruyor; lâkin, onlardan çok daha değerli olan Mustafa Kemal imzası sizde kalamaz.

Haydi gidin ve müspet bir cevap almadan gelmeyin.»

İki yaver gittiler ve senedi alıp getirdiler.

Hürriyet: 30.8.1963 **Mithat SERTOĞLU**

SELÂNİK'TE BİR GECE

Edirne'nin Selimiye dibindeki evlerinden birinde idik. Sallarla döşeli bir asma altında, küçücük bir fıskiyenin yanıbaşında iki genç şairle gündüzki konuşmamı tenkid ediyor, «Görmeye geldim» şiirinden mısralar tekrarlıyarak Atatürk'ü anıyorduk Geniş alnına saçı hafifçe dökülmüş, Rumeli türkülerine hâs, ıslak gözlü gülümsemesiyle bizden biraz daha yaşlı bir adam içeri girdi. Tanıştırıldık; sohbetin havasına hemen giriverdi. Atatürk'e ait hâtıralarından birini bitirmiştim ki söz sırasını ona gelmiş bulduk. «İşte bende Bulgarca gazeteler saklı» diye konuşmaya başladı. Bulgaristan'da çıkan bu gazetede, Osmanlı İmparatorluğunda memurluk etmiş bir yaşlı Bulgarın, yeni harflerin kabul edildiği aylarda, yazdığı bir makaleden bahis açtı... Makalenin özeti şu:

«Galiba 1902 yılındaydı, bir memuriyete tâyin edilerek Selânik'e geldiğim ilk akşamdı. Otelimin iyi olmayan odasında geçireceğim saatleri azaltmak için karşıdaki kıraathaneye gitmeyi uygun bulmuştum. Bir arkadaşla beraberdik. Yanımızdaki masada sivil - asker birçok Osmanlı memurları oturuyorlardı. Şuradan buradan konuşuyorlar; fikre benzer, tenkide benzer, birşey ileri sürdüler mi masada geldiğimden beri sesini duymadığım bir tek kelime konuştuğunu görmediğim bir genç zabite bakıyorlardı. Saraya mı mensuptu, gam-

mazlanırız diye mi korkuyorlardı, yoksa o duyunca istenen tesirin halkolunmasına sebep olur diye mi umuyorlardı; bilmem... Geniş alınlı, ışık saçlı, gök gözlü, uzun, ince elli bir zabit... Ben de o arada bu komşu masanın sözlerine katılmış, bazı fikir kırıntılarını gevelemiş olmalıydım. Onlar birer birer dağılıyorlardı. O genç zabit masada tek başına kaldı. Son arkadaşı da gidince, birden sandalyesini benim masaya çekti ve hiçbir merasime lüzum görmeden «Şimdi konuşabiliriz» diye söze başladı.

İmparatorluğun o çöküş yıllarındaki bütün sakatlıkları, beceriksizlikleri anlatıyor, anlatıyor, «Ben bir gün re'sikâra gelirsem...» deyip kalkınma ve tutunma çareleri sıralıyordu. İmparatorluğun her milletine ayrı hak tanıyor, Türk milletini ayakta tutmanın çarelerini düşünüyor, şapkadan Lâtin harfine kadar herşeyi ileri sürüyordu. Rüyada bir adamdı. Gözleri çakmak çakmaktı. Mantık, gülünebilecek kadar muhalden bahsettiğini insana telkin ediyor, fakat hangi kuvvet bilinmez, insanı içinden ona inanmaya sevkediyordu. Kahvenin sandalyeleri etrafımızda kuleler gibi üstüste yığılmıştı; vuran şakaklarımızdan ağaran ortalığı farkedememiştik. Geç olduğunu farkedip te sözlerini kesecek diye nefes almaktan korkuyordum; gözlerimin içine bakarak: «Çok geç olmuş, tuttum sizi» diye özür diledi. Ben otelin merdivenlerini çıkarken onun uyanık sayıklamalarını tekrarlıyordum.

O geceden sonra neler oldu: Osmanlı İmparatorluğu dağıldı. Türk milleti istiklâlini aranıyordu. Türkiye'den ne gün bir karışıklık, bir yenilik haberi gelse gazetelerde o zabitin ismini ve resmini arıyordum; umudum boşa çıkmıştı. «Hayalperestin biri imiş; bizi de rüyasına âlet etti» diyordum...

Umumî Harbin müthiş âkıbeti Bulgaristan gibi Türkiye'yi de can noktasından yakalamıştı, ben o zabitin hâtırasını çoktan zihnimden silmiş, nice başka hâtıralar yaşamış ve dertlere düşmüştüm. Bir gün Sofya'da bir kahvede omuzlarım çökük, milletimin ve kendimin talihinden şikâyetçi, pineklediğim bir saatte, gazetecilerin sesleriyle silkindim: «Anadolu'da bir isyan! Bir general halk kuvvetlerinin başına geçti.» diye bağırışıyorlardı. Gazeteyi almamla hecelediğim ismi hatırlamam bir oldu: «Mustafa Kemal!»

Şimdi bu satırları yazarken onun yirmi altı yıl önce Selânik'in bir kahve köşesinde, rüyada konuşur gibi bahsettiği şeylerden bir çoğunun Türkiye'de gerçekleştiği 1928 senesindeyiz. Anadolu gazeteleri Lâtin harfleriyle çıkmakta... Ben çökmüş bir ihtiyarım, o şahlanmış bir yiğittir. Ne o bu yazılarımı okuyacak, ne ben onu bir daha göreceğim!... Ben bu makaleleri sadece bir büyük adama ait bir güzel hâtıra kaybolmasın diye yazıyorum.

20. Asır : 3.11.1955 **Behçet Kemal ÇAĞLAR**

ATATÜRK VE MEVLÂNA

Büyük Taarruz'un arefesinde, 24 Temmuz 1922 günü, Atatürk'ün ansızın Akşehir'den Konya'ya geldikleri ve Konya'da bulunan General Townshendle müzakereler yapacağı haberi yayılmıştı. Konya'da Atatürk'ün bir evi vardı. Her zaman döşeli bulunan bu evi, Konyalılar Ata'ya bağışlamışlardı. O gece Ata'nın evinde, perdeler sıkı sıkıya kapalı, içeri kimse alınmıyor, hiçbir haber sızmıyordu. Ertesi gün Atatürk'ün, sabahın erken saatlerinde Mevlâna Türbesini ziyaret ettiği ve Mevlâna Dergâhı şeyhi olan Konya Milletvekili Abdülhalim Çelebi ile uzun uzun konuştukları haberi, şehre yayıldı.

•

Bir ay sonra Büyük Taarruz, parlak bir zaferle neticelhendi. Atatürk, zaferden sonra, 1923 yılının 20 Martında, Konya'yı teşrif ediyorlardı. Şehir baştanbaşa bayraklarla süslenmişti. Halk, Büyük Kurtarıcı'yı aralarında görmenin coşkun sevincini yaşıyordu. O gün geç vakitlere kadar, Konya Türk Ocağı'nda gençlerle konuşan Atatürk, sözü bir ara dinî konulara getirerek: **(Çok büyük bir islâm dâhisinin, Mevlâna'nın şehrindeyiz. O, daima ileri düşüncenin müsamahanın, müsbet fikrin mümessili olmuştur.)** demiş ve Türk Ocağı defterine şu cümleleri kaydetmişti: **(Konya, asırlardanberi tüten büyük bir nurun ocağıdır. Türk harsının esaslı membağlarından biridir. Bu ocaktan milletin hissini, mefkûresini daima ısıtacak, nurlandıracak, parlak alevler semâlara yükselmelidir, çok yükselmelidir. O kadar ki bu alev vatanın bütün ufuklarında aydınlıklar vücuda getirebilsin...)** Ertesi günü, Mevlâna Türbesini ziyaret ediyordu. Dergâh şeyhi olan Konya milletvekili Abdülhalim Çelebi, bütün dervişleri ile birlikte, Ata'yı saygı ile karşılamış, kafile huzur kapısından Mevlâna Türbesine girmişti. Atatürk, bir müzeden farksız, binlerce sanat eseriyle donanmış Türbeyi, ilgi ve hayranlıkla gezdi. Mevlâna'nın Merkadi önünde saygı duruşunda bulunarak Fatihâ okudu ve daha sonra Dergâh semâhanesine geçti. Bu sırada, Çelebi'nin bir işareti ile musiki başlamış, semâ'a girecek dervişler yerlerini almışlardı. Atatürk, bu müzik, şiir ve semâ ziyafetinde kendinden geçmiş, derin bir vecdle, yanındakilere **(Mevlâna büyük, çok büyük..)** diye seslenmişti.

•

Birgün Çankaya'daki köşkünde Mevlâna'dan söz açılmıştı. Atatürk, Mevlâna hakkındaki fikirlerini şu cümlelerle özetlemişti: **(Mevlâna, müslümanlığı Türk ruhuna intibak ettiren büyük bir reformatördür. Müslümanlık, aslında geniş mânasile, müsamahalı ve mo-**

dern bir dindir. Mevlevilikse, Türk an'anesinin müslümanlığa nüfuz örneğidir. İlâhî bir musikinin ahengi içerisinde dönerek, Allah'a yaklaşma fikri, Türk dehasının, ileri görüş ve düşüncenin, tabiî bir ifadesidir.)

•

Atatürk, Konya'ya son gelişinde beraberindeki çok saydığı ve sevdiği Konya Milletvekili Naim Hazım Onat'a şöyle demiştir: **(Ne zaman bu şehre gelecek olursam, Mevlâna'nın ruhaniyeti bütün benliğimi sarar. O büyük bir dâhî, devirler aşan bir teceddüt âşığıdır).**

İnsanlık ve Türklük dünyasının iki büyük dâhîsi birbirini çok iyi anlamışlardı.

Mehmet ÖNDER

VELED ÇELEBİ'YE HEDİYE

Şapka inkılâbı sıralarında idi... İnkılâbının muvaffakıyetinden başka hiç bir şey düşünmiyen ve bu uğurda teşkilâtçı ruhunun bütün kuvvetile çalışan Atatürk, onun tahakkukunu temin için birçok çareler bulmağa başlamıştı. Bunlar arasında, arkalarında bir kütleyi sürükliyebilen insanların iknaı en mühimmi idi. İlk olarak işe o sırada Konya Çelebisi ve mebusu Veled Çelebi'den başlamak istiyordu. Fakat bu hiç de kolay bir iş değildi.

En zor şartlar altında vatanı kurtarmış olan Atanın dehası bunu halletmekte gecikmedi... Ve ertesi gün sabahın erken saatlerinde Veled Çelebi'nin evine gitti...

Hayatında istisnasız herkese iltifat etmiş olan Atatürk, o gün de Veled Çelebi'ye iltifat ediyor ve onu memnuniyet ve sevincin en son zirvesine çıkartıyordu.

Atatürk, teşebbüsünde muvaffak olabilmek için, iltifat ve teveccühünü gittikçe arttırıyordu... Bir aralık elini Veled Çelebi'nin omzuna koyarak:

— Sizden bir hediye istiyorum, dedi.

Bu söz üzerine büsbütün şaşıran Veled Çelebi:

— Aman Paşam... diyebildi. Ben size lâyık ne hediye bulabilirim ki...

Atatürk sesinin nüfuz edici tonu ile devam etti:

— Bilâkis sizde çok kıymetli bir şey var... Bu o kadar kıymetli ki ben onu ancak müzede saklattıracağım... Ve o Türk milletinin geçirdiği devirlerin en kuvvetli bir şahidi olacak!.

Veled Çelebi'nin gözlerinin içine bakarak ilâve etti:

— Sizden sikkenizi istiyorum.. Buna mukabil benim de size bir hediyem var..

Veled Çelebi, hiç bir şey söylemeden başından sikkesini çıkarıp Atatürk'e verdi...

O zaman Atatürk, Veled Çelebi'nin sikkesinin çıkarılmasiyle açılan başına, beraberinde getirdiği paketin içindeki şapkayı koyarak:

— İşte benim de hediyem bu! dedi.

Ertesi gün Veled Çelebi'yi, başında şapka ile görenler hayretlerini gilziyemediler. Fakat meseleyi öğrendikleri zaman, Atalarına karşı besledikleri sevgi ve takdirlerini bir kat daha arttırdılar.

Zekâi GÜLCAN

ATATÜRK SANKİ BİZE YÜREĞİNİ VERMİŞTİ

Yılını şimdi pek kestiremiyorum. Fakat mevsim bir ilkbahardı. Yurdun şurasından burasından toplanmış bir sürü çocuk Konya öksüz mektebinde barınıyorduk. Büyükçelerimiz, kendilerinden küçüklere analık etmeğe çalışıyorlardı. Hepimizin bağrı yanık, gözü yaşlıydı.

Bir öğle zamanıydı. Tahta masaların önündeki sıralara oturmuş, bakır taslarda bulgur pilâvımızı kaşıklıyorduk.

Birden yemekhanenin kapısı açıldı. Gazi Mustafa Kemal, maiyeti ile beraber içeriye girdi. O güzel gözlerile, hepimize ayrı ayrı baktı. Saçları altın gibiydi. Sanki odaya giren bir insan değil de gökle güneşti. Kimse bir şey söylememişti. Fakat biz hep birden ayağa kalktık. Sevinçten içimiz titriyordu.

Gazi:

— Oturun... dedi. Yemekte ayağa kalkılmaz!...

Oturduk. O, geldi. Hepimizin taslarından birer kaşık pilâv yedi. Garip gönüllerimiz şâd olmuştu. Artık anasız, babasız, evsiz, ocaksız değildik. Bizim de Atamız arkamız vardı.

Saçlarımızı, omuzlarımızı okşadı:

— Doyuyor musunuz çocuklar?.. diye sordu. Hiç bir gün bizi doyurmıyan pilâvımızla o dakika doymuştuk.

Ertesi gün, kulaktan kulağa bize kadar geldi. Son kaşıkta taş çıkmış! Gazi köpürmüş. Bundan sonra hep pirinç pilâvile muhallebi yedik.

Harb içinde olduğumuzu, Gazinin vatanı kurtarmak için canını fedaya hazır olduğunu biliyorduk.

Bir sabah, bize abdest almamızı, Hazreti Mevlâna'ya gideceğimizi söylediler. Bilir bilmez abdest aldık. Yüzlerimiz sarı, yüreklerimiz heyecanlı yola düştük. Gözlerimizde bizimle pilâvımızı paylaşan adam canlanmıştı. Onun sağlığı için, vatanı kurtarması için, ovaları inleterek, feryad ederek Allaha yalvarıp dua ettik.

Bir gün gene kapımız açıldı. İçeriye O girdi. Kolları arasında mektepli öksüz sayısı kadar al al lâleler vardı.

— Çocuklar!... dedi. Dualarınız kabul oldu. Vatanımız kurtuluyor. Bir zafer daha kazandık.

Sonra, sevinç göz yaşlarımızı kendi elile silerek, her birimize birer tane lâle verdi:

— Bunları kitaplarınızın içinde saklayın!... Bir hafta sonra gelip göreceğim... dedi.

Sevinçten deli olduk. Sanki her birimize saklamamız için, çıkarıp yüreğini vermişti. Kimbilir belki de o bayrak renkli bahar çiçeklerini babalarımızın kanile boyanmış diye, evlâtlarına getirmişti.

Lâlelerimizi kitaplarımızın arasında kurutarak sakladık. Kısa bir zaman sonra mektebimiz, kitaplarımız ve içindeki lâlelerimiz yandı... Fakat bize vatanımızı veren büyüğümüzün aziz hatırası; kalblerimizde solmadan yaşadı.

Bugün de o aziz hâtıra, kalbimde al al, taze taze yaşamakta. Yarın bu dünyadan giderken kızımla oğluma mukaddes bir miras olarak bırakacağım.

NESİBE

İŞTE BENİM ÇOCUKLARIM!...

Bundan yirmi yıl evveldi. İzmir Hâkimiyeti Milliye okulunda öğretmendim. Okulumuz bir çocuk balosu hazırlamıştı. Balo, İzmir Palasta verildi. Çok mutlu bir rastlayışla Atatürk de İzmir'de bulunmakta idi. Onu da davet ettik.

— Acaba gelecek mi?

Dakikalar saat kadar uzuyordu. Nihayet:

— Geliyor! denildi.

Koştuk, karşıladık. Gülümsiyen bir yüzle elimizi sıktı. Yanında yaverler, paşalar, sonradan Trakya genel müfettişi olarak İzmir'den ayrılan rahmetli Kâzım Dirik te vardı. Bu sırada koca salon karmakarışık olmuştu. Küçük, büyük herkes onu görmek, sesini duymak için çırpınıyordu. Güç halle ortalığa biraz intizam verdik. Öğrencilerden Ali ortaya geldi. Çocuk, heyecandan bocalıyor, bir şeyler bulup söyliyemiyordu. Derken küçük Ali coştu. Kendinden geçti. Kollarını ona doğru uzatarak içten gelen bir sesle:

— Senin ismini andıkça, senin resmine baktıkça, seni karşımda görünce damarlarımda bir şeyin kaynadığını duyuyorum. Ah! seni seni doya doya öpmek istiyorum! diye haykırdı. O zaman o da kollarını açtı:

— Öyle ise gel, öp! dedi.

Ali koştu, boynuna atıldı. Diğer çocuklar dururlar mı?

«Biz de, biz de!» diye bağrışarak koştular. Kucağına atıldılar. Öptüler, öptüler. Heyecandan, sevinçten ağlıyorduk. Yaverler, paşalar, Vali, hattâ kendisi de...

Evet. Yaptığı harplerin heyecanı, kazandığı zaferlerin sevinci belki onu ağlatmamıştır. Fakat bu bir avuç Türk yavrusunun içten gelen coşkunluğu onu sarmış, heyecanlandırmıştı. Gözlerine dolan yaşları zaptetmek için dudaklarını ısırdı. Sonra heyecandan titriyen bir sesle yanındakilere döndü. Hiç unutamıyacağım şu sözleri söyledi:

— İşte benim çocuklarım!...

Evet Atam, bunlar, bundan sonrakiler ve daha sonrakiler...

Fethiye KÖNGÜL

UMMANDAN BİR DAMLA

İçki yasağı zamanında idi. Atatürk bir iki yakın dostuyla bir tatil akşamı daha geçiriyor, her tiryaki gibi yarı gizli içiyordu. Uzaktan bahçeyi muhafız erleri bekliyor, birkaç polis ise daha ötede asayişi temin için nöbet tutuyorlardı. Meclisin Maarif Vekilliğine yeni seçtiği bir zatın Ankara'dan İstanbul'a hareketi sırasında veda etmek ve talimat almak için geldiğini haber verdiler. Biraz sonra o zat da masadaydı. Mustafa Kemal, yeni Maarif Vekilinin proğramını kafasında tasarlamış bulunduğunu ve kendisine aktarmaya hazır olduğunu hissedince, işi kısa kesmiş olmak için, şöyle redi:

— Senin programını etrafı ile dinlemeden evvel ben kendi görüşüme göre ne istediğimi misâlle anlatayım.

Hizmet edenlerden birine seslenerek:

— Şuradan bir polis çağırınız.

Polis, yarı münevverin en güzel örneği. Biraz okumuş, büyük şehri görmüş, sezişlerine ve insiyaklarına aldırmaz olmuş, onları belki unutmuş, yarım yamalak şehir bilgisi ile harekette.

Polis geldi. Selâm verdi ve bekledi. Mustafa Kemal ona dönüp önündeki kadehe yarı dolmuş içkiyi göstererek sordu:

— Bu nedir?

— Şu olsa gerek efendim.

— Ne suyu? Su bu kadar küçük bardakla içilir mi? Nedir bu?

— Su efendim!

— Bak bakalım su mu imiş.

Kadehin öteki yarısını su ile doldurdu, bir beyaz bulanıklık peydah oldu, onu göstererek:

— Bu ne imiş?

— Rakı efendim.

— Demin de farkettin de yasak diye söylemedin anlaşılan. İçmek yasak değil mi?

— Evet efendim. Men'i müskirat kanunu mucibince memnudur..

— Peki ya ben içersem?

— Estağfurullah, içmezsiniz efendim.

— Ne estafurullahı? Süs için koymadık ya. Ya şimdi içersem?

— Estağfurullah, içmezsiniz efendim.

O sırada karanlık basmaya başladığı için elektrikler yandı. Atatürk birden ışığı göstererek sorguyu değiştirdi:

— Peki bu nedir?

— Elektrik efendim.

— Buyurun, yerinize gidin.

Yeni Maarif Vekiline dönerek:

— Şimdi siz muhafız erlerinden istediğiniz birini sesleyin.

Vekilin, tâ uzaktaki nöbet tutan neferlerden birine işaret ettiği görüldü, gidip onu çağırdılar, er gelip selâm verdi. Atatürk bu defa yeniden içki ile yarı doldurulmuş kadehi göstererek sordu:

— Bu nedir?

Er hiç tereddütsüz, bir Orta Anadolu şivesiyle, cevap verdi:

— Irakı, efendim!

— Peki, bunu içmek yasak değil mi?

— Yasak!

— Ya ben içersem?

— Sen içmiyeceksin de biz mi içeceğek, elbet içeceksin.

Mustafa Kemal, memnun, ışığı gösterip sordu:

— Bu nedir?

— Elektrih, paşam!

— Elektrik nedir yâni?

— Ne idiğü bilinmez ettiğinden bellidir.

(Kuvvetler eserleriyle ölçülür'ün bir başka ifadesi.)

Atatürk Vekile dönerek şöyle dedi:

— İşte, ya Türk halkını bu emsalsiz sezişi ve sağ duyusu ile bırakın, ya okutacaksanız yarı münevverliğin ötesine ulaştırın.

Yücel: Şubat 1948

İ K İ N C İ   D E R S

Hitler'in ellinci yıldönümü şenliklerine Türkiye de dâvetli idi. General ve saylav Ali Fuat Cebesoy'un reisliği altındaki heyetle birlikte Berlin'e gidenler arasında ben de vardım. Şehir, sırma, silâh ve kibir kadar koyu bir gurur içinde idi. Harbin yüzümüze solduğunu hissediyorduk.

Başbakanlık sarayının somaki sütunları arasında mavi gözlü Hit-

ler ellerimizi sıktı. Sonra hep beraber şeref salonuna geçtik. Heyet reislerini birer birer karşısına götürdüler. Kimine tatlı, kimine acı baktı. Balkan memleketlerinden birinin dış bakanına çıkıştığını bile gördük. Osmanlı padişahlarının Yedikule günlerini hatıra getiren korkulu bir hava idi. Ali Fuat Cebesoy hepsinden talihli çıktı. Hitler onunla konuştuğu sırada güler yüzünü ve sıcak bakışını takındı:

— **Atatürk, bütün varı yoğu elinden alınsa dahi, bir milletin kendini kurtarabilecek vasıtaları yaratabileceğini göstermiştir. Ondan ilk dersi Mussolini almıştır. İkincisi benim.**

Akşehir'de Garp Cephesi karargâhındaki tarihî geceyi hatırlıyorum. Türkiye halkının canlı ve cansız varı yoğu Yunan ordusunun karşısında idi. Mustafa Kemal'in önünde bu bir avuç kuvvet, arkasında sabırsızlık vardı. Düşmanın ne kenrisi, ne de efendileri ile anlaşma ihtimali yoktu. Kat'î bir netice almak lâzımdı. Halbuki silâhça ve askerce Yunanlılardan üstün değildik. Bundan başka düşman kaleler arkasında ve siperler içinde idi. Bir tek çare, düşmana hiç sezdirmiyerek, bütün orduyu Afyon'un güney ve batı-güneyine yığmak, ve buradan taarruza atılmaktı. Fakat bu toplanışla, cephenin bütün kuzeyini İzmit'e kadar ve Ankara'ya doğru açık bırakıyorduk. Eğer düşman bu hareketi sezip de yedek kuvvetlerini de ileri sürerek taarruz ederse, ne olurduk? Bir kumandanımız:

«— Tarih buna cinayet adı verir» diyordu. Aşağı yukarı şu sözleri söylediğini de duymuşum:

— Türk milletinin verebileceği son silâh ve son asker budur. Onun varını yoğunu bir tek ihtimal için nasıl ortaya atabiliriz?

Mustafa Kemal:

— Türk milletinin verebileceği son silâh ve son asker bu mudur? diye sordu. O halde zaferi bununla kazanmaktan başka çare yok.

Ve danışmayı bırakarak emir verdi:

Kıtaların Afyon güney ve batı-güneyine doğru bu akışı 15 gün kadar sürmüştür. Yürüyüşler gece yapılıyor, gündüzleri herkes bir çalı dibine, bir kovuğa, bir kaya dibine sokulup siniyordu.

Mustafa Kemal son günü sordu:

— Düşmanın hareketimizi hissettiğine dair bir haberiniz var mı?

— Hayır.

— Öyle ise...

Ve «Düşmanın işini bitirdik» mânasına gelen bir halk küfrü savurdu.

Yumruk indi. Zafer ordunun da önünde koşarak, dolu dizgin ve soluk soluğa İzmir'e girdik.

Başka bir çare kalmayınca, kirpik bile oynatmıyarak, en büyük

tehlikeyi göze almanın bu büyük dersi Hitler'in hatırında idi.

Ben ona bir de Çankaya gecesinin bir dersini anlatmak isterdim. Atatürk Hatay meselesinden sinirli ve âdeta hasta idi. Bir gece sofra arkadaşlarından biri dedi ki:

— Paşam, niçin bu kadar üzülüyorsun? Yarın sabah bir fırka göndersen Hatay'ı alabilirsin. Renani'nin işgalinde gördük. O olupbittiye ses çıkarmıyan Fransa, Suriye'nin bir sancağı için bizimle muharebe mi edecek?

Birden realist ve asker, kuvvet ve ihtimal hesaplarını hiç bir vakit mantığı üstünden kaldırmıyan Atatürk uyandı, gözlerini dikerek:

— Evet, dedi, bir fırka ile yarın Hatay'ı alacağımı bilirim. Fransa bir Suriye sancağı için bizimle muharebe etmez, onu da bilmez değilim. Ya bu sefer şeref ve haysiyeti tutar da muharebe ederse...

Ve elini masaya vurarak:

— Ben vilâyetlerimize bir sancak katmak için bütün Türkiye'yi tehlikeye koymam, dedi.

Hitler bu ikinci dersi almamıştı. Birinci ders Münih'e kadar işine yaradı. Fakat ikinci ders, Almanya'yı yokolmaktan kurtarırdı.

Aile: 1949 **Falih Rıfkı ATAY**

«PEKİ AMMA, BAŞ KİM OLACAK?»

Emekli bir kurmay albay, bir musahabemiz esnasında bana Atatürk hakkında bu fıkrayı anlatmıştı. Çok yakın bir dostum olan bu zatın anlattıklarına hiç bir ilâve yapmadan aynen aşağıya kaydediyorum:

— Selânik'te Ordu Kumandanlığı Erkânıharb Reisinin başkanlığında ekseriyeti kurmay ve bir kısmı piyade ve süvari muhtelif rütbelerde zabitler heyetile o zamanlar usulden olduğu veçhile bir, bir buçuk ay kadar hudud civarında tatbikat yapılmakta idi. Miralay rütbesindeki Erkânıharb Reisine o zaman kolağası rütbesinde olan Mustafa Kemal Bey muavin vaziyetinde bulunuyordu. Bütün tatbikat meselelerini kendisi tertip ediyordu. Bir ay kadar dolaştıktan sonra Bulgaristan hududundaki Cumaibâlâ kasabasının sırtlarında gayet sıcak bir temmuz günü yedi sekiz saatlik tahkimat yapılmıştı.

Bir çardak altında heyet meyanındaki en samimî arkadaşlardan yedi sekiz kişilik bir grup oturmuşlar, yemek yiyorlardı. Sohbet esnasında Mustafa Kemal Bey:

— Artık bu idare hakikaten tefessüh etmiştir. Bunu kökünden değiştirmek lâzımdır.

Dedi ve bu meyanda arkadaşlarının her birine «Sen Harbiye,

sen Maliye Nazırı olabilirsin!» diye birer makam münasib görmüştü. En yakın bir arkadaşı:

— Pek iyi ama, dedi, baş kim olacak?

O zaman Mustafa Kemal Bey şu cevabı verdi:

— Yahu sen ne kafasızsın, bu kadar tevziatı yapabilen adam ne olursa işte ben de o makamda, yani yeni idarenin şefi olacağım.

Reşid Halid GÖNÇ

«TAMİMLE İNKILÂP OLMAZ!»

1924 ilkbahar aylarında idi. Erzurumda ve Pasinlerde,, depremden birçok köyler yıkılmıştı.

Atatürk, yıkılan köyleri bizzat görmek için Pasinlere gelmişti. Zarar gören o civar köylerinin halkı Pasinlere toplanmıştı. Rahmetli Atatürk te zarar gören halkla görüşmek için, okulun önündeki meydanlığın bir köşesinde maiyetile birlikte oturmuştu.

O zaman Pasinlerin ihtiyar bir kaymakamı, genç bir tahrirat kâtibi vardı. Ata, evvelâ kaymakamla yapılacak işler üzerinde görüştü, sonra etrafını çeviren halkın içinden ihtiyar bir köylüyü çağırdı:

— Depremden çok zarar gördün mü baba? diye sordu.

Bu ani ve beklenmedik soru karşısında ihtiyar şaşırdı, kollarını göğsünde bağladı, boynunu büktü; bir şeyler söylemek istedi. Ata, ihtiyarın tereddüdünü görünce tekrar sordu:

— Hükûmet sana kaç lira verse zararını karşılıyabilirsin?

İhtiyar, Kürd şivesile:

— Valle Padişeh bilir! dedi.

Atatürk gülümsedi, ihtiyarın ne demek istediğini tamamen anlamıştı. Yumuşak bir sesle:

— Baba, padişah yok! onları siz kaldırmadınız mı? Söyle bakalım zararın ne?

İhtiyar gene aynı durumla tekrar etti:

— Padişeh bilir.

Bu cevap karşısında Atatürk'ün yüzünün hatları ânide değişti. Kaşlarını çattı ve kaymakama döndü:

— Siz daha inkılâbı yaymamışsınız! dedi.

Bir anda dona kalan kaymakamın imdadına yetişmek ister gibi genç tahrirat kâtibi öne atıldı. Ve vazifesini başarmış insanlara has bir ağırbaşlılıkla:

— Köylere tamim ettik Paşam, dedi.

Atatürk'ün deminki fırtınalı yüzü daha ziyade karıştı. Kaşlarını yukarıya kaldırdı:

— Oğlum, dedi, tamimle inkılâb olmaz! **Cemal RİFAT**

DENİZİ SEVERDİ

Mustafa Kemal, bir sahil çocuğu olduğu için, denizi çok severdi. Fakat son hastalık günlerinde hasret çektiği yer, bir çam ormanlığı idi. Buna vesile veren, kendisine hediye edilmiş, bir ormanlık ve çayırlığı gösteren tablodur.

Ona yattığı yerden uzun uzun bakar ve yanına girdiğimiz zaman «Âfet, bana memleketimizin ormanlık güzel yerlerinden tanıdıklarını anlat, onlara gidelim, ağaçlar altında dolaşabileyim, basit bir hayata kavuşalım, son arzum yeşillik ve ağaçlık, fakat yaz kış yesil duran ağaçlar arasında olmaktır.» diyen ıztırablı, hasta sesi hâlâ kulaklarımda akisler yapıyor.

O, hastalığının ağırlığını müdrikti ve belki kurtulamıyacağını biliyordu. Fakat etrafındakilere ümitsizlik vermek istemediğinden, yaşıyacağı yeni muhitler arar gibi idi; ancak, bugün anlıyorum ki, yeşilliğin ebediyetinde son uykusunu uyumak arzusunu, bana vasiyet etmek istemiştir.

Atatürk'ün yeşile hayranlığı, Faruk Nafiz'in şu şiir parçasını tekrarladığı zamanlarda, ne kadar belli olurdu:

Yeşil hem de!

Ben bu rengi taşırım can köşemde.
Yeşilde ne arar da bulamaz insan oğlu?
Yeşil bu... varlık dolu, gök dolu, umman dolu.
Bir ucu gözlerinde, bir ucu engindedir,
Meyve veren ağaçlar, bu çini rengindedir.
Bu çini rengindedir bahar, deniz, kır, orman,
Bana Tanrım gözükür, yeşil dediğim zaman.

Mustafa Kemal, bu şiiri okuduğu zamanlarda, pür sıhhat bir varlıktı. Fakat, kendisi yeşile hasret çektiği zaman ise, fâni varlığının erimekte olduğunu hissediyordu.

Böylece O, bu son arzusu ile çam ağaçları ve yeşillikler arasında olmak istemiştir.

Atatürk'ten Hâtıralar: 1950 **Prof. Dr. Âfet İnan**

BİZ ADAMI BÖYLE KALDIRIRIZ...

Bu hâdisenin patlak verdiği akşam ben hazır değildim. Fakat hazır bulunanların ifadesine göre, Reşit Galib'in Mustafa Kemal'e karşı geldiği ve hattâ O'na meydan okuduğu muhakkaktır.

O ise, buna mukabil, sofrayı terk edip hususi dairesine çekil-

mekle iktifa etmiştir. Gerçi uzun bir müddet Reşit Galib'i huzuruna kabul etmemek suretiyle dargınlığını göstermiştir. Lâkin, bu üç dört ay devam etti.

Bir gece, eski Çankaya köşkünde sofrada idik. İçinde Reşit Galip'in ismi geçen bir bahis açıldı. Mustafa Kemal «O nerelerde? Hiç görmüyorum.» dedi. Ve biraz sonra emredip çağırttı. Reşit Galip yemek salonuna geldiği vakit, hepimiz zorlu bir imtihan devresi geçireceğini zannediyorduk. Fakat herşey hafif bir şaka içinde geçti. Reşit Galip'e, sofrara yer gösterip oturttuktan beş on dakika sonra dışarıdan iki nöbetçi neferi çağırıldı. Mustafa Kemal: «Şu efendiyi oturduğu yerden kaldırınız.» dedi. Ve bu iki kuvvetli Anadolu çocuğu bir hamlede Reşit Galip'i kucaklayıp havaya kaldırdılar. Mustafa Kemal gülerek:

— «Biz işte adamı böyle kaldırırız.» dedi. Ve bu sahne, bu söz Reşit Galip'in üç dört ay evvel Dolmabahçe sarayındaki sofrada «Sen beni buradan kaldıramazsın. Çünkü: Bu saray ve bu masa milletin malıdır.» sözüne bir cevaptı.

Atatürk: 1946 Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

ATATÜRK'E AİT HÂTIRALAR...

Mecliste Hilâfetin kaldırılması konuşuluyordu. O günkü gündem bu idi. Bütün mebuslar noksansız Mecliste idiler. İzmir mebusu rahmetli Seyit Bey, Hilâfet meselesi hakkında ilmi ve esaslı bir konuşma yapıyordu. Bu esnada bazı arkadaşlar arasında İstanbul'daki Hilâfeti lağvedersek kim Halife olacak? diye bir dedikodu geçiyordu..

Bu sırada, Isparta mebusu rahmetli Hacı Hüsnü Efendi ayağa kalktı: «— Gazi Paşamız Halife olsun... teklif ediyorum» der demez orada bulunan Gazi birdenbire kükredi:

«— Hoca!... Hoca!... ne yapıyorsun, otur yerine!...»

Gözlerinden fışkıran kıvılcımlar kalbimin en derin noktalarına kadar işlemişti. Hoca'nın rengi bozuldu ve yerine oturdu. Ben, Atatürk'ün iki defa kükrediğini gözümle gördüm. Gözündeki şimşeğin çaktığını iki defa gördüm. Biri bu, diğeri de şöyle bir olay idi:

Bir gün Atatürk, zaferden sonra yine Mecliste nutuk veriyordu. Nutkun bir yerinde «Asri hayata intibakımız lâzım...» dedi. Bunun üzerine nutkun bitmesini beklemeden Konya mebusu Naim Hazım, oturduğu yerden kalkarak:

«— Asrî hayat ne demektir, Paşa?» deyince, Atatürk'ün gözleri şimşek gibi çaktı:

«— Adam olmak demektir, hoca!... adam olmak demek!...» dedi. Hoca da yığılır gibi yerine çöktü.

Bir gün Çankaya'da yemekte, Selânik ve Rumeli'nin güzelliğinden bahsediliyordu. Atatürk çok müteessir ve âdeta ağlamaklı oldu. O çelik gibi adamın ilk defa gözlerinin yaşardığını gördüm.

Atatürk sık sık dilcileri ve tarihçileri yemeğe çağırır, geç vakitlere kadar ilmî bahisler üzerinde konuşmalar yapılırdı. Yine böyle bir gün Köprülü ile münakaşa eden ve rumca'nın Türkçeden çıktığını söyleyen bir profesör (Ahmet Cevat değil) «Millet» kelimesinin aslının Türkçe bir kelimeden geldiğini söyledi. Orada bulunan Naim Hazım, birdenbire atılarak, «Millet» kelimesinin aslı «Yol» dan gelmiştir, dedi. Atatürk, kelimenin kökünün «il» olduğunu ortaya attı. Her ikisi de kendi dâvalarında ısrar edince sonunda Atatürk:

«— Siz bu kelimeleri masa başında uydurdunuz, ben, masaya gelmeden uydurdum» dedi.

Yeşilordu, Kızılordu gibi şayiaların dolaştığı bir sırada idi ki bazı mebus arkadaşlar, ümitsizlenerek, çekilip gittiler. Bu sırada, bazı arkadaşlar da Yeşilordu meselesini, ciddiye aldılar, inandılar, bir halâskâr gibi saydılar. Bir gün mebus arkadaşlardan Abidin Bey, kürsüye çıktı: «Yeşilordu şöyle geliyor, böyle gelecek.. Memleketin kurtulmasında büyük dahli olacak...» gibi sözlerle yarım saat konuştu durdu.

Benim bu halden canım sıkıldı. Söz istedim, kalktım, hatırımda kalan kısımlarını kısaca arz edeceğim:

«— Başkasından ümit ve zafer bekleyenler, zafer yüzü göremezler. Ne yapacaksak, kendi kuvvet ve kudretimizle yapalım. Bir başkası bizim için tatlı canından vazgeçmez, bunu bilmemiz lâzımdır. Biz, Enver Paşa seferberliğinde bunun pek acı örneklerini gördük. Şeyhül-islâm Efendi, fetva ile bütün islâmları mukaddes cihada çağırıyordu. Kaç müslüman memleketi, bu dâvete can attı? Bilâkis her tarafta bize en büyük fenalık yapanlar, müslüman sömürgelerden toplanmış olan renkli renksiz bir sürü kimselerdi. Bu dâva, millet dâvasıdır. Ümit ederim ki, istisnasız her arkadaş bu dâvayı candan kabul etmiş olurlar. Biz atalar huzuruna, kara yüzle gitmektense, kanlı gömlekle gitmeyi tercih ederiz» diyordum.

Bunun üzerine Atatürk kürsüye geldi: «— Arkadaşlar, ben bu dâvaya, kazanılacağına inanarak atıldım. Düşmanı behemehal yeneceğiz. Ben kimseyi benimle birlikte çalışmaya zorlamıyorum. İsteyen gelir, isteyen gidebilir. Tek başıma kalsam, dağ başına çıkarak, bayrağımıza sarılarak ölmek istiyorum.» dedi.

Beraberiz sesleri ve alkışlar... Bütün Meclis tekrar tek vücut haline geldi.

Yakın Tarihimiz **Besim ATALAY**

BEYKOZ İMAMI VE ATATÜRK

Geçen yıl, bir hafta kadar kalmak için Ankara'ya eniştemin yanına gitmiştim. İlk gece bazı komşular ziyaretimize gelmişti, hep beraber meşguldük. Bir ara kapı çalındı ve içeriye beyaz top sakallı, yaşlı bir adam girdi. Bu nuranî yüzlü ihtiyarı, eniştem: «Sabık Beykoz İmamı Hafız Efendi» diye takdim etti.

Hafızın meclise katılması ile konuşmamız dinî mevzulara intikal ederek, bir hayli hararetlendi. Tarihin büyük adamlarının din inanışları ve bu husustaki bilgilerinden bahsedilirken, Hafız Efendi:

— Sırası gelmişken sizlere bütün ömrümce unutamıyacağım bir hâtıramı anlatayım da dinleyin.

Dedi ve devam etti:

— Büyük inkılâbların birbirini takib ettiği günlerdeydi. Ben o zamanlar Beykoz camiinde imamlık yapıyordum, sarıkların yalnız vazife başında sarılacağı bildirilmiş olduğundan, camiden çıkınca şapka giyiyorduk.

Bir ikindi vakti iskelenin yanındaki kahvede oturuyordum, bir ara kahvenin önünde birkaç otomobil birden durdu, en önde duran otomobilden, o zamana kadar hiç karşılaşmamış olduğum, fakat görür görmez tanıdığım, Atatürk çıktı. Sevincimden şaşkına dönmüştüm. Onun geldiği haberi o kadar çabuk yayılmıştı ki, bütün Beykozlular bir an içinde etrafını sardılar. Ben de kendimi toparlıyarak kalabalığın arasına karıştım ve onu çok yakından görebilmek için en ön taraflara kadar yanaştım H.alkın sevinç nidaları uğultu halinde yükseliyor ve herkes biraz daha ileri yaklaşmaya çalışıyordu. Atatürk, vakur bir samimiyetle etrafına baktıktan sonra, halkı sükûta davet ederek:

— Beykoz imamı burada mı? Gelsin de konuşalım, dedi.

Zaten tam karşısında idim, kalabalıktan sıyrılarak ileriye çıktım ve:

— Buyur Paşam konuşalım, dedim.

Atatürk, sol avucunda duran üzümleri bana göstererek:

— Hoca, bu helâl da, bunun suyu niçin haram? Bize anlatsana, dedi.

Birdenbire şaşırmıştım, bu güç suale ben nereden cevap bulacaktım, bir müddet düşündüm, aklıma hiçbir cevap gelmiyordu, bayılacak gibi oldum ve Allahtan imdat bekliyordum. Bir ara nasıl oldu bilmem, aklıma gelen bir cümle gayriihtiyarî dudaklarımdan döküldü ve:

— Paşam, karın sana nasıl helâl da, kızın niçin haram? dedim.

Atatürk, bu sözümü işitince hafifçe tebessüm ederek yüzüme baktı ve başını sallıyarak:

— Hoca sen âlimsin, ben ise softaları arıyorum, yarın saraya gel de seninle konuşalım, dedi.

Ertesi gün saraya gittim, beni karşısına oturtu, saatlerce bana Kur'andan âyetler okutarak, kendisi tefsir etti...

Hacı Bayram camiinde okunan yatsı ezanının sadaları gelirken, Hafız Efendi sözlerini bitirmişti... «O, çok büyük adamdı, Allah rahmet eylesin!...» diye mırıldanıyor, gözlerinden dökülen yaşlar, beyaz top sakalına yuvarlanıyordu.

Nazif KÜLÜNK

«TÜRKLERE ARABA ÇEKMEK YAKIŞMAZ!»

Büyük Atanın 4 Eylül 1919 tarihî Sıvas Kongresini toplantısından beri Sıvasa ikinci gelişi 1925 yılında sıcak bir yaz gününe tesadüf etmişti. Yurd düşmandan temizlenmiş, Cumhuriyet ilân edilmiş, hilâfet kaldırılmıştı. Halk günlerdir sabırsızlanıyor, büyük kurtarıcıyı bir ilâh gibi karşılamayı tasarlıyordu. Bütün yaşlılar böyle büyük bir gün henüz görmediklerini, ne Meşrutiyetin ilânı ve ne de mütarekelerin kendilerine bu kadar heyecan vermediğini söylüyorlardı. Sıvas baştanbaşa donanmış, Büyük Atasını bekliyordu. Şehrin dolaylarında sabahın erken saatlerindenberi bütün şehir halkı yer almış, okullar, askerî kıt'alar hepsi o nurlu yüzü görmek için sıralanmışlardı. Nihayet akşama doğru bir otomobil kafilesi göründü. Heyecan son haddini bulmuştu. Şehrin Gazhane denilen yerine geldikleri zaman halk «yaşa, varol!» âvâzelerile büyük Münciyi alkışlıyordu. İlk otomobilden elinde baston, başında kalpağı Büyük Ata ve yanında çizmeli ve kalpaklı, elinde kırbacı bulunan Lâtife Hanımla yaverleri indiler. Hepimizin gözlerinden sevinç yaşları akıyordu. Bu sırada hazırlanan arabaya Büyük Ata ile Lâtife Hanım bindiler. Memleketin gênç münevverleri derhal arabanın atlarını çözüp kendileri arabayı harekete getirmek istediler. Güzleryüzle arabaya binen Ata, kaşlarını çatarak sert bir tavırla:

— Efendiler, Türkler tarih boyunca köle olmamışlardır. Onun için araba çekmezler. Bırakınız arabayı hayvanlar çeksin!

Dedi.

Bu fıkrayı, o zaman bizzat gören ağabeyim doktor Orhan Akdeniz'den dinledim.

Sami AKDENİZ

O'NUN ŞAH PEHLEVİYE GÖSTERDİĞİ İNCELİK

İran Şahının Türkiye'yi ziyareti sıralarında... Atatürk, Şah ve diğer bazı zevat bir akşam yemeğindeler. Şah müstesna, bütün da-

vetliler içmektedirler. Masasında bulunan herkesin içip eğlenmesini arzu eden Atatürk, Şaha içmesi için ısrar ediyor. Fakat kıymetli misafiri, affedilmesini dileyip, tekrar reddediyor. Atatürk, belki hayatında ilk defa, istediği şeyi yerine getirememiş olmanın sıkıntısı içindedir. Öyle bir müddet oturuyorlar. Şahın düşünceli bir tavır takınması üzerine Atatürk, ona dönüyor:

— Üzüldüğünüz bir şey mi var?

Şah:

— Aslâ, diye cevap veriyor, çok iyi vakit geçiriyorum. Dalgınlığımın sebebi oğlumu hatırlamış olmam. Kendisi Fransa'da tahsildedir. Çoktandır görüşemedik.

Atatürk, derhal yaverini çağırıyor. İkisi arasında esrarlı bir görüşme. Yaver:

— Emredersiniz, Paşam.

Deyip uzaklaşıyor. Birkaç dakika sonra yaver geri dönüyor:

— Hazırdır, Paşam.

Atatürk misafirine hitab ediyor:

— Oğlunuz telefonda sizi bekliyor Şah Hazretleri.

Şah Ata'nın bu inceliği karşısında ne yapacağını şaşırmıştır. Oğluyla görüştükten sonra tekrar masadaki yerini alıyor ve samimî bir heyecan içinde doldurulan kadehini kaldırıyor:

— Şunu bir kere evlendiğim zaman içmiştim. Şimdi bir de sizin şerefinize içiyorum.

Zeyyad SELİMOĞLU

«MEN LEŞKEREM, SEN SERDARSEN!»

İran Şahı Rıza Pehlevi, Atatürk'ün misafiri.

Ilık bir bahar günü mektep koridorlarında şimşek gibi bir haber yayıldı. Şimşek gibi diyorum, hakikaten hepimiz bir anda elektriklenmiştik.

Atatürk geliyor!

İzmir Muallim Mektebi, kendi tarihi için önemli olan bu ziyarete kendini hazırlıya dursun, biz bir alay çocuk, onu yakından görebilmek imkânının verdiği sevinçle sarhoşuz. İzciler, siviller pırıl, pırıl... Vakit öğle... Yemek zili boşuna çalıyor. Caddeden, 40 basamağın ucundaki cümle kapısına kadar bütün merdiveni dolduruyoruz. Ben, tam kapı ağzında nöbetteyim.

Tâ uzaklardan kopup gelen «yaşa» larla alkışlar, yüreklerimizi ağzımıza getiriyor...

İşte karşıdalar... Hazırol vaziyette heyecandan donmuş birer heykeliz sanki... Yalnız, yaşadığımızı hissettiren kalbimiz ve onun-

la birlikte yürüyen nazarlarımızda hareket var!

Tam yanıbaşımda, kapıdan bir adım geriliyerek o cihanşümül nezaketi ile misafirine yol gösteriyor:

— Buyurun.

Merdivenleri mütebessim çıkan İran Şehinşahı Rıza Şah Pehlevi birden ciddileşerek sağ elini yukarı kaldırdı ve:

— Yok!... dedi, Men leşkerem, sen Serdarsen.

Atatürk, çaresiz önden yürüdü.

Murtaza MURTAZAOĞLU

ATA'NIN İNCE HİSLİLİĞİ

«Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti» ismindeki derneğin idare meclisi azâsı ve aynı zamanda kâtibi idim. 1934 yılında Ankara Orduevinde Derneğimize yardım temin etmek için bir «Analar Sofrası» tertip etmiştik.

Atatürk, o gece soframızda bulunmayı bize vadetti. Cumhurreisliği orkestrasını da o gece için Cemiyetin emrine vermişti. Orkestra İstiklâl Marşını çalmaya başlayınca, biz idare meclisi azâları, Bayan Makbule Eldenizin reisliğinde onu karşılamağa koştuk.

Atatürk «Mavi Tuna» valsi çalınırken, bizzat büfemizi açtı. Sonra Analar Sofrasının şeref yerine oturdu. Bize:

— Cemiyetinizin adı nedir? diye sordu.

— «Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti» dir, diye cevap verdik.

«Yoksul» kelimesini beğenmedi. Bu sıfatın Türk kadınına yakışmıyacağını söyledi ve:

— Cemiyetinizin adını ben koyuyorum. «Kadın Esirgeme Kurumu» dedi.

Bütün analar ve kızlar Atatürk'ün bu nazik dikkatini derin bir hassasiyetle ve gözleri yaşararak alkışladılar.

Saadet AKPRİM

EN KIYMETLİ HÂTIRALARIM

Bizim «Akşam» gazetesi «İkdam Yurdu» nun bitişiğindeki aşı boyalı ahşap binada idi. Arka oda Boğazı ve limanı görür. Eski İttihat ve Terakki merkezinden ve Dördüncü Ordu Şifre kaleminden tanıdığım Cafer, o sabah beni ziyarete gelmişti. Temiz yürekli, sıcak gönüllü bir Rumeli çocuğu idi. Fazla okumuş yazmışlardan değildi. Fakat pek sezinişli, gördüklerini, duyduklarını sevgi ve inanış sırrına varan sağduyulu bir efendi idi.

Mondros mütarekesini imzalamıştık. Ancak soğuk ölüm nefesi-

nin duyurabileceği bir bitiş, bir sona eriş hissi içinde idik. Vatanperverliğinde hiç şüphe olmıyan bir fikir adamımız:

— Parçalıyacaklar mı, toptan mı alacaklar? Artık mesele bundan ibaret. Ah parçalamasalar da İngiltere bizi toptan asla, Mısır gibi olsak... diyordu.

Bu bir Türkçü, bir yazıcı, bir üniversite profesörü idi. Osmanlı seçkinleri bir ümide benzer her düşünceyi, Mısır gibi bir sömürge olmak fikrini bile zihinlerine uğratmazlardı. Şehrin havasında şimdiden bir sahip değiştirme hali vardı. İkide bir caddelerde bir kalabalık... Çığlıklı bir kaynaşma... Gazeteye koşan biri havadis verir:

— Ayasofyaya çan takacaklarmış.

Ayasofyayı kurtarmak üzere yokuştan çıkanlara bakardım. Yalnız halk idi. Kravatsız, ütüsüz, başıbozuk halk...

Cafer de bitkinlik içinde idi. Sigara paketini uzatırım:

— Off... der.

İkram ettiğim kahveyi getirirler.

— Off... der.

Bir müddet sonra gözleri yaşararak:

— Bak, dedi, beni pencereye çağırdı.

İngiliz donanması limana giriyordu. İrili ufaklı tekneler Üsküdar ve Sarayburnu sularına dağıldılar. En büyüğü ağır ağır geldi. Galata rıhtımına yanaştı. Hepsinin topları havaya dikilmişti.

Zafer, Osmanlı İmparatorluğunu yere serenlerin zaferi. Padişahın oturduğu Dolmabahçe sarayının yarım veya bir mil açığına demirlemişti.

O pençe, derin ve onulmaz ıstırapların pençesi, bütün tırnaklarını boğazımıza geçirmişti. Hiç kıramıyorduk.

Bir aralık Cafer'i deli olmuş sandım. Birden gözleri kurudu, iki yumruğunu pencereden zafer filosuna doğru sıkarak:

Biz sana gösteririz, dedi.

Çıktı, gitti.

İşte, Mustafa Kemal 19 Mayıs'ta, silâh ve kuvvet olarak, o sırada bütün halk, yokuşun halkı olan bu delikanlının sıkılmış iki yumruğu ile Samsun'a ayak bastı.

General Franchet d'Esperey Galata rıhtımında beyaz zafer atına bindiği zaman, hayvanını ürküttüğü için, kendini selâmlıyan Osmanlı mızıkasına:

— Sus! diye kırbacı ile hakaret etmişti.

Ada vapurundan çıkmıştım. Köprü kalabalığı arasından onu bu beyaz atın üstünde gördüm.

Hiçbir kâbus, ondan sonraki hayatımda bu mareşalin o günkü yüzü kadar ürpertici olmamıştır.

— Çabuk Padişahı çıkarınız, Dolmabahçe sarayında oturacağım, diye emir de vermiş.

Devlet, bütün gün, mareşali başka bir saray seçmeğe kandırabilmek için uğraşıp durdu.

Sonra bir sabah İngiliz askeri kılığında iki Ermeni ile bir İngiliz subayı «Akşam» matbaasına geldiler. Aşağıda idare odasında idim:

— Makineyi durdurunuz, resmî tebliğ var, dediler.

İstanbul'un işgal edildiği hakkındaki tebliğ idi. Fakat hükûmet ağzından yazılmış hissini veriyordu. Askerlerden biri mürettiphaneye çıktı, biri makinenin başına gitti. Babıâliye koşarak Nazırlar Heyetine haber yolladık. Hükûmet de kendine göre bir tebliğ verdi, getirdik, Ermeni tercümanlar İngiliz subayına tercüme ettiler.

— Bizimkini sahifenin başına koyacaksınız, hükûmetinkini altına... dedi.

İngiliz tebliğinde «muharebe» sözü «mahrebe» şivesi ile yazılmıştı. Resmî tebliğin yabancılar tarafından verildiğini göstermek için bu kelimenin bu türlü çıkmasına dikkat ettik... Alabildiğimiz intikam bundan ibaret kaldı.

Fethin ikinci günü İzmir rıhtımındayım. Karargâh Birinci Kordonda bir köşk. Alt katın açık penceresinden ince, kuru, yanık bir yüz görüyorum. Mustafa Kemal'in başı. Karşısında ayak üstü selâm duran bir deniz komutanı, İngiliz filosunun kurmay başkanı. Donanma rıhtıma yanaşık denecek kadar yakın.

İnanabilmek için gözlerimin sevinç yaşını siliyorum.

Biraz sonra yangın, İzmir'in aşağı mahallelerini silip süpüren büyük yangın. Rıhtım üstü on binlerce insanla dolu. Hepsi İngiliz donanmasına sığınmak çaresini aramakta. Fakat gemi merdivenlerine sokulan sandalları süngülü neferler geri kovuyor. Aralarında bu süngülere arkalarını vererek İzmir'e çıkmış olan ordunun asker kaçakları da var.

Mustafa Kemal, açık otomobili ile Göztepe'ye gitmek üzere kalabalığı yardığı vakit kalabalıktan:

— Mustafa Kemal... Mustafa Kemal...

Sesleri geliyor. Paniğin nasıl korkak olduğunu gözlerimizle görüyoruz. Yangının bir sele benziyen alevi ile, denizi kaplıyan filo arasında on binlerce Yunanlı ve çeteci kalabalığı içinden Mustafa Kemal bir Tanrı ifadesi gibi geçiyor.

Köşkün holünde oturuyorduk:

— Ne işi var bu donanmanın İzmir limanında? dedi.

Sonra aramızdaki ev sahibi hanıma:

— Siz fransızca yazar mısınız? diye sordu.

Evet, cevabını alınca:

— Yirmi dört saat içinde İzmir limanından çıkıp gitmesi için filo komutanına bir ültimatom yazınız, dedi.

Zayıflar tekrar baygınlık geçirdiler:

— İngilizlerle harbe tutuşacağız, her şey bitecek... diyorlardı.

Mustafa Kemali vazgeçirmek mümkün değil mi idi?

Fakat yirmi dört saat sonra, Birinci Dünya Harbini kazananların zafer donanması, demir alarak, ve Türk sancağını selâmlıyarak, ağır ağır limandan uzaklaştı.

Cafer'in sıkılmış yumruklarını hatırlıyordum.

Aynı köşkte öğle yemeğine davetli idik:

General Pellé, Paşayı ziyarete gelecek... dediler.

General Pellé, İstanbul'da Fransız yüksek komiseri idi.

Köşkün dışında gelişini bekledik. Arabadan indi. Tutumlu ve sert adımlı bir yürüyüşle köşkün merdivenlerini çıkmağa başladı. Mustafa Kemal, ziyaretçisini karşılamak üzere sokak kapısında görününce, Generalin yüzü sapsarı kesildi, sendeler gibi oldu.

Yalçın yüzlü, uzun ve büyük bir seferin bütün şanlarını ve şereflerini bakışlarında dalgalandıran Mustafa Kemal gülümsiyerek Generale yardım etti.

Galata rıhtımındaki Mareşalin hayali gözümün önüne geldi.

Mustafa Kemal'in kumandanını karşılamak üzere İstanbul'a koştum.

Köprünün üzerinden, Eminönünden Babıâliye doğru o geçişin ayakları altında bütün acı hâtıralar çiğnenip havaya uçuyordu.

Çan takma günü yokuşu tırmanan halk, gene o halk, kadınları ile, çocuklariyle, delikanlı ve ihtiyarlariyle geçiş yollarına dökülmüştü. Bu fırtına gibi, kasırga gibi, kuruntu verici bir sevinç coşkunluğu idi.

«Akşam»ın gene aynı odasına döndüm. Boğaziçi gene karşımda idi.

Ağır bir hastalığın nöbetleri içinde ölümü iki gözleri ile görmüş gibi olanlar vardır. Ben iki gözümle battığımızı gördüm ve kurtulduğumuzu gördüm.

Mustafa Kemali unutamam.

O sonra daha da büyüdü. Kendi milletine tekrar o günleri göstermek için, asıl kurtuluş savaşına zaferden sonra girdi.

İnkılâp nizamının Atatürk'ü zaferin Mustafa Kemalini gölgede bıraktı. Kendini gene kendi geçti.

Gençler, bizim çektiklerimizi çekmemek ve bu halka çektirmemek için, siz de Atatürk'ü unutmayınız. Mustafa Kemal bizimdi. Atatürk sizindir.

Cumhuriyet: 1951 **Falih Rıfkı ATAY**

ANNEMİN MEZARI BAŞINDA

27/1/1923 İzmir

Zavallı validem bütün millet için mefkûre olan İzmir'in mukaddes topraklarına tevdi-i vücud etmiş bulunuyor.

Arkadaşlar, ölüm hilkatin en tabiî bir kanunudur. Fakat böyle olmakla beraber bazen en hazin tecelliler arzeder. Burada yatan valdem, zulmün, cebrin bütün milleti felâket uçurumuna götüren bir idarei keyfiyenin kurbanı olmuştur. Bunu izah etmek için müsaade buyurursanız hayat ıztırabının bâriz bir kaç noktasını arzedeyim. Abdülhamit devrinde idi. 1320 (1905) tarihinde mektepten henüz erkânıharp yüzbaşısı olarak çıkmıştım. Hayata ilk hatveyi atıyordum. Fakat bu hatve hayata değil, zindana tesadüf etti. Hakikaten bir gün beni aldılar ve idarei müstebidenin zindanlarına koydular. Orada aylarca kaldım. Valdem bundan ancak mahbustan çıktıktan sonra haberdar olabildi. Ve derhal beni görmiye şitap etti. İstanbul'a geldi. Fakat orada kendisiyle ancak üç beş gün görüşmek nasip oldu. Çünkü tekrar idarei müstebidenin hafiyeleri, casusları, cellâtları ikametgâhımızı sarmış ve beni alıp götrümüşlerdi. Valdem ağlıyarak arkamdan takip ediyordu. Beni menfama götürecek olan vapura bindirilirken benimle görüşmekten menedilen valdem göz yaşlariyle Sirkeci rıhtımında elemler ve kederler içinde terkedilmiş bulunuyordu. Menfada geçirdiğim tehlikeler onun hayatını ıztıraplar ve göz yaşları içinde geçirtimştir. Başka bir nokta daha: Mütareke zamanında Anadolu'ya geçtiğim vakit, valdemi muztarip bir halde İstanbul'da terke mecbur olmuştum. Yanımda kendisinin terfik ettiği bir adamım vardı. Bunu Erzurumdan İstanbul'a gönderdiğim zaman valdem bu adamın yalnız olarak geldiğinden haberdar olduğu dakikada, benim hakkımda Halife ve Padişah tarafından verilmiş olan idam kararının infaz edildiğini zan

eylemiş ve bu zan kendisini felce duçar etmişti. Ondan sonra bütün mücadele seneleri onun hayatını elem, ıztırap içinde geçirmişti. Padişah ve hükümetinin ve bütün düşmanların daimî tazyiki ve işkencesi altında kalmıştı. İkametgâhı bin türlü sebep ve vesilelerle basılır ve taharri edilir, kendisi iz'aç olunurdu. Valdem üç buçuk senelik bütün gece ve gündüzlerini göz yaşları içinde geçirdi. Bu göz yaşları ona gözlerini kaybettirdi. Nihayet pek yakın zamanda O'nu İstanbul'dan kurtarabildim. O'na kavuşabildim ki, O artık maddeten ölmüştü, yalnız mânen yaşıyordu.

Valdemin ziyaından şüphesiz çok müteessirim. Fakat bu teessürümü izale ve beni müteselli eden bir husus vardır ki, o da anamız, vatanı mahv ve harabiye götüren idarenin artık bir daha avdet etmemek üzere mezarı âleme götürülmüş olduğunu görmektir. Valdem bu toprağın altında, fakat hakimiyeti milliye ilelebet payidar olsun. Beni müteselli eden en büyük kuvvet budur. Evet, hâkimiyeti milliye ilelebet devam edecektir.

Valdemin ruhuna ve bütün ecdat ruhuna müteahhit olduğum vicdan yeminimi tekrar edeyim. Valdemin medfeni önünde ve Allahın huzurunda aht ve peyman ediyorum, bu kadar kan dökerek milletin istihsal ve tesbit ettiği ve hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icabederse valdemin yanına gitmekte aslâ tereddüt etmiyeceğim. Hâkimiyeti milliye uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun.

Gazi M. KEMAL

K U B İ L A Y

Devrim düşmanı geri düşünceli yobazlar, Menemen'de ayaklanarak, öğretmen Kubilây'ı şehit etmeleri üzerine, öfkelenen Ata:

— Menemen, top ateşine tutulsun, taş taş üstüne kalmasın, istasyona yeniden bir kasaba kurulsun, demiş ise de, buna karşı Fevzi paşa:

— Bütün halkın suçu yok, mahkeme kuralım, suçu olanları cezalandıralım, demesi üzerine, çok sevdiği ve her zaman «benim dağım» dediği Fevzi paşa'nın bu arabulma davranışını iyi karşılamış, biraz yumuşayarak:

— Devrimlere karşı gelenlere acımmaz, ilerlemeyi köstekliyen bu geri görüşlü kimseler, millet hainidir. Sizin sözünüz doğru, ben de buna uyarım, dedi.

ATATÜRK'ÜN SOFRALARI

O'NUN SOFRALARI, İÇKİSİYLE BERABER, MUTLAKA BİR FİKİR VE MÜNAKAŞA SAHNESİYDİ. BAZILARININ AKSİNE, İÇKİ İÇİN KİMSEYİ ZORLAMAZDI.

— I —

Atatürk, eskidenberi —az bir zaman müstesna—, bekâr yaşamış bir adam olmakla beraber bir «münzevî» değildi. Selânik'te erkân-ı harbiye dairesinde işini bitirir bitirmez, yazsa Beyaz Kule bahçesinde, kışsa muhakkak Yonyo birahanesinde arkadaşlarile birlikte bir masa başında toplanır, arasına havaî bir konu, fakat ekseriya ciddî bir bahis açar, hem bira veya rakı içilir hem de uzun uzun konuşulurdu. Askerî mahfildeki harp oyunları esnasında, nasıl topluluğa fikirleriyle, tenkitleri ile hâkim oluverirse, Yonya'da veya Beyaz Kule bahçesinde de bu vaziyeti sezilirdi.

Gece gündüz, durmak dınlenmek bilmeyen bu hârika adam, meselâ harp oyunlarında filân ve filân tepenin harita üstünde gösterilen râkımını tashih eder, yerine, bizzat tesbit ettiği râkımı ortaya atarak tashih ettirirdi.

Mahfil müdürlüğüne getirttiği üsteğmen Sadrettin (*), ona hayrandı.

(*) Selânik'ten tanıdığım Üsteğmen Sadrettin, derviş meşrep, halûk, daima güleryüzlü, zeki bir gençti. Atatürk onu pek sevdiği için askerî mahfile müdür nasbettirmişti. Balkan Harbinden sonra kaybolmuştu. 1921 yılında Trabzon Lisesi Müdürü iken, camları tozlu ve izbeye benzer bir dükkânda onu gördüm. İçeri girdim, mühürcülük yapıyordu. Konuştuk, bittabi emekliye ayrılmış, romatizmadan beli bükülmüş, ihtiyar bir kambur hâlini almıştı. O esnada Trabzon'da «İstiklâl» adı ile bir gazete çıkıyor, Gazi Mustafa Kemal'e atıp tutuyordu. Sadri bu gazeteden bahsetti. Sahiplerine lânet etti. Lâf bu yola dökülünce «Sadriciğim, halini niçin Gazi'ye bildirmiyorsun? O seni tanır, kadirşinastır» dedim. Cevap verdi: «— Ben bugün bir canlı cenazeyim, ne işe yarayabilirim ki, bugün vatan uğrunda gece gündüz uğraşan büyük adama başvurayım- Sakın sen de yazma» dedi. Bundan pek az sonra ben Trabzon'dan ayrıldım. Ne olduğunu bilmiyorum.

«Mustafa Kemal Bey bugün mahfile gelir gelmez, odasına kapandı, not defterini çıkardı, haritadaki birçok yerleri tashih etti. Harita üstündeki oyunlar başlamadan önce bütün bu işleri yaptı» derdi. Yani Atatürk fikirlerini empoze ederdi amma, körükörüne diktaya gider bir adam da değildi. Ölünceye kadar, mütemadiyen kafasını işletmiş, daha doğru bir tâbirle kafası işlemiş, yorulmak bilmez bir hârika idi.

Bu halini Cumhurreisi olduktan sonra da müşahede ettik. O-'nun akşam sofraları, içkisiyle beraber, mutlak bir fikir ve münakaşa sahnesiydi. Bazılarının zannı gibi, içki için kimseyi zorlamazdı. Bakınız hatırıma gelen bir vak'ayı kaydedivereyim. Bir akşam sofra misafirleri arasında Amasya Tarihi müellifi Hüseyin Hüsamettin Efendi de bulunuyordu. Hocanın bir şey almadığını gören Atatürk:

— Hoca Efendi bir şey almıyorsunuz? diye sordu. Hüsamettin Efendi, sofraya hizmet edenlerden birine limonata ısmarladı. Atatürk:

— Allah Allah, burası içki sofrası! Rakı, bira içmez misiniz? diye sordu. Hocanın:

— Hayır efendim, müsaadenizle limonata içeceğim; demesi üzerine de:

— Hay hay, siz bilirsiniz, dedi. Konuşulan bahse devam etti.

Sofra, akşamları sekiz buçuk, dokuzda başlar ve gece çok defa sabah üçe dörde, hattâ beşe kadar sürerdi. Hüsamettin Hoca limonatasını içti, anlaşılan yüreği ezildiği ve acıktığı için sofrayı dolduran mezelere bakıyor, limonata ile yenebilecek bir şey arıyordu. Zeki Atatürk münakaşa sırasında bunu sezinlemiş, hizmet edenlere:

«— Şu zata, limonatası ile yiyebileceği bir şey getirin, aç kalıyor! demişti. Hocanın önüne bisküvi, baton sale, şu bu konuldu. O da bunlarla limonatasını içti. Bilvesile şunu da kaydedeyim ki, Atatürk içmeye icbar, hattâ imâ etmediği halde sonra bir kere daha sofrada rastladığım Hüsamettin Efendinin, bira içtiğini gördüm!

Atatürk'ün sofrasından hatırımda kalan bir iki şeyi sıralayayım:

Dâvetliler, Atatürk yukardan ininceye kadar ekseriya bilârdo salonunda vakit geçirirler, bilârdo oynayanları seyrederlerdi; bir akşam baktım, bizim Kâzım Nâmi de var. Meclis Reisi Kâzım Özalp, Eskişehir Mebusu Yusuf Ziya Özer'le bilârdo oynuyor, biz de seyrediyorduk. Kâzım Nâmi pek eskiden tanıdığı Kâzım Özalp'a takılıyordu. Özalp, müsamaha ile beraber:

«— Kâzım Nâmi uslu otur,» diye birkaç kere nâzikâne ihtarda bulunduğunu işittim. Çocuk mizacından sıyrılamıyan samimî Kâzım Nâmi bu ihtarlara pek aldırış etmedi.

O aralık «Atatürk iniyor» haberi işitildi. Kâzımın yanına gittim. Sofrada hareketlerini ayarlamasını ihtar ettim: Mustafa Kemal'i sen mi bana öğreteceksin, tâ Meşrutiyetten önce ben onunla arkadaşım» dedi. Pekâlâ dememe kalmadı. Atatürk bilârdo salonuna girdi. Ve Kâzım Nâmi'yi görür görmez elini uzattı:

— Safa geldin Kâzım Nâmi! diye herkesten önce ona iltifat etti. Yemek salonuna geçildi.

«Güneş - dil» teorisi zamanı idi. Masanın baş tarafında ve Atatürk'e yakın bir yerde koca bir siyah tahta duruyordu. Hem «aperatif» alınıyor, hem de Atatürk'ün kendilerine işaret ettiği arkadaşlar, tahta başına geçerek yazdırdığı kelimelerin, Güneş - Dil formülü ile etimolojik vaziyetlerini tahlil ediyorlardı. Rahmetli İbrahim Necmi'ye, sonra bana işaret etti. Sıramızı savarken Falih Rıfkı Atay:

«— Paşam bu işi hocalar iyi başarıyor, bakınız İbrahim Necmî ve Ali Canip ne kolay yaptılar.» dedi. Ben bu sözden hemen istifade ettim:

«— Atatürk, kırk sekiz yaşındayım, etimoloji ile şimdiye kadar uğraşmadım, şimdiden sonra da zât-ı devletlerine bu hususta faydalı olamıyacağımı sanıyorum,» dedim. Atatürk ne demek istediğimi bittabi derhal intikal ederek, güler yüzle:

«— Pekâlâ, sen o büyük kamus için kitaplardan derlettiğin fişlere devam et, bundan sonra Güneş - Dil meselesi ile uğraşma» dedi. Ve başka arkadaşları kaldırmağa başladı. Yanıbaşımda oturan Kâzım Nâmi boyuna parmağını kaldırıyor, tahtaya kalkmak istiyordu. Nihayet Ata:

«— Buyrun bakalım! dedi. Kâzım tahta başına geçti. Atatürk bir ibare yazdırdı. Kâzım bittabi bunu formüle vuramadı. Atatürk bekledi, bekledi; nihayet:

«— Hem yapamazsın, hem kendini kaldırtırsın, beceriksiz!» dedi ve fakat (Yerine otur!) demedi. Kâzım, belki yarım saat ayakta kaldı. Dizlerinin yorulduğu görülüyordu. Atatürk:

«— Efendim, bu zâtı tâ Selânik'ten tanırım, samimî adamdır, fakat işte böyle beceriksizlikleri de vardır,» diye biraz daha söylendi, nihayet oturmasına müsaade etti. Ertesi gece tabiî, Kâzım yoktu. Atatürk beni yanına çağırdı:

«— Dün akşam Kâzım Nâmi'yi biraz hırpaladım, çok eski ve samimî bir arkadaştır. Onu çağırıp gönlünü alacağım.» dedi. Cevap verdim:

«— Paşam, Kâzım sizi tâ gönülden sever, âşıkınız ve hayranınızdır.»

«— Bilirim, hakikaten beni sever, amma bir kere çağırıp gönlünü alacağım.» dedi. Ertesi günü sabahleyin Meclise gittim. Gazinoda

kahve içerken Kâzım geldi. Müjdeyi verdim: «Amma sen gene lâübalilik etmemeğe gayret et.» dedim. O akşam ben Çankaya'da bulunmadım. Kâzım'ın ifadesine göre Atatürk, davet etmiş, tâ yanına oturtmuş. Hazır bulunanlara karşı onu taltif etmiş, gönlünü almış.

İşte bir fıkra ki Atatürk'ün yüksek ahlâkını, ruh necabetini, müstesna adamlığını açıkça gösterir. Kimsenin gönlünün kırılmasına tahammül edemezdi...

Gene bir akşam sofraya otumuştuk. Atatürk tarih hakkında Âfet hanımla İsmet Paşa arasında bir fikir ve görüş ayrılığı olduğundan bahsetti. Âfet hanım: «Tarihin bilhassa genç nesle milliyet ve iyi fikirler aşılamak için bir vasıta olduğunu» ileri sürmüş. İsmet Paşa ise, «her ilim gibi tarihin, ilk hedefinin kendi sahasındaki hakikatleri olduğu gibi ortaya kaymak olduğunu, bilvasıta ondan istifade edilse bile, bu istifade uğruna tarihî hakikatleri aynen tahkik ve tesbitten ayrılmamak icabettiğini» ileri sürmüş.

Atatürk:

— Bu mesele hakkında Ali Canip Beyi hakem yapalım, bakalım onun fikri nedir! dedi.

Kendi kendime, içimden:

«El'aman ey dil ne müşküller sual olmuş sana!...»

Demekle beraber, ayağa kalktım, şunları söyledim:

— Efendim, ben, Hanımefendi ile Paşa hazretlerinin mütalâaları arasında ve esasta bir fikir anlaşmazlığı görmüyorum. Çünkü Tarih esas itibariyle, her ilim gibi yalnız kendi sahası içindeki hakikatleri arar, başka bir mülâhaza tesiriyle bu aramasından fâriğ olamaz. Bu fikri ileri süren İsmat Paşa hazretlerinin mütalâasına, Hanımefendinin de iştirâk edeceklerine şüphe etmiyorum. Amma, bir muallim, dersinde tabiî her mevzu gibi tarihten de istifade edecek ve öğrencilerine tarih hâdiseleri delâletiyle millî ve ahlâkî telkinler yapacaktır. Bunu da Paşa hazretleri bilirler ve kabul ederler, yani mesele esasında hiçbir ihtilâf arzetmiyor.»

Benim sözlerimi işitemiyen İsmet Paşa, Atatürk'e benim ne söylediğimi sordu. Atatürk eliyle parmaklarını birleştirerek iyi işaretini verdi ve bahsi kesti.

Bazı geceler, bahis şaka sınırını aşmazdı. Meselâ bir akşam Üniversite hocalarından Fazıl Nazmi Beyle Ahmet Cevat Beyi birbirine kapıştırdı.

Mevzu eski Yunanca ve yeni Yunanca —Yani Rumca— mese-

lesi idi. Şakaya pek istidadı olmayan ve pek çok dil, bu arada eski Yunancayı —Çünkü yıllarca darülfünunda onu okutmuştu— bilen Fazıl Nazmi Bey, birdenbire «Paşam o eski Yunancayı bilmez» deyiverdi. Müfrit ve sinirli olan Cevat Bey de birden taştı. Ve Türkçeyi de unutarak Fazıl Nazmi Beyle Rumca münakaşaya başladı. Atatürk işin kıvamına geldiğini görünce:

— Yoo, Cevat, kaçamak istemem, Türkçe cevap ver ki biz de anlayalım, dedi. Cevat Bey coşmuştu, ağzından âdetâ köpükler saçılıyor.

«— Paşam bu nasıl lâf, ben Yunanca bilirim. Benim bilmediğimi nasıl söyleyebilir?» dedi.

Atatürk, neş'e içinde Fazıl Nazmi Beye teklif etti:

«— Eski Yunanca bir ibare yazınız, Cevat Bey onu hem Türkçeye, hem de yeni Yunancaya tercüme etsin!» dedi.

Fazıl Nazmi Bey tahtaya bir ibare yazdı, oturdu. Cevat Bey kalktı. Biraz duraladı. Atatürk:

«— Galiba kıvıramıyacak» deyince, Cevat Bey:

«— Amma Paşam tarafsız kalın, beni şaşırtmayın» dedi. Hepimiz ihtiyarsız güldük. Buna da içerledi, kafasını iki tarafa salladı ve bir çırpıda Türkçe ve Rumca tercümelerini yazdı.

Fazıl Nazmi Bey, şaka ile pek başı hoş olmıyan bir arkadaştı. Bundan dolayı lâtife yoluyla değil, ciddî ve samimî bir tavırla:

«— Paşam, hem Rumcası, hem Türkçesi yanlış» deyip kesti, attı. Gene curcuna koptu... Fakat Atatürk işi yeter buldu, münakaşayı kesti. İşte sofrada arasıra böyle lâtifeler de olurdu.

Bir akşam Atatürk benden bir kaç şiir okumamı istedi. Birkaç parça okudum. Devam etmemi söyledi. Gene iki üç parça okudum:

«— Paşam hatırımda bu kadar var» dedim. Kendi parçalarımdan okumamı emretti. «Şarkın Ufukları» adlı manzumemi okudum. Bu şöyle bitiyordu:

«Her zulmü, kahrı boğmaya bir parça kan yeter.»
«Ey Şark, uyan yeter; yeter ey Şark, uyan yeter!»

Sofrada bulunanlardan Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Aras:

«— Paşam bu manzume yirmi beş yıl önce yazılmıştır.»

Diyerek, kendi zu'munca bir su'i tefehhümün önünü almak istedi. Atatürk kaşlarını çatarak şu cevabı verdi:

«— Ne demek istiyorsunuz beyefendi, bugün yazılmış olsa ne çıkar?»

Atatürk, asla dar düşünmez, vesvese ile alışverişi olmayan engin zekâlı bir adamdı. Onun sofrasında hırpalananları, hattâ ağlayanları gördüm, fakat Atatürk her zaman kibar, her zaman centilmendi.

Ali Canip YÖNTEM

— II —

Atatürk bir akşam sofraya oturulmadan önce misafirlerine dedi ki:

— Hitler, bana bir filim yollamış. Yukarı çıkalım da seyredelim..

Önümüze düştü:

«Buyurun!» dedi... Çıktık. Filim başladı. Filim, Nazi'lerin, henüz iktidarı almadan önceki hallerini gösteriyordu: Omuzlarında silâh yerine uzun sopalar... Gayet muntazam ve heybetli bir yürüyüş... Sahne değişiyor; fakat her sahnede daima Hitler, yüksek bir yerde... Teşkilâtını kendi usulünce selâmlıyor... Ve filim hep bu monotoni içinde devam etti ve sona erdi.

Salon aydınlanınca Atatürk ayağa kalktı. Önümüze düştü. Aşağıda, sofra başında sıralandık...

Atatürk, ortaya bir mesele attığı zaman, o mesele hakkında fikrini söylemeden, etrafına sormak âdeti idi:

— Nasıl buldunuz? dedi... Bu sual misafirlerin fikrini almak için değil, lânse ettiği mesele hakkında bir mukaddime mahiyetinde olurdu. İçimizde hık mık edenler, şöyle veya böyle; birkaç kelime ve cümle söylenir oldu... Atatürk'e bu kadar kâfi idi... Bu tarz Atatürk'ün eskidenberi tâkip ettiği usuldü. Selânik'te iken Yonyo'da veya Asker klübünde de böyle yapardı. Önce arkadaşlarını söyletir, sonra kendisi itiraz kabul etmez bir mantıkla söze başlar ve daima mevzua hâkim olurdu. Orada Askerî Kulübünde harita üstünde harb oyunları tertip ettirdiği geceler, Yunus Nadi ile ben —iki sivil dinleyici— kendi rütbesinden yüksek subaylara karşı, pervasızca tenkidlerini yapıp, dâvayı kazandığını görürdük. Muallim Naci'nin «İrcâ-ı Nazar» ünvanlı manzumesinde, Napolyon hakkında söylediği bir mısra, Atatürk için de sahih idi:

Her harbe o talip, yine her yerde o galip

Şu fark ile ki, Napolyon için harp âdeta bir «satranç» oyunu idi... Atatürk aslâ bir «sergüzeştçi» değildi. Ve olmamıştı... Bilâkis sergüzeştçilerin karşısına dikilir, onları amana getirirdi... Hitler'in yolladığı filmi bize seyrettirdikten ve ortaya attığı «Nasıl buldunuz?» sualinden sonra, fikirlerini şöyle sıraladı ve neticeye vardı:

«— Efendim, bu adam, filimde gördüğünüz gibi tiyatral bir hamle ile işe girişti... Bugün Almanya'nın bütün askerî gücü onun elinde... Yarın harbe girişecektir. O ve onun mukallidi Mussolini harbe hazırlıkla meşguller... Evet yakın bir atî'de harbe dalacaklardır.

Dalacaklardır, çünkü asker değillerdir, harp ne demektir bilmezler... Harb bir felâkettir ve hele bu iki müttefik için muhakkak

ölümdür. Talih Almanya'ya öyle bir toprak vermiştir ki, o, daima iki ateş arasında kalmağa mahkûmdur...

Kör körüne hesapsız, kitapsız bir nefis itimadı, tamamen otomatik bir ordu sistemi, ilk hamlede korkunç bir kuvvet tesiri yapacak, fakat bir kere bir tarafı sakatlandı mı, târümar olacak, o çalışkan millet yere serilecektir. Ortada ne Hitler, ne teşkilâtı kalacaktır. Mussolini'den hiç bahse hacet yoktur, o, efendisinin ortadan kalktığı gün yok demektir...»

Zeki, uzağı gören Atatürk, Hitler'in âkıbetini göremedi, fakat benimle beraber o gece bu sözleri dinliyenler gördüler... Ve O'nun «önceden görme» kudretine hayran oldular.

Bir gece Dolmabahçe Sarayında, sofra başındayız. Atatürk pek neş'eli:

«— Hepimiz, ayrı ayrı birer şarkı söyliyelim» dedi. Yanında merhum Reşat Nuri vardı. Etrafa baktım: Hemen çoğumuz ses cihetinden sıfırdık: Maarif Müsteşarı İhsan Bey, Vakit Başmuharriri Asım Bey, Reşat Nuri ve ben. İlk piyango Reşad'a düştü. Sevgili dostum âdeta kırıtarak: Telgrafın telleri'ne başladı. Atatürk hemen «Çok güzel ama kâfi» dedi. İhsan Beye teklif ederken Reşat Nuri'nin muzipliği tuttu. Kulağıma «İhsan Bey muhakkak en ziyade maval'da muvaffak olur» dedi. Kendimi zor tuttum. Asım Bey, kendine mahsus sükûnetle bir şeyler söylemek istedi. Fakat kıs kıs gülmesi terennümün devamına mâni oldu. Atatürk bana işaret etti, dedim ki:

«— Paşam, müsaade buyurunuz, beni istisna ediniz... Çünkü tâ ilk gençliğinizdenberi her sahada daima ileri yürüdünüz, harp meydanları zaferlerinizle dolu... Fakat sesimi işitir işitmez, korkarım ki masayı terkedeceksiniz!...» Güldü. Israr etti. Dedim ki:

«— Paşam, Ruşen Eşref Bey yardım ederse, belki nöbetimi pek zararlı savmam...»

«— Peki» dedi. Ruşene «Yine zevrak-ı derunum»u okumamızı teklif ettim. Bu bir güzel parçadır ki güftesi «Şeyh Galip» merhumun, bestesi Dede'nindir. «Dar-ül Muallimin-i Âliye» Birinci Harp esnasında Kadıköyünde «Sen Josef» mektebinde bulunurken, rahmetli «Süreyya» Bey bu harikulâde parçayı, daha birçokları ile birlikte talebeye öğretmiş, çocuklarımız hakikaten nefis bir terennüme muvaffak olmuşlardı. Ruşen ve ben, o zaman orada öğretmendik. İşte şimdi Atatürk'ün huzurunda bunu söyleyecektik. Ruşenin sesi güzeldi, zaten herşeyi taklitte fevkalâde istidadı vardı. Başladık:

Yine zevrak-ı derûnum...

İki mısra' söylemiştik ki Atatürk:

«— Güzel güzel ama tekke kokuyor...» dedi. Böylece bâdireyi atlattık...

Sofraya davetli arkadaşlardan bir kısmı, bir bahis açıldığı zaman ileri geri söylenmeğe başlarlar, bir ikimiz, aralarında ben de olmak üzere, lâfı uzatmamak için susardık. Birgün bir dostum «Ali Canip Bey, daima susuyorsunuz, Atatürk şahsen size sual tevcih etmezse bahse karışmıyorsunuz» dedi. Cevap verdim: «Bu büyük adam bizi akıl danışmak için çağırmıyor, bize kendi fikirlerini telkin için çağırıyor. Dikkat ederseniz bana bilhassa sorduğu zaman bile cevaplarım aspirin komprimesi gibidir ve bu kâfidir.» dedim.

Sofra müdavimlerinden eski bir arkadaşım vardı. Atatürk bir akşam ona «Cumhuriyet Gazetesi»nde imzası altında neşretmek üzere bir makale zemini dikte etti. Arkadaş beyaza çekmek üzere yan odalardan birine çekildi. Atatürk bize dedi ki:
«Çok çalışkan, âdeta canlı bir makinedir. Maksadı da derhal kavrar. O önce Abdülhamid'e hizmet etti, sonra İttihatçılara, şimdi de bize. Elbette bizden sonra da başkalarına edecektir.» Evet belki böyle idi, fakat ömrü vefa etmedi. Hakikaten çok zeki ve zekâsı nisbetinde yorulmak bilmaz bir çalışkanlığa mazhar olan bu arkadaş, Atatürk'ün ölümünden biraz evvel vefat etti.

Atatürk hakikaten vefakârdı. O'nun hastalığının başlangıcı olan zamanlarda (1938) de ben de ehemmiyetlice bir ameliyat geçirdim. Bir gün huzurundaki arkadaşlara:

«— Ali Canib'i görmüyorum. O muhakkak bana gelirdi» demiş. İsmail Müştak:

«— Paşam, mühim bir amelyat geçirdi» cevabını vermiş. Ben Doktor Asım Beyin Şişli Şifa Yurdunda yatıyor ve kımıldanamıyordum. Ameliyatımı rahmetli dostu Akif Şakir yapmıştı. Bir gün Asım bey yanıma geldi.

«— Atatürk'ün Başyaveri Celâl Bey şimdi telefon etti. Atatürk hatırınızı sormuş. Celâl Bey ameliyatınız hakkında malûmat istedi, izahat verdim» dedi. Bir telgrafla, doğrudan doğruya kendisine arz-ı teşekkür ettim. Atatürk kendi hastalığı esnasında beni hatırlamış ve Başyaverle hatırımı sormuştu. Bu büyük adam vefakârdı. Bundan sonra ziyaretçilerim, beni merak eden, hatırımı soran dostlarım hayli çoğalmıştı.

Ruşen Eşref, ikimizin ahbabı bir zatten bahsederken birgün bana dedik ki: «— İkimizi de bu akşam evine dâvet ediyor. Kendisine

kuşgönü pastırma gelmiş. Mutlaka geliniz, beklerim diyor, Gazi'den izin alalım da gidelim...»

«— Pekâlâ» dedim ve gittik. Bir iki tanıdık daha vardı. İçtik ve enfes pastırmadan da, bol bol yedik. Saat gece onbire doğru kapı önünde bir otomobil sesi işitildi. Arkasından kapı çalındı. Ev sahibi aşağı indi ve hemen yukarı çıkarak, haberi verdi:

«— Atatürk otomobil yollamış, size istiyormuş.»

Eyvah... Çünkü Gazi'nin sofrasında meza olarak kuş sütü bile vardı, fakat hemen her Rumelili gibi, o da pastırmadan ve sarmısaktan nefret ederdi. Şimdi ne yapacaktık? Ev sahibine dedim ki:

«— Aman birader bize birer demet maydanoz bul.»

«— Vallah bizim evde yok, saat de onbiri geçiyor, komşular uyumuşlardır» dedi.

Israr ettim. Nihayet maydanoz bulundu. Ruşen Eşrefle hem çiğniyor, hem gidiyorduk.

Çankaya'ya vardık... Salona girdik. Akşi gibi tenhalıktı. Dört beş kişi ancak vardı. Masanın tâ öteki ucuna iliştim. Ruşen de yanımda.

Gazi: «— Kalabalık yok, yaklaşsanıza» diye emretti...

Dedim ki: «Paşam, kabil olsa, kapının dışında oturacağız.»

«— Niçin?» dedi...

«— Sizden ketmedemeyiz. Pastırma yedik» dedim. Hoşuna gitti.

«— Pekâlâ, aman uzak kalalım» dedi... Neş'e içinde bir iki saat geçirdik..

(Yakın Tarihimiz) **Ali Canip YÖNTEM**

— III —

Bu akşam sofra hususî, tenha ve sakin. Meğer bu sükûn bir ihtilâl saklıyormuş. «Mûtad zevattan başka yalnız rahmetli **Celâl Sahir** ve ben varız.»

Doktor Reşit Galip'te tabiî olmayan dolgun bir hâl var. Gözleri kıvılcım saçıyor. Bütün vücudu bir elektrik bataryası gibi hassasiyet içinde. Dokunulsa ateş alacak.

İçinde kaynaşan heyecanını gizleyemiyor. Nihayet dayanamadı ve sözü Halkevlerinden açtı. (O tarihte Parti Umumî İdare Hey'etinde Halkevleri onda idi.) Temsil kollarında kadın rolleri için Kız Lisesinden kendi arzu ve rızalarıyle seçilen amatör sanatkâr öğretmenlere Maarif Vekili Esat Beyin izin vermediğinden şikâyete başladı.

Reşit Galip istikbaldi... **Esat Bey** mâzi... Bu şikâyet yeni ile eskinin çarpışması idi.

Tiyatro, eski Yunanlılardanberi, insanlık için ve kültür milletle-

ri için bir hikmet ve san'at kaynağı, bir entellektüel hürriyet akademisi, bir millî, insanî eğitim müessesesi olmamış mıydı? Ve Halkevleri temsil kolları bu gayelerle kurulmamış mıydı? Kadın bu kültür hareketinin nasıl dışında bırakılabilirdi?

Reşit Galip'te bu düşünceler hâkimdi. Bunlar Atatürk'ün düşünceleriydi. Reşit Galip O'nun yolunda, O'nun açtığı çığırda yürüyordu. Bunu ve Atatürk'ün kendisine itimadını bildiği için, serbest ve cesur bir eda ile sesini perde, perde yükseltti ve sertleştirdi. Atatürk, büyük bir itidal ve sükûn ile:

— «Merak etmeyin, hepsi düzelecek.» diye doktoru yatıştırmak istedi, fakat bu teminat tatmin etmedi, bilâkis heyecanı şiddetlendi, feveran halini aldı ve nihayet bomba gibi patladı:

— «Kabahat hep sizde... Hocam diye cahilleri başımıza koydunuz!»

Atatürk, Reşit Galip'i çok severdi. Zekâsını, çalışma kuvvetini, dinamikliğini, inkılâpçılığını, vatanseverliğini ve kendisine bağlılığını görmüş, onu samimiyetine almıştı. Onu çok sevdiği için nazını da çekerdi. Sevdiklerinin nazını çekmek Atatürk'ün kalbinin bir ihtiyacı idi. Fakat bu sert itham O'nu kalbinden vurdu: «Sizi bir kere daha sabır ve sükûna davet ederim, arzularınız olacaktır.» dedi. Doktor Reşit Galip o kadar oldgundu ki, nefsine ve sözüne hâkim olamıyor, şikâyet oklarını biribiri ardından, bir yaylım ateşi gibi, Atatürk'ün başına fırlatıyordu. Sofrayı ve oturanları trajik bir hava boğuyor, kimse nefes alamıyordu. Atatürk mustaripti, fakat vakarını ve soğukkanlılığını kaybetmedi. Ve bir arslan kendini ısırmağa kalkan yavrusunu okşar gibi, sakin ve müsamahalı bir eda ile: «Siz böyle konuşmakta devam ederseniz, ben size muhatap olamamakta mazurum.» dedi. Reşit Galip kendini büsbütün kaybetti, çünkü o bir heyecan adamıydı ve yumruğiyle masaya vurarak, şiddetle bağırdı:

— «Beni kovuyor musunuz? Burası milletin malıdır. Allah da gelse beni buradan kovamaz!...»

Bu trajedinin son haddini bulduğu en nazik andı. Acaba Atatürk şimdi ne yapacaktı?... Çanakkale denizlerini İngiliz armadasına mezar yapan, Yunanlıları Anadolu'dan denize döken, Sevr'de esaret muahedesini parçalıyan, Lozan'da, üç asırlık bir inkıraz devrinden sonra ilk feda yeniden, Avrupa emperyalizmini dize getiren, yurt içinde bütün asırlık zincirleri kırarak, esir bir halktan hür ve müstakil bir millet yaratan büyük Fetih'e, kendi eliyle yetiştirdiği, sevdiği ve güvendiği evlâdı, ne kadar sâf ve samimî da olsa, görünüşte işte meydan okuyor ve istemiyerek de olsa, gururunu yaralamış oluyordu. Şimdi ne yapacaktı?... Diktatörler böyle hâdiselerde ne yaparlardı?..

Hayret!... koltuğunu geriye itti, yaralı bir arslan gibi ayağa kalktı, ve:

— «O halde ben buradan giderim.» dedi ve sofrayı terkederek, yandaki yatak odasına çekildi. Bu gidişte, Dumlupınar Meydan Muharebesini kazanan Muzaffer Serdar'ın insan büyüklüğünü çizen bir heykel ihtişamı vardı.

Doktor Reşit Galip şimdi sinir buhranları geçiriyor, söyleniyor ve ağlıyordu. Çok mustaripti. O bu neticeyi istememiş, fakat bir kaza oku yayından çıkmıştı. Arkadaşlar, okşıyarak ve yalvararak onu sofradan kaldırdılar ve Erenköy'e evine gönderdiler.

Bir müddet sonra **Atatürk, Doktoru Maarif Vekili yaptı.** Bu tâyin Atatürk'ün o sofra isyanına bir mukabelesiydi. Aynı zamanda, bu Reşit Galip saadetiydi. Eski Darülfünün lâğvedilecek ve yeni üniversite kurulacaktı. Bu bir büyük inkılâptı; eski müderrislerin çoğu çıkarılacak, yerlerine genç yeniler ve Alman mütehassısları getirilecek, üniversine modernleştirilecekti. Bu ağır nazik iş için Doktor Reşit Galip kuvvetli bir eldi.

Reşit Galip Maarif Vekilliğinden ayrıldıktan sonra, uzunca bir müddet Atatürk'le dargın kaldılar. Bir gece, Çankaya'da Atatürk, birdenbire: «Doktor ne yapıyor? Çağıralım» dedi. Bu âni hatırlayışta bir sjrpriz gizlendiğini sezen ve Atatürk'ün arkadaşlarıyle olan münasebetlerinde daima iyi hava esmesine dikkat eden bayan Âfet:

— «Paşam, şimdi vakit geç, saat iki; başka bir akşam çağırtırız» dedi. Fakat Atatürk fikrini değiştirmedi ve doktor gelince, şen şatır ayağa kalktı:

— «Gel bakalım doktor, seni çok özledim.» dedi. Doktoru, kucakladı, öptü. Doktor sofrada açılan yere oturdu. Sıhhatine içildi. Bir müddet sonra, içeriye iki asker geldi. Atatürk askerlere şu emri verdi:

— «Beyefendiyi omuzlarınıza alın, bana getirin.» Askerler ellerini birbirine bağladılar, doktoru oturttular ve Atatürk'ün yanına götürdüler. Atatürk tekrar ayağa kalktı, doktoru kucakladı, öptü ve askerlere:

— «Gene yerine götürün!» emrini verdi.

Ve Atatürk:

— «Doktor, dedi, işte biz böyle bindiririz ve indiririz!»

Bu bir ders mi, bir sitem mi, bir azizlik mi, bir şaka mıydı? Herhalde Atatürk'e has birşeydi ve sevdiği Reşit Galip'e kayıtsız kalamıyacağını ve onu unutamıyacağını gösteriyordu. Ve bundan sonra sofra neş'e içinde geçti.

Dr. Reşit Galip: 1953 **Hasan Cemil ÇAMBEL**

— IV —

Atatürk İzmir'e bir gidişinde Kordon Boyundaki evinin salonuna büyük bir sofra kurulur. Davetliler tamam olup oturulacağı vakit, sokakta biriken halkın içerisini seyrettiğini gören Vali, perdelerin indirilmesini emreder. Atatürk der ki:

— «Vali bey, dışarıdaki halk acaba bizim ne yaptığımızı sanıyor? İçki içtiğimizden şüphesi yok. Fakat şimdi masa üstünde kadın da oynattığımızı zannedecekler. İçki içmekten başka bir şey yapmadığımızı görmeleri için perdelerinizi açtırınız.»

Yaptığını saklamak müraiiliğine düşmekten daima tiksinmiştir.

Daha da coşkun ve cümbüşlü bir geceden sonra, Çankaya'daki evine gitmiştim. Kendisine dedim ki:

— «Şimdiye kadar sizin için ecnebi dillerde yalnız frenkler yazdılar. Biz yanındayız. Sizi onlardan daha iyi tanıyoruz. Müsaade etmez misiniz, Yakup Kadri ile ben hayatınız ve eserleriniz hakkında bir kitap hazırlasak?...»

Bilârdo istakasını bırakarak yüzüme baktı:

— «Dün geceyi yazacak mısınız?»

— «Canım efendim, bu kadar da hususiyetlere girmeğe ne lüzum var?»

«Ama bunlar yazılmazsa ben anlaşılamam ki...»

Dünya: 3.3.1952 **Falih Rıfkı ATAY**

— V —

Atatürk, boş zamanlarında çok defa Muhafız Alayındaki erlerin güreşlerini seyrederler, onların en küçük teknik hatalarını bulup tashih ederlermiş.

— «Dün yirmi neferin güreşlerini seyrettim. Birbirleriyle kıyasıya döğüştüler, her musaraanın sonunda biri galip çıkar ya!... Çok ve ciddî çarpıştılar. Okadar ki gömlekleri parçalandı. Bu derece döğüşmeye ben sebep olmuştum. Gömleklerini ödemem icab ederdi. Kendi gömleklerimi bunlara dağıttım. Giymelerini söyledim. Hiçbirisi giymedi... Hayretle sebebini sordum: «Köylerimize, çocuklarımıza ve evlerimize bundan daha büyük ne götürebiliriz?» dediler.

Atatürk zile bastı... Emir verdi:

— «Benim elbise dolabımda üzeri etiketli bir nefer gömleği var. Onu alıp buraya getiriniz!...»

— «Bu gömleği görüyor musunuz arkadaşlar! Dün akradaşlarının hepsiyle başa çıkan neferin gömleği... Yamalı bir gömlek, fakat, tertemiz... Türk köylüsü gibi... Onun ruhu gibi sade... Kendi dola-

bımda, kendi eşyalarımın yanında, benim için sevimli, gözümü doyuran, içimi ferahlandıran bir hâtıra...»

Hudutsuz mavi gözlerinin içi hafif bir yaş parlaklığıyle sıvandı:

— «Dünyada sevgisi benim için yegâne cömert olan şey Mehmedin, Türk köylüsünün asaletinden gelen şeylerdir. Onun sevgisine inanmış ve kanmış olanlar, insanların en bahtiyarıdırlar» dediler.

Tarifi bence asla mümkün olamayan bu insanî sahnelerden, içinin taşkınlığı, sesindeki ürpermelerden anlaşılan bir arkadaş:

— «Atam, dedi, sizin bu içli, asîl duygularınızda inkılâbın büyük edebiyatı çağlayan haliyle seslenmekte, ne çare ki; en marifetlilerimiz, en cömert istidatlarımız bile bu gömlekleri işleyebilmek, nakledebilmekten çok uzaktırlar. Sana bizler kâfi değiliz...»

Atatürk'ün yüzünü pembe bir mahcubiyet rengi kapladı, pişmanlıkla o güzel başını önüne eğdi, hafif bir sesle:

— «Estağfurullah» dedi.

Yücel: Kasım 1939 **Ferit Celâl GÜVEN**

— VI —

Bir akşam yanındaki hanıma sofrasındaki bir davetliyi göstererek:

— Bu adamın ne bayağı olduğunu bilemezsiniz, demişti. Hani çöp tenekesi vardır. İçine her türlü süprüntüler konur. Ne kadar boşaltsanız, dibinde yapışık birşeyler kalır. İşte bu o şeylerdenrir, sözlerini ilâve etmişti.

Hanım şaşırarak:

— Aman Paşacığım öyle ise ne diye sofranıza alıyorsunuz? demesi üzerine:

— Ha... İşte onu sen bilemezsin, kızım... cevabını vermişti.

Dünya: 22.5.1952 **Falih Rıfkı ATAY**

— VII —

Bir baloda:

Atatürk'e ayrılmış olan masa önüne herkes ailesi ile birlikte gelip kendilerini takdim ediyorlardı. Ben de eşim ve kızımı takdim ettim. Paşa ayağa kalktı. Bize yer göstermek lütfunda bulundu. Oturduk. Kızıma baktı ve dönerek, kızım Bedia'nın adını ve yaşını sordu. On altı yaşında olduğunu söyledim. Paşa hazuruna hitap ederek:

— «Asaf ile bir mahallenin çocuğuyuz. Belki aynı yaştayız da.. Demek ben de vaktiyle evlenmiş olsaydım, on altı yaşında çocuğum olacaktı.»

Buyurdu. Çok mütehassis idi. Güzel gözlerinin nemliliği farkediliyordu. Eşim ayağa kalktı:

— «Paşam, bütün millet sizin çocuklarınızdır.» dedi.

— «Doğru; işte ben de bununla teselli buluyorum. Evet, milletim sağ olsun.»

Ve bir an sonra ilâve etti:

— «Belki benim çocuğum olmadığında bir hikmet vardır. Çok sevdiğim bir tayımın ölümünden o kadar müteessir olmuştum ki, günlerce acısını unutamadım. Yemek yiyemedim. Ya çocuğumu kaybetmiş olsaydım; ne olurdum bilmem...»

Tan: 8.6.1949 **Asaf İLBAY**

— VIII —

Yalova: Yıl 1938

— «Buyurunuz efendiler! diye bağırdı. Kendinizi evinizde addetmenizi rica ederim.

Saate baktım:

Yediye on var.

Hayatı neş'e ile hülâsa eden büyük adamın misafirleri sofraya otururlarken, tanburi Selâhattin'in ilk akortları kulağıma çarptı. Bu gece masada içki de vardı. Bir müddet sonra Atatürk'e mukadder olan en son eğlence ve neş'e gecesi olduğu pek acı tarzda anlaşılacak ve belki de tarihe ilâvesindeki fayda inkâr edilemiyecek olan gece başlıyordu.

Tanburi Selâhattin, müthiş yorulmuştu. Ancak, insan takatinin fevkinde bir «cebrinefis» gösterdiği için sandalyası üzerinden düşmediği anlaşılıyordu.

Evvelâ bir: «Eseri hicrin olan yâreme bak...» dinledik.

Az sonra: «Bir ilâhi neş'e doğsun nağmei tanburdan...» dinledik.

Bunu da: «Eseri hicrin olan...» daha takip etti.

Nihayet mızrap dönüp dolaştı: «Mâni oluyor halimi takrire hicabım»a dayandı.

Artist güzel çalıyor. Ve şarkılar bu gece, bunları yazıp bestelemiş olanların duydukları ve ifadeye çalıştıkları tahassüslere tamamiyle intibak eden bir muhit içinde tekrarlanmaktadır. Atatürk'e dikkat ediyorum: Dudaklarında öyle hafif bir terennüm var ki salonun sükûtu bile bunun işitilmesine mâni gürültü gibi...

Yarı kapalı gözleri kimseye bakmıyor, kimseyi görmüyor. Belki bu nağmelerde şef sihirbaz bir mimari bulur gibi oluyor. Bir mimar ki gençlik günlerine ait hâtıralara, kimbilir bu büyük tarihî şahsiye-

ti tekevvün ettirirken ne ihmal edilmiş bir insan hayatından aziz hâtıralara muhayyileden hat, şekil ve can veriyor. Dalmıştı. Pek enginlere dalmıştı. Birdenbire ürperir gibi oldu. Bir yudum su içmesiyle beraber Salâhattin'e işaret etti:

— Dur! Bu akort bozuk... Lâ sesi kulağıma bozuk geliyor. Ver bana tanburu!

Salâhattin hürmetle doğruldu ve bir mihraba mukaddes bir kitap koyar gibi tanburu, Şef'in asabi parmakları arasına bıraktı. Bu parmaklar teller üzerinde bir iki doşlatı. Sonra mandallardan bir ikisini sıkıştırdı. Fakat üçüncü bir hareket Şef'in dudaklarında bir hayret nidası çıkarttr:

— Vay!... Lâ teli mi, si teli mi? Hangisi ise, işte biri kopuvermiş. Ne yapacağız şimdi? Başka tel yok mu?

— Yanımda yok, fakat otelde var.

— Güzel... Getirt!...

Yüzünde, komşu çocuğunun oyuncağı ile oynarken kazaen oyuncağı kırmış yavrunun mâsum hicabı belirmişti.

Son Balo: 1953 **Nizamettin Nazif TEPEDELENLİOĞLU**

— IX —

Orman Çiftliğindeyiz.

Atatürk Neş'et Ömer beye dedi ki:

— «Bir çocuğum olsa idi, büyük sevinç duyacaktım. Milletime, benden sonra benim neslimden, bana benzer bir evlât bırakmayı çok isterdim. Profesör, bunun çaresi yok mudur?»

Neş'et Ömer Bey gülüyordu. Eşim söze karıştı:

— «Bir değil, birkaç evlâdınız olmalı idi. Belki birisi bir nebze size benzerdi. Çünkü, Paşam, size benzemek okadar güç birşey ki.»

Atatürk'ün güzel gözleri uzaklara, derinlere dalmıştı.

Tan: 8.6.1948 **Asaf İLBAY**

— X —

Şubat 1933 Kırşehir seyahatlerinden :

Sofrada Atatürk, Müfit Efendiye karşılayıcılar arasında tesadüf edemediğini söyler. Ata'nın ne maksatla böyle konuştuğunu birdenbire idrak edemiyen vali: «Dâva takibi için yakın kazalardan birisine gittiğini biliyorum. Burada olsalardı, sofranızda da yer alırlardı, Paşam.»

Valinin bu iltizami cevabındaki mânayı sezen Atatürk :

— «Hoca burada olmasalardı refikaları onun müsaadesi olma-

dan istikbale gelmezdi. Ben Hocanın memleketine misafir olarak geldim. Eski arkadaşlığımızın hatırını sayarak gelmeleri icabederdi. Hoca refikalarını göndermek suretiyle Türklerin güzel bir an'anesini ihya etmiş oldular, selâmlarımı söylersiniz.»

Atatürk Kırşehir'de: 1956 **Cevat Hakkı TARIM**

— XI —

Gazi Mustafa Kemal birgün sofrasında, temrin olarak bana şu kelimeleri verdi:

«İnsan, bihudut, beşeriyet, tezahür eder, aşk, ruh, ten, dudak, saç, hayat, hayat, şefkat, muhabbet, ölüm, hayat, hayat, bilmem.»

— Bu kelimeler sana ne ilham eder? dedi.

Şunu yazdım:

«İnsan isen sevginde bîhudut ol... Beşeriyetin kemali bunda tezahür eder... Bunu anlamayan hiç bilmeyecek güzel saç, berrak ten, duygulu dudak nedir!... O bilmeyecek aş nedir, ruh ne!

Böyle biri için hayat bile ölümdür. Fakat beşeriyet bunu istemez. O hayat diler, hayat, hayat!... Gel, ey fâni, anla ve gör ki hayat nedir...

Şefkattir o, muhabbetir o... Hayat budur... Ötesi ölümdür, onu ben bilmem... Hayat isterim, hayat...»

Dinledi ve beğendi.

Damla Damla: 1929 **Ruşen Eşref ÜNAYDIN**

— XII —

(Halit Beğ) adlı hâtıralardan:

Bir gün sofrada uzun süren sohbetler ve fikir yoklamaları sırasında, Atatürk, yanında oturttuğu eski Maarif Nazırı, koyu ittihatçılardan İzmit mebusu Şükrü Beğ'le de konuşmuş. Halit Beğ'in de bulunduğu bir yerde bu muhaverenin cereyan tarzını anlatan Şükrük beğ; fırsattan istifade, demokrasinin icaplarından, Fransa büyük inkılâbından, hürriyet ve millet hâkimiyeti prensiplerinden, bunların Fransız milleti üzerinde yaptığı müsait tesirlerden bahsederek, zımnen bizde de böyle olmasını arzuladığını söylemek istemiş. Bunun üzerine Reisicumhur Atatürk'ün cevabı şu olmuştu:

— «Sen, beni Fransa Reisicuhuruna benzetmek istiyorsun. Ben bir mösyö Dumerg olmak istemem. Millet ve memleket idaresinde neye lüzum görülürse, onu yapar ve yaptırırım.»

(1956) **Dr. Ziya GÖĞEM**

— XIII —

Bir Avrupa dönüşünde:

Çankaya'da Ünaydın'ın evindeyiz: Yahya Kemal'i gördüğü için Ruşen ne kadar memnundu. Hastalığı hakkında birçok haberler yayılmıştı. Nihayet saat geldi, bir arabaya bindik. Çankaya köşküne gittik. Ata, havuz başında bizi kabul etti.

Nâhoşnut bir yüzü vardı. Yahya Kemal'in çok fena bir tesire kapılacağını tahmin ettiğim için, Ata'dan bir ricada bulundum:

— «Paşam, bu köşk yapıldığı vakit, Yahya Kemal Bey Ankara'da bulunmuyordu. Dışarıda idi. Müsaade eder misiniz, Ruşen Eşref Bey, ona bu yeni binayı göstersin?»

— «Evet» dedi.

İkisi ayrıldıktan sonra Atatürk'e bir tehlikeyi haber veren bir sesle:

— «Paşam, dışarıda çok mustarip zamanlar geçirmiştir. Bir cümlenizden dolayı, onun beyninde sabit fikirler peyda oldu. Dışarıda gecikmesinin sebebi budur.» dedim.

— «A! dedi, bilmiyordum. Şimdi gelsinler, ne düşündüğümü siz göreceksiniz.»

Ruşen Eşref ve Beyatlı yerlerini işgal ettiler. Atatürk, Yahya Kemal'e hitap ederek:

— «Haberiniz olsun» dedi. «Yarın akşam bu evde büyük bir içtima var. Ankara'da kalem kuvveti olarak ne varsa burada toplanacak. Memlekete avdetinizi tes'it edeceğiz.»

Ertesi akşam bir sofra etrafında toplanmış bulunuyoruz. Atatürk herkesten birer şiir istedi. Evvelâ Samih Rifat, sonra sıra ile herkes en güzel bulduğu şiiri okudu. Bazı arkadaşlarımız Yahya Kemal'in şiirlerini bize bir defa daha dinlettiler. Sıra bana geldi:

— «Paşam, dedim, müsaade ederseniz ben size bir şiir okuyayım. Yahya Kemal Mütareke günlerinde sizi bana nasıl tarif etti. Bu hususa dair hâtıramı anlatayım.»

O zamanki İstanbul'un bende çok kuvvetli izleri kalmış manzaralardan birini anlattım: «Divan yolundan, önünde Yunan bayrağı bulunan bir askerî otomobil geçiyor. Harbiye Nezaretinin önündeki büyük avluda, İngiliz askerleri futbol oynuyorlar. İçimde bir köşe minderinin hasreti var. Bunu bir ruh hastalığının başlangıcı addediyorum. Gece ilerlemiş, uzaktan uzağa bekçilerin yaya kaldırımlara vurduğu sopaların sesi geliyor. Yahya Kemal bana, Ankara'ya ne vakit gideceğimi soruyor. «Yakında» diyorum. «Yarın geçtir» diyor. «Öbürgün daha geç, sen Mustafa Kemal Paşa'yı tanıdın mı?» Bir yıldırımın ışığında birdenbire seyrettiğimiz bir lem'a ruhumuzun tâ-

rifini yapıyor. «Türk milletinin ihtiyat kuvveti odur, yanına gitmekte gecikme» diyor.

Mücadele tarihini, geçirilen günleri, vardığımız neticeyi ve ihtiyat kuvvetimizi ve şairimizi Çankaya gecesinde tasavvur ediniz. İlk defa Atatürk'ü, yüzünde iki gözyaşı damlasiyle Yahya Kemal'e bakarken gördüm.

Yeni Sabah: 9.11.1958 **Hamdullah Suphi TANRIÖVER**

— XIV —

GAZİ'NİN SOFRASINDA

1928 in bir yaz gecesiydi. Büyükadada Yat Kulüb'ün (1) uzun salonunun sonundaki tek pencereli odada Gazi, mustatil bir masanın ortasına oturmuştu. Masada boş bir tek sandalye yoktu. Hattâ bir tanesinde ben vardım.

Gazi, konuştuğu zaman güzel, söylediği zaman çok güzel, anlattığı zaman fevkalâde güzeldi. O gece anlatıyordu:

— Bir gün, «Ressam Mihri (2) hanım Ankaraya gelmiş, sizinle görüşmek istiyor» dediler. Çarşamba günü öğle yemeğine teşriflerini haber gönderdim. Aynı günde Recep Beyle, Şükrü Kaya beyi de dâvet ettim. Fakat o gün bir vak'a oldu; Mihri hanımefendi, yanıma girince, fenalık geçirdi, bayıldı. Kendisini hemen balkona çıkarttırdım, kolonya, su, limonata... ayıldı.

Fakat ayılınca ilk sözü şu oldu: «Abdülhak Hâmit».

Bunun ne demek olduğunu anlıyamadım: «Hanımefendi, dedim; ayılır ayılmaz söylediğiniz bu «Abdülhak Hâmit» i anlıyamadım»; Hanımefendi, aynen şu cevabı verdi:

«Kendi kendime ahdetmiştim: Dünyanın en büyük adamı olan **Gazi Mustafa Kemal'le** ilk görüştüğüm dakikada, edebiyatımızın en büyük adamı olan **Abdülhak Hâmid**'in ismini söyliyecektim. Fakat yanınıza girince tesiriniz altında bayıldım, ahdımı ayılınca yerine getirdim.»

Balkonun bir köşesinde duran Recep bey: «Acayip!» dedi. Mihri hanım bir şey söylemedi. Yalnız Recep beyin yüzüne uzun uzun baktı. Yemek odasına geçtik. Yemekte, Mihri hanım hep Abdülhak Hâmit beyi söyledi: Abdülhak Hâmit beyin, İstanbulda, mutlaka Alay Köşkünde oturtulmasını istiyordu. Şükrü Kaya bey itiraz ediyordu; Abdülhak Hâmit bey orada sıkılırdı. Orası uzaktı. Hâmit bey orada mütemadiyen oturamazdı.

---

(1) Şimdiki Büyükada Anadolu Kulübünün o zamanki adı.

(2) Hariciye Vekâleti memurlarından Müşfik beyin karısı.

Mihri hanım müdafaa ediyordu: Hâmid'in Alay Köşkünde, mütemadiyen oturması lâzım değildi. Çay günlerini Alay Köşkünde yapardı, misafirlerini çaya orada çağırırdı. Kendisine bir iki hizmetçi de verilirdi. Mihri hanım bu cümleyi bitirince Recep beye bakarak: «Bir hizmetçisi de ben olurum!» dedi. Bu söz üzerine, Recep bey, Mihri hanıma, bir ikinci «acayip» daha dedi. Mihri hanım, bu sefer, sinirli sinirli Recep beye sordu: «Neden acayipmiş, beyefendi?» Recep bey: «Şundan acayip ki, hanımefendi, dedi; bu Abdülhak Hâmit bey kimdir, ben tanımıyorum.» Mihri hanım: «Büyük şairi tanımıyorsunuz demek?» diye sordu. Recep bey «Evet, tanımıyoruz efendim, çünkü biz, Abdülhak Hâmit beyin sesini duymadık.» dedi. Mihri hanımefendi Recep beye şu cevabı verdi: «Hakkınız var beyefendi, Hâmit, avam için yazmaz, havâs için yazar.»

Recep bey o gece, masadaydı, kendi «acaip» lerini Mihri hanımın hücumlarını zeki tebemmüsle dinliyordu. Gazi, kahkahalarla gülüyordu: Maksadı, Recep beye takılıyor görünmekti. Evet, takılmak değil, takılıyor görünmek... Çünkü Recep bey, «Biz Abdülhak Hâmit beyin sesini duymadık.» derken, «Gazi Mustafa Kemal inkılâbının şiirini Hemit'ten duymadık» demek istemişt.

Yine bir yaz gecesi. Yine Yat Kulüp, kulübün bahçesinde Kızılay balosu. Gaziye hazırlanan uzun masa saat üçe kadar boş. Sabaha doğru, üçte Atatürk motörle geldi ve daima beraberinde olan zevat ile masada.

Uzun masada, bir tek boş sandalye yok. Hattâ bir tanesinde de yine ben.

Bir müddet sonra, Tarihçi Ahmet Refik bey, peyda olurcasına, birdenbire, Atatürk'ün karşısında durdu. Arkasında skomini vardı, fakat traş olmamıştı. Muhakkak ki, Büyükadada oturan Ahmet Refik beyi uyandırmışlar, Gazinin geldiğini söylemişlerdi; o da, traş olacak kadar gecikmeye razı olmıyarak, smokinine rağmen, bir kaç günlük sakalla gelmişti. Ahmet Refik beyi Gazinin karşısında görünce, dondum. Çünkü birkaç hafta evvel Gazi ile aralarında sert bir sahne geçmişti; ve, bu gece de o sahnenin ikincisi olacak diye korktum. Halbuki bilâkis! Gazi, Ahmet Refik Beye:

— Buyurunuz beyefendi, dedi. Ve, tam karşısında Nuri Conker'in yanına oturttu.

Gazi ile Conker, uzaktan ciddî sanılacak kadar birbirlerine sert şakalar yaparlardı. Ebedî dargınlıkla bitmesi lâzım gelen bu şakalar, ebedî sanılacak kadar uzun kahkahalarla biterdi. Bu gece de Nuri Conker, Gaziye, öfke ile Ahmet Refik beyi gösterdi:

— Paşa, çenesinde şu bir karış sakala bak, dedi.

— Gazi, Nuri Conker'e cevap vermedi, Ahmet Refik beye:

— Beyefendi, dedi, siz Conker'e bakmayınız; o, insanın başındaki kütüphaneyi görmez de çenesindeki sakalı görür!

Birkaç hafta evvel Ahmet Refik beye Gazinin söylediği sert şeyler bir anda silinmişti. Gazi yine büyük ve yine güzeldi. Fakat bir çok insanlar da yine küçük ve yine çirkindi. Çünkü birkaç hafta evvel Gazi ile Ahmet Refik arasında geçen fena sahneyi, Ahmet Refik'in aleyhinde olduğu için, telefonla birbirlerine yetiştiren kadınlı erkekli bir yığın insandan bir tanesi olsun, Ahmet Refik beye Gazinin tarziyeye benziyen bu iltifatını tekrarlamadı. Ve bunu, anlatanın yalnız benden ibaret kalması ne hazin.

Yine Büyükadanın aynı kulübü. Telefonla, Gazinin yaveri şu müjdeyi verdi: Çarşamba akşamı Reisicumhur hazretlerinin bir yemek dâvetleri var. Sizin de refikanızla beraber teşrifinizi rica ediyorlar. Gelip gelmiyeceğinizi de bilmek istiyorlar.

Büyük yükranlar ve tâzimlerle geleceğimizi söyledim. Ve gittik. (Gazi Mustafa Kemal ,misafir çağırdığr zaman, tarihten çıkar, küçük bir burjuva ev sahibi olur ve bütün dâvetlilerini bir müsavi nezaketle çağırır, yahut çağırtırdı).

Dolmabahçe Sarayının cümle merdiveninden çıkarak bir salona girdik. Refikalariyle gelen otuz kadar dâvetli vardı. Herkes ayaktaydı; Gazi geldi. Kendisini bu ufak kalabalığa o kadar güzel dağıttı ki, tanımıyan kimse, aramızda eşsiz kahramanı bulamazdı. Yemek sarayın Muayene salonunda yenecekti. Fakat oraya gitmemiz de, yine Gazinin muaşeret inceliğiyle, gayet tabiî oldu ve bir hâdise olmadı. Gazi:

— Burası çok sıcak. Aşağıya inmez miyiz? dedi.

Saffeti Ziya bey, protokol şefi idi. Yemek masasındaki yerlerin şemasını yapmıştı. Davetliler oraya bakarak yerlerine oturuyorlardı. Fakat Gazi, bu resmîliği, dâvetlileriyle o kadar müsavi meşgul olarak, azaltıyordu ki, sabaha kadar süren yemek masası sekiz, dokuz saat mütemadiyen sevimliydi.

Güneş doğarken, çok müstesna bir hâdise oldu: Muayede salonunun büyük kapılarının parmaklıklarından, doğan güneş ve deniz içeriye vuruyordu. Bu çerçevenin içinde, Gazinin mânevî kızlarından Nebile hanım, Gazinin işaretiyle, sandalyesinin üstüne, çok mevzun ve narin endamiyle, güzel ve süsleyici kumral başiyle çıktı, sabah ezanı okumıya başladı. Bir aralık baktım. Nebile hanımın ses damlalarına yaş damlaları karışıyordu: Gazi Mustafa Kemal ağlıyordu.

AYDABİR: Kasım - 1952 **Mithat Cemal KUNTAY**

— XV —

ATATÜRK'ÜN SON SOFRASI

Atatürk, ben kendisini yakından tanıdığım zaman, kırklarında idi. Canlı, çevik ve dayanıklı idi. Arasız okumak yahut yazmak, arasız geceleme veya arasız açık hava çalışmalarında rakipsiz olduğunu rkadaşlarından duymuştum, kendim de gördüm. Büyük nutkunu ellisinde yazmıştır. Ayakta dolaşarak dikte eder, vesikaları, yüzlercesi arasından, birer birer ayırır, saatlerce yazdıktan sonra baygın düşen, hattâ bir defasında bayılan yardımcısına izin verir, bir banyo aldıktan sonra akşam sofrasına iner, dâvet ettiği arkadaşlarına, ki daima aralarında idim, yazdıklarını okutur ve tartışma açardı.

Merak sardığı bir kitabı, koskoca bir cilt de olsa, bitirmeden uyumadığı çok görülmüştür. Ertesi akşam bize son okuduğu kitapta çizilmiş fıkraları gösterdi. Kitap bildiğimiz bir eserse, bu çizgilerden anlardık ki Atatürk en can alıcı noktaları işaretlemiştir. Dikkati de her zaman bu kadar yerinde idi.

Hafızasının kuvvetine hep hayrandık. Sabaha kadar kaldığımız sofralarda hepimizin unuttuklarını o hatırlardı. İçki, hafızasını bulandırmazdı. Hiç unutkanlığı yoktu.

Bir defa eski köşkte bir münakaşa üzerine kriz geçirdiğini duyup telâşlandıktı. Bu, meşhur Alman profesörünün Ankara'ya çağırılmış olduğu tarihtedir. Hattâ, Yenişehir'de benim için her zaman İsmetpaşa, postacılar için, geçici olarak, Mithatpaşa caddesinin ta sonunda bir tepe vardır, bilmem şimdi adı yine Paşatepesi midir, o zamanlar bomboştu. Eteklerine doğru, şehre kadar uzanan bozkır, hazinliğini gösteren bir kır kahvesi vardı. Atatürk'ü ilk defa o kahvede perhizli görmüştüm. Durgundu. Şevksiz ve iştahsızdı. İnkılâp henüz pek genç olduğundan Atatürk üstüne bütün canlarımızla titriyorduk. Ölümü, eserinin de ölümü demekti. Alman Profesörünü Doktor Refik Saydam telkin altında bulundurmuş. Biraz mübalâğalı perhiz tavsiye ettirmiş. Atatürk ciddî bir hastalığı olmadığını ve Alman profesörünün telkin altında rapor verdiğini öğrenince, bütün perhizi bıraktı.

Kalbi kuvvetli idi. Damarları tabiî idi. Zavallı kahraman, kahbe bir hastalığın günün birinde kendini ciğerinden vuracağını hatıra getirmemiştir.

Biz onda umumî bir düşmeyi çok evvel farkettik. Önce hafızası, sonra sinirleri bozuldu. En büyük iki hassası olan «hatırlama» ve «tahammül» den eser kalmamağa yüztuttu. Nihayet maddî takatten düştü.

Her akşam sofraya oturmazdan önce bir müddet bilârdo oynar-

dı. İnönü de o da pek iyi oyuncu idiler. Bu, Devlet Reisi oluncaya kadar sürdüğü açık hava askerliği hayatından sonra, az da olsa, idman ihtiyacını karşılıyordu. Son zamanlarda yukarıdan solgun, durgun, neşesiz iner, istakayı alır, bir iki vuruşta yorularak,

— Sofraya gidelim, derdi.

Yalnız içki biraz uyandırabiliyordu. Uyandığı vakit de son derece tahammülsüz ve sinirli idi. Hepimiz pek ihtiyatlı davranıyorduk.

Son derece edepli ve dikkatli iken dizlerini ve ayaklarını kaşıyor :

— Bu evde pek küçük böcekler var, diye şikâyet ediyordu.

Arasıra burun kanamaları oluyordu. Hepsinin sebebi amansız bir karaciğer hastalığı olduğu, maatteessüf, en sonra ve pek geç anlaşılmıştır.

Bir akşam, artık eski yaşayışına vedâ etmek zorunda kaldığı vakit, yine sofrasını kurdurmuştu. Bu son sofrada ben bulundum:

— Çocuklar, siz içiniz, konuşuruz, diyordu.

Bu sofra o geceden sonra bir daha kurulmadı. Atatürk, yalnız eski yaşayışından değil, fânilik ömründen artık ayrılma günlerinde idi.

Dünya : 12/11/1953 **Falih Rıfkı ATAY**

Millî Mücadele Basını :

ATATÜRK'ÜN İLK GAZETESİ

İRADEİ MİLLİYE

1919 yılının Eylülü... Osmanlı devletinin malı, Sadrazam Damad Ferid'in kontrolu altında bulunan, bulunması gereken Sıvas Vilâyet matbaası... Altmışlık mürettip Nadir efendinin gözlükleri, burnunun ucuna doğru biraz daha kaymıştı. Çiçek görmüş yüzünün her deliği ter taneleri ile doluvermişti. Tezgâh üzerinde duran kâğıda iyice eğilmiş, okumuş, bir daha okumuştu:

— «Allah, Allah. Bakalım Yanlış mı, nedir?»

Nadir efendi, 1908 meşrutiyet hareketinden az sonra kurulan bu matbaanın ilk müdürünün oğlu. «Baba yuvası» addettiği bu binadan bir türlü ayrılamamış, yıllarca sessiz, sâkin yazı dizmiş! Şimdiye kadar böylesine hayret ettiği, şaşırdığı olmamıştı. Kumpas elinde hemen matbaa müdürü Abdülkadir beyi buluyordu:

— «Baksana şuraya... «Hain Ferid» mi diyor? Bu, bizim Sadrazam Damad Ferid Paşa olmaya?»

Abdülkadir bey, 22 yaşında deli dolu bir genç. 1914 de Sıvas sultanisinden mezun olur olmaz harbe gitmiş, Filistin cephesinde yaralanmış, dönmüş Sıvasa, Vilâyet matbaasının müdürü yapmışlar. Gözlerini dikmişti Nadir efendiye:

— «Evet. Sadrazam Damad Ferit için söylüyor!»

Osmanlı devletinin bir vilâyetinde, hem de Vilâyet matbaasında Sadrazam için «haindir» diyen bir yazı nasıl dizilirdi? Bunu dizenin başına neler gelmezdi? İhtiyar mürettibin aklı havsalası bunu almıyordu. Matbaanın genç müdürü onu iknaa çalışmıştı:

— «Bunu Mustafa Kemal Paşa yazdırmış, sen korkma, dizmeye bak!»

Nadir efendi, terini silerek tezgâhın başına dönmüş, titreyen parmakları «Hain Ferid» diye başlayan cümleyi tamamlayabilmişti. Sırat köprüsünden geçmiş kadar rahat bir nefes almıştı. Hemen arkasından da gözleri şu kelimelere takılıyordu:

«Alçak Sadrazamın hain kabinesi... Aynı mel'unun......»

Gene duraklamıştı. Sermürettip Hamdi bey ise **«Haydi... Haydi... Bitirin artık!»** diye söylenip duruyordu. Emektar mürettibin, mırıldanmaya başladığı âyet biterken yazı da dizilmiş, prova tezgâhına veriliyordu.

....

Günlerdenberi Sıvas, tarihinin en heyecanlı sahifelerini yaşıyordu. Mustafa Kemal Paşanın reisliği altında toplanan Sıvas Kongresi, istiklâli ve hürriyeti uğruna isyan eden, ihtilâl bayrağını çeken Anadolunun takip edeceği yolu çizmişti. Alınan kararlar telgrafla İstanbul hükûmetine, itilâf devletlerine ulaştırılmıştı. Ya Anadolu halkı... İhtilâli hedefe götürecek olan oydu. Asıl ve evvelâ ona durumu anlatmak gerekirdi.

Mustafa Kemal Paşa 11 Eylülde Sıvas kongresi sona ererken bu çok mühim silâhtan mahrum olduğunu görüyor, kongre âzalarından Sıvas'ın emektar muallimi Rasim beye başvuruyordu:

— **«Bir gazete çıkaracağım. Mesul müdürlüğünü üzerine alacak itimada şayan biri lâzım.»**

Rasim bey de aramış taramış, talebelerinden 22 yaşındaki öğretmen Selâhaddin beyi bulmuş, itimat ettiği bu gence teklifi yapmıştı. Sıvas valisi Reşit Paşa, millî harekâtın içinde olduğundan izin kolaylıkla alınıyordu. Gazetenin adını da, başlık altını da Mustafa Kemal Paşa bizzat tesbit etmişti:

İRADEİ MİLLİYE

«Metalip ve Amali Milliye'nin müdafiidir.»

13 Eylül Cumartesi günü mürettip Nadir efendinin, ter dökerek

dizdiği yazı, işte bu gazetenin 14 Eylül günü çıkacak 1 numaralı nüshası içindi. (Harekâtı milliyenin esbabı) adlı bu yazıyı, Mustafa Kemal Paşadan aldığı direktif üzerine yazan, İstanbul delegesi olarak kongreye katılan bir gazeteciydi: İsmail Hami (Danişmend) (1). Dört sahifeli gazetenin üst tarafı kongre haberlerine bırakılmıştı. Mustafa Kemal Paşanın açılış nutku, kongrece Padişaha çekilen telgraf, millete hitaben yazılan beyanname, gene Mustafa Kemalin, Mayıs ayında Havza'dan Padişaha yolladığı telgraf...

Sermürettip Hamdi, bunları peşi peşi sıra sütunlara yerleştirmiş, sahifeleri bağlamış, baskı makinesinin bulunduğu yandaki odaya yollatmıştı. Yeni gazetenin başlığını, klişe ile yapacak kimse şehirde bulunmadığından 36 punto nesih harflerle hazırlamışlardı.

Sivas Vilâyet matbaasının meşrutiyette getirilen baskı makinesinin motoru çarkcı Rıza idi. Anadoludaki diğer bir çok köhne makineler gibi bu da kolla çevrilirdi. Kol dönmüş, ilk nüsha çıkmış, Mustafa Kemal Paşanın yaveri Ruhi bey, daha mürekkebi yaş gazeteyi alarak, koridorun hemen ötesindeki bir odaya girmişti. Vilâyet matbaasının bulunduğu binanın sağı mürettiphane, makine dairesi, solu da idarehane idi. Başka yer bulunamamış, Sıvas Müdafaai Hukuk Cemiyetinin merkezi, bu idarehanenin bir odasına yerleşmişti. Mustafa Kemal sık sık buraya gelir, gazetesinin yazılarını burada dikte ederdi. İRADEİ MİLLİYE'nin ilk nüshasına şöyle bir göz gezdirdiğinde canı da sıkılmamış değildi. Bir prensip kararı vardı: Gazetede imzalı yazı yok! Buna rağmen, verdiği direktifle yazılmış yazının altında koca bir imza duruyordu: İsmail Hami!

Fakat daha evvel halledilmesi gereken acele işler vardı. İRADEİ MİLLİYE, işgal altında veya Damad Ferid'in bendesi valilerin sıkı kontrolünde olan şehirlere nasıl sokulacaktı? İstanbul telgrafhanesi, almış olduğu emir üzerine, Sıvas kongresinin, şehir postahanesinden yollamaya teşebbüs ettiği telgrafları bile kabul etmiyor, makineyi kapıyordu. Şüpheyi dâvet etmiyecek bir vasıta bulunmalı ve kongre kararları İstanbula da, diğer şehirlere de ulaştırılmalı idi. Ortaya atılan bir teklif hemen tasvip görmüştü. Biraz sonra da vi-

---

(1) İRADEİ MİLLİYE'nin ilk iki sayısında imzasına rastlanan İsmail Hami, Heyeti Temsiliye ile Ankaraya gitmemiş, 1919'un son günlerinde Anadoluyu terkederek İstanbula dönmüştü. Bu gazetede imzası altında İstanbula en ağır hakaretler yapılmış olmasına rağmen İsmail Hami, Padişah hükûmeti tarafından Barselonaya şehbender tâyin edilmiş, Avrupaya gitmiş, büyük zafere kadar Anadoluya dönmemiştir. Sonra İstiklâl Mahkemesine verilmiş ve beraet etmiştir.

lâyetin Nafia, Ziraat ve Baytar dairelerinin mühürleri getiriliyordu. Kimin aklına gelirdi ki, «Sıvas livası baytar dairesi» damgasını taşıyan zarf, Anadolu ihtilâlinin lideri Mustafa Kemal Paşanın gazetesini gizliyor.

....

Ekim ayının bir sabahı idi. O güne kadar İRADEİ MİLLİYE'nin yazılarını ürke ürke dizmiş olan Vilâyet matbaasının mürettiplerinde bambaşka bir hava seziliyordu. Nadir efendi, her zamandan da erken gelmişti. O gün, değil Sadrazamı, Padişahı bile yerden yere çalan yazı verseler kılı kıpırdamadan dizerdi. Küçük bir hâdise büyük tesirler doğurmuştu. Hep bundan bahsediyorlardı:

— «Yalnız bizim mahalleden beş Ermeni evi... Beşi de dün birden boşalıverdi. Toptan Erivan'ın yolunu tutmuşlar!»

Sıvas, itilâf devletlerinin çoğuda kurmayı tasarladığı «Ermenistan devleti» ne hediye edilmek istenen bir Türk şehri! Bilhassa burada Türk - Ermeni mücadelesi büyük izler taşırdı. Sıvas kongresinden sonra ise havada bir değişiklik oluyor, şehirdeki Ermeniler göç yolunu tutuyordu; Nedir efendi hükmünü vermişti bile:

— **«Düne kadar, değil buradakiler gitsin; öteden beriden gelip buraya yerleşmiyorlar mıydı? Mustafa Kemal Paşada hikmet. O geldi, bak buradakiler bile gidiyor. Demek, Sıvastan ümidi kestiler. Paşadadır hikmet diyorum ben size!»**

Koridorun öte tarafında, Mustafa Kemal Paşanın gene uğradığı odadan yaveri Ruhi beyin getirdiği bir tomar kâğıdı aralarında paylaşmışlardı. Hiç birinde imza yoktu. İRADEİ MİLLİYE'nin beş numaralı ve iki Ekim tarihli nüshasının yazılarıydı bunlar. Nadir efendi (Hareketi Milliye en muazzam hareketi medeniyedir) başlıklı yazıyı almış, gözlükleri burnunun ucunda, dizmeye koyulmuştu:

«... **Bir tecavüzü haricîye karşı indeliktiza silâha sarılıp mukabele göstermeyen cemiyetlerin izmihlâlle uğradıklarını ve dahilde mebayihak ve icrayi istibdat eden bir kuvvet aleyhinde hasbelicab kıyam etmeyen milletlerin de zaaf, meskenet içinde boğulup mahvolduklarını tarih ve tecrübe isbat eylemektedir... Lâkin bu kıyamların müsbet bir netice vermesi, icabıahval ve ilcayi ihtiyaçtan münbais ve tekâmülü bir hedefe matuf olmalarına vabestedir.»**

Nadir efendi, Anadolu ihtilâlinin sebeplerini ve yıllar sonra varacağı hedefleri, ihtilâlin en selâhiyetli şahsının kaleminden ilk defa okuyan bir Türk olduğunun acaba farkında mıydı? Dizmeye devam ediyordu:

«... **Bir ekalliyetikalile haricinde bütün millet ve memleket Anadolunun sinesinden verilen bir işaret üzerine fevc fevc kitle kitle kıyam etmiş ve her ferd aynı his ve emelin sevkine tebaiyetle bir-**

leşmişlerdir. İşte Hareketi Milliye bugünün en büyük meselesi olan tamamiyeti mülkiyeyi ve istiklâli millîyi muhafaza için bütün milletin azim ve imanından doğdu. Bu kıyam yalnız hamiyetsiz bir heyeti hükûmeti kemali inatla tutunduğu mevkiiiktidardan ıskat etmek değil, mukadderat memlekette iradeimilliyeyi hâkim ve milletin âmil kılmak...»

İhtilâli yapanın daha ilk günlerde saltanatı bile ortadan kaldırıp bir halk hükûmeti kuracağını müjdeleyen bir yazı! Nadir efendinin kılı bile kıpırdamıyordu. Yazının sonuna gelmişti:

«... Acaba cihanı medeniyet anlıyor mu ki Türk milleti taalî ve terakki etmek için mandaya değil bir parça sulha, bir parça sükûna muhtaçtır.

Türk köylüsü çalışkandır.

Türk genci zekîdir.

Türk toprağı feyyazdır.

Türk devleti dili diline, dini dinine uymayan milletleri hariçten tahrik ve teşvik edildikleri halde müsavi hak bahşederek asırlarca idare ve mazharıadalet etmiştir.

Binaenaleyh Türk devleti müdebbirdir.

Türk milleti bugünkü hareketi ile ispatırüşt etmiştir. Türkler sağdır, medenîdir ve yaşayacak, yükselecek ve pek ziyade yükselecektir.»

Şüphe yok ki bu imzasız makale, doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşanın kaleminden çıkıyordu (1).

....

«— Yahu, yetmez mi- Bittik yetmez mi?»

O gece, Vilâyet matbaasının köhne makinesinin motoru Çarkcı Riza kanter içinde kalmıştı. Soğuğa rağmen! (SIVAS) adlı resmî vilâyet gazetesini haftada bir defa birkaç yüz nüsha basmaya alışmıştı. Şimdi ise İRADEİ MİLLİYE'den bin nüsha basmış, kolları kopmuştu. Matbaa müdürü ise aldığı emri tekrarlıyordu:

«— Haydi, gayret. Birkaç yüz nüsha daha kaldı!»

Ertesi günü kimisi «Baytar dairesi» nin, kimisi «Nafia dairesi» nin mühürünü taşıyan zarflar içinde Anadoluya da, İstanbula da yayılmıştı. Mustafa Kemalin bu gazetesinin bir nüshasını ele geçiren İngilizler Bâbıâliye dayanmışlar, protesto vermişlerdi. Bunlar Merzifon ile Samsunu tahliye ettiklerinde ora halkı nümayiş yapmış «kahrolsun işgal» diye bağırmış, İRADEİ MİLLİYE de bu hâdiseyi sütunlarına geçirmişti. İstanbulun Dahiliye Nazırı Damad Mehmet Şerif Paşa da Sıvas valisine yolladığı telgrafta «Kahrolsun

---

(1) Atatürk'ün onuncu yıl nutku ile karşılaştırılabilir.

işgal» diye bağrıldığını bu gazetenin yazmasından şikâyet ediyor, bu gibi neşriyatın önlenmesini istiyordu. Mustafa Kemal Paşa İstanbulun bu telgrafına sinirlenmişti:

— «Ne garip ve şayanıhayret bir siyaset, acaba hükûmet işgali şayanı takbih görmüyor mu? Yoksa görmüyor da işgali alkışlayacak bir siyaset mi takip ediyor?»

İRADEİ MİLLİYE böyle telgraflarla ihtilâl yolundan şaşacak değildi! 1919 yılının son günlerine kadar aynı yolda yürüyordu. Mustafa Kemalin, Anadolunun merkezine, cephelere doğru daha çok sokulmak istediği günlere kadar... Ve nihayet Ankara yolculuğu için hazırlık başlamıştı. Mustafa Kemalin en büyük arzusu yeni mücadele merkezinde de yanında İRADEİ MİLLİYE'yi görmekti. Fakat Sıvas Müdafaai Hukuk Cemiyeti üyeleri İRADEİ MİLLİYE'yi bırakmak istemiyorlardı. İhtilâl liderinin gazetesi için mesul müdür yaptığı genç de onlara katılmıştı.

18 Aralıkta Mustafa Kemal Sıvastan yola çıkıyordu. Daha Ankaraya doğru yol alırken, orada tekrar bir gazete kurmak gerekeceğini kendisi ile birlikte seyahat edenlere anlatıyordu.

Milliyet : 27/7/1962 **Ömer Sami COŞAR**

HAKİMİYETİ MİLLÎYE

1921 yılının ilk günleri... Eskişehir'den gelen marşandiz katarından atlayanlar, Ankara istasyonunun hemen yanındaki küçük binaya koşmuşlar, Mustafa Kemal Paşaya müjdeyi vermişlerdi:

«— Paşa! Matbaayı getirdik.»

Anadolu ihtilâlinin lideri, emellerinden birine nihayet kavuşmakta olduğunu görmenin sevinci içindeydi:

«— Artık günlük bir gazetemiz olacak» diyordu.

B.M.M. hükûmetine isyan eden Çerkes Etem Eskişehirde bir matbaaya el koymuş, kendisine bağlanan Arif (Oruç) adında İstanbullu bir gazeteci de burada (YENİ DÜNYA) adlı bir gazete çıkararak Çerkes Etemin sözcülüğünü yapmaya koyulmuştu. Bir derebeyinin gazetesi olan YENİ DÜNYA üstelik Bolşevik bayrağını çekerek Eskişehir demiryolu işçisini B.M.M. hükûmetine karşı ayaklandırmaya da kalkışmıştı. Fakat birkaç hafta önce Çerkes Etemin kuvvetlerini dağıtmışlar, o da Yunan kuvvetlerine iltihak etmişti. 1921 yılının ilk günleri Eskişehirden Ankaraya alelâcele getirilen işte Çerkes Etemin el koyduğu bu matbaa idi. Mustafa Kemal günlerden beri onu bekliyordu.

Tam bir yıl önce! Anadoluda ihtilâl bayrağını açan Mustafa Kemal, saltanata, itilâfcılara, Yunanistana karşı giriştiği topyekûn

savaşta gazetenin büyük rol oynıyacağından öylesine emindi ki! Sıvasta başlamış, fakat orada kurduğu ilk gazeteyi, (İRADEİ MİLLÎYE) yi teslim ettiği eller onu bırakmak istemeyince, başkent yapmayı düşündüğü Ankaraya gene gazetesiz gelmişti. Bir gazeteye sahip olmak! Bu, ihtilâl liderini öylesine kavrayan bir konu idi ki, Sıvas - Ankara yolculuğunda bunu düşünmüş. Ankaraya vardıktan bir hafta sonra da etrafındakilere dönmüş ve: «— Bir gazete çıkacağız» demişti.

Sıvastaki tecrübeden ders aldığı görülüyordu. Bu defa gazeteyi çıkartmak vazifesini, kendisine de, dâvasına da körükörüne bağlanmış bir yedek subaya veriyordu: Recep Zühtü! Rauf (Orbay) ile birlikte Sıvasa gelip Mustafa Kemale orada tanıştırılan bu subayı kongreyi dağıtmak isteyen Elâzığ'daki Bedirhanilere karşı yollamış, vazifesini de başarmıştı. Ona itimadı vardı. Yarın Ankaradan ayrılmak zorunda bırakılsa, bu defa gazetesinin de kendisiyle beraber geleceğinden emindi. Vefa lisesinden mezun Manastırlı bu genç, Recep Zühtü 1920 yılının ilk günlerinde Ankarada bir gazeteyi nasıl çıkaracaktı? Şehirde yalnız Vilâyet matbaası vardı. Oraya meşrutiyetten sonra getirilen matbaa makinesi için daha o yıllarda «işe yaramaz» demişlerdi. Taş baskısı! Bu makine on yıldan beri ne tamir görmüş, ne kılığa sokulmuştu! Orada biraz kâğıt, biraz da mürekkep vardı. Zaman zaman çıkan renksiz bir de vilâyet gazatesi! Ona başvurmaktan başka çare yoktu ki!

Gazetesi olmayan bir ihtilâl nasıl hedeflerine götürülebilirdi? Sıvasta tutulan gazetesine (İRADEİ MİLLÎYE) adını koyan Mustafa Kemal şimdi yeni bir ad bulmak zorundaydı. Zorluk çekmemişti: «İRADEİ MİLLÎYE'yi müessir ve faal bulundurmaktaki gayemiz nedir? Memlekette milletin hâkimiyetini tesis etmekten başka bir şey mi? O halde İRADEİ MİLLÎYE yerine çıkaracağımız gazetenin adı HÂKİMİYETİ MİLLİYE olacak.»

Mustafa Kemal Ankaraya ayak bastıktan tam 14 gün sonra yeni gazetesi, vilâyet matbaasının köhne makinesinden çıkmıştı. Bununla da dâva halledilmiş olmuyordu ki! Kâğıt da, mürekkep de kıt, muharrir yok! Hepsinden de mühim: Para yok! Gazetesini, haftada iki gün de olsa, neşretmeye devam edebilmek kaygusu Mustafa Kemal'i o kadar sarmıştı ki, bütün işleri yanında ona abone temini ile de bizzat meşgul olmaktan geri kalmıyordu. Gazetesinin çıktığı günden 24 saat sonra(Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti) merkezlerine birer şifre yollayarak, HÂKİMİYETİ MİLLÎYE için abone temin edilmesini rica etmişti. Görmüştü ki yalnız para ile de iş bitmiyor! Gün geçmezdi ki vilâyetin köhne makinesi bozulmasın, hemen hemen 400 gün içinde ancak 100 defa gazeteyi çı-

karabilmişlerdi. 1920 nin sonlarına doğru bu makinenin ölümüne iyiden iyiye yaklaştığını seziyorlar, gazeteyi basamamak endişesi ile kıvranıyorlardı.

İşte böyle bir zamanda Eskişehirdeki matbaa Ankara garına furgondan indiriliyordu. O gün Taşhan karşısındaki Velihan büyük bir hazırlığa sahne olmuştu. Hanın ahırını elden geldiği kadar temizlemişler, kova kova su dökmüşler, mürettiphaneyi, hurufat kasalarını gözelce oraya yerleştirmişlerdi. Küçük makine de, ahırın hemen yanındaki bölmeye konmuştu. Bunun yanında vilâyet matbaası, taş devrinden kalma bir yaratığa benziyordu. Hele yeni gelen makinenin bir gaz motoru vardı ki, bunun yardımı ile sahifeleri basabiliyor, elle çevirmeye lüzum kalmıyordu. Ahırın biraz ötesinden dar merdivenlerle çıkılan iki oda! Yıllar boyu kimbilir kimler yatmış buralarda? Aylardan beri odalardan biri Müdafaai Hukuk Cemiyetinin merkezi, diğeri ise Hâkimiyeti Millîye'nin yazı işleri odası!

Anadolunun bu tarihî hanının ahırı mürettiphane olduktan kaç gün sonraydı? Mustafa Kemal, yatıp kalktığı istasyondaki binada Hüseyin Ragıp'ı (Baydur) karşısına oturtmuştu:

«— Hâkimiyeti Millîye'yi hergün çıkaracağız. Bununla sen meşgul olacaksın. Hergün de oraya başmakale yazacaksın!»

Ankara, çete devrinden muntazam ordu kurma yoluna yeni girmiş, bir ay önce de I. İnönü zaferini kazanmıştı. Daha önünde nice bâdireler vardı. Gene de Mustafa Kemal o andan itibaren gazetesi ile ana fikirlerini yayarak devletin yeni rejimin temellerini atmak azmindeydi. Fikrini açıkladığı Hüseyin Ragıp, meşrutiyetin yetiştirdiği genç kıymetlerden biriydi. Tarih, coğrafya öğretmenliği yapan, lisan bilen bu genç vazifeyi kabule hazırdı, fakat benimsediği inkılâp fikirlerine rağmen bir ihtilâlci değildi. İleri bir şart sürmüştü:

«— Paşam, sizden direktif almak şartiyle başmakaleleri imzam altında yazarım. Fakat sizin bunları görmeniz şartiyle!»

Mustafa Kemal kabul ediyordu. Ve 6 Şubat 1921 sabahı, Velihanın ahırını gürültüye boğan makineden Hâkimiyeti Millîye'nin ilk günlük nüshası çıkıyordu. O sabah güneş daha yeni yükselmişti ki, şehirde mevcut tek otomobil hanın avlusuna kadar giriyordu. Mustafa Kemal gelmişti. Köhne merdivenin her basamağı, çizmelerinin altında ayrı ayrı ses vermişti. Yazı işleri odasında iskemlelerden birine ilişmiş, günlük çıkmaya başlayan gazetesinin bu ilk nüshasını bir müddet sevinçle seyretmişti. Öylesine mes'uttu ki! Tek yapraklı da olsa şu gazete ile, çok karışık bir siyasî manzara arzeden Meclise de belki istikamet verebilecekti. Hele o yobazlar...

Arada bir ay geçmiyordu ki Hâkimiyeti Millîye, yeni Türkiyenin gitmesi lâzım geleceği yolu çizmeye başlıyordu. Böyle bir za-

manda, Hüseyin Ragıp imzasına rağmen bu yazıların ilham kaynağının Mustafa Kemal olduğundan şüphe eden pek azdı. 6 Mart sabahı gazeteyi ellerine alanlar (Sağdan sola —1—) başlıklı başmakale ile karşılaşmıştı. Dünyanın dört bir yanında siyasî gelişmeler anlatıldıktan sonra (Türkiye, fezada muallâk bir mevcudiyet olmadığı için) yolunu seçmedilidir deniliyor ve şu soru ortaya atılıyordu:

«— Sağ mı, sol mu, nereye gideceğiz?»

Cevap ise gayet kesindi:

«— Herhalde sağa değil!»

Kralların, imparatorların halk önünde dayanamayıp devrildiklerini de anlatan başyazı daha 1921 yılının ilk aylarında millete ihsas ediyordu ki, saltanat da devrilecek, bir halk rejimi Türkiyede kurulacaktır. İhtilâl lideri, ihtilâlin başında, ihtilâlin felsefesini yapmaktan çekinmiyordu.

Ertesi günü de gazete aynı konu üzerine eğilmişti. Sağdan sola olan umumî gelişmenin yalnız siyasî olmayıp iktisadî olduğunu da belirtiyor, dünyanın devletçiliğe, sosyalizme doğru gitmekte olduğunu kaydediyor, diyordu ki: «— Bu cihan istikametine aykırı gitmek için insanın pek menfî bir kazâya malik olması lâzım gelir.»

O sıralarda yeni Türkiyenin Sovyet Rusya ile sıkı dostluğu var! Anadoluda Bolşevizm lehinde propaganda da yapılıyor. Hattâ, danışıklı döğüşlü başlayan Türk Komünist Fırkasının beklenmedik bâzı gelişmeleri de olmuş! Hâkimiyeti Milliye'nin bu iki yazısı «Acaba ihtilâl lideri bize Bolşevizmi mi tavsiye ediyor, yoksa bu yazılar da danışıklı döğüş mü?» sualinin sorulmasına yol açmıştı. Fakat üçüncü yazı hemen ertesi günü çıkıyordu:

«Şüphesiz dünya cereyanı mütemadiyen sağdan sola doğru gidiyor ve bizim de teveccüh edeceğimiz istikamet elbet bu olacaktır. Fakat biz yalnız bu istikameti işaretle iktifa edersek eksik bir hüküm vermiş oluruz. Bugün sol taraf birkaç merhaleden müteşekkildir. Onların da müfritleri, mutedilleri var.»

Ve soruyordu:

«— Acaba biz Bolşevik sınıfına dahil olabilir miyiz?»

Cevap gene kesindi:

«— İmkânı yok!»

Türkiye için Bolşevik cereyanların zararlarını sayıp döktükten sonra da yolu çiziyordu:

«Bizim için müfrit bir sosyalizm idaresine imkân yoktur. Mamafih dünya sola doğru gidiyor, şimdiye kadar yaptığımız gibi bundan sonra da cihan tekâmülünün rüzgârlarına kapımızı penceremizi kapayıp kablettarih bir hayat istemek de makul değildir. Sosyalizmin pek çok esaslarını millî idaremizi bozmadan alır tatbik edebiliriz.

Meselâ şirketleri yavaş yavaş millîleştiririz. Hükûmet inhisarını halk lehine çoğaltırız ve tafsili burada uzun sürecek daha bir çok islâhat yapabiliriz. Tâbiri mahsusu ile bir nevi devlet sosyalisti oluruz...»

Bu yazılar ne zaman çıkıyordu? Millet Meclisine, birakaç kadınla nikâhlanmayı kolaylaştıracak kanun teklifleri getirilip, müdafaa edildiği sıralarda! Yobazlar homurdanmaya başlamıştı. Evvelâ, Matbuat ve İstihbarat Müdürlüğü bütçesi görüşülürken, bu bütçeden Hâkimiyeti Millîye'ye her ay verilmekte olan 1500 liralık yardımın kesilmesini inatla talep etmişler, muvaffak olamayınca da, propagandaya o kadar ihtiyaç duyulduğu günlerde müdürlüğünün tüm bütçesinde indirme yaptırarak hırslarını çıkarmaya gitmişlerdi!

Sonra... Veli Hanındaki odaya sık sık uğrar olmuşlardı. O günlerde hemen hemen bütün Meclis üyeleri silâhlı Yobazlar da! Gazetedekiler devamlı tehditler karşısında tedbir alıyordu. Çok az önce İstanbuldan kaçıp Ankaraya gelen genç gazeteci Ziya Gevher şimdi Hâkimiyeti Millîye'nin yazı müdürü! Elinde, selefi Nafi Atuf'un bıraktığı tahta saplı bir mürekkep kalemi, önünde bir hokka, biraz da kâğıt. Belinde de tabancası! Hanın ahırında sermürettip, sermakinist Ahmet usta (Ulus) hem tabancalı, hem bıçaklı. Altı mürettibin hepsi de silâh taşıyor. Gazetenin tek muhabiri İzzet Ulvi hariç! Kaç defa hışımla, sallanan kapıyı savurup yazı müdürünün odasına giren milletvekili, Ziya Gevher'in silâhından, yazı müdürü de karşısında duran Meclis üyesinin tabancasından gözlerini ayırmadan konuşmuşlardı!

Böylece aradan 4, 5 ay geçmişti. Çok az öncesine kadar her metrekaresine birkaç kişi sığınan Ankara şehrine ne olmuş, birden böyle tenhalaşmıştı? Tehditler savurarak gazetenin odasına girenler de uğramaz olmuştu! Sakarya meydan muharebesinin devam ettiği, Yunan ordusunun Haymana ovasına, Ankaranın burnu dibine sarktığı günlerdeydik. Bakanlıklarda bile bir kaç kişi kalmıştı. Hâkimiyeti Millîye ise cephenin hemen gerisinde, tüm kadrosu ile vazife başındaydı. Yalnız biri yoktu: İdare müdürü, mesul müdür Recep Zühtü! Fakat o da Mustafa Kemal'in karargâhında, şimdi de harp muhabiri olarak çalışıyordu.

6 Eylül akşamı... Ziya Gevher, haftalardanberi devam eden uykusuzluktan bitkin halde sahifesini hazırlamıştı. Günlerdir cepheden sevinç verici haber gelmemişti. Çıkacağı sırada o gece kimbilir kaçıncı defa postacı ile yüzyüze gelmiş, gene de ümitle harp muhabiri - idare müdürünün telgrafına göz atmış ve birden mürettiphaneye fırlamıştı. Müsveddeyi uzattığı mürettip ilk dört kelimeden gerisini sevincinden okuyamaz hale gelivermişti:

«SON DAKİKA: Düşmanın ric'ati...»

Milliyet : 28/7/1962 **Ömer Sami COŞAR**

MUSTAFA KEMAL'İN MAKALESİ

Mustafa Kemal, dâvasına merkez seçtiği Ankara'ya bayrağını da dikmeyi unutmamış; Hâkimiyeti Millîye gazetesini kurmuş ve Büyük Millet Meclisine dair ilk makaleyi de kendisi yazmıştı. Bunu, o gazetenin koleksiyonundan çıkarıp sunuyoruz :

«... Bugün Ankara, hakikaten tarihî bir vak'aya hem şahit hem sahne oluyor. Tehlikelere maruz olan mukadderatını selâmet sahiline çıkarmak endişe ve azmi ile bîkarar bulunan milletin her tarafta ve pek kısa bir zamanda intihap ve izâm ettiği mebuslar burada, büyük bir Millet Meclisi halinde içtima ediyorlar. Bu vak'a, harikalarla dolu olan tarihimizde, milletin yaşamak kabiliyetini ispat edici delillerin belki en yükseğini teşkil eder, denilse hata olmaz.

Milletimizin yalnız Osmanlılık hayatı nazarı itibara alınırsa, yedi asırlık ve daha şâmil bir nazarla bakılacak olursa binlerce senelik hayatında pek çok felâket bâdireleri geçirmiş, âdeta inhilâl ve izmihlâline hüküm verilmekten başka yapılacak bir şey yok gibi görünen hengâmeler içinde yuvarlanmıştır.

Fakat her bâdireyi, akıllara hayret verecek yeni bir hayatın temelleri ve binaları takip etmiş, dün artık inhilâl ve izmihlâle yeniden kalkınmış ve yükselmiş olduğu görülmüştür.

Türk ili ve İslâm yurdu olan şu mübarek Anadolu topraklarında Selçuk hükûmetinin tavaif-i mülûke istihâle ile zavale yüz tuttuğu bir sırada, onun yerine Ertuğrul evlâtlarının bağbuğuyla daha muazzam bir saltanat çıkarmış olan milletimiz değil midir?

Meselâ, şu Ankara ovasında, Yıldırım Beyazıt'ın Timurlenk'e bağlûp ve esir düşmesi neticesinde Osmanlı saltanatı tarümar ve perişan olup gitmiş sayılacak bir vaziyete düşmüş iken, az zamanda derlenip toplanmağa ve mukadder istilâ mecrasında yürümeğe zafer bulması, milletin hayat kabiliyetine ait bir mucizeden başka bir şey midir?

....

İşte bugün, yine aynı millet, hayat ve mematına ait müthiş ihtimaller önünde yeni bir imtihan devri geçirmeğe davet edilmiş bulunuyor.

Ankara'da toplanmakta olan Büyük Millet Meclisi, işte bu devr-i imtihanın pek bariz ve fiilî bir macerasıdır. Bir macera ki, millet onu belki gayri ihtiyarî bir hareket ve iradetle fiil ve icra mevkiine çıkarmaktadır.

....

Bütün millet, tehlikelere maruz olan varlığını korumak endişe ve gayretiyle Ankara'da toplanıyor. Böyle bir içtimaı, toplanan fertler mi düşündü? Yoksa, onları intihab ederek buraya yollayanlar mı düşündü? Yoksa, bu toplanış şunun veya bunun sevk ve davetiyle mi vuku buluyor?

Ne o, ne bu, ne de öteki...

Milletin varlığı mevzuubahis olan bu gibi maceralarda fertlerin fevkinde ve cümleye hâkim tarihî bir ruhtur ki, yegâne denilecek kadar müessir ve âmildir.

Aradaki sen ile ben, işte o millî ruha sadece tercüman veya vasıta olmaktan başka bir şey değiliz.

Ferd itibariyle öyledir. Fakat ortaya çıkan fiil ve hareket, millî ve muazzam bir keyfiyettir.

Ankara'da içtima etmekte olan Meclis'i Kebir-i Milliye vücut veren sebepler burada bir daha uzun uzun şerh edilmeğe hacet göstermiyecek kadar malûm şeylerdir.

....

Tatbikine başlanan sulhün şu müthiş mukaddemesi, onun diğer sahaları hakkında korkunç bir fikir vermeğe kâfi geleceğinden sarfınazar, İstanbul'un işgaliyle Anadolu başsız bir vücut haline gelmiş olduğundan millet idaresinde vahdet ve inzibatı muhafaza etmek, diğer taraftan, başta makarr-ı devletimizin kurtarılması olmak üzere hayatı mukadreratının istilzam ettiği tedbirleri ittihaz etmek mecburiyet ve elzemiyeti ile bir büyük Millet Meclisi akdine karar vererek, derhal intihabatı icra etmiştir.

İşte; Ankara'da içtima eden Meclis, mukarreratını doğrudan doğruya kendi eline almak mevkiinde bırakılan milletimizin azim ve iradeti muhassalasıdır ki, istihdaf olunan hayırlı ve selâmetli neticeye vasıl oluncaya kadar, milletin her türlü işlerine vaziyet edecek olan heyet-i meşrua işte bu Meclisten ibaret olacaktır, demek olur.

Bu meclisin ise, bugün millet demek olduğunu izaha hacet görülemez.»

★

HÂTIRALARIN IŞIĞINDA ATATÜRK

O'NUN DOĞDUĞU GÜN

Bilmem dikkat ettiniz mi? Büyük Ata'nın nüfus kâğıdında yalnız doğum yılı yazılıdır, ne gün ne de ay yoktur. Halbuki rahmetli annesinin daima okuduğu bir mushafın kenarında doğum gün ve saati yazılı imiş. Bunu, Ankara Belediyesinden bir gün şahsan gidip nüfus kâğıdı almaya hazırlanırken kendisine hatırlattılar:

— Sene yetişir, dedi, yoksa bir gün gelir, doğum günümü kutlamıya kalkarlar, sonra padişahlara benzerim.

ATATÜRK VE KADIN

Atatürk, kadın dâvasında son derece hassastı. Kadın ile erkek arasında müsavatın kayıtsız ve şartsız olmasını isterdi. Kadın ile erkek arasında her ne suretle olursa olsun, bir derece farkı olmasına şiddetle karşı gelirdi:

— Türk kadını tarihin her devrinde erkeğinin yanında yer almıştır. Ortaçağ'dan evvelki devirde bile Türk Başbuğları:

«HAKAN VE HATUN BUYURURLAR Kİ...»

Diye ferman neşrederlerdi. Türk ailesinde ana asıldı. Eğer Türk Kadını biz erkeklere müsavi hakları tanıyorsa onu minnetle telâkki etmeliyiz... dedi.

Hayatının sonuna doğru, ömrünü ve fikirlerini anlatan bir film çevirtmek istedi. Bunun için bir senaryo düşündü. Bu senaryodaki bir sahnede kadın bir süs olarak sembolize edilmişti. Bu senaryoyu son defa gözden geçiren Atatürk:

«Kadın.»

Cümlesini yazdı. Velev muvakkat bir an için bile olsa kadının «süs ve oyuncak olmasına razı olamadı.»

ÖLMEZ BU VATAN

4 Şubat 1922 günü Gazi Mustafa Kemal'in Başkomutanlık vazifesini üç ay daha uzatan Büyük Millet Meclisi 1 Mart 1922 de üçüncü çalışma yılına giriyordu. Bu devrenin açılış nutkunda millî dâvamızdan bir kere daha bahsettikten sonra dahilî siyasete gelen Mustafa Kemal:

«Türkiye'nin sahibi hakikisi ve efendisi, hakikî müstahsil olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve elyak olan köylüdür. Binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meclisinin siyaseti iktisadiyesi bu gayei asliyeyi istihsale matuftur» diyor ve sıra askerî duruma ve millî mücadelenin neticelerine gelince, son zafere olan imanını tekrarlıyor ve nutkunu Mithat Cemal'in şu beyti ile bitiriyordu:

Ölmez bu vatan, farzı muhal, ölse de hattâ
Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi...

CELÂDET GÖSTERİNİZ!

Şişli'deki evinde tek başına ihtilâli hazırlıyan Atatürk, kendisini Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine tâyin ettirmiş fakat, zamanın Harbiye Nazırı bu emre imza atmaya cesaret edemiyerek yalnız

mührünü basabilmişti. Atatürk, (15 Mayıs 1919 günü) Babıâlide hükûmet erkânına veda ederken, İzmir'in işgali haberi gelmişti. Bir Nazır:

— Sizce ne yapmamız icabedecektir, Paşa?

Diye sorunca Atatürk:

— Celâdet gösteriniz!

Cevabını vermişti.

BAŞÖĞRETMEN ATATÜRK

Harf İnkılâbından sonra Atatürk'ün bir tahta başındaki resmini görerek ona «Başöğretmen» denilmeye başlanmıştı. Fakat, bu hitap çok gecikmiş bir ünvandı. Millî Mücadelenin hemen akabinde bir İstanbul gazetecisi kendisine şöyle bir sual sormuştu:

— İşte memleketi kurtardınız, şimdi ne yapmak istersiniz?

Hiç tereddüt etmeden şu cevabı vermişti:

— «Maarif Vekili olarak Millî irfanı yükseltmeğe çalışmak en büyük emelimdir.»

Ondan sonra Ebedî Ata nerede görünse mutlaka orada bir mektebe girer, öğretmen ve öğrencilerle konuşurdu.

Atatürk'ün yolu bir köy okuluna düşmüştü. Tek sınıflı okulda bir genç öğretmen ders veriyordu. Atatürk sınıfa girince öğretmen yerini terketti. Atatürk:

«— Hayır yerinize oturunuz ve dersinize devam ediniz. Eğer izin verirseniz biz de sizden istifade etmek isteriz. Dedi ve sonra ilâve etti, sınıfa girdiği zaman Reisicumhur bile öğretmeden sonra gelir.»

20. Asır — Eski bir ATATÜRKÇÜ

BİR ÇANKAYA HATIRASI VE KÜLTÜR MESELESİ

Dil devriminin önemli bir dönüm noktasına gelmiş olduğumuz günlerde idik. Türk Dil Kurumu merkez idare heyeti üyeleri sık sık Çankaya'ya çağırılıyorlardı. Sofra sohbetlerinde en çok dil konusu ele alınmakla beraber, **Atatürk** dünya barışını ilgilendiren siyasî hâdiselere arasıra temas ederdi. Bir akşam, o yılın son aylarındaki Rus - Japon münasebetlerinden söz açıldı. **Atatürk** yeni konular ortaya çıkınca Ahmet Cevat Emre ile şakalaşmaktan hoşlanırdı. O gün gene Ahmet Cevat'a: «**Siz Harbiyede okudunuz. Askerlikten anlarsı-**

nız. **Japonlar Ruslara karşı savaşa girecek olurlarsa hangi istikamette harekete geçeceklerini tahmin edersiniz?»** diye sordu. Ahmet Cevat Emre: «Muhakkak Sibirya istikametinde hareket ederler.» cevabını verdi. **Atatürk bu tahminin yanlış** olduğunu söyledi; **ve Ja-**
proleter sınıflara içtimai adalet temin etmek gayreti güder davranı-
reket edeceklerini belirtti; bunun siyasî, askerî sebeplerini birer birer açıkladı.

Sofrada oturanlardan Prof. Saim Ali Dilemre Japonların son yıllarda yayınladıkları **«Turanlı Uluslar Haritası»** na dair bilgi sundu; kendilerini Turan ırkından sayarak Malezya ırkıyla münasebetleri olmadığı iddiasında bulunduklarını ilâve etti. Atatürk, **iddianın emperyalist devletlerce uluslara medeniyet götürdüklerini ileri süren sömürgecilerin şimdi taktik değiştirdiklerine** dikkatimizi çekti. Bu taktik gereğince ırk kardeşliği, yahut mahkûm zümrelere, ezilmiş proleter sınıflara içtimaî adalet temin etmek gayreti güder davranılarak büyük kitlelerin iğfal edilmesine uğraşıldığını izah etti.

Atatürk'ün eski arkadaşlarından Müfit Bey yanımdaydı. Ben ötden beri kendisiyle konuşur, Türklük dâvası hususunda dertleşirdim. O bana eski bir Ocaklı ve Türkçü olduğunu söyliyerek gönlümü alırdı. Bu toplantıdan birkaç gün önce aynı konuya temas etmiştik. Ben: «Eski bir Ocaklı ve Türkçü olduğunuzu söylüyorsunuz ama, neden hükûmet mülteci Türklerin hürriyet ve istiklâl dâvası uğrunda yayınladıkları dergileri kapatırken kimse ağzını açmıyor; mecliste bir tenkid sesi yükselmiyor; üstelik siz de kendi payınıza susuyorsunuz?» demiş, biraz sitem etmiştim. Müfit Bey o akşam münakaşa hararetlenince benim söylediklerimi hatırladı; ve yumuşak bir şekilde nakletti. **Atatürk** gülümseyerek yüzünü bana çevirdi: **«Demek Abdülkadir Bey bizi protesto ediyor, öyle mi?»** diye lâtife etti. Sonra sakin, ikna edici bir eda ile konuşmaya başladı. Türkiye'nin durumunu, Dünya Türklüğünün tarihî, kültürel münasebetlerini tahlîl etti. Şu dakikada o tahlîllerinin zengin teferruatını hatırlamıyorum. Yalnız umumî mealini, yanılmadığımdan emin olarak, özetleyebilirim. **Atatürk** fikirlerini şöyle açıklamıştı:

«Rusya'dan bize sığınan siyaset adamları soydaşlarımız, kardeşlerimizdir. Dünyanın gittikçe karışan ve gittikçe tehlikeli bir istikbâle yönelen tutumu muvacehesinde bizim durumumuza hususî bir önem vermelerini beklemek hakkımızdır. Şunu da takdir etmeleri lâzımdır ki, Türk milleti kurtuluş savaşından beri, hattâ bu savaşa atılırken bile, mahkûm milletlerin hürriyet ve istiklâl dâvalarıyla ilgilenmeyi, o dâvalara müzaheret etmeyi benimsemiştir. Böyle olunca kendi soydaşlarının hürriyet ve istiklâllerine kayıtsız davranması elbette tecviz edilemez. Fakat milliyet dâvası şuursuz ve ölçüsüz

bir dâva şeklinde mütalâa ve müdafaa edilmemelidir. Milliyet dâvası siyasî bir mücadele konusu olmadan önce şuurlu bir ülkü meselesidir. Şuurlu ülkü demek müsbet ilme, ilmî usullere dayandırılmış bir hedef ve gaye demektir. O halde propagandalarda müsbet usullere müracaat etmek şarttır. Hareketlerin imkân sınırları ve sıraları mutlaka hesaba katılmalıdır. Türkiye dışında kalmış olan Türkler ilkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler. Nitekim biz Türklük dâvasını böyle bir müsbet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesindeki Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmâl etmiyoruz.»

Atatürk bu noktadan başlıyarak kültürel Türkçülük meselesinin muhtelif cephelerine geçti; sonra tahlillerini birer birer toplayarak tekrar dil konusuna döndü.

O gece, her zaman olduğu gibi, büyük **Atatürk**'ün fikir, imân irade çağlayanı halinde taşan sözlerini hayranlıkla dinledim. Onda dinmek bilmeyen Türklük sevgisinin vecitli ifadelerine bugün vakit vakit dönmekle tatlı bir teselli duyuyorum. İlerleyen yaşımın durgunluğu içinde o sözlerin derin yankıları gönlümü ferahlatıyor. Bana hayatın büyük bir mânâsı olduğunu kabul ettiren, bu mânâyı milletimizin parlak istikbalinde aratan, o istikbâle kendim erişemiyecek olsam bile imânımı, güvenimi artıran hep **Atatürk**'ün bendeki güzel hatıralarıdır O hatıraların ruhumda sönmez güneşi olarak parlayan **Atatürk**'ün diri, genç, enerjik yüzünü, çelik bakışlarını daima içimde buluyor, seyrediyorum; tunç sesini gönlümde işitiyorum. O bakışların ve o sesin kuvvetiyle yaşıyorum.

Türk Yurdu: Kasım 1960 **Abdülkadir İNAN**

ATATÜRK'TEN İKİ HÂTIRA

YIL: 1935

Atatürk, bir gece, Çankaya'daki köşklerinde —aynı zamanda bir ilim ve edebiyat mecma'ı olan meşhur sofrasında— yine dil meseleleri görüşülürken, Arapçaya ait bir Sarf (Gramer) kitabı istiyor. Hacı Zihni efendinin, bulunup kendisine takdim edilen «Elmüşezzeb» adlı Sarfını o gece okuyor tetkik ediyor. Ertesi akşamki toplantıda bermutad dâvetli bulunan Dil Kurumu ileri gelenleri ile sofraya katılan diğer zatlere hitaben şöyle diyor:

«— Arkadaşlar! Kitap, mektup! ilim, âlim benim. Geri kalanı arabındır.»

Atatürk, her halde bu kabil kelimeler artık halk diline kadar girmiş ve bizim olmuştur, demek istemiş bulunsalar gerek.

YIL 1937

Atatürk, yine bir gece Türk Dil Kurumu ileri gelenlerinden mûtad zatleri de Çankaya'daki köşke dâvet ediyor. Sofrada, dil işleri üzerine bazı konuşmalar yapılıyor. Bu alanda biraz konuşulduktan sonra Atatürk, Kurum ileri gelenlerine hitaben şunları söylüyor:

«— Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarına ilelebet iştirak edecek değilim. Kardeş Tarih Kurumu'nun kuruluşunu takip eden ilk yıllarda Tarih üzerine arkadaşları teşvik için beraber çalıştım. Bu Kurum, tamamiyle teşkilâtlandıktan ve ilmî çalışmalarına hız verdikten sonra, Tarih Kurumu'nun mesaisine karışmıyorum. Onlar, bildikleri gibi akademik çalışmalarına devam ediyorlar. Dil Kurumu'nun mesâisiyle de münasebetim böyle olacaktır. Dil âlimlerinin, mütehassıslarının onlar gibi akademik çalışmalarına müdahale etmiyeceğim. Sizin de mesâinizi ilmin son verimlerine uydurmanız lâzımdır.»

Atatürk, dil konusunda aslâ tasfiyeci değildi. Bize anlattıklarına göre Meşrutiyet devrinin «Türkçecilik - Tasfiyecilik» gibi dil hareketlerini de tâkip etmişti. O güzel, temiz ve muasır seviyeye yükselmiş bir Türk dili istiyordu; akademik çalışmaları çok seviyordu. Buna rağmen dil, bir aralık, ap-alaca bir kisveye bürünmüş, bir çıkmaza girmişti. Amma, bunun tarihî sorumluluğunu O büyük, müstesna insanda değil, daha çok o zaman etrafını çevreleyen «Dil Kurmay Hey'eti»nin gayri mütecanis, hattâ kifayetsiz oluşunda aramalıdır. Dilcilik, ilmin geniş ve önemli bir dalı büyük bir ihtisas sahasıdır. Bu «Kazıyye», bugün olduğu kadar, dün de öyle idi, sanıyoruz.

M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

ATATÜRK ANILARIM

Kurtuluş savaşı biteli çok olmamıştı. Babam askerlikten ayrılmış Bandırma'da doktorluk yapıyordu. Ben de ilk okulun üçüncü sınıfında okuyordum. O zamanlar ulusal bayramlar çok coşkunca kutlanırdı. Halkın heyecanı daha durulmamıştı. Biz öğrenciler de bu bayramlara sevinçle katılırdık.

Bir gün bir haber duyuldu. Gazi Paşa gelecekmiş. Hepimiz sevinçten uçuyorduk. Bütün Bandırma büyük kurtarıcıyı bağrına basmaya hazırlanıyordu.

Güneşli, ılık bir bahar günüydü. Yediden yetmişe kadar herkes sokaklara dökülmüştü. Bütün gözler mavi ufuklarda idi. Gazi Paşa'yı getirecek gemi uzaktan görününce heyecan ve sabırsızlık son had-

dini bulmuştu. Az sonra Mustafa Kemal Paşa rıhtıma indi. Kendisini karşılamaya gelenlerin hatırını soruyor, ağır adımlarla şehre doğru yürüyordu. Biz öğrenciler iskele dışında yer almıştık. Büyük kurtarıcı güler yüzle yanımıza yaklaştı. Bir ara «Adın ne senin küçük» diyen dinç bir ses işittim. Gazi bana soruyordu. «İlhan» diye karşılık verdim. Sonra gerilerindeki babama dönerek «Hekimbaşı bu mutlaka senin oğlundur. Çünkü adı Türkçe» buyurdular.

Ben yüzümde dolaşan bu mavi aydınlıkla yıllarca ısındım. Ömrümce ısınacağım.

— II —

Hatay dâvasının en karışık, en heyecanlı günleriydi o günler... Babamın görevi dolayısile Gaziantep'de bulunuyorduk. Antep'in erken gelen baharı taş duvarlarla çevrili dar sokaklara çoktan dökülmüştü. Her şey, herkes yeniden uyanışın sevinci içinde yüzüyordu. Güneyin bol yıldızlı ve ılık gecelerinden biri idi.

Vali Ali Rıza Çevik, Jandarma komutanı Kadri Tosun, Ağır Ceza Reisi Etem Sandıkçıoğlu ve Sağlık Müdürü olan babam bizde oturmuş aznif oynuyorlardı. Birden telefon çaldı. Valiyi arıyorlardı. Kısa süren telefon konuşmasından sonra masadakilerin hepsini bir telâş aldı. Sağa sola telefonlar ediyorlardı. Biraz sonra meseleyi öğrendik. Atatürk Hatay dâvasının bir an evvel halledilmesi için yola çıkmış. Ulukışla üzerinden Gaziantep'e geliyormuş. Antep'ten Kilis'e giderek oradan Suriye'ye doğru harekete geçecekmiş. Heyecanla beklemeğe başladık. Sonra öğrendik. Yanındakiler Atayı bu fikrinden vazgeçirmişler ve yolunu Ulukışladan Konya'ya doğru çevirmeye razı etmişler.

Ön sezisi çok kuvvetli olan büyük komutan Fransa'nın o zamanki askerî gücünün bir hiç olduğunu anlamış. Müzakere yoluyla bir türlü halledilemeyen Hatay işini herzaman güvendiği Mehmetçiği ile en kısa zamanda halledeceğine inanmıştı. Nitekim İkinci Dünya Savaşında Fransa'nın tez zamanda çöküşü Atatürk'ün tahminlerinde yanılmadığını ispat etmiştir.

— III —

Yıl 1936... Perapalas salonlarında Yüksek Ticaret Okulunun yıllık çayı veriliyor. Ben de Yüksek Ticaretli bir akrabamın yanında bu toplantıya katıldım.

Dışarda kül rengi bir İstanbul kışı var. Kar inceden inceden yağıyor. Akşam yaklaşmakta. Salonun kalabalığı yavaş yavaş azalıyor. Çayın sonu. Cazcılar susmuş. Notalarını, sehpalarını topluyorlar. Bizler de çıkmaya hazırlanıyoruz. Bir haber duyuluyor bir ara... A-

tatürk geliyor, kimse gitmesin. Bütün gözler kapıya çevrilmiş. Sevinç ve heyecan içinde bekliyoruz. Az sonra büyük başbuğ ve yanındakiler salondan içeri giriyorlar. Bu kara kış gününde bir bahar güneşi doğdu sanıyoruz. Ata'nın üzerinde lâcivert renkli şık ve zarif bir elbise var. Sarı saçları pırıl pırıl. O, büyük bir asker, eşsiz bir komutan olduğu kadar her halile tam bir salon adamı olduğunu da belli ediyor. Hazırlanan masalara oturuyorlar. Çalgılarını toplayan dans orkestrası tekrar yerini alıyor. Dans yeniden başlıyor. Atatürk orkestrayı pek beğenmemiş olacak ki başka bir orkestra daha geliyor. Müzik başlayınca Ata'nın Yüksek Ticaretli bir bayanla dans etmek istediği haberi geliyor. Kızlar bu büyük teveccüh karşısında şaşırmışlar. İlk olarak masamızda oturan Merkez Bankası memurlarından Yüksek Ticaretli Cavidan (şimdi o da rahmetlidir) cesaretle kalkıyor. Heyecanla gidip Ata'nın elini öpüyor. Dansa başlıyorlar. O bir Avrupalı kadar güzel ve kusursuz dans ediyor. Cavidan elini öpüp yerine oturduğunda hâlâ sevinç ve heyecandan titreyerek «hayatımın en mutlu en unutulmaz dakikalarını yaşadım, çok bahtiyarım» diyordu.

Uzun bir yemek masası kuruldu. Atatürk gençlerle birlikte oturmak istediklerini buyurdu. Masanın etrafına toplandık. Bir yandan yenip içiliyor, bir yandan sohbet ediliyordu. Ata, sözü edebiyata getirerek, Tevfik Fikret'i uzun uzun anlattı ve gençler Fikretii okuyun ve çok sevin, dedi. Sonra bizlerden Ferda'yı okumamızı istedi. Ama Başöğretmen karşısında kimse okumaya cesaret edemiyordu. Okuyacak kimse çıkmayınca kendisi o insanı içinden saran büyülü sesile Ferda'yı okudu ve açıkladı. Onun sesinde Fikret'i bir daha sevmiştik.

Din ve laiklik üzerine de faydalı konuşmalar yaptıktan sonra salondan ayrıldılar.

İçimde mavi bir aydınlık kalmıştı. Bu aydınlık yıllarca devam etti ve edecek...

Türk Yurdu: Kasım 1960 **İlhan GEÇER**

ATATÜRK ve VELİD EBÜZZİYA

Velid Ebüzziya Atatürk'ün millî mücadele yıllarının sonunda kendisine İzmit'te içki içirmek isteyişini de bana şöyle anlattıydı:

— Gazi hazretleri beni kabul buyurdular, söyleyeceklerini söylediler, bir hayli iltifatta bulundular. Nezdlerinde bir hayli kaldım, resimler çekildi. Akşam olunca Gaziye bir tepsi içinde içki getirdiler. Kendileri pek kibar bir ev sahibi sıfatiyle bana da bir kadeh ikram ettiler, kullanmam demeğe sıkıldım, bir fırsatını bulup, kadehi bir

müddet elimde tuttuktan sonra yanımdaki üzeri mermerli konsolun üstüne usulca koydum. Sohbet devam ediyorru. Bilmem farkına vardılar da ısrar mı etmediler, yoksa mevzuun ehemmiyeti karşısında benim kadehi dolu olarak konsolun üstüne bırakmış olduğuma dikkat mi buyurmadılar? Her ne ise ikinci bir içki teklifi karşısında kalmadan nezdlerinden ayrıldım...

— Peki beyfendi, şayet ısrar buyurmuş olsalardı ne yapardınız?

— O zaman da yüzümü kızartıp: «Mâzur görün paşam, hayatımda ağzıma rakı koymadım, içemem!» demek mecburiyetinde kalırdım... dediydi.

Acaba böyle zor bir durumda böyle dermiydi? Bence derdi ve ölüm Allahın emri, ölürdü, fakat o bir kadeh içkiyi içmezdi.

İşte rahmetli Ebüzziyazade Velid bey bu karakterde, bu kıratta bir adamdı.

ATATÜRK'E PROTESTO ÇEKEN GAZETECİ

1924 Şubatının beşinci Salı günü Gazinin İstanbul'lu meslekdaşları kabul buyurmaları takarrür etti. Akşam yemeğini Gazi hazretleriyle Göztepe'deki Uşşakizade Muammer Bey köşkünde yiyeceklerdi. O akşam da İzmirli gazeteci arkadaşlardan «Sadayı Hak» sahibi Sırrı Beyle refikası, İsmail Hakkı merhumla eşi hep beraber bizde yemek yiyecektik. Yangından henüz çıkmış İzmir'de gazino, lokantadan sarfınazar şöyle adamakıllı bir bakkal dükkânı bile yoktu. Diğer taraftan içki yasağı yüzünden içki hiç bulunmuyor, yahut pek güçlükle tedarik edilebiliyordu. Bu itibarla bazı kafadar aileler nöbetleşe, evlerde toplanıyor, aramızda vakit geçirmeğe çalışıyorruk.

Geç vakit matbaadan çıkıp, otele geldim, içeri girdim. Bir de baktım ki odada Velid Bey bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, kendisinden başka kimsecikler de yok. Şaşırdım, tütün paketi elimde kendisine yaklaştım.

— Hayrola üstad, rahatsız mısınız? Niçin ziyafete gitmediniz?

— Gittim hazret, fakat kabul edilmedim.

— Ne söylüyorsunuz?

— Evet, ben yola çıktıktan sonra Abidin Daver Bey gazeteye: «Başmuharririmiz Gazi Hazretlerinin dâveti üzerine İzmir'e hareket etmiştir» diye bir havadis yazmış. Halbuki dâvet değil de gazeteciler saygılarını belirtmek için İzmir'e gitmişlerdir şeklinde yazılacakmış. Bu haberi görünce Gazi'nin fena halde canı sıkılmış, beni kabul etmemeğe karar vermiş. Bunun üzerine Başyâver bana: «Haberin sizin tarafınızdan yazılmadığını, buna herkesten evvel bizzat sizin üzüldüğünüzü» yazın da Paşaya arzedelim, belki kabul buyururlar yolunda birşeyler söyledi. Ben de:

— Beyefendi bir misafir bir yere gelir de ev sahibi o misafiri kabul etmek istemezse artık o misafir de «lûtfen beni kabul buyurun» şeklinde bir istida ile müracaat etmez, ederse ayıp etmiş olur!. dedim; döndüm, buraya geldim.

Donakaldımdı. Çünkü otelde Velid Beyden başka kimsecikler yoktu. Diğer taraftan beş on adım ötedeki evimde biz İzmirli gazeteci arkadaşlar toplanacaktık. Üstadımı o ıssız ve soğuk otelde yalnız bırakmaya gönlüm razı olmadı, sırf onun gönlünü almak için:

— Üstadım, dedim, burada sizi yalnız bırakamam. Bu akşam bendehanede İzmirli meslekdaşlar toplanıp akşam yemeğini birlikte yiyeceğiz. Lûtfen siz de buyurun, avunmuş olursunuz...

Burada Tanrının birliğine kasem ederek itiraf ediyorum ki, bu dâveti yaparken münhasıran kalbimden kopup gelen samimî bir sevgi ve saygının sesine uymuş, aklıma hiçbir şey gelmemişti. Yoksa aradan bu kadar vakit geçtikten ve her türlü tehlike zail olduktan sonra:

— Bilerek yaptım, Gazinin sofrasına kabul etmediği bir gazeteciyi evime dâvet ile bir nümayiş, bir nevi protestoda bulunmak istedim! yolunda bir yalan ile bir nevi nefis övmesine tenezzül edebilirdim. Hayır, tekrar ediyorum, böyle birşey hatırıma gelmeden, tehlikeli bir teşebbüste bulunduğumu düşünemedim. Sadece kalbimin sesine uyarak meslek hocamı mütevazı soframa dâvet ettim. O da kabul etti, birlikte eve geldik, güle oynaya yemeğimizi birlikte yedik.

Rahmetli Sırrı'nın refikası Lûtfiye Hanım pek şakacı bir hanımefendidir. Sofrada biz erkeklerin demlenmemize karşı Velid merhumun gösterdiği müsamaha karşısında:

— Aman beyefendi biz uzaktan sizi başı sarıklı, sakalı göbeğinde, eli tesbihli ulemadan bir zat tasavvur ederdik. Değer ne kadar yanılıyormuşuz!... kabilinden bir hayli lâtifelerde bulundu. Gece yarısına doğru da misafirimi alıp oteline kadar getirdim, kendisine hayırlı geceler diledikten sonra evime döndüm.

Ertesi günü öğleden sonra matbaada bir kıyamettir koptu. Baktım Haydar Rüştü,, Necati merhumlar benim yazı yazdığım tarafa doğru bakarak aralarında fiskos birşey konuşuyorlar. Yüzleri endişeli, bana doğru bakışlarında âdeta bir acıma hissi okunuyor. Dayanamadım, yanlarına yaklaşıp niye bana acır gibi baktıklarını sordum. Rahmetli Necati Bey delişmen, alabildiğine merd ve açık sözlü bir insandı. Benim sualime cevap verecek yerde:

— Yahu dün akşam sen ne yapmışsın!. diye sordu.

— Ne yapmışım ki?...

— Velidi akşam yemeğine dâvet etmişsin.

— Ettim, ne olmuş ki?...

— Yahu ne olmuşu var mı? Atatürkün sofrasına kabul etmediği bir gazeteciyi sen evine çağırıyorsun; fazla olarak orada başka gazeteciler de varmış. Birader, sende hiç de mi akıl yok?.

İşte ancak o zaman kırdığım potun, devirdiğim çamın azametini anlayıp donakaldımdı...

İşin vehametini kavramasına kavramıştım amma iş de işten geçmişti. Benim bu düşüncesiz hareketim, çalıştığım gazetenin sahibine ve diğer muharrir arkadaşlara da zararlı olabilirdi. Fazla olarak Haydar Rüştü merhumun:

— Dün akşam size ben de geleyim, diyordum, iyi ki gelmemişim; verilmiş sadakalarım varmış!... demesi üzerine boynumu büküp dedim ki:

— Beyler anlıyorum ki düşünmeden yapmış olduğum fevrî bir hareketle yalnız kendimi değil sizleri de zor bir duruma düşürmüş oluyorum. Her ikiniz de beni yakından tanıdınız: Benim mesleğim dışında hiçbir hırsım, gizli emelim olmadığını anlamışsınızdır. Şimdiye kadar kime sokulduğumu gördünüz? Ben sadece feyz aldığım bir müessesenin mümessilini, meslek hocamı ağırlamak istedim. Bunda bundan başka ne açık, ne de gizli hiçbir emelim yoktu. Bu harekete verilen mâna karşısında bence yapılacak tek şey var: Derhal istifa edip «Anadolu» dan çekilmek; bu suretle de hiç olmazsa sizleri zan altında bulundurmamak... İşte onu da yapıyorum. Yerime bir münasibini buluncaya kadar işime evimden devam ederim, isterseniz derhal ayrılırım...

Anlaşılan benim gerçekten öyle nümayişler yapacak, saman altından su yürütecek bir kimse olmadığım alâkalılarca da biliniyormuş ki, rahmetli Haydar Rüştü:

— Öyle şey mi olur?. Biz seni bilmez miyiz? kabilinden gönlümü aldı; bu mesele de böylece kapanıp gitmiş oldu. Hiç şüphe yok ki bu işde o zaman İzmir Polis Müdürü olan ve daha İstanbul'dan yakın ve candan arkadaşlık ettiğim Ziya Beyin de büyük rolü olmuştur. Çünkü o zamandan itibaren bana rastladıkça:

— Deli fişek! demeyi âdet edindi idi.

Bu mesele böylece kapanıp gitti amma, Velid merhum da bunu aslâ unutmadı. Hâdise onun kulağına da erişmiş olmalı ki, bana karşı gösterdiği muhabbet ve teveccüh büsbütün arttı; ne zaman bir toplu mecliste bulunsak vak'ayı anlatır, beni mahçup ederdi.

20. Asır: 1955 **Cemalettin SARAÇOĞLU**

MUSTAFA KEMAL'İN İLK RESMİ NASIL ÇIKTI?

Merhum Âbidin Dâver Anlatıyor:

— 1914 Cihan Harbinin başlangıcında «Tasviri Efkâr» ın baş yazarı Yunus Nadi Beydi. Çanakkale muharebeleri yeni başlamıştı. Boğaz Müstahkem Mevki Kumandanı Cevat Paşa idi. İhtiyatta bulunan 19 uncu tümen kumandanı Mustafa Kemal Bey (Atatürk merhum) emir almadan karaya çıkan düşmanın üstüne atılmış, «Anzak» lar denilen Avustralyalı, Yeni Zelandalı düşman birliklerini (Arıburnu) mıntakasrnda bir avuç yere tıkamış, ilk defa İstanbulu o kurtarmıştı.

Mustafa Kemal Bey Yunus Nadi Beyle tanışıyorlar ve mektuplaşıyorlardı. Gazetede bu kahramanca müdafaayı canlandırmak için büyük resimli ve haritalı bir yazı hazırladık. Haritanın bir tarafındaki yuvarlağın içine Boğazın deniz cephesinin kahraman müdafii Cevat Paşanın resmini, ikinci yuvarlağa da kara cephesinin celâdetli müdafii Mustafa Kemal Beyin resmini koyduk. Askerî sansür zabiti Mustafa Kemal Beyin resmini çıkardı. Meğer devrin Harbiye Nâzırı ve Başkumandan Vekili meşhur Enver Paşa Mustafa Kemal Beyden hoşlanmaz, onu kıskanırmış. Bizim bunlardan haberimiz yok ya, bu resmin çıkarılması bizi çok üzdü. Evvelâ o resmi binbir müşkülâtla elde etmiş ve güzel bir sayfa hazırlamıştık, sonra da Çanakkale haritasının iki tarafınlaki yuvarlaklardan biri boş kalıyor, gazetenin tenazuru bozuluyor, bilhassa müdafaanın hakikî kahramanını halki tanıtmak imkânı kalmıyordu.

Telefonla sansür zabitlerinin âmirini aradık:

— Ben müsaade edemem. Karargâhı Umumî İkinci İstihbarat Şubesi Müdürü beye müracaat ediniz! cevabını aldık.

O zamanki istihbarat şubesi müdürü Kaymakam Seyfi Bey ise gazetecileri, kendi «hizmet neferi» sayan mağrur, sert bir zattı. Bizimle konuşmaya bile yanaşmaz, silsilei meratibe riayet edilmesine son derecede riayet ederdi. Her müracatımıza da:

— Sansüre müracaat ediniz! cevabını verirdi. Nitekim telefonla:

— Bir ricamız var beyefendi!... diye daha söze başlarken:

— Sizinle konuşamam, sansür zabitine müracaat edin; o bana söylesin!.. dedi.

Sansür zabitine müdürün böyle dediğini söyledik:

— Aman beni mazur görün! Ben ona birşey söyliyemem, korkarım!. deyip kestirdi, attı.

Bu durum karşısında taarruza geçmek lâzım geldiğini anladık; kararı da verdik.

Biraz sonra sansür zabitine tekrar müracaat ederek Karargâhı

Umumî İstihbarat Şubesi Müdürü beyefendinin telefonla resmin neşri müsaadesini verdiğini söyledik. Zavallı da inandı, âmirine bir daha birşey sormadan çekinerek provanın kenarına imzayı bastı. Ertesi günü de gazetede (Arıburnu) kahramanının yâni Mustafa Kemal'in ilk resmi intişar etti. Sansürü atlatmıştık, diğer gazeteleri de.. Bizdeki sevince payan yoktu.

Enver Paşanın Mustafa Kemali fena halde kıskanıp çekemediğini söylemiştim ya, Paşa merhum bu resmi görünce küplere binmiş; İstihbarat Şubesi Müdürü Seyfi Bey de esasen fena halde köpürmüş, evvelâ sansür zabitini üç gün hapsettiler, bizi de cepheye göndermek tehdidiyle müthiş surette haşladılar. Bereket versin ki, Yunus Nadi bey mebustu. Bu yüzden gazeteyi kapamaktan çekindiler. Fakat sonra bir bahane icat ettiler, «Tasviri Efkâr» ı on gün müddetle kapattılar. Buldukları bahane de şuydu: Şehremini İsmet Beyin kardeşi Savni Bey Yeniköy dairesi belediye reisi tâyin edilmişti.

— Vay «kardeşi» kelimesini ilâve ederek bu haberi yazdınız, bunda kötü niyet var «dedilerdi.»

20. Asır: 28/1/1956 **Cemalettin SARAÇOĞLU**

HERŞEYİ ZAMANINDA YAPAN MUSTAFA KEMAL

Rahmetli Ziraat Vekili Sabri Toprak, Millî Mücadelenin ilk yıllarında Posta ve Telgraf Umum Müdürü iken, İstanbuldan, hattâ dünyadan haber alabilmek için, sık sık ziyaretine giderdim.

Bir gün, yine böyle, makamında otururken, Sultan Vahidettin'in Sevrdeki heyeti murahhasına çekmiş olduğu bir telgrafın sureti ele geçti. Vahidettin bu telgrafında, Sevrdeki heyeti murahhasası reisi Damat Ferit Paşaya hülâsaten: (Muahedeyi her ne pahasına olursa olsun imza edin ve gelin) diyordu.

Bunu görünce, beynim attı. Hemen Büyük Millet Meclisine gittim. Kaleme sarıldım: (Memleketin ne kadar uleması varsa hepsini toplayıp, vatanı parça parça eden bu Sevr muahedesini göstererek, bunu imza ve kabul eden Halife ve Padişahı hal' kararı alalım) diye bir takrir yazarak, riyasete sundum.

Meclis riyaseti makamında, Hasan Fehmi Bey oturuyordu. Bu takriri görür görmez, rengi atmış: (— Ne yapıyorsun sen?) diye bir lâhzada hasıraltı etmişti.

Sinirlendim amma, ses çıkarmadım. Ferdası günü, yine aynı takriri verdim. Bu sefer Meclise doktor Adnan (Adıvar) riyaset ediyordu O da, takriri okur okumaz, cebine atarak, (Böyle şey olmaz) demişti.

İşte o sırada, Mustafa Kemal Paşa ile karşılaştık. Beni görünce, o kendine mahsus samimi haliyle:

— Çocuk... diye eliyle işaret ederek, yanına çağırdı:

— Sen ne yazmışsın?

— Yazdım Paşam... dedim, çok müteessir oldum. Kimin malını kime veriyorlar? Bu Sevr muahedesini nasıl imzalarlar? Bir Kastamonudan başka bir yer kalmıyor bize... Bu nasıl olur?

Hiç unutmam, o mavi gözlerinde, sanki şimşekler çakıyordu bir adım daha yaklaşarak, gözlerimin içine baka baka:

Ne demiştim: (Padişahımız Halifemiz efendimiz hazretleri bu gün İngilizlerin elinde esirdir.) demedim mi, işitmedin mi bunu? Ben bunu söylerken ne demek istedim. Bugün, vaziyetin iç yüzünü bilmiyen bütün Anadolu, bütün memleket Padişaha bağlı... Biz de onlara uyarak, bağlı görünmek mecburiyetindeyiz. Yoksa, takririn kabul edilmiş olsa, Anadoluyu baştan başa aleyhimize ayaklandırmış oluruz. Amma, sen haklısın... Yalnız biraz sabret Merak etme, onun da zamanı gelecek...)

— Peki Paşam... dedim.

Biliyorum ki, O, herşeyi, bizim hepimizin görüşümüzden daha iyi ve daha çok uzaklarına kadar gören tek adamdır. Hattâ gençlik heyecaniyle bu takriri yazdığım zaman riyasete vermeden evvel, kendisine göstermek lüzumunu duymamış oluşuma da kızdım.

Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, takririmi, o sırada Büyük Millet Meclisi Başkâtibi olan Recep (Peker) e: (— Al bunu bir hâtıra olarak, dosyasında hıfzet...) diye verdi.

O günden sonra, ben, hep Paşanın beklediği, o gelecek (zamanı) iple çekerek, bekleyip durmağa başladım.

Nihayet bir gün, kulaktan kulağa; (Çankayada mühim toplantılar oluyor...) fısıltıları gelmeğe başladı. Birbirlerine:

— Yahu!... Çankayada toplantı varmış... Ne oluyor?... Birşey duydun mu? Söylesene; diyenlerin en sabırsız meraklılarından biri de bendim.

Bu merakımız çok uzun sürmedi: Artık herkesin bildiği gibi, istifa eden, daha doğrusu istifaya dâvet edilen Ali Fethi Bey kabinesi yerine yeni bir heyeti vekile seçmekte uğranılan güçlükler üzerine, Halk Fırkası Reisi sıfatiyle müdahalesi istenen Mustafa Kemal Paşanın, yakın arkadaşlariyle de istişâre ederek, bulduğu çarenin pek tabiî neticesi olarak, Teşkilâtı Esasiye kanununa ilâve edilen maddelerle, (Cumhuriyet) kabul ve ilân edildi.

Meclisin, o anda arzettiği manzarayı tarife imkân yoktur. Bütün Meclis, bir yanardağ gibi feveran halinde, alkışlarla çınlıyordu.

Yalnız bu arada, pişmiş aşa soğuk su katmak kabilinden vâki olan mânasız bir teklif, nerede ise, Meclisi çileden çıkaracaktı:

Cumhuriyetin ilâniyle, saltanat otomatikman sona ererken, tabii, hanedanı saltanat da, kapı dışarı ediliyordu.

İşte, bu mevzu görüşülürken, Dahiliye Vekili Ferit Bey, kalkıp da :

— Hanedanın erkekleri çıkarılsın amma, kadınları kalsın... demez mi?

Vay efendim vay!... Sen misin bunu söyliyen? Alimallah kıyametler koptu...

— Hayır!... Hayır!... Hepsi, hepsi!... Bilâistisna çolukları çocuklariyle cümlesi!...

Diye bar bar bağıranlar, kürsülerin üstüne çıkarak, ortalığı allak bullak ediyorlardı. Meclis, açıldığı gündenberi, böyle bir heyecana sahne olmamıştı.

Gürültü, patırdı öyle bir hal aldı ki, kimin ne dediği, kimin ne istediği anlaşılmaz oldu, tâ ki; haber alıp gelen Atatürk'ün, müdahalesiyle, mesele malûm şekilde, yâni bütün hanedanın istisnasız surette hudut dışına çıkarılmaları kabul edilinceye kadar...

Bu hal bütün Meclisin Cumhuriyeti ne kadar hararetle, ne büyük bir hahişle isteyip kabul ettiğini sarahatle gösteriyordu.

Ben, o gün, şöyle bir düşünceye daldım:

Eğer, diyordum kendi kendime... Eğer, fî tarihinde vermiş olduğum takrir, o gün Meclise arzolunsaydı, acaba, yine bugünkü gibi hararetle ve içten gelen tezahüratla, tasvip ve kabul edilir miydi?.. Hayır... Aslâ... Bilâkis, Atatürk'ün tahmin ettiği gibi, bütün memleketle beraber, bu Meclisteki birçoklarının hoşnutsuzluğunu, hattâ isyanını mucip olurdu. Demek ki, ben, vaktini bilememişim... ve demek ki, her şeyin olduğu gibi, bunun da vakit ve zamanını en iyi bilebilmiş olan yine O'dur.

İşte, Atatürk budur ve en büyük eseri olan (Cumhuriyet) i, böyle, zemin ve zamanını en mükemmel şekilde hazırlamak suretiyle tahakkuk ettirmiştir.

20 Asır : 1953 **KANDEMİR**

Mustafa Kemal'in Hayatında Hiç Bilinmiyen Taraflar

ATATÜRK'ÜN ANADOLUDA İLK MİSAFİR OLDUĞU OTEL

Atatürk, zaferden sonra 20 Eylül 1924 de, ikinci defa olarak Samsun'a gittiği zaman, şerefine verilen ziyafette, 19 Mayıs 1919 daki ilk gelişini kısaca şöyle anlatmıştı:

— Düşmanların İzmir'e çıktıkları ve bütün vatanı parçalamağa karar verdikleri günlerdeydi ki, köhne Bandırma vapuriyle İstanbul'dan ayrılarak 19 Mayısda Samsun'a gelmiştim. Bu güzel şehirde de düşman askerleri dolaşıyordu. Bu güzel şehir ahalisinin dahille irtibatı Merzifon'da bulunan yabancı askerlerle katolunmuştu. Karadenize açık olan bu şehir ve onun vatanperver halkı, düşman donanmasının tehdidi altında bulunuyordu.

Fakat, bunlara rağmen, ben Samsun'u ve Samsunluları gördüğüm zaman, memleket ve millete ait bütün tasavvurlarımın, kararlarımın, her halde kabili istihsal olduğuna bir defa daha, ve kuvvetle kani oldum.

Samsunluların hal ve vaziyetlerinde gördüğüm, gözlerinde okuduğum vatanperverlik, fedakârlık ve ümit... Tasavvurlarımı müsbet kanaate isale kâfi geldi. Bundan üç sene sonra, Büyük Millet Meclisinde verdiği büyük nutukta ise, Samsun'a çıktığı günkü, memleketin umumî vaziyet ve manzarasını, yine bizzat ve aynen

— Osmanlı devletinin dahil bulunduğu grup, Harbi Umumide mağlûp olmuş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir mütarekename imzalanmış. Büyük harbin uzun seneleri zarfında, millet yorgun ve fakir bir halde, millet ve memleketi bu harbe sevkedenler, kendi hayatları endişesine düşerek, memleketten firar etmişler. Saltanat ve hilâfet mevkiini işgal eden Vahdeddin, mütereddi, şahsî ve yalnız tahtını temin edebileceğini tahayyül ettiği denî tedbirler araştırmakta.

Damad Ferit Paşanın riyasetindeki Kabine, âciz, haysiyetsiz, cebîn, yalnız padişahın iradesine tâbi ve onunla beraber şahıslarını vikaye edebilecek her hangi bir vaziyete razı.

Ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmış ve alınmakta.

İtilâf devletleri, mütareke imkânına riayete lüzum görmüyorlar, birer vesile ile, donanmaları ve askerleri İstanbulda. Adana Vilâyeti, Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya'da İtalyan askerî kıt'aları; Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Nihayet, söz başlangıcı kabul ettiğimiz 19 Mayıs 1919 tarihinden dört gün evvel de, İtilâf devletlerinin muvafakatiyle Yunan ordusu İzmir'e ihrac ediliyor.

İşte; Atatürk, ayrı ayrı tarihlerde, Samsun'a ilk ayak bastığı günkü vaziyeti böyle anlatmıştır.

Şimdi; onun bu derece ümitsiz ve feci görünen bir vaziyette Samsun'a gelişine rağmen; (memleketi bu müthiş badireden kurtaracağına nasıl emin olduğunu) anlamak için, Anadoluya geçerken ilk uzun molayı vererek yirmi gün kaldığı Havzada, oteline misafir

olarak gece gündüz beraber bulunduğu meşhur Ali Babayı dinliyelim:

— Havza Kaymakamı Fahri Bey, bir gün beni çağırdı. (Çok muhterem bir paşa geliyor. Bütün müşterilerini çıkararak, otelini boşalt, temizle, hazırla!...) dedi ve ilâve etti: (Paşa burada kaldığı müddetçe, bütün hizmetini sen göreceksin! Bir lâhza bile yanından ayrılmıyacaksın!)

Bizim otel elli yataklıdır ve Puntos çetecileriyle dolu idi. Kaymakamdan aldığım emir kati olduğu için kâh güler yüz, kâh bahanelerle ve kâh: (Anan yahşi, baban yahşi!) diyerek, tepeden tırmağa kadar silâhlı çetecileri otelden çıkardım.

Mayısın 25 inci pazartesi günüydü. (Paşa geliyor!) dediler. Kapıya indim. Biraz ötedeki otomobilden inmiş olduğu anlaşılan, basit, mütevazi görünüşlü bir yolcu halinde geldi. Kaymakam Fahri Bey, beni tanıtınca, elini göğsüne götürdü:

— Selâmünaleyküm Ali Baba!... diye gülümsedi.

— Aleykümselâm Paşam!.. dedim amma, ne paşasıdır, adı nedir, hâlâ bilmiyordum.

Otele girdik. Yol gösterdim. Yanında Kaymakam Fahri Beyle yaveri vardı.

Biraz dinlendikten sonra Havza eşrafı ve belediye reisi filân ziyaretine geldiler. Kahvelerini içtiler. Yarım saat kadar konuştular. Çıkarlarken sordum. Kemal Paşa imiş, müfettişmiş... (— Ne müfettişi?) dedim. (— Canım, askeriye müfettişi, işte...) cevabını verdiler. Böylece, kim olduğunu öğrendik.

Ziyaretçiler gittikten sonra, baktım, masasının üstünde haritalardan başka bir şey yok. Zaten onlarla konuşurken de, haritaları göstererek: (Konya burası, İzmir şurası, Adana orada, düşman şurada...) gibi lâflardan başka bir şey söylediği de yoktu.

Ertesi akşam Havza eşrafı, Belediye Reisi İbrahim Cebecinin evinde toplanmıştı. Paşa da yaveri Muzaffer Beyle beni aldı, oraya gittik. Hoşbeşten sonra sordu:

— Eli silâh tutar, ne kadar erkek verebilirsiniz bana?

— Eşraftan Bayram Con ile Belediye Reisi:

— Dört bin kadar silâhlı verebiliriz paşam... dediler. Ötekiler de, bu sözü tasdik edince, memnun oldu:

— Teşekkür ederim, fakat yapılacak başka bir iş de var. Evvelâ söyleyin bana, burada ne gibi teşekküller var? dedi.

Belediye Reisi, İttihat ve Terakkinin lâğvolduğunu anlatarak;

— Şimdi, Trabzonda teşekkül etmiş (Vilâyat-ı Şarkiye Müdafa-i Milliye Cemiyeti) var. Bize de bazı şeyler yazıyorlar, deyince, o evrakı görmek istedi. Getirdiler, okudu:

— Mükemmel, dedi, yalnız bunun (Vilâyat-ı Şarkiye) si ile (Milliye) sini kaldıralım, yalnız (Müdafaa-i Hukuk) olsun...

— Hay, hay!... dendi, kabul olundu.

Bunun üzerine Paşa, şu teklifte bulundu:

— Bir de burada halkı tenvir etmek lâzım. Bunun için bir miting yapalım. Ondan evvel de camide bir mevlit okutalım... Vakıa şeker buhranı var amma, zarar yok, cemaata şeker yerine İzmir üzümü dağıtırız...

Ertesi günü otel kapısının önünde duruyordum. Köylüler arabalara yüklenmiş oldukları ölüleri götürüyorlardı. Sordum: (— Dün gece Puntosçu çeteler vurdu!..) dediler. Hemen Paşaya koştum:

— Bak Paşa Hazretleri... Şu cenazelere bak!. Her gün işte böyle oluyor. Her gece Türk köylerini basıyorlar. Hattâ, Hattâ, Havzayı bile basacağız, diye haber gönderiyorlar. Artık sen bilirsin...

Arkamı okşadı:

— Ali Baba... Ali Baba!... Sabret, her iş yoluna girecek... Hepsini imana getireceğiz Allahın izniyle... Merak etme!... dedi.

Allah bilir ya, Paşanın dediğine pek inanmıyordum.

— Paşam!.. redim, ne ile imana getireceğiz? Topları, tüfekleri, mitralyöleri, paraları var. Her yana hâkim oldular, her tarafa bayrak astılar. Bizde kala kala bir meşe sopası kaldı. Geceleri basacaklar diye anamız uyuyorsa babamız ayakta. Mahalle mahalle bekliyoruz. Ama işte o kadar... Yaptıklarını görüyorsunuz!...

— Müsterih ol diyorum sana... Müsterih ol, daha başka bir diyeceğin var mı?

Sustum.

Havzada alay kumandanlarımız filân vardı amma, bunların atlarına bakacak neferleri bile yoktu. Her şey darmadağınık ve perişandı... Bir gece işte bu tabur kumandanlarından Saim Beyle Kâmil Bey, otelin kapısına gelmişler, beni çağırttılar:

— Ali Baba, dediler, sana mahrem bir şey söyliyeceğiz. Bunu, bir yolunu bulup hemen Paşaya yetiştir, çok mühimdir. İngilizler Harputtan, Malatyadan, Diyarbekirden toplayıp kırk katıra yükledikleri tüfek mekanizmalarımız Samsuna götürüyorlar. Şimdi iki saat ötedeki Cendek karakolunda mola veriyorlar.

Hemen, merdivenleri çifter çifter atlıyarak, yukarı çıktım, nefes nefese, olanı biteni Paşaya anlattım.

— Git bana Bayram Con Beyle Belediye Reisini çağır... dedi.

Gittim, uyandırdım, Paşanın yanına getirdim. Yarım saat kadar, odada ne konuştular bilmem. Yalnız, kırk katır yükü mekanizmalar, ertesi günü Samsuna değil, Havzaya bize geldi. Hattâ, iki gün sonra da katırlar belediyece mezada çıkarıldı.

Mustafa Kemal Paşanın, bu ilk hareketi, halk üzerinde, tarif edilemiyecek bir tesir yaptı.

Düşmanın kuvvetinden, zulmünden gözü yılmış olanların bile, bir anda ümidle yüzleri güldü.

Bir aralık, Merzifon'da bulunan İngiliz mümessili Solter Mustafa Kemal Paşayı ziyarete gelmişti.

Ersandık köyünde Puntosçularla çarpışan küçük bir müfrezemizden bir zabitle üç jandarma neferinin şehid olduğunu duyan, bağrı yanık halk, kendini tutamamış, ayaklanarak, köyü kuşatmış ve bu esnada bir topla oraya yetişen 56 ncı alay kumandanı Fehmi Bey de dayatarak: (— Derhal şehitlerimizi bize teslim etmezseniz, köyü topa tutacağım!) demiş ve orada atılan tüfeklerden bir Rum papazı ölmüştü... İşte İngiliz mümessili bu mesele için ziyarete geliyordu.

İkisi de odada yalnızdılar. Ben kapıda bekliyordum. Türkçe bilen İngiliz mümessiline, Paşa bağırıyordu:

— Orada bir zabitimizle üç neferimiz şehit olmuştur. Birkaç gün evvel de, kasabadan köyüne dönen bir imamı boğarak Kazan gölüne atmışlar. Her tarafta bu gibi denaetler yapılıyor. Siz, bunların seyircisisiniz! Ne yaptınız, hiç değil mi? Fakat bir papaz öldü, diye buraya kadar geliyorsunuz!. Bu şayanı hayrettir!

Yavaş konuştuğu için, İngilizin sesini duyamıyordum. O gidince Paşa beni çağırdı:

— Bir kahve yap!.. Jandarma Kumandanı Mustafa Efendiye de söyle, buraya gelsin!. dedi.

Gittim, çağırdım. Ona, şu emri verdi:

— Düşmanlarımız hapishanelere girerek, bir takım mahkûmları tahliye ediyorlarmış. Kat'î emir veriyorum: Bu dakikadan itibaren, hiçbir düşmanı hapishaneye yaklaştırmıyacaksın!

Ah, ağzını sevdiğim paşa... O anda koşup, boynuna, ellerine sarılmaktan kendimi nasıl tuttuğumu Allah bilir.

Biraz sonra, ikinci kahvesini götürdüğüm zaman, kendisini neş'eli görünce, dayanamadım:

— Paşam!. dedim, bu gâvurları imana getireceğine inandım artım...

— Neden?... diye yüzüme baktı:

— Baksana!... dedim, düşmana nasıl çıkıştın! Demin, Jandarma Kumandanına da, sanki orduların varmış gibi, nasıl emir verdin?.. Biz, yenildiğimiz günden beri, böyle şeyler görmedik, böyle sözler işitmedik...

Kahvesinden bir yudum aldı. O ışıl ışıl gözlerini, gözlerime dikerek:

— Ali Baba!... dedi, milletine gövenen adam, başka türlü konuşamaz!...

Kandemir

20. Asır : 1953

ATATÜRK VE TÜRK MUSİKİSİNE AİT BİLİNMİYEN HATIRALAR

10 Ağustos 1928 gecesi Sarayburnu gazinosunda tertip edilen eğlentiye, Atatürkü de dâvet etmişlerdi. Esasen herkesin hoşça vakit geçirmesini istiyen Atatürk, halkla da yakından temasa imkân veren bu gibi toplantılara katılmağı âdet edinmiş olduğundan o gece maiyetiyle birlikte Sarayburnu gazinosunu teşrif buyurmuşlardı. Sarayburnu gazinosu mahşer gibi kalabalıktı. Atatürkün gelişi ile ortalık büyük bir heyecan ve sevinçle çalkandı. Evvelâ sahneye, Mısırın o devirde en namlı muganniyesi olan (Münire Mehdiye) hanım çıktı. Kemali tâzimle Atatürkü selâmlıyarak, billûr gibi berrak, temiz ve tavırlı sesiyle Arapça şarkılar söyledi. Ve konserinde muvaffak oldu ve nâmütenahî alkışlandı. (Münire Mehdiye) Hanımın konserinden sonra Eyüpsultan Cemiyeti talebelerinden müteşekkil ve Kemanî Mustafa Beyin riyasetindeki fasıl heyeti konserine başlamıştı. Fakat çalan ve okuyan, bayan ve bayların böyle bir toplantıya yakışacak bir kıyafeti ihmal ederek rastgele giyinmiş oluşları Atatürkü üzmüş olacak ki onları dinler gibi görünürken, önündeki gazeteye dalmış bulunuyordu. Bir aralık gazetesinden başını kaldıran Atatürk, fasıl heyetinden bir program istedi, programları bulunmadığı cevabı verilince Atatürkün üzüntüsü arttı. Fakat durumu kurtarmak için derhal sevdikleri şarkılardan müntehap bir liste tertip edilerek sahneye göndermişler, bu programın başında Faize Hanımın bestelediği Şetaraban makamında (Bâde-i vuslat içilsin kâse-i fağfurdan) ilâh. şarkısını Atatürk pek severdi ve güzel okurdu. Fasıl heyeti bu şarkıyı lâyıkı veçhile okuyup çalamayınca Atatürkün üzüntüsü de bir anda hiddete inkılâp etti, fena halde sinirlenmiş, konserin hitamında ayağa kalkarak şu nutku söylemiştir:

«— Her zaman, her yerde olduğu gibi, bu gece de burada aziz milletimle karşı karşıya geldiğim anda büyük bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duyuyorum.(Bu kuvvet nedir)? Türk halkının, Türk içtimaî heyetini teşkil eden yüksek insanların halk kaynaklarından yükselen hislerin, arzuların, heyecanların, hazların bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmesidir. Bu kuvvetin bu kadarı maşerî olabilmesi onun çok temiz, çok asil olması ile mümkündür. Bu benim ve bütün dünyanın gördüğü kuvvet muhakkak en büyük vasıflarla (mütemayizdir). Bir millet bu mahiyette (bir kuv-

vet) (ve hayatiyet) gösterdiği zaman, o milletin beşer tarihinde yepyeni bir safha açmak olduğuna şüphe etmemelidir. Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak Şarkın en mümtaz iki musiki heyetini dinledim. Birinci olarak sahneyi tezyin eden (Münire Mehdiye) Hanım sanatkârlığında muvaffak oldu. Fakat... Benim Türk hislerim üzerindeki müşahedem, şudur ki, artık bu basit musiki Türklüğün çok (münkeşif) ruh ve hissini tatmine kâfi gelmez. Şimdi karşıda medenî dünyanın musikisi de işitildi. Bu âna kadar Şark musikisi denilen terennümler karşısında kansız gibi görünen halk, derhal harekete geçti. Hepsi oynuyor, şen ve şatırdırlar. Tabiatın icabatını yapıyorlar. Bu pek tabiîdir, Türk fıtraten şen ve şatırdır. Eğer onun bu güzel hasleti bir zaman için farkolunmamışsa kendisinin kusuru değildir, kusurlu hareketlerin, acı felâketlerin neticesidir. İşte Türk milelti bunun için gamlandı, fakat artık hataları tashih edilmiştir. Artık müsterihtir. Türk artık şendir. Çünkü ona ilişmenin hatırnâk olduğu ispat edilmiştir. Bu kanaat umumidir.»

Alkışlar arasında sözünü bitiren Atatürk gayet nazik bir gülümseyişle halkı selâmladı ve halkın coşkun tezahürleri arasında yerine oturdu.

ATATÜRK'ÜN HUTBESİ

1923, Atatürk Balıkesirde Paşa Camiişerifinde ervahı şüheda için kıraat edilen Mevlûdu müteakip Atatürk bizzat mimbere çıkıp kesif bir cemaatin huzurunda şu hitabeyi irat buyurdulardı:

«Vatandaşlar;

Allah birdir. Şanı büyüktür. Allahın selâmeti ve âtıfeti ve hayrı üzerinize olsun. Peygamber Efendimiz Hazretleri, Cenabı Hak tarafından insanlara hakkaniyeti tebliğe memur (Resul) olmuştur. Kur'an-ı-Azîmüşşanda insanlara feyz ve ruh verilmiş olan dinimiz son dindir. Ekmel dindir. Tevafuk ve tetabuk ediyor. Eğer akla, mantığa ve hakikate tefevvuk etmemiş olsaydı, bununla diğer kavanini tâbiayı ilâhiye beyninde tezad olması icap ederdi.

Arkadaşlar;

Cenabı Peygamberimiz mesaisinde iki daireye, iki haneye malik bulunuyordu. Biri kendi hanesi, diğeri Allahın evi idi, millet işlerini Allahın evinde yapardı. Asr-ı mübareklerinde iktifaen bu dakikada milletimizce hal ve istikbaline ait hususatı görüşmek maksadiyle bu dâr-ı kudside Allahın huzurunda bulunuyoruz!

Arkadaşlar;

Camiler birbirimizin yüzüne bakmak ve bizlerin yatıp kalkması için yapılmamıştır. Camiler, taat ve ibadet ile beraber din ve dünya

için neler yapılmak lâzım geldiğini düşünmek yâni meşveret için yapılmıştır. Her ferdin zihni başlı başına faliyette bulunması elzemdir. İşte burada din ve dünya için ve istikbalimiz için, bilhassa hâkimiyetimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım.

Âmâl-i milliye, irade-i milliye, yalnız bir şahsın düşünmesinden değil bilûmum efrad-ı milletin, arzularının, emellerinin muhassılasından ibarettir. Benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsunuz. Serbestçe sormanızı rica ederim.» diye mimberden aşağıya inmişler, ve muhtelif zevatlar tarafından irat edilen yirmiyi mütecaviz suali tesbit ettikten sonra cevaplarını vermişlerdir.

Hutbeler hakkında ilk suale cevaben demişlerdir ki:

— Hutbeler hakkında irat edilen sualden anlıyorum ki, bugünkü hutbelerin tarzı milletimizin hayatı fikriyesi ile, lisaniyle ve ihtiyacatı medeniyesiyle münasip görülmemektedir. Hutbe demek nâsa hitap etmek, yâni söz söylemek demektir. Hitabenin mânası budur. Hutbe denildiği zaman bundan bir takım mefhum ve mânalar istimzaç edilmemelidir ki: Hazreti Peygamberimiz Efendimizin ve gerek Hülefayı Râşidinin hutbelerini okuyacak olursanız, görürsünüz ki, gerek Peygamberimizin ve gerek Hülefayı Râşidinin söyledikleri şeyler o günkü meseleler, o günkü askerî, idarî, malî ve siyasî ve içtimaî hususattır. Ümmeti İslâmiyeyi tevsie ve memaliki İslâmiyye tavsia başlayınca Cenabı Peygamberimizin ve Hülefayı Râşidinin hutbeyi her yerde bizzat kendilerinin irat etmelerine imkân kalmadığından halka söylemek istedikleri şeyleri iblâğa bir takım ehli olan zevatı memur etmişlerdir.

Onlar cami-i şerifde, ve meydanlarda halka söylerlerdi. Hutbeden maksat ahalinin tenvir ve irşadıdır. Başka birşey değildir.

İşte bu hutbeden anlaşılıyor ki ve kendileri de bizzat söylerlerdi. «Mukaddes Mihrabı cehlin elinden alıp ehline vermek zamanı gelmiştir» buyurulurdu. Anlatan: **Hâfız Yaşar OKUR**

ATATÜRK ve MÜNİR NUREDDİN

Atlas sinemasında (Üçüncü Selim'in Gözdesi) isminde yerli bir film oynadı. Burada Selim'in sazendesi Sadullah Ağa'yı o eski kıyafetiyle Münir Nureddin temsil ediyor ve pek güzel yapıyor. Bir kabahati yüzünden Selim'in gazabına uğrıyan sazende sonunda affa mazhar olarak Selim'in elini öpüyor, Münir bu rolü yaparken on beş seneye yakın bir geçmiş günde kendisine dargın Atatürk'ün de elini öperek affına nasıl mazhar olduğunu hatırlamamak mümkün değildir. Bu hakikî sahne çok daha heyecanlıdır. Anlatayım; Rahmetli Atatürk'ün son senelerinde beraber bir tren seyahati yapıyor-

duk, vagon salonunda yalnızdık. Garsona gramofon çalmasını ve birer kahve getirmesini emretit. Garson onun çok sevdiğini bildiği Münir Nurettin'in plâklarından birisini koydu. Ses başlar başlamaz Atatürk (değiştir onu-) diye bağırdı. Çocukcağız hemen Münir'in diğer bir plâğını koydu. Bu da çalmıya başlayınca, rahmetli daha gür bir sesle garsonu tekdir ederek değiştirmesini ve plâkları atmasını emretti. Ben derhal gramofonun başına geçtim ve Safiye'nin bir plâğını bularak taktım. Atatürk tebessüm ederek öteki plâkların pencereden dışarı atılmasını emretti, Münir'in o güzel plâkları birer birer pencereden fırlatıldı. Bir şey bilmediğim için hayret ettim, sebebini soramadım da. Kendisi de bir şey söylemedi, ihtimal benim meseleyi bildiğimi sanıyordu. Sonradan başkalarından öğrendim ki, Münir'e dargınmış, sebebi de bir masa âleminde Münir şarkı söylerken Atatürk ona tekaddüm ediyor ve Münir'i kendisi takibe mecbur ediyor, Münir de bu yüzden besteyi bazan bozmıya mecbur kaldığından müteessir oluyor, nihayet dayanamıyor, Atatürk'e bu işi kendisine bırakmasını söylüyor, Atatürk güceniyor, onu bir daha dinlemek istemiyor. Atatürk her şeyde herkesi kendi arkasından gelmiye mecbur eden kuvvetli bir liderdi hiç bir işte başkasının arkasından gitmiye tahammül edemezdi. Bu yüzden, çok sevdiği Münir Nurettin'i dinlemek zevkinden bile uzun müddet kendisini mahrum etmiye katlanmıştı.

Günün birinde Bursada Çelik Palasta yemek salonu Atatürk için hazırlanmıştı. Çepeçevre büyük bir sofranın ortasında kendisi oturmuş bir çok dostları da sıralanmıştı. Ben de salonda oturuyordum. Baktım karşı kenarda en nihayette Münir Nurettin başı açık oturmaktadır. Bir barışıklık olduğunu anlıyarak sevindim. Yüksek ayaklı bardaklara rakılar dolduruldu. Suları konarak beyazlaştırıldı. Atatürk arka cebinden bir tabanca çıkararak, Münir'e tevcih etti ve su bardağını başına koymasını işaret etti, o da bilâperva dolu bardağı başının üstünde tuttu ve gözlerini emniyetli bir bakışla Atatürk'e dikerek hedefin hazır olduğunu gösterdi. Atatürk dikkatli bir nişan alırken, hepimiz şaka yaptığına kani idik, şiddetli bir patlama sesiyle heyecanlandık, kurşun hedefe değil, arkasındaki direğin başına değmiş ve bir delik açmıştı, o delik hâlâ duruyor. Atatürk'ün tetiği çekerken namlıyı yukarı kaldırdığı anlaşıldı. Münir derhal ayağa kalkarak bardağı ağzına götürdü ve sonuna kadar içti ve eğildi. Atatürk mütebessim bir halde onu yanına çağırdı, okşadı. O da elini öptü. «Sesin gibi zekâ ve cesaretinin de mükemmel olduğunu ispat ettin, haydi bize bir şarkı oku da dinliyelim» sözleriyle onu taltif ederken tabancayı cebine yerleştirdi. Münir yerine dönerek Atatürk'ün çok sevdiği (Şahane gözler...) şarkısına fevkalâde

bir surette başladı. Rahmetli bu defa şarkıya hiç karışmaksızın tatlı tatlı dinledi ve sonra da güzel şeyler anlatmıya başladı, belli ki, çok neşeliydi. Münir'in bu hakikî affedilme safhası sinemada yaptığı taklit af sahnesinden çok üstün değil mi?

Orgenaral Fahrettin ALTAY

ATATÜRK ve AHMET RASİM

1927 yılında... Bir gün, Ankara'da, Anafartalar caddesinde İsmail Müştak **Ahmet Rasim**'e rastlamış:

— Aman efendim... Siz buradasınız da, bize niçin haber vermiyorsunuz? Nasılsınız, bir emriniz mi var Ankarada?

Ahmet Cevdet, Sabahcı Mihran vesaire gibi Ahmet Rasimi bu yaşa kadar hiç muhtaç bırakmayan gazete patronlarının piyasadan çekilmesi ve kendisinin de ihtiyarlayıp çalışamaz bir hale gelmesi üzerine, âhir ömründe Ankaraya nafaka aramaya gelen üstad gülmüş :

— Fırınlarda ekmeklerin dört köşe değil, yuvarlak yapılması yüzünden buraya kadar geldim işte.

İsmail Müştak, bu sözlerden bir mâna çıkaramayınca Ahmet Rasim ilâve etmiş :

— Bir okka ekmek alayım dedim... Elimden düşüp yuvarlanmaya başladı. Bu tekerleğin peşinden Ankaraya kadar koştum... Şaşkın şaşkın onu arıyorum şimdi.

İsmail Müştak o akşam Çankayada Atatürk'e bu konuşmayı nakledince, insan kıymeti bilen büyük adam, Müştak Beye kızmış:

— Yarım asır Türk irfanına hizmet etmiş yoksul bir zat sana Ankarada ekmek = geçim aradığını söylediği halde hangi otelde kaldığını sormadın, yardım etmiye davranmadın değil mi?

O akşam bütün oteller aranıp Çankayadan gönderilen otomobille davet edilen Ahmet Rasimi **Atatürk** ayağa kalkıp masada yanına oturtarak ikramlara boğmuş.

Atatürk bir aralık Ahmet Rasime nazikâne surette şu teklifte bulunmuş:

— Münhal İstanbul mebusluğunu lûtfen kabul eder misiniz?

Üstad ayağa kalkmış, Ata'nın ellerini öptükten sonra şu nükte ile cevaup vermiş:

— Ekmek, hakikaten Arslan'ın ağzında imiş.

Necdet Rüştü EFE

ATATÜRK'ÜN ZAFERTEPE HATIRASI

Bugün Afyon - Uşak demiryolu üzerinde yıldırım Kemal istasyonu vardır. Yıldırım Kemal istasyonunu bir kaç kilometre geçtikten sonra Silkisaray köyüne varılır; maalesef köyün demiryolu üzerinde bir durak mahalli dahi yoktur. İşte Silkisaray köyünden başlıyan 7 km. lik geniş bir şose ile Meçhul Asker Abidesine gidilir. Abide tarihî Zafertepede yapılmış olup Çalköyün güneyindeki ovaya da hâkimdir. Abideden Adatepeler, Aslıhanlar hattâ Murat dağlarının etekleri dahi görünmektedir. Bu tepelerde, ovalarda, göklerde uçuşan Türk şehitlerinin ruhlarını temsil eden anıt mermer bir kaide üzerinde tunçtan yapılmış bir Türk bileği Türk sancağını tutmaktadır. Abidenin kendisi kadaı durduğu yer de çok mühimdir. Zira Türk milletinin kanını malını harcıyarak kazandığı zaferi büyük başkumandan **Gazi Mustafa Kemal** bu tepenin üzerinde (11) inci tümen birlikleri arasından idare etmiştir. Bu savaşın hatırasını anmak ve Türk şehitlerinin ruhunu taziz etmek için yapılan 30 Ağustos 1924 saat, 15. Törende Atatürk milletimize şöyle hitap ettiler:

Efendiler :

Afyonkarahisar — Dumlupınar meydan muharebesi ve onun son safhası olan bu 30 Ağustos muharebesi Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Tarihi millimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat milletimizin burada ibraz ettiği zafer kadar netice-i katiyeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil cihan tarihine yeni cereyan vermekte kat'î tesirli bir meydan muharabesi tanımıyorum.

Bu sahada akan Türk kanları, bu semada pervaz eden şehit ruhları, devlet ve Cumhuriyetimizin ebedî muhafazasıdır. Burada esasını vazettiğimiz Şehit Asker âbidesi işte o ruhları, o ruhlaıla beraber gazi arkadaşlarım fedakâr ve kahraman Türk milletini temsil edecektir.

Bu âbide Türk vatanına göz dikeceklere Türk'ün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, savletini, kudret ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.

Arkadaşlar :

Bu gaza ve şehadet diyarını terkederken «Şehit Asker» i hep beraber hürmet ve tâzimle selâmlıyalım.»

Her yıl 30 Ağustos günü yurdun her tarafından gelen binlerce memleket evlâdı âbidenin önünde huşu ile eğilir. Göklerde uçuşan şehit ruhları selâmlanır, aziz hatıraları milletçe anılır.

Yeni Konya **A. Galip ÖZTÜRKMEN**

İÇİNDEKİLER

★

ŞAİRLER ve EDİPLER

(Millî Eğitim Bakanlığınca Okullara tavsiye edilmiştir)

Edebiyatımızda ATATÜRK	300
NEYZEN TEVFİK ve ŞİİRLERİ (3. Basılış)	600
Büyük Mücâhit, Hüseyin Cahit	300
Filozof Rıza Tevfik (3. Basılış)	500
Hiciv Edebiyatı Anatolojisi (2. Basılış)	750
Şair Eşref (2. Basılış)	300
Türk Mizahçıları (Nüktedanlar ve Şairler)	400
Ahmet Rasim : Aşkları - Hâtıraları	200
Cemal Nadir ve Karikatürleri	200
Bütün Cepheleriyle YAHYA KEMAL (4. Basılış)	750
» » REŞAT NURİ	350
» » ERCÜMENT EKREM	250
» » AHMET HAŞİM	300
» » AKA GÜNDÜZ	300
» » NAMIK KEMAL	400
» » TEVFİK FİKRET	400
» » MEHMET ÂKİF	500
Edebiyatımızda Mevlâna	300
Karikatür Üstadlarımız CEM ve RAMİZ	300
Yedi Şairden Hâtıralar (Abdullah Cevdet, Sâmih Rifat, Celâl Sahir, Enis Behiç, İbrahim Alâeddin, İhsan Hamami, Halil Nihad) ın Hayatı, Şiirleri... Fıkra ve Nükteleri.)	500
ÖMER SEYFEDDİN (Hayatı, Hikâyeleri, Şiirleri)	300
ŞÂİR PADİŞAHLAR	400
ÖMER HAYYAM ve RUBÂİLERİ (Bu kitapta ayrıca bütün Türk şairlerinin 355 rubâisi vardır.)	400

Hilmi Yücebaş'ın, kütüphanelerinizi zenginleştirecek olan bu eserlerini kitabevimizden veya (**İstanbul — Posta Kutusu : 255**) ten isteyiniz.

KÜLTÜR KİTABEVİ
İstanbul, Ankara Cad. 62/2

Fiyatı 5 liradır